APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

ASOCIAȚIA REVISTELOR, PUBLICAȚIILOR ȘI EDITURILOR

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 1 (107)/ primăvară 2024

107

Tema numărului
POEZIE ŞI PÎINE
Primăvară 2024

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Diana Dobriţa BÎLEA (Constanţa)
Cristina CHIPRIAN
Teo CHIRIAC (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Ian HADÂRCĂ (Chișinău)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
Cristina RUSU (Iaşi)
Luan TOPCIU (Albania, România)

Pe cop. I: lucrare de **Ciprian Romaniuc**

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro
RO53RNCB0175033618300001–BCR IASI CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 15 lei.
Costul unui abonament anual este 60 lei + 12 lei taxe poştale.

Tipărit la ***BLUE SIM & CO SRL Iaşi***

ISSN 1582-0890

SUMAR 107

Cassian Maria SPIRIDON: *Hrana sufletului* / **5**

Poezia mea aș vrea să poarte numele credinței
– Marius CHELARU în dialog cu părintele și scriitorul Eugen BARZ, Spania / **13**
O amplă antologie de poezie română
– convorbire Cristian Ovidiu DINICĂ – Christian W. SCHENK / 20

POEME de: Echim VANCEA (23), Vasile BURLUI (25), Cristian LIVESCU (28), Alexa PAȘCU (30), Mihai MERTICARU (33), Daniela OATU (34), Lina CODREANU (36), Simion BOGDĂNESCU (38), Mihaela AINOENSEI (40), Cornelia PRISECARU ZOTA (42), Eufrosinia COJOCARU (44), Ștefan AMARIȚEI (46), Nicolae PANAITE (48), Silvan G. ESCU (49), Violeta Danila COPĂCEANU (50), Irinel FRÂNCU (51), Lucia BIBARȚ (54), Doina HARNAGEA (55), Violeta-Mirela MAREȘ (56), Viorel STĂNILĂ (57)

TINERI AUTORI: Andrei HURGHEȘ / **59**

INEDIT: Ioan V. MAFTEI BUHĂIEȘTI / **62**

POEZII DE IERI PENTRU AZI: Matei MILU / **64**

ARTE POETICE LA ROMÂNI: Mihai EMINESCU – „Convorbiri literare" – 1878 / **67**

POEME ROMÂNEȘTI de: Mihai EMINESCU (69), Iulian FILIP (73), Marcela BENEA (76), Ion HADÂRCĂ (78), Grigore HAGIU (81), Ion PILLAT (82), Lucian BLAGA (84), Ilarie VORONCA (86), Radu STANCA (66), Ștefan Aug. DOINAȘ (87), Alexandru ANDRIȚOIU (88), Gheorghe PITUȚ (90), Christian W. SCHENK (91), Ionuț CARAGEA (91), Ana BLANDIANA (95), Octavian DOCLIN (96), Cassian MARIA SPIRIDON (98), Lucian ALEXIU (101), Marius CHELARU (105), Mariana DAN (107), Maria MĂNUCĂ (111)

Traduse de: Luan TOPCIU, Olimpia IACOB, Jim KACIAN, Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE, Constanța NIȚĂ, Dagmar Maria Anoca, Daniel Onaca, Ligia CONSTANTINESCU, Mihai-Gruia NOVAC, Sona HAMBARDZUMIYAN, Letiția ILEA

Marius CHELARU – *Biblioteca Haiku* / **112**

P O E Z I E de: LI BAI (121), Ali GUNVAR (127), Abhay K. (129), Gabriel ROSENSTOCK (130), Maki STARFIELD (131), Bil WOLLAK (132), Yvan GOLL (134), Arno HOLZ (134), Luise GLUCK (136), Corrado Calabrò (140), Maria Antonietta VIERO (142), Rafaela FAZIO (145), Michaela

ZANARELLA (147), Luca GILLIOLI (148), Antonio Frederico de CASTRO ALVEZ (150), Iona PARTHENIOU (154), Miroslav DEMAK (157)

În românește de: Constantin LUPEANU, Niculina OPREA, Olimpia IACOB, Mircea M. POP, Ligia CONSTANTINESCU, Eliza MACADAN, Alexandru MACADAN, Ana VRĂJITORU, Valeriu MARDARE, Dagmar Maria ANOCA, Lucian ALEXIU,

POEZIE ŞI PÎINE:
Maria TRANDAFIR – *Pîinea, viaţa şi poezia* / **161**
Diana Dobriţa BÎLEA – *Cartea şi pîinea, perechea cea mai frumoasă* / **173**
Daniela ANDRONACHE – *Despre pîinea cerească şi pîinea pămîntească* / **178**
Radu ŞERBAN – *Cuvînt dospit în pîinea poeziei. Alexandru H. Herlea* / **183**

ESEU:
Walter BENJAMIN – *Sarcina traducătorului* / **190**

ISTORIA POEZIEI ROMÂNEŞTI:
Mihai CABA – *„Dragă şi dulce Veronică”* / **197**

CRONICI ŞI RECENZII
Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie* / **203**
Diana Dobriţa BÎLEA – *Dintr-o geografie a inimii şi a amintirii* / **209**
Raluca FARAON – *Poetul – martor nevăzut la vînătoare de fluturi* / **211**
Marius MANTA – *George Nina Elian – „Timpul din afara ceasurilor”* / **213**
Mircea M. POP – *Sub semnul demnităţii* / **216**
Dorin LEHACI – *Calistrat Robu – Kalos-ul manifest prin culoare şi cuvînt* / **217**
Ana DOBRE – *În căutarea timpului propriu* (II) / **223**
Ana OPRAN – *Emilian Marcu – reverberaţii peste timp* / **235**

ÎNSEMNĂRI:
Florentina NIŢĂ – *Poezia diasporei* – Italia (XXX) / **239**

PAGINILE AFORISMULUI
Nicolae MAREŞ/ **244**
Vasile GHICA / **245**

Cristina CHIPRIAN – *Prima verba* / **247**

Mihai EMINESCU – *Când amintirile... /* **249**

Cassian Maria SPIRIDON

Hrana sufletului

Un simbol esenţial al hranei, pîinea, pînă a căpăta forme din care ne nutrim, străbate un drum lung, anevoios, extrem de complex şi încărcat de învăţăminte şi foloase inclusiv sufleteşti şi spirituale.

Supusă unor numeroase etape de transformări culturale, a fost şi încă mai este un simbol al activităţii depuse de agricultor, astăzi fermier, mîine de diverse aparate adecvate acestui travaliu.

Brazda definită de fîşia de pămînt pe care plugul o taie şi răstoarnă este integrată unui întreg ritual al aratului şi semănatului, asociate încă din antichitate actului sexual. Aratul perceput drept un act sacru, un act de fecundare a pămîntului. La fel semănatul, ambele fiind dintotdeauna îndeletniciri care au caracter masculin. Brazda, cum citim în *Dicţionarul de magie, demonologie şi mitologie românească* a lui Ivan Evseev (Amarcord, 1998), *conţine şi simbolismul cercului, ca mijloc magic de apărare şi ocrotire. Brazda trasă de plug e nelipsită din legendele întemeierii. Tragerea unei asemenea brazde constituia un act magic de înstăpînire asupra teritoriului şi de cosmicizare (culturalizare) a spaţiului, dar şi un brîu ocrotitor împotriva invaziei forţelor haosului*.

Aratul, în acelaşi *Dicţionar* e definit drept *un act sacru, asociat fecundării pămîntului, în care* plugul *are o semnificaţie falică, iar* pămîntul *(cîmpul, brazda) e asociat trupului feminin, matricei roditoare*. Celui care împlinea acest sacerdoţiu al aratului i se impune nu doară a fi *primenit*, dar inclusiv anumite restricţii sexuale, în caz contrar exista riscul ca grîul să facă tăciune, o ciupercă parazită care atacă parţial sau total rodul.

Urmează după arătură, în brazdele ei, semănatul, aruncarea seminţei de grîu, simbol la rîndu-i al *hranei ce asigură imortalitatea*: „Spicul sau bobul de grîu, în diferite mistere şi ceremonii agrare, este simbolul fundamental al morţii şi reînvierii, aşa cum se întîmplă în misterele din Eleusis, închinate zeiţei Demetra”. Ceremonie evidenţiată şi de coordonatorii *Dicţionarului de simboluri*, Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant, în care este pus în lumină *simbolismul esenţial al grîului:* „În cursul unei drame mistice, sărbătorind împreunarea lui Demeter cu Zeus, era înfăţişat un bob de grîu, ca o bucată de anafură în chivot, şi era contemplat în linişte. Este vorba de scena epopţiei sau a contemplaţiei. Prin acest bob de grîu, epopţii o slăveau pe Demeter, zeiţă a fecundităţii,

cea care făcea inițierea în misterele vieții. Această împărtășanie tăcută evoca perenitatea anotimpurilor, reîntoarcerea vremii secerișului, alternanța morții bobului de grîu cu reînvierea sa în nenumărate boabe. Cultul zeiței reprezenta chezășia acestei permanențe ciclice".

Hesiod, poetul care așază *munci și zile* sub cupola și îndrumarea zeilor antici, îndeamnă lucrătorii, pentru împlinirea viitoarelor recolte, în poemul cu același titlu, să apeleze la stăpînii Olimpului: „Roagă-te sacrei Demeter și pămînteanului Zeus/ Spic încărcat să-ncolțească grîul cel sfînt al Demetrei,/ Chiar cînd aratul începi și prinzi ale plugului coarne/ Zdravăn în mîini, apoi piști cu varga a boilor spete,/ Să se-ncordeze în juguri. Sclavul nevîrstnic din urmă/ Lucru la păsări va da, sub brazdă-ngropînd cu hîrletul/ Bobul semințelor, căci muritorilor oameni mai bună/ E-ntre virtuți rînduiala, iar cea mai rea, nepăsarea./ Astfel, sub boabele-n pîrgă, pleca-se-va spicul spre brazdă,/ Dacă Olimpicul da-va muncilor bună plinire./ Tu, alungînd din unghere păianjenii, bună nădejde/ Am că-ți va da bucurie, belșugul de roade din chiupuri,/ Și o s-ajungi primăvara cea sclipitoare în tihnă". (*Opere*, Univers, 1973, traducere, studiu introductiv și note Dumitru T. Burtea).

Eschil, tragicul grec, în trilogia sa *Orestia*, partea mediană, *Hoeforele* (*Purtătoarele de prinoase*), prin glasul ridicat de Electra, care îndeamnă la răzbunarea tatălui, avem și un omagiu adus gliei, zeiței străvechi Glia, reprezentînd pămîntul, soție a lui Uranus (Cerul): „Ascultă-mă, Subpămîntene Hermes, și dă de știre, vestitorule puternic al celor vii și-al celor morți: toți cei din adîncul gliei, martorii sîngelui vărsat al părintelui meu, și însăși Glia, născătoarea tuturor ființelor, ce le hrănește și le primește iarăși în sine sămînța, să-și deschidă auzul la rugile mele!" (Univers, 1979, traducere, prefață și note de Alexandru Miran).

De amintit că spicul de grîu este și o emblemă a lui Osiris (Zeul egiptean al vieții de apoi, al vegetației, fertilității, renașterii și al morților) – simbol totodată al morții și învierii sale.

O observație din *Dicționarul de simboluri* editat de francezi, cu trimitere la originea grîului este de reținut pentru aprofundarea și argumentarea simbolismului de mare cuprindere a grîului: „Originea grîului, ca și cea a multor plante cultivate – în special a orzului, fasolei și porumbului –, este cu desăvîrșire necunoscută. Speciile pot fi înmulțite, unele pot fi încrucișate, calitatea lor poate fi îmbunătățită. Niciodată însă nu a fost posibilă crearea grîului, a porumbului sau a vreunei alte plante alimentare de bază. Ele apar deci, în mod esențial, în spațiul diferitelor civilizații, ca un dar al zeilor, legat de darul vieții".

Tot Demetra, prin favoritul ei Triptolem (*De trei ori războinic*) căruia i-a dăruit un car tras de dogoni și un pumn de semințe, va ajuta la

inventarea agriculturii. Triptolem va inventa plugul şi va fi cel care va răspîndi cultivarea grîului. Unul dintre eroii civilizatori.

Încă din antichitate grîului i se atribuia o origine divină. Cu atît mai mult la români unde este cultivat de la începuturile întemeierii cultivării pămîntului. Este prezent în toate momentele vieţii, în obiceiurile consemnate în calendarul creştin. Blaga vede în sacralitatea grîului, *a grîului cristoforic*, semnul sofianismului (a transcendenţei ce ne însoţeşte pe pămînt) manifest la poporul român. Un simbol vegetal totodată a lui Iisus Hristos. Lucian Blaga în *Spaţiul mioritic* consemnează această credinţă răspîndită printre români: „După credinţa ţăranilor noştri din unele regiuni, dacă te uiţi mai aproape la boaba de grîu bagi de seamă că pe fiecare boabă de grîu e înfăţişată faţa lui Hristos".

Şi tot filosoful de la Lancrăm în acelaşi *Spaţiu mioritic*, parte a *Trilogiei culturii* (Minerva, 1985 , *Opere*, vol. 9), subliniază prezenţa în cultura poporului român a unui *original, profund şi excepţional simţ metafizic*, cu *un caracter profund organic* şi *nu intelectual-discursiv* şi concluzia este că-i puţin probabil *că celelalte literaturi populare europene ne vor putea servi ceva asemănător*.

Dogmatica creştină este limitativă, la judecata ultimă se prezintă doar omul, or, Lucian Blaga prin versurile populare pe care le citează:

„Foaie verde grîu mărunt
Cîte flori sînt pe pămînt,
Toate merg la jurămînt;
Numai spicul grîului
Şi cu viţa vinului
Şi cu lemnul Domnului
Zboară-n naltul cerului,
Stau în poarta raiului
Şi judecă florile,
Unde li-s miroasele",

argumentează că escatologia populară este una mult mai cuprinzătoare faţă de doctrina creştină: „În planul insondabil al judecăţii şi al sfîrşitului nu joacă rol numai omul, ci oarecum toate fiinţele, chiar şi regnul vegetal. Plantele încetează de a mai fi simplu stafaj, participînd şi ele la misterul şi la drama imaginată. Această «escatologie a florilor», în care regnul vegetal e trimis la judecata din urmă, şi în care «miresmele» dobîndesc prestigiul înalt al unor fapte de domeniul moral, care atrag după sine salvarea sau osînda, implică un original, profund şi excepţional simţ metafizic".

Vedem, inclusiv spicul grîului, însoţitor al omului în faţa judecăţii ultime – înfrăţirea este totală.

Putem spune, alături de Ivan Evseev, că grîul, *trecând prin spic, pînă la pâinea ca hrană esenţială constituie, în mentalitatea poporului român, paradigma devenirii universale şi izvor al înţelepciunii vieţii. Nu întâmplător, prezenţa sa magică şi sacră, în acelaşi timp, se constată în toate riturile de trecere. La naştere se pune grâu în prima scaldă a copilului. La nuntă se azvârleau asupra tinerei perechi boabe de grâu în semn de belşug. La orice înmormântare,* coliva *constituie pomana tradiţională*.

Povestea bobului de grîu este fascinantă, de la aruncarea sa în brazdă ca sămînţă roditoare, de către semănător, ilustrînd drumul de la moarte la înviere.

„Adevărat, adevărat zic vouă că dacă grăuntele de grâu, când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă". Sunt spusele Mântuitorului din Evanghelia după Ioan, 12/24.

Urmează secerişul, unde secera are dublă implicare, simbol al morţii, dar nu una totală, dar şi promisiune a vieţii – firul de grîu este tăiat, dar boaba de grîu va răsări şi rodi în brazdă în următorul ciclu agricol. Ivan Evseev, în *Dicţionarul* său, remarcă totodată rolul important al secerei în preistoria poporului român: „Din unealtă agricolă ea a devenit simbolul regalităţii şi pontificatului dac, arma de apărare a dacilor: *sica*. Urmele sacralizării acestei unelte le aflăm în obiceiurile şi credinţele populare păstrate de-a lungul mileniilor: apără de duhuri rele, de fulgere şi grindină, împiedică luarea manei laptelui etc.".

Secera este mînuită de secerător la vremea recoltării. Plugarul, după pregătirea pămîntului, seamănă grîul, îl lasă să crească, să ajungă la coacere, una însoţită şi de creşterea neghinei însoţitoare, care la vremea secerişului este prima adunată şi dată focului şi apoi grîul este recoltat şi adunat. Există o întreagă simbolistică spirituală ce însoţeşte secerişul; una sintetizată de către preot dr. Ioan Mircea în *Dicţionar al Noului Testament* (Institutul Biblic şi de Misiune al BOR, 1995): „«Secerişul este mult – zice Domnul –, lucrătorii (ἐργαταί), puţini. Rugaţi pe Domnul secerişului să trimită lucrători la secerişul Lui» (Matei, 9,37-38; Luca, 10,2). Şi explicînd parabola semănătorului, Domnul grăieşte: «Secerişul este sfîrşitul lumii, (iar) secerătorii sînt îngerii» (Matei 13, 39). Tot în această pildă Semănătorul este Iisus – Fiul Omului –, ţarina e lumea, sămînţa cea bună sînt fiii împărăţiei lui Dumnezeu, neghina, fiii celui rău, iar vrăjmaşul e diavolul. De sufletele celor drepţi – credincioşi – se vorbeşte şi în Ioan 4, 35-36 unde se arată şi plata, sau răsplata celor ce seceră, care «plată» e roada ce o adună ei spre viaţa veşnică".

Avem în Epistola către Galateni parabola secerişului ca una ce pune în lumină calitatea roadelor purtate de om: „7. Nu vă amăgiţi: Dumnezeu nu Se lasă batjocorit; căci ce va semăna omul, aceea va şi secera. 8. Cel ce

seamănă în trupul său însuşi, din trup va secera stricăciune; iar cel ce seamănă în duhul, din Duh va secera viaţă veşnică. 9. Să nu încetăm de a face binele, căci vom secera la timpul său, dacă nu ne vom lenevi. 10. Deci, dar, pînă cînd avem vreme, să facem binele către toţi, dar mai ales către cei de o credinţă cu noi. 11. Vedeţi cu ce fel de litere v-am scris eu, cu mîna mea" (*Galateni*, 6/7-11).

Făina, rezultat al măcinării grîului, preia din valenţele acestuia, înmulţite cu semnificaţiile procesului de zdrobire a boabelor şi a cernerii. Totodată, din făină combinată cu apă şi frămîntată se produce prin coacerea în cuptorul bine încălzit, pîinea.

Rig-Veda compară făina cernută prin sită cu cuvîntul ce se naşte din gîndirea înţelepţilor. „În mentalitatea populară, consemnează Ivan Evseev, diferitele acţiuni cu făina – măcinatul grîului, cernerea făinii, frămîntarea aluatului şi dospirea lui – sunt acte rituale învestite cu valenţe cosmice".

Drumul pîinii impune o activitate laborioasă, cu numeroase faze de transformare implicit culturală; este întruchiparea muncii agricultorului şi simbolul esenţial al hranei. Creştinul vede în pîine şi un aliment încărcat de spiritualitate, dar şi un dar de nepreţuit al divinităţii. Zilnic creştinul se roagă pentru *pîinea noastră cea de toate zilele*. Este şi un simbol încărcat de trimiteri spirituale. Hristos spune despre sine: *Eu sunt pîinea vieţii* (Ioan, 6,35).

Frîngerea pîinii este şi un act al comuniunii. În urma spovedaniei creştinul participă la taina împărtăşaniei – euharistiei – unde pîinea şi vinul, la rugăciunea preotului, Duhul Sfînt le preface: pîinea, în trupul, şi vinul în sîngele Domnului Hristos.

Pe masa acoperită cu ştergar şi aşezată sub icoane tronează pîinea şi sarea – obiecte sfinte cu funcţii apotropaice.

„În sens figurat, cum subliniază şi preotul Ioan Mircea, pîine şi hrană este şi cuvîntul lui Dumnezeu, sau învăţătura sa curată, sfîntă şi mîntuitoare sau dătătoare de viaţă. Ca şi pîinea, este hrană spirituală cuvîntul şi porunca lui Dumnezeu. După cum pîinea hrăneşte trupul, cuvîntul dumnezeiesc hrăneşte duhul. Deci, «nu numai cu pîine trăieşte omul, ci şi cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu» (Matei, 4,4), căci «Cuvintele – zice Domnul – pe care vi le-am spus sînt duh şi sînt viaţă» (Ioan 6, 63)".

În Evanghelia după Matei, citim: *2. Iisus, după ce a postit patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, la urmă a flămânzit. 3. Şi apropiindu-se, isptitorul a zis către El: De eşti Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pîini. 4. Iar El, răspunzând, a zis: Scris este: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu".* (Matei, 4/2-4). Nu diferit citim în Evanghelia după Luca: „3. Şi I-a zis diavolul: Dacă eşti

Fiul lui Dumnezeu, zi acestei pietre să se facă pâine. 4. Şi a răspuns Iisus către el: Scris este că «nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu orice cuvânt al lui Dumnezeu»" (Luca, 4/3-4).

Urmăm un alt urcuş, urcuşul cuvântului de care se învredniceşte şi poetul prin poezia sa.

Ernest Bernea, în *Cadre fundamentale ale gândirii româneşti* (Predania, f.a.), vorbind despre rostul cuvântului în marginea cauzalităţii, subliniază comuniunea dintre gînd şi cuvînt, care în *mentalitatea vechiului sat sunt fenomene indestructibil legate*. Şi citează cîteva aserţiuni vehiculate în acest mediu: „«Gându' şi vorba merg laolaltă. Cum ai putea să vorbeşti dacă nu gândeşti? Eu zic că nu se despart.

Vorba nu e decât gându' în graiu, când omu' spune ce are în minte. Cuvântul nu poate veni fără gând».

«Eu cred că tot cuvântul are putere că e rupt din sufletu' nostru, e plin de puterea noastră că avem un suflet. Cuvântu-i totuna cu cugetu', cu mintea şi sufletu' nostru».

«Cuvântul e plin de suflet şi cade drept. Omu' nu ştie şi aruncă vorbe neînţelepte; rău pentru alţii, da' şi mai rău pentru el».

«Când ai făcut o rugăciune, sau ai blestemat, sau ţi-ai dat cuvântul pe ceva, pe un lucru, să ştii că atunci ai dat ceva din tine şi cum dai, aşa ţi se întoarce»".

I se recunoaşte cuvîntului puterea creatoare, ca unul ce vine de la Dumnezeu: „Cuvântu' vine de la Dumnezeu şi are taina lui. De n-ar fi aşa, de ce am mai avea graiu? Am fi aşa, ca animalele necuvântătoare.

Cuvântu' are putere că e de la Dumnezeu; până nu-i cuvânt, nu-i nimic".

În Evanghelia după Ioan, cap. 1, citim despre *Dumnezeu-Cuvântul S-a făcut trup*: „1. La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. 2. Acesta era întru început la Dumnezeu. 3. Toate prin el s-au făcut; şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. 4. Întru El era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor. 5. Şi lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o" (Ioan, 1/1-5). La Sf. Ioan Gură de Aur, între cuvintele sale alese citim: „Cuvântul hrăneşte mai mult decât pîinea, îndreaptă mai mult decât un leac, arde mai intens decât un foc, neproducând nici o durere şi reţinând gândurile rele, taie mai ascuţit decât fierul şi fără durere părţile infectate şi, făcând aceasta, nu produce nici o cheltuială de bani, nici nu sporeşte sărăcia. Pregătind deci acest leac, îl trimitem tuturor şi ştiu că toţi se vor bucura de tratamentul lui, dacă vor lua aminte cu exactitate şi cu minte teafără la cele spuse". Iar Sf. Dimitrie de Rostov dă sfat de cum să-l folosim: „Cuvântul are nevoie de multă atenţie. Trebuie să te gândeşti în ce loc şi timp vorbeşti, cu ce scop, cui te

adresezi, care sunt motivele și rezultatele cuvântului tău. Înainte de a vorbi, să te gândești la toate acestea. Cel tăcut s-a gândit la ele. Și de aceea a tăcut".

Și se cere adăugat și sfatul înțelept al Sf. Ioan de Kronstadt: „Ce este mai puternic și mai neschimbător decât cuvântul? Prin cuvânt a fost creată lumea, prin cuvânt se și ține. Dumnezeu «ține toate cu cuvântul puterii Sale» (Evrei 1,3). Și totuși, noi, păcătoșii, ne purtăm față de cuvânt atât de superficial și de neglijent. Există oare ceva pe care să-l tratăm cu mai puțin respect decât cuvântul? Sau ceva care să ne fie mai schimbător? Cât de nepăsători suntem față de un giuvaier atât de scump! Adu-ți aminte că cuvântul este început".

Între cei care au respect și grijă față de cuvânt, pe care îl prețuiesc precum este prețuit un giuvaier și pentru care cuvântul este mult peste obișnuitul dialog, simpla comunicare interumană, au fost și rămân dintotdeauna poeții.

Pilda semănătorului din Evanghelia după Luca, dă seama asupra cuvântului: „5. Ieșit-a semănătorul să semene sămânța sa. Și semănînd el, una a căzut lângă drum și a fost călcată cu picioarele și păsările cerului au mâncat-o. 6. Și alta a căzut pe piatră și, răsărind, s-a uscat, pentru că nu avea umezeală. 7. Și alta a căzut între spini, și spinii, crescând cu ea, au înăbușit-o. 8. Și alta a căzut pe pământul cel bun și, crescând, a făcut rod însutit. Acestea zicând, striga: Cine are urechi de auzit să audă! 9. Și ucenicii Lui Îl întrebau: Ce înseamnă pilda aceasta? 10. El a zis: Vouă vă este dat să cunoașteți tainele Împărăției lui Dumnezeu, iar celorlalți, în pilde, ca, văzând, să nu vadă și, auzind, să nu înțeleagă. 11. Iar pilda aceasta înseamnă: Sămânța este cuvântul lui Dumnezeu" (Ioan, 8, 5-11).

Cuvântul este purtător de duh, duhul omului fiind suflare de viață primită de la Dumnezeu, este totuna cu sufletul, pneuma – în care Pitagora vedea latura eterică a ființei și care era de natură cosmică, în timp ce C.G. Yung în ale sale *Amintiri, vise, reflecții* afirmă că *sufletele, ca și trupurile noastre, sunt compuse din elemente individuale care sunt deja prezente și la predecesorii noștri.*

În Epistola întîi către tesalonicieni a Sfîntului Apostol Pavel întîlnim un text singular care pune împreună cele trei elemente ale ființei umane: trup, suflet și duh: „23. Însuși Dumnezeul păcii să vă sfințească pe voi desăvîrșit, și întreg duhul vostru, și sufletul, și trupul să se păzească fără de prihană întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos".

Scriptură – scriere este definit de preotul Ioan Mircea drept: „Imprimare, pe o materie oarecare, a exprimării gîndurilor sau a cuvintelor cuiva; este forma prin care oamenii și-au fixat ideile și descoperirile, pentru a se transmite generațiilor viitoare. Astfel, prin

scriere sau scriptură se face aducere aminte de cei ce le-au scris şi de faptele şi evenimentele înscrise".

Cuvîntul este însoţit de harul de la Dumnezeu, cum citim în Epistola către efeseni a Sfântului Apostol Pavel: „Iar fiecăruia dintre noi i s-a dat harul după măsura darului lui Hristos" (Efeseni, 4/7). Un astfel de har coboară şi asupra celui în care poezia îşi caută veşmîntul de cuvinte.

„Împărăţia lui Dumnezeu este asemănată cu sămînţa de grîu şi de muştar, care au putere de încolţire, de creştere şi de rodire. Această împărăţie are şi o faţă ascunsă, tainică, interioară, care nu se vede. «Împărăţia lui Dumnezeu nu vine în chip văzut… Căci iată, împărăţia lui Dumnezeu este în lăuntrul vostru» (Luca 17, 20-21). Fiind de natură spirituală, «Împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare şi băutură, ci dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfînt» (Rom, 14, 17). Ea nu e un cuvînt searbăd, ci este o forţă lucrătoare prin energiile spirituale de sus".

Pîinea cea de toate zilele este hrană întru vieţuirea trupului, loc în care sufletul îşi are locaş temporar şi care îşi află hrana proprie în cuvîntul cel întrupat, dar şi în cel înnobilat şi înălţat prin poezie.

Drumul anevoios, dar nu mai puţin întăritor al pîinii se intersectează, se bifurcă, se unifică şi iarăşi se desparte de cărările cuvîntului, primul fiind cel întru întremarea trupului muritor, cuvîntul întru zidirea sufletească, cea nemuritoare.

Cîmpul graiului este pregătit de a fi brăzdat de plugul harului întru naşterea versului care va rodi în poezie.

Pîinea a fost şi va rămîne hrană trupului, cum poezia îi este sufletului hrană prin cuvînt.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2024 – *Poezie şi realism, Poezie şi miracol, Poezie şi natură*
2025 – *Poezie şi limbă; Poezie şi moralitate, Poezie şi regalitate, Poezie şi idee*

POEZIA MEA AȘ VREA SĂ POARTE NUMELE CREDINȚEI, AL PĂCII, AL BUNĂTĂȚII, AL DRAGOSTEI

– convorbire cu preotul și poetul **Eugen BARZ**
(Parla – Madrid, Spania) –

Marius CHELARU: *Părinte Eugen Barz, cum s-a așezat drumul vieții dvs. de acum sunteți preot și poet? Apoi cum s-a construit calea de la acasă, din Sălișteа Nouă, Județul Cluj, la Călărași, apoi la Madrid? Și... cum ați început să scrieți?*

Eugen BARZ: Deoarece am avut mereu protecție și îndrumare de la „Cel de Sus", și vorbesc foarte serios, drumul vieții mele a fost unul simplu, aș zice firesc, cel puțin așa l-am văzut eu. Astfel, drumul acesta l-am parcurs cu seninătate. Clujean fiind, am fost preot tocmai în sudul țării, la Călărași, un județ înființat cu numai un an de zile înainte de a ajunge acolo, împreună cu soția.

Faptul că am ajuns acolo nu mi s-a părut a fi nici „pedeapsă" nici „deportare", așa cum mai în glumă sau mai în serios spuneau colegii de generație, absolvenți ai diferitelor facultăți, care erau repartizați departe de casă, respectiv în Bărăgan. Dimpotrivă, mie mi s-a părut că am luat un premiu, prin care mi s-a oferit șansa de a cunoaște o altfel de lume, cu oameni care au atitudini sau temperamente diferite de cele ale mele. Acolo am fost primit de către credincioși, cu o dragoste cum rar am mai întâlnit. Județul Călărași, fiind destul de aproape de București, a atras în acele vremuri, mulți tineri interesanți, cu preocupări culturale sau artistice. Acolo i-am cunoscut pe Pavel Șușară, Mircea Bârsilă, Matei Vișniec, Mariana Marin, Mircea Nedelciu, Ștefan Drăghici și Gabriela Negreanu, pe Gyuri Pascu și pe Marin Lupșanu, Ion Anghel Mănăstire, Liviu Capșa, Corneliu Irod, Corneliu Ratcu și pe mulți alții, care erau legați prin naștere sau prin repartiție de acest județ. Acolo mi-am sedimentat lecturile și mi-am ostoit setea de cultură. De mic am fost educat că a fi preot înseamnă a fi intelectual, așadar am purces firesc pe drumul cultural al preoției. Acolo am trăit mari întâlniri cu Marin Sorescu, Valeriu Anania sau cu Traian T. Coșovei, Dan Silviu Boerescu, Gheorghe Pituț, Ioan Alexandru, Horia Gârbea, Dan Silviu Boerescu, Ștefan Bănulescu, Daniel Bănulescu, Ioan Groșan, Nichita Danilov, cu sculptorii Sava Stoianov, Vlad Ciobanu, Titi Ceară, Vasile Ivan, cu mulți, cu foarte mulți, pe care Pavel Șușară și poetul Ștefan Drăghici, care lucrau la „cultură", îi invitau în cenaclu sau în tabere

de creație. Am trăit în spațiul cultural, dar dintr-un exces de rigoare nu am scris.

Nici nu am gândit că voi scrie, până pe la vreo 50 de ani, când, după ce am lucrat ani mulți în birocrația bisericească, constatând speriat, că am devenit funcționar, am hotărât, brusc, că trebuie musai să mă apuc de scris, că trebuie să creez. La puțin timp după această hotărâre m-am mutat la Madrid unde am fost chemat de Preasfințitul Părinte Timotei, Episcopul Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, iar drumul spre creație mi l-a netezit starea de tihnă și de liniște sufletească pe care mi le-a oferit viața și slujirea Bisericii lui Hristos în Peninsula Iberică.

M.C.: *Vorbiți-ne, vă rugăm, despre debutul dvs. în reviste, apoi în volum, despre activitatea dvs. literară în general.*

E.B.: Am debutat în revista „Luceafărul de dimineață", pe la 54 de ani, apoi am publicat în „Steaua", „Tribuna", „Scriptor", „Hyperion", „Arca", „Discobolul", „Poezia", „Argeș", „Lumină lină" (SUA), „Itaca" (Irlanda)... în majoritatea revistelor literare importante din țară, și am debutat în anul 2016 cu volumul de poezie *Cinematograful singurătății*, Editura Neuma din Cluj Napoca. Au urmat câteva volume de poezie, la editurile Colorama, Junimea, Școala ardeleană, Doxologia și la Editura Centro Editor, din Madrid. Am tradus și publicat împreună cu Mihaela Vechiu o *Antologie de poezie spaniolă contemporană* la Editura Junimea și câte un volum de poeme de Carlos d'Ors, tot la Junimea și altul de Enrique Nogueras la Editura Școala ardeleană. În prezent, cu aceeași colegă, traducem un volum de Pedro Sanchez Sanz. Sunt membru fondator al Cercului Literar de la Cluj și al Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania. De asemenea, sunt corespondent al Revistei „Scriptor" din Iași.

M.C.: *Dat fiind faptul că sunteți preot, dar și prin prisma activității dvs. literare și pe plan social, pentru că aveți o altfel de privire asupra felului în care trăiesc românii din comunitate, îngăduiți-ne să vorbim și despre aceștia, și despre activitatea dvs. Așadar, să ne oprim la Parla – Madrid, unde „slujiți unei comunități românești", fiind preot paroh, și, tot acolo, conduceți Centrul Cultural Român „Sfântul Antim Ivireanul", pe care l-ați înființat cu sprijinul Bibliotecii Județene din Râmnicu Vâlcea și al Ministerului Românilor de Pretutindeni.*

E.B.: Ca preot mă îngrijesc în primul rând de mântuirea sufletelor credincioșilor, dar firește, nu-mi este indiferentă hrana lor intelectuală. În consecință am înființat pe lângă parohia pe care o păstoresc, o bibliotecă cu peste 10 000 de volume în limba română și în spaniolă, o bibliotecă ce cuprinde literatură, filosofie, studii politice, traduceri, teologie, gramatică

etc. Cărțile le-am primit de la diferiți prieteni din țară și-i amintesc aici pe Adrian Popescu, Emilia Poenaru Moldovan, Ovidiu Pecican, Ion Cristofor și de la Biblioteca Județeană Sfântul Antim Ivireanul din Râmnicu Vâlcea, printr-un proiect sprijinit de Ministerul Românilor de Pretutindeni. Centrul cultural de pe lângă Biserica noastră se numește „Sfântul Antim Ivireanul", în semn de recunoștință față de cei din Râmnicu Vâlcea.

M.C.: *În ce privește pe românii din comunitatea dvs. (poate și cei din Spania în general, atât cât ați putut constata), care sunt problemele pe care le întâmpină?*

E.B.: Românii din comunitatea pe care o păstoresc lucrează de obicei în industrie. Mulți s-au stabilit aici definitiv, mulți se gândesc la repatriere. Comunitatea este „așezată", adică are vechime, ne cunoaștem unul pe celălalt, la fel de bine ca în țară, s-au legat prietenii și familii bine sudate. Deoarece Spania nu (mai) are un nivel de viață foarte ridicat, nu mai este „căutată" de românii din țară, care pleacă în țări mai bogate. Românii cei mai tineri de aici poate că nu sunt foarte atrași de România și se raportează la țara noastră ca la o țară străină. Aproape toți sunt conectați la posturile tv. din țară și sunt speriați de reclama negativă care se face în media din România. Foarte mulți refuză să vorbească românește, mulți nici nu mai știu să vorbească românește. Mai ales cei care au studii superioare. Și totuși, din câte se pare, ideea de „țară", adică de România, este mai prezentă aici decât în alte țări europene, deoarece Spania nu oferă românilor, dublă cetățenie și asta-i face pe compatrioții noștri să nu uite atât de ușor de Patrie. Din nefericire, în urmă cu 10 – 12 ani, Guvernul României a desființat catedrele de limba română ale Institutului Limbii Române, trecându-i pe profesori la sistemul de plată cu ora, încât majoritatea lor nu au mai putut să se întrețină din această activitate, iar orele, încet, încet s-au dizolvat. A mai rămas Biserica să susțină ideea de limbă română și apartenență la România, iar ca o veste bună, Departamentul Românilor de Pretutindeni a adus începând cu anul 2023 o serie de programe serioase, care să susțină comunitatea de români din lume, prin asociații, prin biserici etc.

M.C.: *În jurul centrului dvs. sunt o serie de acțiuni (și) culturale despre care vă rog să ne vorbiți. Mă gândesc și la ASARS (Asociația Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania), dar nu numai. Cum sunt relațiile între oamenii din localitatea dvs., din regiune? Cum este pentru un român, pentru autor român? Sunt colaborări notabile (și cu autorii români, și spanioli), acțiuni comune ale scriitorilor sau mai degrabă „separări" și între scriitori?*

E.B.: La Centrul Cultural „Antim Ivireanul”, se află şi Biblioteca, aici se desfăşoară şi cursurile Şcolii parohiale „Sfânta Anastasia Romana”, precum şi lucrările Cenaclului Asociaţiei Scriitorilor şi Artiştilor Români din Spania, cenaclu în care activează poeţi de o autentică valoare literară, care au publicat în diferite reviste literare din ţară sau din Europa. Aici îşi are sediul şi Revista de cultură „Littera nova”, pe care eu am iniţiat-o începând cu anul 2023. Aici am invitat scriitori din România şi din Spania, iar aici voi enumera doar câţiva: Adrian Popescu, Horia Gârbea, Ioan Pintea, Ioan Pavel-Azap, Ioan Es. Pop, Ioan Petraş, Mircea Arman şi alţii cu care ţinem legătura, care ne-au susţinut moral şi ne-au dat încrederea că ceea ce facem aici nu e în zadar. Spaniolii sunt deschişi către comunitatea românească, deoarece românii s-au remarcat prin hărnicie, seriozitate şi putere de acomodare formidabile.

M.C.: *Cum aţi constatat că sunt văzuţi* autorii *români de acolo, din Spania, de către cei spanioli?*

E.B.: După cum am spus mai sus, spaniolii sunt deschişi spre noi, mulţi susţin, că din punct de vedere literar – cultural, românii ar avea de spus mult mai mult, că ar putea aduce o prospeţime, culturii europene, numai că până acum a existat o timiditate a Guvernului României de a susţine cultura română sau au apărut în public numai unii, cam aceeaşi. Există printre noi un român Miguel Gane care are un succes formidabil. Dumnealui scrie exclusiv în limba spaniolă şi are în jur o echipă impresarială extrem de pricepută. Cazul lui Miguel Gane demonstrează cât de important este impresariatul pentru cultură. În România, cu excepţia lui Mircea Cărtărescu, nu cunosc scriitori care să aibă impresar.

M.C.: *Colaboraţi, aşadar, la diverse reviste literare din ţară dar şi la unele ale unor (sau care sunt legate de) comunităţi româneşti din afara ţării. Nu doar că scrieţi şi publicaţi (poezii ale dvs. au apărut şi în revista „Poezia”). Aţi creat şi o revistă, în care păstraţi şi legăturile cu Ţara. În editorialul dvs. din primul număr amintiţi de „Destin”, „o revistă de cultură românească publicată la Madrid, în Spania, în perioada 1951-1972”. Subliniaţi că se intitula „revistă de cultură românească” şi era „publicată de către români aflaţi în exil”. Vorbiţi-ne mai mult vă rog despre „Littera nova”, care, spuneţi în acelaşi editorial, „se adresează românilor care lucrează sau studiază în Europa sau în alte părţi ale lumii, care iubesc cultura română şi universală”, „celor care locuiesc în Occident şi creează: poeţi, prozatori, artişti plastici”.*

E.B.: Editez „Littera nova” din dragoste faţă de ţară, faţă de cultura poporului meu şi faţă de cultura europeană. Trebuie să punctez, că între

cei de dinaintea noastră, care au fost nevoiţi să plece din ţară din motive politice, şi noi este o diferenţă de abordare colosală. În primul rând, revistele lor ajungeau extrem de greu în România, pe căi întortocheate. Iar mulţi dintre ei nici nu mai credeau că vor revedea ţara vreodată. Unii nici nu au mai văzut-o. Dar în condiţiile actuale situaţia este cu totul alta şi de la bun început am crezut cu tărie că literatura şi cultura română merită să aibă în străinătate, respectiv la Madrid, o revistă serioasă, bine întocmită, aşa cum este „Littera nova". Profit şi de acest interviu să mulţumesc colaboratorilor, care susţin proiectul meu şi-i dau strălucire. În revista noastră semnează nume consacrate ale literaturii şi culturii, dar întindem mâna spre începătorii talentaţi. Revista cuprinde pagini de literatură, de arte plastice, de film românesc şi străin, de teatru, de jazz, de muzică clasică şi balet, apoi multe traduceri, istorie literară, cronici şi studii pe teme diferite, iar cu asemenea sumar şi cu asemenea semnături, ca acele din revista „Littera nova", nu se poate da greş. Revista, aşa cum reiese din numărul extrem de mare de scrisori, pe care le primesc, se bucură de un nume bun, iar acest nume bun doresc să fie spre onoarea culturii române, a României. Românii din împrăştiere şi din ţară au observat că suntem hotărâţi să facem o lucrare serioasă şi foarte mulţi s-au ataşat acestui proiect şi ne susţin. Asta se poate observa prin prezenţa lor în număr mare, la lansările revistei din Spania şi din ţară. Revista se adresează tuturor românilor, aşa cum bine aţi observat, deoarece nu cred că între românii din împrăştiere sau din România ar fi potrivit să existe vreo prăpastie sau să intervină idei preconcepute, cum din nefericire se mai pot vedea. Vreau să construiesc prin această revistă şi dezvoltarea stimei de sine, ca popor. Românii nu sunt nici mai proşti, nici mai deştepţi decât sunt ceilalţi, iar în vremurile de acum distanţa nu mai este o problemă: există mijloace de comunicare uriaşe, există mijloace de a ne afirma, trebuie să ridicăm glasul în lume. Personal sunt la curent cu ce se întâmplă în lume şi în România, din punct de vedere social, cultural sau politic, iar asemenea mie sunt mulţi: interes să fie.

M.C.: *Aţi publicat mai multe volume de versuri (unele la Iaşi), despre care au scris nume cunoscute din ţară, dar şi din Spania. Evident, mesajele dvs. sunt nuanţate faţă de ale altor români plecaţi din ţară, plecând şi de la faptul că trăirile sunt ale unui poet-preot, şi chiar şi „în cămara singurătăţii" dvs., şi, poate, nu doar a dvs., „îngerul stă la geam".*

E.B.: Din fericire, am avut parte de cronici semnate de nume importante ale criticii literare, care au fost publicate în reviste de prestigiu. Trebuie să punctez că în mod programat, la începuturile mele poetice, nu am scris poezie de sorginte religioasă, iar raportarea mea la

religios a fost numai de ordin cultural. Am procedat astfel, deoarece, în general, se consideră că dacă ești preot nu știi să scrii decât „Doamne miluiește". Iar eu doream să fiu „poet", nu „poet religios" sau „nereligios". Bine înțeles că am publicat poezie „religioasă" la Editura Doxologia, un volum care s-a bucurat de mare succes, dar am făcut asta numai după ce critica literară a constatat ceea ce mi-am propus. Iar „în cămara singurătății" cred că îngerul stă la geamul fiecăruia dintre noi, nu numai la al unui preot. Eu scriu ca un poet cu credință în Dumnezeu, chiar dacă aș fi fost sculer-matrițer sau cosmonaut sau agronom sau orice altceva. Scriu despre fericire sau nefericire, despre credința în Dumnezeu sau despre nebunie, despre ploaie, despre pisoi etc.

M.C.: *Spuneați într-un poem (*Semnele singurătății*): „Pluteam într-o dezamăgire/ surâzătoare, ca în oglinda unei dimineți/întârziate". Rareori, totuși, am văzut în volumele dvs pe care le-am avut la dispoziție cuvintele „singurătate" sau „dezamăgire". Apoi, într-un altul (Poezia) scrieți: „Ne gândim să-i dăm un nume/ de stradă, de patrie, de os,/ de tăcere,/ de iubire sau plâns". Ce nume i-ați da, acum, peste timp, poeziei dvs.?*

E.B.: O poezie poate exprima uneori o stare de moment, alteori o stare generală. Dar „singur" nu m-am simțit niciodată, deoarece cred în Bunul Dumnezeu, care mă însoțește peste tot, iar de plictisit nu am cum să mă plictisesc la câtă treabă am de făcut. Cât privește numele poeziei mele, aș vrea să poarte numele credinței, al păcii, al bunătății, al dragostei. Sfântul apostol Pavel zice: „dacă dragoste nu am, nimic nu sunt".

M.C.: *Cum pot publica autorii români din Spania acolo? Și, după știința dvs., sunt autori români de acolo care au ajuns să aibă acces ori chiar succes la marile edituri spaniole?*

E.B.: Autorii români pot publica prin sprijinul ICR sau prin legături personale. Literatura română începe a se face cunoscută în Spania. Poate că un pic prea timid.

Eu însumi am publicat la o editură foarte cunoscută, din Madrid, „Centro Editor".

M.C.: *De câte ori am ajuns în diverse țări ale Europei, mai ales, dar nu numai, am avut multe discuții despre „adaptare", felul în care sunt tratați românii acolo, cum muncesc, cum sunt, de pildă, primiți cei cu studii superioare care se duc cu gândul că acel faimos la noi „proces Bologna" e un plus... Dar cum este, de fapt, viața, cum trăiesc și muncesc cei din comunitatea românilor din Spania, așa cum ați perceput-o dvs.?*

E.B.: Din câte ştiu eu, nicăieri românii nu s-au adaptat mai bine decât în Spania. Cei mai mulţi români de aici, parcă ar fi trăit în Spania de când lumea, iar excepţiile sunt puţine. Românii din Spania au de acum un nume bun, sunt serioşi, harnici şi vestiţi pentru inteligenţa nativă. S-au reprofilat în diferite munci, pe care în România nu ar fi bănuit că sunt în stare să le facă. Ei ştiu legile şi cutumele acestei ţări aproape la fel de bine ca spaniolii. Cât priveşte învăţământul occidental, universitar, mi-e greu să comentez sau să compar. Tare mă tem că din acest punct de vedere, vorba Poetului, „Toate-s praf... Lumea-i cum este... şi ca dânsa suntem noi". Se pare că degradarea învăţământului e prezentă peste tot în lumea americano-europeană...

M.C.: *Să încheiem această convorbire, care va apărea în revista „Poezia", la Iaşi, cu proiectele dvs., cele personale şi cele legate de activitatea pentru comunitatea din Madrid şi un numai, nu înainte de a vă ura succes în tot ceea ce faceţi.*

E.B.: Vă mulţumesc că mă întrebaţi de proiecte, deoarece la cei 64 de ani ai mei, doresc să îmi sporesc activitatea cultural – publicistică, să promovez cultura română de calitate, să susţin pe compatrioţii care merită a fi cunoscuţi în lumea europeană şi în toată lumea, deoarece Revista „Littera nova" poate fi citită în diferite limbi de circulaţie mondială, nu numai în forma tipărită, ci şi în forma electronică la adresa www.litteranova.es, iar proiectele personale sunt legate strict de mântuirea sufletului, să slujesc credinţei şi culturii.

A consemnat: **Marius CHELARU**

O AMPLĂ ANTOLOGIE DE POEZIE ROMÂNĂ

– convorbire **Cristian Ovidiu DINICĂ – Christian W. SCHENK** –

Cristian Ovidiu DINICĂ: *Aţi conceput traducerea şi realizarea unei ample antologii de proporţii enciclopedice în 6 volume. Ce anume apreciaţi în lirica română?*

Christian W. SCHENK: În principiu majoritatea autorilor incluşi în aceste şase volume i-am tradus şi publicat în diferite alte antologii, reviste şi antologii de autor în decurs a peste 50 de ani. În sfârşit m-am hotărât să-i introduc pe toţi într-o singură antologie şi astfel am ajuns la şase volume, fiecare a câte 400 de pagini. Momentan lucrez la volumul cinci şi şase care vor ieşi de sub tipar în 2024. Volumele unu şi patru sunt deja pe piaţă!

Lirica română se află cu siguranţă la nivelul liricii europene dar, din păcate, până acum nimeni nu a fost interesat să facă o antologie de le începuturi şi până astăzi, mulţi dintre autorii incluşi fiind între timp marginalizaţi, ca să nu spun uitaţi. Am început cu Ienăchiţă Văcărescu continuând în primul volum cu toţi cei pe care Eminescu i-a pomenit în Epigonii. Selecţia am făcut-o după generaţii, mai exact după anii naşterii poeţilor respectivi!

C.O.D.: *Care dintre etapele necesare ale realizării acestei lucrări de dimensiuni uriaşe v-a solicitat mai mult?*

C.W.S.: Nu aş putea spune că o etapă sau alta m-ar fi solicitat mai mult. Pregătirea în sine şi selecţia autorilor precum notele biografice sau cele de subsol au durat cele mai mult, mai bine de doi ani. Evident, cu toate că pe mulţi îi tradusesem deja, cei care nu i-am tradus încă mi-au luat mai mult timp fiindcă fiecare autor are particularităţile sale, originalitatea sa care trebuie transpusă cât se poate mai fidel în limba germană.

C.O.D.: *De unde v-a venit această idee, aţi dorit să demonstraţi ceva, cuiva?*

C.W.S.: Cum am spus, ideea asta am avut-o cu foarte mulţi ani în urmă, dar nu am avut timpul necesar să mă ocup de ea. Niciodată nu am avut intenţia ca prin munca mea la promovarea culturii româneşti să demonstrez cuiva ceva, dar fiindcă mă întrebaţi cred că ar fi cazul ca responsabilii (sau numiţi-i cum doriţi) din România să se trezească şi să facă în sfârşit o antologie românească de la începuturi şi până astăzi şi nu să se ocupe cu tot felul de *liste canonice* penibile! Dacă într-adevăr aş fi dorit să demonstrez ceva, nu m-aş fi retras din Uniunea Scriitorilor din România, nici din celelalte foruri româneşti la care am fost afiliat.

C.O.D.: *Care credeţi că va fi impactul demersului dvs pe plan*

internațional, dar național?

C.W.S.: Pe plan internațional, mai ales pe plan european impactul este deosebit, mai ales pentru facultățile de romanistică, cu secții de românistică, a căror biblioteci achiziționează aceste cărți pe care le-am conceput cu un aparat critic adecvat studenților și profesorilor respectivi. Lucrând cu aceste cărți ei au tot de ceea ce au nevoie la îndemână într-o singură carte fără să mai fie nevoiți să caute alte materiale în alte cărți sau, eventual, pe internet. Pe plan național?! Eventual câteva persoane particulare, jurnaliști neafiliați instituțiilor sau uniunilor de interes personal, persoane verticale... Nu trebuie să spun mai mult decât că USR nu are, de la decesul lui Laurențiu Ulici, o secție de traducere și promovare a literaturii românești fiindcă atunci, cred, am spus totul!

C.O.D.: *Vă mai ajută cineva?*

C.W.S.: În afară de familie, care îmi creează atmosfera și timpul necesar de muncă, nu mă ajută nimeni!

C.O.D.: *Care trebuie să fie atitudinea unui editor care își propune să elaboreze o asemenea lucrare?*

C.W.S.: În principiu e clar: un editor trebuie să fie deschis tuturor manifestărilor culturale din interior cât și din exterior fără să se gândească la profit. Doar valoarea trebuie să joace un rol și să nu se lase influențat de găști critice sau guri rele. Cum eu sunt atât scriitor, traducător și editor îmi iau libertatea deplină (chiar dacă de multe ori subiectivă) de a promova autorii care-mi par mie de valoare; în cazul de față subiectivitatea și riscul antologatorului!

C.O.D.: *Putem vorbi în lirică românească de pilde ale creației?*

C.W.S.: Desigur! Istoria literaturii este plină de pilde de creație care, din păcate, au început să intre în uitare. Dacă ar fi să dau exemple ar trebuie să umplu o pagină întreagă cu numele lor. Antologia mea e plină de astfel de exemple!

C.O.D.: *Este greu de tradus din lirică română în limba germană?*

C.W.S.: Depinde din ce perspectivă privim traducerea. Pentru un neavizat este greu, ba chiar imposibil. Eu am marele noroc că am crescut cu trei limbi fiind nativ atât în germană cât și în română, ca să nu mai vorbesc de maghiară (din care am tradus în germană de asemenea mult).

C.O.D.: *Comparând cu lirică universală unde credeți că este locul poeziei române? Aveți în plan și alte genuri ale literaturii române pe care să traduceți?*

C.W.S.: Poezia românească își are locul binemeritat în rândul liricii universale, altfel nu m-aș fi înhămat o viață întreagă la promovarea ei. Din păcate acest loc binemeritat este jugulat de oficialitățile românești care

uită că o țară se ridică prin cultură! Nu mi se pare normal ca o țară să nu aibă un program de promovare a valorilor autohtone. Ce se promovează? Literaturile străine în limba română! Este necesar, evident, dar nu suficient! Astfel literatura universală intră prin uși deschise în țară, dar pentru cultura autohtonă ușile sunt închise!

Cu toate că lucrez preponderent cu lirica, am tradus și alte genuri literare.

C.O.D.: *Care credeți că este viitorul liricii române?*

C.W.S.: Lirica română are același viitor ca toate celelalte lirici universale dar România ocupă un loc aparte tocmai prin lipsa de interes a forurilor responsabile. Nu este suficient că se scrie, că se publică sau se editează! Lirica, dacă vorbim de plan universal, trebuie difuzată, promovată, tradusă și răspândită în lume! Vorbind pe plan național chiar aș avea curajul să spun că lirica română devine o lirică de *sertar național* dacă în viitor nimeni nu se va mai ocupa de promovarea ei. Cum cu o floare nu se face primăvară, nici aportul meu nu este suficient! Eu traduc, editez și promovez într-o singură limbă, dar bunul Dumnezeu știe (nu și responsabilii) că există pe lumea asta, fără să exagerez, peste 7000 de limbi, și nu vorbesc de dialecte. Ca limbi de mare circulație ținând cont de vorbitorii acestor limbi pot enumera, în afară de germană, engleza (1,1 milioane), mandarin (1,2 milioane), hindi (615 milioane), spaniolă (530 milioane), franceză (280 milioane), arabă (270 milioane), portugheză (230 milioane) și aș putea continua. În acest caz îmi pun în mod automat întrebarea: ce face Institutul Cultural Român care funcționează/există în 16 țări? Cu salariul unui singur angajat pe lună s-ar putea scoate câte o carte, cu două salarii s-ar putea organiza o seară românească... și fiindcă nu este cazul întrebarea: de ce mai există ICR, USR, MNLR mi se pare firească!

Echim VANCEA

cuvinte întrerupte de creşterea ierbii
un cântec se pregătește să primească oaspeții
și începe cu fotografia mea în alb-negru
prin apropiere se sfârșește ziua și o flacără
se tânguie asemeni unei uriașe păsări
ademenind întunericul

lunile tip octombrie ne ocolesc
strivite de cifre fără de soţ
cum fluturii în infernul de umbre

un cântec se pregătește cu o bucată de cotidian
în ureche și începe cu fotografia mea în alb-negru
oglindind proaspătul zâmbet al apei
pe lama târzie a unui cuțit ce nu a știut
niciodată de mine

lunile tip octombrie ne ocolesc
pentru ţinuturi de umbre și glasuri
cum nocturnele valuri sapă în catacombe

exod
1.
asfinţit
lumina-și cere în van răscumpărarea
ultima psăre și-așteaptă
zborul
în umbra zidului
pândesc proscrișii întunericului ♦

2.
corole de minuni
ochii tăi orbi
în umbrele alungate
de păsări
până ce ies din oraș
fecioarele văduve
cerșesc cu ochii deschiși
să se-nlumine taina-ndelungă
promisă brumelor toamna ♦

3.
să dai bineţe întunericul cu „bună ziua”
e-un lucru nevinovat
cum nevinovată-i
ziua
nepregătită pentru bineţe
cerul cel mare să-l faci să ardă
ar putea fi un pârjol nevionovat ♦

4.
în goluri vântul
rămâne singur şi gol
se rupe de fulgere
se trezeşte odată cu luna
acolo în ochiul de întuneric –
unul dintre cel mai mic –
în care se mătură noaptea
aşezată pe muchii de frunză ♦

5.
suntem la poarta cetăţii
porţile goale pe dinăuntru-s închise
nu se aude nimic
din toate părţile dau buzna
părinţii îmbrăcaţi în alb
mâhniţi de atâta risipă
morţii-şi închid ochii
şoptind cu mare credinţă
vechi rugăciuni într-o limbă ciudată
ceaţa pluteşte peste câmpia
ameninţată de exodul zeului
năpădit de bolile toamnei ♦

6.
e-o pasăre
ce se repede la fereastra deschisă
înăuntru
în fiecare noapte
în mormântul meu
mor şi învii ori de câte ori am chef

să nu-ți vină vreo idee
acolo-i o fecioară
legată de întuneric
de cum se ridică luna în zare
ori de câte ori scade ziua ♦

7.
laudă frunza
căreia i-au vândut singuratatea norilor
pe singurătatea norilor de altă dată
laudă țipătul
din jumătatea mormântului
din mormântul întreg
pasăre nu-i ca pasărea ce zboară
din propria-i cenușă
cum cerul rătăceşte tot mai departe
pe măsură ce ardem în flacăra
tăcută ridurile lemnului de cruce ♦

Vasile BURLUI

TABACHERA DE ARGINT

Cocorii obosiți au rămas lipiți de zare,
Ca niște pete neînsemnate și supărătoare.
Țipătul lor strident, jalnic și răscolitor,
A sfâșiat armonia amurgului, tulburător.

Livada și-a risipit candoarea de vis,
Vântul sălbatec a scuturat florile de cais,
Pasărea nu a mai venit, iar cuibul e gol,
În înălțimi ulii hrăpăreți pândesc dând ocol.

Furtuna de nisip a acoperit treptat fortul,
Velierele eșuate n-au mai găsit portul.
Electroni dezorientați, zăpăciți ies de pe orbită,
Mecanica cuantică urmează o axiomă, de unde ivită?

Mă întreb dacă meterezele universului mai rezistă,
Sau dacă fața lumei de mâine va fi una mai tristă...

Toate acestea pentru că în acel vacarm, în acel labirint,
Am pierdut nepreţuita mea tabacheră de argint.

SEMNUL

Am pierdut semnele în drumul meu,
Umblând pe-ascuns prin hăuri subterane.
Mă canonesc de-ajuns şi-mi pare greu,
Dar mă purifică lumina din lucarne.

Trudesc din greu între pământ şi ceruri
Voind cu nerăbdare ca să aflu puntea,
Mă înarmez cu crucea şi-s pârjolit de geruri,
Am căpătâi bucoavna ce-mi încreţeşte fruntea.

Mă-nfrupt din tihnă doar cu clipa
Arzând în candela aprinsă între veacuri,
În nopţi întunecate mă mângâie aripa
Înţelepciunilor strivite între teascuri.

Şi dacă strig în noapte ca în spaimă,
Când disperat aştept să vină iarăşi semnul,
Aud planete-n echinocţii cum se sfarmă
Pe braţul crucii, spulberându-i lemnul.

HIPERSPAŢII VIRTUALE

Rătăcind prin hiperspaţii virtuale
Mai caut clipele ce-au fost
Furate-n zborurile lor sacrale
Şi prăbuşite-n neanturi fără rost.

Din umbră mă vânează timpul
Şi-mi torturează cântul cu secunda,
În pasul meu se-ascunde infinitul,
Sub reflectoare se consumă runda.

Pelerin chemat în spaţiul virtual,
Ades mă poticnesc frânturile concrete

Ce se succed într-un melanj de carnaval,
Într-un spectacol ce încearcă să mă-mbete.

Mă cheamă la fereastră atavicele umbre
Întârziate-n noaptea din timpuri de demult,
Șoptesc înfrigurate mesajele lor sumbre,
În spații glaciale cutremurat le-ascult.

Se-aud prin octaedri cântările de îngeri
Îngenuncheați în geamăt și-n tortură,
Sfânta rugăciune scâncește parcă-n plângeri,
Și-un clopot sângerând în dangăte de ură.

Hiperbolice oglinzi îmi deformează viața,
Asist străin la propriul meu asasinat,
Cu răni adânci ce îmi brăzdează fața,
Cu sufletul strivit într-un pătrat.

...ȘI ALBE ȘI NEGRE

Paseri în stoluri, și negre și albe,
Rotindu-se-n ceruri, rotindu-se-n salbe,
Rotindu-se-n cercuri, rotind tot mereu,
Pedeapsă pe cerul din sufletul meu.

Se-mprăștie-n grabă, se-adună din nou,
Fâlfâitul de aripi și sinistrul ecou
Pătrunse în fibra și în cugetul meu,
Și nu mai sunt sigur de-i altul sau eu!

Mă plec plin de spaimă, în mine m-ascund
Dar simt cum în beznă mai tare m-afund.
Încerc licărirea cu mâna să prind,
Când țipăt și paseri în mine se-nchid.

Paseri în stoluri și albe și negre
Si visuri strivite-n zadar, dezintegre,
Vârtejuri de paseri în suflet stingher,
Rotindu-se-n cercuri, rotind până pier.

Cristian LIVESCU

Invazia omului nou

Degeaba ziceţi că v-au trecut multe prin faţă
dacă n-aţi văzut scena aceea teribilă, monumentală,
din piesa evreului acela rebel,
care a prevăzut a doua mare expansiune asiată...
Veneau din fosă cele două personaje, se rostogoleau, se prăvăleau
parcă de undeva, din afunduri altaice, cădeau în faţă, brutal,
într-un nor de praf. Ziceai că-s aruncaţi, ca două ghemuri
fioroase, unul alb şi unul negru...
Ah, Seciuanul cădea peste noi, cei din sală, speriaţi la culme
de fumul alb înecăcios... Deodată eram intraţi în povestea
cu vietăţi mărunte care ne invadează ucigaş...
„Vreau să se vadă năvala hoardei lui Ginghis-han, călcând
totul în picioare, răul ca un bici din pustiu... ca o fiară...
ca o molimă... vifor venit de nicăieri...
actorul e nimeni... o mască... un refren în cabaret...
distanţarea asta înseamnă: să creezi tensiunea
ca pe-o teroare care îngrozeşte, care face
să te gândeşti la moarte, dar mai ales la suferinţă."
Regizorul se repezea ca o furtună. „Nu vreau pic de linişte!
Vreau freamăt, dezmăţ, haos, siluete diforme, teroare..."
Shen-De îl ţinea strâns de mână pe Vang, săracul
disperat, dus cu forţa spre chin şi supliciu. Spre o epocă nouă.
Se năpustesc ameninţător, ne dau de veste că răul vine, vine, vine
ca un vifor polar. Nenumăratele flori de mac puse cu susul în jos,
cu trimiteri simbolice la lumea anapoda ce va să vină
şi invazia de căsuţe din fundal, sugerând locuinţele oamenilor
din Seciuan şi complexul rezidenţial bidon, al domnului Shu Fu,
fugit în Indonezia... Omul nou e cu noi! E gata preparat! Vine
şi ne ocupă... Ţine minte: O singură lume – două sisteme!
Doi munţi care se bat cap în cap...
Se asmut unul pe altul, se sfărâmă, se devoră!
Nu rămâne piatră pe piatră...

Balada marelui poet

Ehe, ce primire frumoasă i-am făcut noi marelui poet
când a venit să se întâlnească cu scriitorii şi cu publicul,

la teatru. Lume multă din oraş aştepta să-l vadă, să-l simtă,
să-l audă, la „Antologia vorbită”, ideea unui poet,
autor de poeme patriotice. (Ce îndrăgiţi, ce respectaţi erau
pe atunci poeţii patrioţi!) Şi invitatul nu le-a dezminţit aşteptările.
A recitat cu patos versuri multe, a răspuns la întrebări,
apoi a mers la un chef cu oficialii urbei
şi cu câţiva actori care îi ştiau poemele pe de rost.
A dat şi un interviu la ziarul local, în care a spus
că romanele sunt cu personaje, iar poeziile sunt cu umbre...
cu drame din fiinţa ascunsă a cuvintelor.
Şi că Antologia este o manifestare de mare importanţă naţională.
A doua zi, când a deschis ziarul, a văzut că dispăruse,
din toate spusele lui, cuvântul „naţională”,
scos de cenzură, cum că nu putea fi aşa de important ceva
inventat în adâncata noastră provincie...
S-a supărat amarnic marele poet. S-a enervat, şi-a dat palme cu năduf,
şi-a călcat haina-n picioare. „Cum vine asta? În ţara mea
n-am voie să folosesc cuvântul *naţională*?”
(Poeţii se prigoneau pe-atunci pentru fiecare cuvânt amputat.)
I s-a promis imediat că următoarea ediţie
va relua interviul integral. (Erau vremuri când ziarul local era rege
în provincie!) Avea o vorbă a sa marele poet: „Cine face scandal
şi are dreptate dă de băut!” Drept pentru care a comndat două sticle
arătoase de *Martini*, băute cu furie, pe nerăsuflate...
Apoi am plecat în munţi, la un cămin cultural, unde iarăşi
marele poet a recitat îndelung. „Suflete, suflete, jumătate iepure,/
Jumătate fluture...” şi „Dealule, dealule! Cu somn de piramide
în adâncuri...” Pe o colină, la o stână, a urmat ritualul dacic:
oaspetele a arătat cu degetul un berbecuţ din turmă,
pe loc sacrificat şi pus la proţap haiducesc. Rachiul curgea pe potrivă.
Amurg în fum. Tolăniţi pe iarbă, viaţa ne părea fără cusur...
„Uite-aşa ne hrănim noi cu tăciunii de la maica noastră cenzura!”

Tanti Clara

Citea romane cu nemiluita. Romane de toate felurile. De dragoste,
de aventuri, de război, de moravuri... Le purta într-o traistă doldora,
luate de la biblioteca publică... Când ajungea la pasaje fierbinţi,
ridica un braţ şi dirija vorbe şi replici,
le făcea să plutească spre cer... Se delecta cu Goncearov şi Kataev,

cu Thackeray, Romain Rolland şi Tolstoi... Bătrâna avea în grijă
o familie. Erau vreo şase. Într-o casă tip vagon, cu multe uşi, dulapuri
şi o bucătărie de vară. Făcea mâncare, scutura, freca vasele,
spăla rufe, le lustruia pantofii... Un fel de *house-keeper*.
În lungile pauze, visa cu cărţile-n mână. Era în altă piesă.
Cratiţele se afumau pe plită, tigăile se încingeau,
cazanul de rufe scotea aburi ca o locomotivă,
căţeluşa Molda lătra la vecinii care spionau prin gard. Nimic
nu putea opri lectura în gura mare, când toate erau lăsate în voia lor...
Fusese soră de caritate pe vapoare civile
şi militare. Colindase lumea în lung şi-n lat, pe mări
şi oceane, rupea binişor vreo zece limbi.
S-a întors de mână cu un băiat din flori, cu nume girondin
în paşaport şi cu o valiză de terfeloage, luate de pe la anticarii din porturi.
Cărţi franţuzeşti de Hugo, Balzac, Dumas, Zola, Maupassant...
Le ţinea ascunse, ca pe o comoară de preţ.
„Flaubert nu-mi place, e prea cinic cu femeile... În port la Marsilia
am cunoscut un scriitor român, Istrati, Panait Istrati. Ai auzit de el?
Mi-a zis: Du-te acasă la tine, la munte. Lasă-i naibii pe marinarii ăştia
beţivi,
că te trag mereu spre larg.” „Să ştii că în două locuri pe pământ
am văzut cu ochii mei coborând şi urcând îngerii la cer,
ca pe frânghii – la Alexandria, unde se varsă Nilul în Mediterana,
şi la Sulina, unde Dunărea aducea cu ea heruvimii, plutind
în jos, în sus, ca nişte norişori galbeni, visători...”
A murit plângând de dorul talazurilor,
în mână cu Hemingway, „Bătrânul şi marea”...

Alexa PAŞCU

Ieşirea din întuneric

În noaptea asta fără stele
m-am simţit înconjurat de-un fel de cercuri
pe care anotimpurile se balansau într-un mod ciudat.
Mistere peste mistere erau în fiecare anotimp
şi o anume dezordine stăpânea drumul către veşnicie,
care părea că n-ar mai fi atât de lungă.

Tot ce se întâmpla în jur
părea să ţină de manifestările unui om într-o dungă.

Era o geometrie a unei lumi fără reguli şi hotare clare,
iar slova n-avea niciun haz.

Oricât mă străduiam să fac din gândul meu o sărbătoare,
cu idei frumoase şi fierbinţi,
mereu se găsea cineva care să-mi facă în necaz
şi să mă oprească din drum scrâşnind din dinţi.

Până la urmă, cu speranţa în suflet cât un firicel plăpând,
am pornit flămând în călătoria mea după cuvinte,
lăsându-mi inima zălog pe-altarul de cununie cu lumea,
şi-am mers curajos înainte.

Şi iată că în cele din urmă minunea s-a întâmplat.
Întunericul ce părea de netrecut şi acea geometrie sterilă
m-au părăsit spre dimineaţă.
Toate durerile şi chinurile unei vieţi fără de viaţă
deodată s-au stins.
Acum cerul îmi zâmbea cu soarele mult mai aprins.

Ascultând cum cântă ciocârlia

Vibraţia mirifică a clipei din această dimineaţă de vară,
mai frumoasă decât ieri,
îmi aduce binecuvântarea luminii calde şi binefăcătoare,
şi-mi gâdilă speranţa cu un noian de visuri şi păreri.

Ascultând cum cântă ciocârlia, zburând de nicăieri,
şi cum înveseleşte cerul cu trilul ei fermecător,
n-am cum să nu mă duc spre poezie,
în care să vorbesc de dragoste şi dor.

În clipa asta de bun augur,
când sub lanul din câmpie, cu spicele plecate-n jos,
se simte tresăltând pământul de-atâta bogăţie şi iubire,
când greierii-şi prezintă cântul cu mare măiestrie,
n-am cum să nu fiu generos
şi să visez la nemurire.

Destăinuire

Adesea ochii scrutează văzduhul
şi privesc cu nesaţiu,
iar sufletu-mi voios pleacă
să întâlnească duhul Luminii
ce vine din Spaţiu.

Străvechi drumuri străbat,
se pare demult,
chiar de la Facerea Lumii,
căci nu degeaba, în noapte,
stau şi-ascult
cum cântă îngerii în jurul lunii.

Eliberat mă simt de orice povară
când sufletul, în fiecare seară,
urcă în cerească pace,
în hainele Luminii să se îmbrace.

Simfonia unei dimineţi

Cântecul ierbii l-am auzit de dimineaţă,
când somnul era pe ducă.
Jocuri de lumini şi sonorizări astrale
aranja cerul în luncă.

O, ce surâs s-a revărsat peste tot,
când razele soarelui au înflorit peste culme!
Şi ce clinchet cristalin s-a auzit,
când boabele de rouă mângâiau florile şi iarba,
aducând starea cea nouă!

O, câte îmbrăţişări s-au produs
când în răcoarea dimineţii
natura toată a primit binecuvântarea cerului
pentru un nou început!
Când energii vechi s-au rupt, precum un vis frumos,
şi energii noi s-au instalat triumfând,
atât în partea de sus, cât şi-n cea de jos.

Tresăltau văile-n cântec
şi se îmbăiau într-o caldă lumină.
Pământul se răscolise în pântec
şi cânta şi el în surdină.

Copleşit de acea stare, m-am simţit luat de val
şi-am început să cânt şi eu odată cu natura.
Urcam plutind către astral, fiind răpit de soare.

Mihai MERTICARU

SONETUL SATULUI NATAL

Mă strigă satul natal din amintiri
Să retrăiesc candoarea disipată,
Copilăria mea de altădată,
Dulceaţa nevinovatelor iubiri

Din lumea ce poate fi doar visată,
Învolburată în sacre tăinuiri,
Minunăţii din care să te inspiri
Şi care nu se uită niciodată.

Mă-ntâmpină aceiaşi pomi în floare,
Cu miresmele lor ameţitoare,
Cocoşul de tablă tronând pe casă.

Părinţii dragi, unde-or mai fi oare ?
E vremea trecută, veacul mă apasă,
Nu mă mai aşteaptă nimeni acasă.

SONETUL UNEI REVELAŢII

Când tu te uiţi la ea, uitând de tine,
Vezi miezul Geei şi tot ce-i afară
Învăluite-n lumină stelară
Cum se cuvine doar unei regine.

Râdea şi tremura cea floare rară,
Frântură a creaţiei divine,

Tu te topeai când o vedeai cum vine,
Dar cei mai mulți (bieții de ei !) turbară.

Când ați ajuns (minune!) față-n față,
Pământul și-a oprit un pic rotirea.
Deodată ai dorit să-ți fie soață

Sperând că și norocul se înhață.
O clipă te-ai pierdut puțin cu firea,
Vicleană voluptate e iubirea!

SONETUL COPILĂRIEI

Copilărie, livadă-nflorită,
În lumea brobonită cu mistere
Trasând lumini și umbre efemere,
Să vezi eternitatea aurită,

Să crezi că tot ce-i viu nicicând nu piere,
Că fericirea ta-i nețărmurită,
Că veșnicia ți-a fost hărăzită
Și pentru tine curg râuri de miere.

Eterne dimineți reverberează
Multidimensiuni ca-ntr-o magie
Ce antonimiile orchestrează

Magnifică, unică ipostază.
Culori fosforescente, frenezie,
Tărâm de muzică și poezie.

Daniela OATU

Mă arunc în viață
până la glezne,
până la gât

în mine furtuni
mai multe decât poate largul cuprinde

între flux și reflux
tu îmi îmblânzești apele

când prin tine respir
clipa are adâncime

ești colacul meu de salvare
când înot pe uscat

Nostalgie
Păpușa mea, Lizy,
nu împlinise 9 ani
când am închis-o în cutie.
A făcut ochii mari și a plâns,
deși îmi știa pe de rost
toate culorile îmbrățișărilor

Intuiție
Și eu am pariat pe Veacul acesta –
cal de curse
gata să dea cu copita
când se-ncearcă să i se pună
căușul în gură
cu lacrimile-n frâu
până dincolo de linia de sosire

Amintirea
Între astăzi și ieri
nu e decât amintirea
care nu a mai trecut pe la mine

adaug nisip în clepsidră

Până se tulbură ora
Pe liniile podului din palma ta
îmi caut drumul
țopăi într-un picior
până se tulbură ora
la capătul celălalt

Îmblânzire
M-apropii de luna lui Cuptor
soarele se va lăsa
încet
încet
îmblânzit
pe hârtie

Prin poem
vipia cu limba scoasă
numai ce inventez e adevărat
înainte de a șterge/ trasa
o nouă linie orizontului
caut în trusa de urgență
fiola de inspirație
să țină ficțiunea pe picioare

Libertatea de a ține capul plecat
Odată cu anii crescuți în voia vânturilor
am câștigat libertatea de a ține ochii închiși,
capul plecat.

Adevărul din paharul cu sufletul răsturnat
ne umple viața.

În spatele ochelarilor
cu dioptrii prea mari
veșnicia trece pe nesimțite

Lina CODREANU

N-am măsuri de măsurare
N-am măsuri de măsurare,
dar știu că eu
niciodată nu voi putea fi
mai rapidă ca dorul de dragul meu,
nici mai deșteaptă decât computerul
cu care scriu aici semne...
Ba, nici mai tristă decât prietenii
ce-or urma cortegiul meu n-oi fi.
Nu pot fi mai durabilă decât stejarul

și nici mai frumoasă decât iarba.
Apoi știu că nu voi putea fi mai loială
și mai trădătoare decât
umbra umilei mele existențe
prezente oricând,
pe lumină, pe întuneric,
pe țărm alb de mare
ori pe ceață grea de pădure...

N-am măsuri de măsurare...

Numai credința e fără hotare.
Vibrez pe frunza de plop,
îmi pun aripi de fluture
și pradă zborului înot,
în miresme de grâu copt
s-ascult cățelul pământului...
Călătoresc prin semințe ca voi toți
– îmi place tare mult –,
m-ascund în clipă,
și-mbrățișată cu ea curg,
nerăbdătoare curg
prin apă și cer și pământ
spre sinele meu
în Ne-timp...

Împreună, Cititorule
Simt... Cuvântul de ducă
se plămădește-n gândul meu,
absorbind în volute
ideea năucă.
Subțire și-alene
torc fragile metafore –
funigei înnodați în semne
de văzduh pe-o scrisoare
către tine, Cititorule Împărat,
și către alți bolnavi de visat.
Desenez acum, leneș,
un balon albastru
care n-ar putea sălta
de pe pagina de catifea

fără firul acela miraculos
de care atârn toate iluziile mele.
Nici tu nu te prinzi când
pe-aceeași firavă traiectorie
alunecă, alunecă
privirea ochiului tău din adânc.

Doar așa, în lumina albastră,
făpturi din umbră de gând,
vom evada împreună
într-o hartă buiastră,
spre alte sfere,
departe de zbuciumul
îmbătrânitei Terre...

Simion BOGDĂNESCU

PREDEPRESIE

Crește un curcubeu mut
pe un cer sângeros vânăt
destrăbălare pocnește praștia
unui zeu de asteroizi,
ci tu umbli prin vedere mea, fecioară
carnală cu pulpe de iezi suferinzi,
îți lunecă în vid sânii miopi
cu gurguiele vinete
în ochii mei lucizi
nu văd, nu zăresc
dacă mă ucizi
cum îmi storci din mamèle
zer albăstriu
câțiva stropi la ulciorul
din geana mea
și din geana zării
cum iar mă ucizi
cum un suflu viclean
îți mătură coafura
după șolduri
ca o draperie, o tresărire de apă
limpede,
tulburată numai de miei,

mânji ori alt păsăret
unde vântul e lin
sufletul meu tămâiet
moale ori ager
în miros de făget
străsever, sacru înfipt în deal
singurul curcubeu din Tunisia.

MAIOCTOMBRIE
La Nord
se mai iubesc
doar lunile noastre
de naştere,
doi pițigoi cenușii,
zburliți și gălăgioși
de pe verandă,
două fire de
iarbă vânătă
în apă
două dâre de fum alb
de avioane pe sus,
doi calcani de lumină
prinși la butonierele
de la manşetele
cămăşii,
două chibrituri arse,
aruncate pe jos
și două racle
cu două schelete surdo-mute
La Sud
două luni de naştere contopite
maioctombrie.

OMIDĂ SAU ŞARPE?
La o parte zac regii
precum cărămizile
îşi îndoaie frunzele
moi şi mute, omizile.
Omidă de curcubeu,
unde-mi rozi sufleul meu?
Omidă de aer,

cum îmi guști jalea-n vaier?
Omidă de omăt,
cum rupi curcubeu-ndărăt?
Omidă de silă,
muști din inima-mi milă?
Omidă de sunet,
sui curcubeul de tunet?
Omidă de jale,
tai cu securea o vale?
Omidă de lună,
femeia se tot despreună?
La uși nu mai ascultă
nimeni nu sună,
nu-i nici *mi*, nu-i nici *do,*
Omidă sau șarpe
suge sânii lui Salammbô.

Mihaela AIONESEI

Menire
Strig timpului: Împușcă-mă! Împușcă-mă!
El aruncă în mine câteva ghemotoace
de hârtie și-mi strigă: Ia și scrie!
Mă așez pe butuc, butucul primit de la ursitoare
în copilărie când viața mi-a semnat prima sentință:
vei fi un suflet de copil întemnițat
într-un trup de înger bătrân,
de ani de zile o aripă strâmbă văd ieșind
din omoplatul stâng. Să-l ademenesc
cu o bucată de pâine neagră încerc îl hrănesc.
Scriu, tai, scrâșnesc stele în dinți.
Scriu și plâng. Scriu de ciudă, scriu cu năduf,
cu sufletul în ape, sub ape,
cu sufletul hăituit în păduri,
scriu rătăcind în cer și pe pământ,
scriu să chem și să alung,
scriu să împrăștii și să adun,
scriu să-i țin umbrei de urât,
scriu să nu cad în pustiu,

scriu să nu mă tem de lungul drum,
până la tine, Doamne,
scriu cu patimă, scriu cu sârg,
îngerul promis întârzie să se arate
şi-s singură, Doamne, în albul deşert,
cu pana atârnată de gât
ca o vită legată în jug
sunt.

Am întârziat la naşterea mea
de o jumătate de secol un înger mă caută
dă ocol pământului
împarte poezie şi pâine
şi tot n-a reuşit să îmbrace
cu carne scheletul de lut a unui
nou şi firesc început.

În chilia unui bob de grâu azimă sunt
în numele Lui mă frâng şi cânt fără să mă plâng.

Căruţe de nelinişti trec deasupra sufletului meu
cu propriul pământ simt cum mă înec
Nu vă opriţi!
Roţile destinului abia acum mă rotunjesc.

Noaptea în care înfloresc caişii
M-a prins ceva ca un cleşte
doare, dar nu strig, scriu.
Aleg la întâmplare:
o pasăre, o pâine, o piatră,
o fântână cu suflet de apă
scăldat în lumină de Dumnezeu.

Mă împuţinez firesc,
dar mă bucur că încăpem
în aceeaşi lacrimă bătrână
din care de douăzeci de ani
înfloresc în noaptea
de paisprezece april, caişii
*
Mi-am aruncat lacrimile

într-o cușcă să nu latre iar,
s-ar speria cuvintele
cocoţate pe liane
să fie mai aproape
de leandrul înflorit
lângă sânul mort,
privindu-l simt
că-s acasă copil
la masa din camera
colorată în roșu corai,
literele vin în șir indian
ca și cum furnicile
s-ar repezi să fure
bruma de viaţă
rămasă să îndure
absenţa ta, mamă.

*

Moartea râde în candela
aprinsă și astăzi la geam,
pentru prima dată
nu mai fug,
nu mai sunt furioasă,
respir prin cordonul de lut
pus în slujba
pufului de păpădie
care sunt.

Cornelia PRISECARU ZOTA

geometria iertării

arată-mi
fără butaforii împrumutate
cîte unghiuri ascuţite
trebuie să-nfrunt
întru iertarea divinului din tine
om de pe Pământ
să-mi fie de ajuns

compromis
meştereşte-mi secure
din petale de floare
eu îţi dăruiesc topor
făurit din speranţe şi dor

din soare culeg
muguri de lumină şi culoare
implorînd firească rînduială

mistere în noapte
noapte de smoală
la poală
cu franjuri de vise
cum şi când te-ai ivit

adiere răcoroasă
m-ai învăluit
cu clăi de gânduri negre
haotic m-ai împovărat

visele mi le-ai întunecat
trăiri sublim idilice
mi le-ai torsionat

ranchiunoasă gorgonă
iubirile mi-ai exilat
singură pe planeta albastră
în negru de smoală
m-ai abandonat

versuri albe iubirilor incolore
iubirea
numai cea adevărată
serafic
demonic
chiar filantropic
recîştigată
unicitatea spăşit să-i ating
în braţele-mi tremurînde
voluptos s-o cuprind

tainic şi tandru
mereu viril

lumină veşniciei să-mi fie
far vieţii
amăgire sîngerie
în infinit

în focul îmbrăţişării sublime
alintul
să-mi dănţuiască

Eufrosinia COJOCARU

NELINIŞTE

Nu mă-ntrebaţi nimic, azi nu am gânduri,
Ceva mă chinuieşte şi m-apasă,
Au bombardat azi noapte Izmailul
Şi fiica noastră n-a dormit în casă.

Priveam din Barta cum se aprinde cerul,
Am auzit împuşcături, explozii,
Alarma-n sat vuia ca turmentată,
Urlau toţi câinii, prevestind irozii.

Din baltă adia o boare rece,
Se desprinsese somnul şi-a plecat...
--Stăm în subsol, mămico! Nu-i ce alege...
E umed...e nelinişte, dar cald....

Nu mă-ntrebaţi nimic, azi nu am gânduri
Atâta tulburare e în noi!
Şi suferă Măria sa Pâinica
Eterna viaţă—flăcări şi gunoi!

COPII ÎNSTRĂINAŢI

S-au înstrăinat copiii tot din frica de război,
Au plecat la drumul mare unde-o fi, dar nu la noi
Suferă de dor, de foame, dar hotarul nu-l pot trece—
Tare-i greu în Ţara unde haosu-i în plină lege.

Ce să facem? Cui să-i zicem? Să vorbim în care limbă?
Când nu are cin-s-asculte și doar măștile se schimbă?
Se fărâmă, se dărâmă, dau din mână și se duc,
Țara noastră—o grădină—parcă are păr de lup!

Nu găsești nici o fântână să nu fie supărată,
Ce-a fost bun—s-a dus pe copcă, ce e rău—acum se arată,
Ne schimbăm mai mulți cu mintea de atâtea calomnii
Și de grija fără margini pentru propriii copii.

Ei învață altă carte și vorbesc în alte limbi,
Se răcesc frate cu frate, uită des de rădăcini,
Tot mai rar pe fir ne cheamă și mai rar vorbesc de casă,
Dar au poftă de plăcintă și sarmale-n foi de varză.

Noi cu îngerii ne ținem, brumele ne vestejesc,
Ne rugăm de pace-n Țară și pe globul pământesc,
Ni se deapănă povestea ca o iarnă lângă foc,
Lipsa de copii ne apasă cu dureri în orice loc...

CARE?
Care-i bun și care-i rău?
Numai Tu le știi pe toate,
Luminate Dumnezeu,
Fără început și moarte!

Care-i mare? Care-i mic?
Care-i slab sau fără minte?
Care-i putred de voinic?—
Numai Tu știi, Doamne Sfinte!
Focul arde, oameni mor,
Multă lume-i disperată,
Terra stă pe-un fir de păr,
Îngerii nu se arată!

Doamne! Adună toți tiranii
Să se-nfrupte la o masă
Și fă-i, Doamne, să se audă,
Și fă-i buni când o să iasă.
Îi împacă cu iubirea,
Dă-le lacrime în duh

Și amână-ne Sfârșitul,
Că ești, Doamne, cel mai blând!

Ai luat păcatul lumii
Peste umerele Tale,
Noi, în loc de pocăință,
Scârbe aducem la altare.

Mari sunt urmele prostiei
Și dolarii sunt o boală...
Taie poftele mândriei!
Doamne, Dă-ne pace-n Țară!
Care-i bun și care-i rău?
Numai Tu le știi pe toate!
Fă-ne, Doamne, să trăim
Fără fricile din spate!

Ștefan AMARIȚEI

(vei avea şi tu ca furnicile)
Vei avea şi tu ca furnicile
cu picioruşe miriade
incomensurabile bioşuruburi ångström
în stare să sprijine greutatea ta
de biostructuri într-o arie neexplorată a creierului, a inimii
de aceea te susţin omuleţ cu cipuri în ureche
lovind urlând împotriva zeului
cu peşte atomic pe frunte cu tatuajul numelui repetat
pe carduri magnetice
în amprente fine ca nervurii
de pe frunza de mană cerească
când te îndeamnă să mănânci
doar ierburi zise profunde
când te îndeamnă să mănânci
doar rădăcini de conştiinţe vegetale
şi corpuri de amfibii turtite de presiunea apei
capturate din oceanele lumii
în timp ce radioasă şi despletită în soare
planeta albastră cu locuitorii ei

de neînlocuit, unici, merituoşii viitorului, se înalţă
cu viteze cosmice pe cerul străveziu
din ce în ce mai repede
şi din ce în ce mai sus
în dulcele dangăt al stelelor –
acolo unde mareea universului
îşi sapă în tăcere temelia.

(în fotografie ţineam o carte)
În fotografie ţineam o carte în mână, ca sfinţii
pretenţios, uşor aluziv, cu vreun gând ascuns
plimbându-se incognito prin minte
rămâneam uimit când bucuria lovea în mine
scotea la iveală veselia intimă
ca şi cum aş sta alături de ceilalţi
rude şi prieteni şi m-aş ruga în catedrala oraşului
lângă o lumânare aprinsă pentru cei vii
de 1,5 roni firul de lumină
ca să se răspândească pe-ntreg pământul şi în cer
şi Dumnezeu să mă vadă ca în ziua cea dintâi:
nemuritor, veşnici nemuritor, în trista ficţiune a Timpului.

(viaţa e scurtă, nicio noutate)
Viaţa e scurtă, nicio noutate
ştiu că cele vrute şi nevrute mor
şi mai ştiu că norocul îi ajută pe titani
titanii lui Iapet
norocul care nu nimereşte calea de mijloc
cum Cezar vrea să fie cezar ori nimic
şi merge la moarte sigură cu fruntea sus
(cu toţi asasinii câţi sunt în şir indian
în spatele lui şi cu Brutus, la coadă)
într-un război al tuturor
unde cine dă mai repede dă înmiit
de voie, de nevoie deşi de celelalte fapte ar fi de povestit.

Nicolae PANAITE

Năvălirea
Oameni cu tăbliţe de argint în mîini
au ieşit în piaţa mare a Iaşului.
O ploaie frîntă
s-a abătut asupra lor;
unul cîte unul au umplut catedrala.
O piele mare şi vorbitoare
trece prin dreptul fiecăruia:
am fost a ta şi a ta şi a lui,
am fost a tuturor,
neştiind nimeni unul de altul;
de astăzi, aveţi toată libertatea
de a nu mai fi ai voştri;
puteţi fi şi rob şi împărat
şi să trăiţi oriunde veţi vrea,
numai învăţaţi şi nevoiţi-vă să mă prezentaţi,
iar acum vă aduc o nouă religie şi un nou alfabet
pline de năvălirea sîngelui vostru,
pentru că, şi vara şi iarna
şi pe întuneric şi pe lumină
şi în vreme de pace şi în vreme de război,
am fost pielea mare şi vorbitoare
a fiecăruia din voi,
am fost a tuturor...

O pustie migratoare
Secetă întinsă şi fără de saţiu!
Străzile s-au ridicat parcă-n picioare.
Oraşul se aseamănă pe alocuri
cu nişte cucerite şi arate ogoare.

Arşiţa-i ca o fariseică ispită.
Vaiere se aud în cuibul matern.
Aeru-i parcă o încinsă plită
pe care cade din cer kerosen.

O pustie migratoare a-ncremenit în văzduh,
Umbra s-a veştejit şi-i rară,
Arborii au ajuns ca un stuh,
Viii şi morţii se încurcă pe afară.

Cuvîntul a început săpatul
pînă într-ale firii refugii.
Din nerostiri am strîns oasele şi predicatul
pentru dospirile rugii.

Silvan G. ESCU

DESÎMBĂTAREA

Noaptea, răcnesc cât pot de tare,
ca un apucat, întrebînd:
îmi dă cineva un pahar cu apă,
să-mi curăţ otrava băută o viaţă?

Toate ferestrele se deschid,
culmea, nu aud nicio imprecaţie .

Toţi bărbaţii se reped să-mi aducă
fiecare câte un pahar,
Care cu vin de oriunde,
Unii cu whisky făcut în casă,
Sau cu palincă Sălejenită,
alţii cu cognac franţuzesc
adus tocmai din Zanzibar,
un fel de Courvoiser amestecat
cu vin ars de Vrancea,
având însă aceeaşi culoare.

Iar unii, hâtri, au adus paharul gol,
spunând că nici măcar apă nu au,
întrebându-mă însă ce n-am păţit.
Auzi tu, ce n-am păţit!
Asta m-a făcut să râd pentru tot restul vieţii.

Le-am mulţumit tuturor pentru omenie,
acceptându-le pe toate fără excepţie.

De fapt mi-am făcut plinul,
iar paharele goale le-am vândut
în Obor, la preţ de dumping,
unor oameni de culoare cert incertă.

Și cu banii obținuți prin hoție cinstită
mi-am cumpărat apă la sfert de litru,
Perrier, la sticlă, normal. Asta-mi doream.

Violeta Daniela COPĂCEANU

Locuiesc într-un iris
În întuneric aud cum crește iarba
Cum cresc penele păsărilor ce și-au ostenit zborul
Stelele-și aprind făcliile în constelația leului…

Locuiesc în irisul stâng al unei leoaice
Care sfărâmă cu pasul legănat
Ceasuri… în inimi fumegânde.
Iepuri, antilope, hiene…
Strivesc sub strigătul lor răsăritul
Pași șoptiți culcă la pământ iarba abia crescută.
Gem furnicile…
Și scorpionii se ascund sub pietre…
Inima se zbate în irisul stâng al unei leoaice…

Apus
Peste această colină care a fost odată o stâncă
S-au înălțat copacii, vocile de copii, destinele
Aerul serii se cocea între noi ca o pace binecuvântată
Iar murmurul păsărilor ca o abdicare
În fața unui adevăr.

Te-am căutat în lampioanele oranj uscate și foșnitoare
Era apusul peste pădurea tăcută iar eu
Mă jucam cu șoaptele tale când dulci, când amare.

Purtam pe degete inele de rouă
În care se oglindeau petice de cer
Gândul dădea ocol pe deasupra ca o acvilă

Irinel FRÂNCU (1967-1996)

Zborul ei s-a frânt la o vârstă când drumul altora în viaţă abia începe să se deschidă. Puterea cu care s-a împotrivit ani de-a rândul crâncenei boli care o mistuia se terminase. Şi totuşi, oricât de scurt i-ar fi fost drumul prin viaţă, a străbătut poteca spre nefiinţă cu paşi hotărâţi, lăsând urme adânci, mărturii ale unei personalităţi delicate şi complexe.

„…pentru a-mi aduce aminte peste multă, multă vreme
de timpul când aveam 13 ani şi când dorinţa mea cea mai fierbinte
era de a nu muri înainte de a fi trăit Viaţa.” – *Jurnal*

În ziua când cu o zvâcnire
Fericită şi plină de mirare
Am sorbit mireasma aerului
Care m-a întâmpinat dulce şi amar
Îndemnâdu-mă la fericita şi sublima risipire
A vieţii
În ziua când în mii de răsuciri în cruce
Am tăiat vidul cu braţele
În ziua când prin ochiul aburit
Am văzut pasăre zburând
Şi învăţându-şi puii să se înalţe
Când am înţeles din prima clipă
Că voi fi pe rând pui,
Pasăre
Şi iarăşi pui…
Te-am simţit lângă mine
Ţi-am simţit nara gingaşă
Şi genele formând o minusculă pădurice în jurul ochiului
Şi-am simţit bogăţie
Căci limpede am zărit raza
Jucându-se cu ochiul tău,
Şi ajungând prin surâs privire căldură în ochiul meu
Aveam lumini ciudate
Şi care semănau…
Raza mea luase naştere din a ta
Am simţit atunci pentru totdeauna
Că firul invizibil şi puternic
Care te plămădise pe tine
Mă plămădea şi pe mine
Şi va mai plămădi
Pe alţi mulţi ca mine, ca tine

Era acelaşi
Acelaşi pentru tine
Pentru mine şi pentru ceilalţi mulţi ca mine, ca tine
Datorită luminii.

Pământ şi stele
Când stelele mi-au spus
eşti ca noi
a noastră plămădită din noi
faţa ta e luminoasă
eşti frumoasă, frumoasă
părul tău
e aurul luminos stelar
am răspuns
voi îl vedeţi astfel părul meu.
Voi îl luminaţi
strălucesc
iar faţa mea la fel.
Mi-am privit apoi degetul cel mic
pe care unghia era aşezată
puţin strâmb
am zâmbit trist.
Când pământul mi-a spus
privindu-mă din profunzimile-i îndoielnice
într-o noapte care din el izvora
şi care era a lui
fără stele…
Un pământ
negru şi cenuşiu
Pământ bogat
şi cenuşiu
geana ta e şi a pământului
gustul lămâiei e acelaşi la tine
şi la pământ.
Ciutele când aleargă în hohotul lor
nestăvilit de râs
lasă aceeaşi urmă de lut ars
acelaşi miros de ambră
în inima ta
şi în inima pământului
părul tău e întunecat

precum acestă noapte grea
din care am fost plămădiţi.
Pământule,
Stelelor,
am strigat din toată puterea
(şi cu toate acestea nici Pământul
nici Stelele n-au ascultat chemarea)
Nu sunt nici
stele
nici pământ.
Am sânge de ţigan împărat.
În mine sunt păsări şi târâtoare
vulturi
meduze
pantere
păuni
privighetori
tigri
antilope
cameleoni.
Din toate acestea
m-am născut eu
care conţin
fără a fi conţinută,
luminată de stele
întunecată de pământ
am fost astfel
de la primul zvâcnet în formă de cruce
care mi-a însufleţit trupul
(şi) care a fost o imensă cruce.

Şi a ştiut să scrie viaţă
Un băiat nu ştia
Să scrie decât propriul său nume
Nu contează care era acel nume
Atunci se îndrăgosti de o fată.
O fată cu ochi adânci şi frumoşi,
Ochi care l-au învăţat să citească.
O fată vie şi caldă ca o vară.
El
Îi iubea mişcarea plină de viaţă

Cu care își scutura părul plin de toate sclipirile soarelui
Și ochii care îl învățaseră să citească.
Învăță să-i scrie numele, căci
O iubea.
Și începu să-i scrie de multe, multe ori
Numele.
Și iată într-o zi când îi tot scria numele
gândindu-se
La minunata ei gropiță din bărbie
Și la faptul că
Întreaga ei ființă aducea a zbor de ciocârlie
Simți că trebuie să scrie
Și alte cuvinte,
Cum ar fi soare, floare, viață,
Pentru că ființa
Ei
Înseamnă viață, soare, floare.
Și a știut să scrie viață.

Lucia BIBARȚ

Nebuna

Pustiul din vreme
se juca printre frunze
de-a toamna.
agitația se retrăsese în ziduri
și-n locul ei sămânța lua în stăpânire
ce avea să vină.
citadinul alunga citadinul,
blândețea alunga omul.

doar ea.

Aluneca fantomatic
pe străzile fantomă,
franjurile veșmântului
și golurile din gânduri
măturau drumul.
roiuri de frunze
se stârneau în urma ei.
din când în când

se apleca spre ele
le vorbea și zâmbea.

Nebuna aduna toamnă.

Mă sprijin
Mă sprijin de îmbrățișarea ta
ca pasărea de aer.
Nu-ndrăznesc să te inspir
și nici să te calc.
Suspendată între nestâlpenia ta
și invazia turcuoaz din mine.
Inconsistentă ca sprijinirea mea
învăț să te respir...

Doina HARNAGEA

IUBIRE TRECĂTOARE

Gândind la Edgar Allan Poe

Ce-aș mai putea să-ți spun acum,
Iubire trecătoare și nebună?
Mai bine ascunde-te într-un alun
Să-ți cânte-n creier o cucuvea zăludă.

Pierdută printre sălcii fumegânde,
Te vei furișa ca să-ți găsești perechea,
Un liliac cu barbă și cu plete sure
Ce cândva, demult, și-a retezat urechea[1].

Prin curți cu umbre și câinii încă treji
Va trece negru uliu-n zbor ca o săgeată,
Prin crengile-ncâlcite de-ai nopții vreji
Vei muri, iubire, de trădare alungată.

[1] Pictorul olandez post-impresionist Vincent van Gogh.

Violeta-Mirela MAREȘ

Surâsul meu

Surâsul meu,
de-o parte și de alta
a chipului tău.

Toamna mea,
de-o parte și de alta
a culorii topite.

Și
poemul
– scris la ambele capete –
spart în chemare
într-o parte și în alta a lumii.

E dimineață devreme de toamnă…

Frig

Iarnă?

E sărutul tău,
ce s-a prelins pe glezna mea
și a-nghețat.

Pronume posesive
aud bătăile inimii tale
în pulsul meu.

suspinul meu,
în hohotul tău de plâns.

uneori nu știu unde să îmi caut ploaia
alteori, mă întâlnesc cu tine când nu-ți găsești iarna.

Viorel STĂNILĂ

TÂLHAR DE-A STÂNGA

Sărutul tău curgător ca o plângere,
întredeschise buzele tale nopții târzii
se lasă supte de atâta înfrângere,
goală mărginime să-ți fii.

Desfacerea ta mai multă zbatere, îmi primește
și care duh să-ți mai pogoare limbile-ar putea,
dacă nu același, care le-a-nălțat lumește?
Și să fie-n Rai, diznou, de-a dreapta ta.

Vezi-ți tu despre partea ceea dreaptă.
Pe acolo vei vrea să te pierzi.
Caleșă parte, durută și-aleaptă,
strălucită-n unduitele amiezi.

SAC MARINĂRESC

Zori încercănate de chemări
Nestinse, ca lumina revărsată
Spre îndepărtate căutări
Din care nu ne-ntoarcem niciodată.

La țărmul trupului pe care-l porți
Printre tăceri și izuri bergamute
Îmi recitesc în capete de sorți
Povestea galioanelor pierdute.

Alicante, Xerxes și Estremadura...
Cum ți le-am hărăzit împodobite!
Sărac, îți caut pântecele și gura
Cu-nfrigurarea expedițiilor pornite.

Bețiile atâtor despărțiri
Din care fugi, cu lacrimile sparte,
Să te ascunzi în noile zidiri
Ale noțiunii de departe.

Și regretul tragic de banal
Că nici acum nu ne-am fost de ajuns,
Să te descopăr și celălalt mal
Al căutării fără de răspuns.

TINERI AUTORI

Andrei HURGHEȘ

Gorgonă

Ca o Gorgonă înfrântă
Din carnea-ofilită pe oase
Tu ultimul suflu îl pierzi

În scurgeri de limfă dospită
Prin porii crăpați.

Și din creștet
Șerpi nu mai răsar

Un buchet de viermi grași
Îți dansează la tâmple
Și proprii tăi creieri
Îi rod.

Și îi sorb
Poftind cum doar
Vipera-ncinsă-n
Devorarea de sine

Se-nfruptă din
Corpul ei
Înc-uleios
Deocamdată lipsit
De contur.

Fiindcă n-a venit încă
Momentul să spargă
Găoacea.

Husarul

Mă voi rostogoli până la tine, prin zăpadă
Precum husarul aruncat de pe cal.

Ghiuleaua de carne și os,

Din pinteni scânteiând proiectată, se-avântă
Către francezii răspândiți pretutideni.

…Fracezii-s ca viermii ce rod tremurat
Albeața corneei părăsite de viață; dintre troiene încearcă
Să privească spre cer…
Dar zarea-i opacă; opacul de sus și opacul de jos
Trupu-nlemnesc. Zici că-i piatră.

Mă voi rostogoli pân' la tine...ca un fragment de-obuz
Greu crăpat.
Sinistru, atât de sinistru, oul de sânge se frânge la vârf
Într-un zid dărâmat.
Ori prin ciocnirea cu oul de fontă vrăjmaș.

E-aprilie fad, incolor. Zici că tundra întreagă se-mbracă
În rasă de prelat moscovit.

Atmosfera vibrează. Hurducarea fontei scuipătoare de foc
Crapă cristale pe cer dispersate. Căderea lor lină o frânge în două.
O jumate-o dau vieții, o jumate-o dau morții.
Și-o baltă imensă, de curent străbătută, umple aerul de tremur mocnit.
Bălți de sânge pretutindeni apar.
Paloarea zăpezii se-acoperă de semnele tifosului.

Eu vin pân' la tine. La picioarele tale, cu baioneta tocită,pântecu-mi spulber.
Și din el intestine, ca un ghem gros de funii, curg și-n nea tot brodează
Însemne-ale morții.

Fire de carne și-omăt, spiralate ca șerpii, șnur vieții-ncropesc.
De gât eu mi-l leg. Biet coșar, biet soldat, potcovit cu neființă
De un șnur bicolor eu atârn. Pandantiv putrezit
Primăverii pierdute m-ofer.

Hibernală

Uite cum personalul
Pelerina zăpezii desface.
Văzut din înalt, pare-un vierme..
Un fermoar ce deschide bumbac alb și moale

Pe-un trup de femeie.

Ianuarie picură, zală cu zală din cer
Se ţese la picioarele noastre, sub roţile trenului.
Între şine lucește ca puroiu-n trupul de vierme.

Târâtoare, capul ridici, dar ochii nu-s
Lumina lor e ternă ca zăpada. O iluzie ce cristal dantelat.
Îţi produce-n adânc senzaţia zborului.
Rozi buimac uscăciunile pielii de pe degetul îngerilor.

Îngerii-agaţă perdeaua asta nesfârşită de nichel
Străbătută de curent înfoiat.
Prin cârligele-n nori.
Nori îndind, tencuind infinitul cu alb.

Când cortina se dă la o parte
Imaginea locomotivei înaintând cu-o viteză obsesivă spre tine
Sperie îngerii oamenii, de parcă lumea întreagă-i
Amfiteatrul acelor francezi,
Lumière

INEDIT

Ioan V. MAFTEI-BUHĂIEȘTI

FLUX COSMIC

Luceafăr și crepuscul în calea zbaterilor vieții
adevăr și lumină în necuprins și întuneric
harapnic neiertător al scrierilor oarbe și neroade,
care lăsau urme negre pe aurul slovei străbune.
Frate cu istoria și freamătul argintaților codri
mire fără mireasă ce suspină în adâncul sufletului,
din înălțimea astrală a veșniciei planete Albe,
Martir nepereche al iubirilor romantice,
ce vor arde fără oprire pe jarul rugului încins
aprins cu stele albastre, în nopțile de
neodihnă și adâncă meditație poetică.
Totul, absolut totul, a venit pe un flux necunoscut,
găsindu-și lăcaș veșnic și loc de priveghi
într-un singur destin, într-un singur gând și chip omenesc,
născut pentru zeificare,Eminul iubirii și suferinței,
trecut în nemurire, plecat la îngeri prea devreme,
lăsând lacrimile noastre orfane,
în calea veacurilor unui vis trist fără sfârșit.

În memoria lui „Nichita”

VALUL POEZIEI

Te-ai sculat dis-de-dimineață
și ai plecat devreme sau prea
devreme plecându-ți fruntea ta,
proiecție a existenței „Universului”,
în fața necunoscutului imprevizibil.
Ai plecat în liniște, cu ochii sticloși,
fixând într-o eternitate steaua nemuririi,
lăsându-ne pe toți îndoliați și înecați
muți de durere într-un pământ rece
și înghețat de-atâtea regrete și suferințe.
Mărgăritarele tale, dragele neființe vii,

pe care le-ai modelat ca un neostenit
sculptor, nu au avut tăria să refuze
pactul tăcut şi forţa să se opună trădării
„Eternității", care cu orice chip te-a silit
amăgindu-te şi te-a vrăjit să faci
înţelegere cu aceasta pe vecie.
Fără nici-o împotrivire ca „mielul la tăiere".
De ce dragule „*Blond*"?
Eu cred, că era bine aici pe pământ
în lutul tău al devenirii pământene
în care ai văzut lumina zilei,
la înmulţirea cu unu sau zece
a filozofiei tale mereu întrebătoare,sofisticate,
prin valul fără maluri ale poeziei tale!...
Te aşteptăm cu elegiile tale să ne povesteşti,
când vei reveni însetat şi flămând după iubire
şi dornic de arderea ei pământeană,
aşteptându-te cu părul despletit,
„leoaica" ta tânără – „IUBIREA„
care te-a aşteptat şi te va aştepta mereu.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Matei MILU

Matei Milu (1725-1801), bunicul artistului Matei Millo, a compus versuri satirice, de obicei sub formă de cimilituri, publicate întîia oară de I. Tanoviceanu în *Analele Academiei Române*, seria II, tom. XX, 1897-98, mem.secț.lit., 1899, p. 1-25

UN OM NALT ŞI DEŞART

Un om nalt şi deşart,
La faţă foarte scurmat,
Cu barbă dintr-însu,
Vrednic de tot rîsu,
Umblă crăcănat,
Din şolduri legănat,
La chip urît şi slut,
Are un picior mai scurt,
Să socoteşte ariftè,
Ocara lumii şi eglengè,
Să mîndreşte, fuduleţte
Gîci cine este.

PE ACEASTA ÎI GÎCI-O

Pe aceasta îi gîci-o,
Lesne îi nimeri-o,
O babă cu fumuri de frumoasă,
Dar o foarte mare mincinoasă,
Zavistnică, clevetitoare,
Ocarnică, hulitoare,
Grăieşte cu necontenire,
Răcneşte, ţipă de piire,
Se împodobeşte, zarifefsăşte,
Se pudrueşte şi sulemeneşte,
Gîci cine este.

VÎRSTA ŞI VREMEA… CARELE TOATE LE PREFACE

Vîrsta şi vremea… carele toate le preface,
Scumpete în galantomie
Şi galantomie în iconomie
Vrut-au şi pah. Lazu să se-îmbrace,
Deci gustul nu-i lipseşte,
Punga nu-l embodisăşte, În Ieş să iveşte,
Pe ulița mare să trăzaşte,
Cu 15 lei cheltuială
Să facă pombă şi fală
Întră în sultan mezat,
Cumpără un şlic albu lat,
Baniţa în cap îşi trîntește
Şi sîngur să fudulește,
Iar ca să nu fie strănţuros,
Îşi întoarce bernevici pe dos,
Iar antereu şi caftan
Are din zilele lui Cehan,
Dar conteş din zilele cui,
La letopiseţi nu-i.

ASUPRA ISTERICALILOR

O boală nouă ivită,
În modă acum işită,
Stîrnită de flocane,
Ce-i zic istericale.
Această patimă grecească
La ţigance este firească.
Iar grecele o au de gingăşii
Să se zbuciume ca d-epilepsii.
Apoi şi din moldovence
Ca să samene a grece,
Ţi ele se fac c-ameţescu.
Socotind ca să arate delicate,
Fără pricină, de-orice cad leşinate,
Să afumă cu pene
Pe subt nas, ochi şi gene.

Dar spre aceşti patimi vindecară
Ne face gazeta înştiinţari,
De o doftorii ispitită,
Acum în public prevestită.
În vreme cînd năbădaica vine
Să aibă bărbatul un bici bun la sine
Şi la c… să-i deie una sută bine
Şăptezăci sau noăzăci şi unul la vine,
Cinzăci, şăsăzeci la spati,
Să o umple de sănătati.
Cu aceasta pre mult să folosăscu,
Grece, moldovence să tămăduiescu!
Iar la ţigance să nu ispitească,
Fiind boala la ele firească.

Poezia română clasică, vol. I, Minerva, 1970, p. 25-27

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Mihai EMINESCU

„Convorbiri literare”
1878

Lipsa de statornicie e semnul deosebitor al celor din urmă treizeci de ani din viaţa noastră. Părăsind odată temeliile fireşti ale lucrării noastre, era un lucru firesc ca să intrăm în o epocă de zăpăceală şi să ne apucăm cînd de un lucru şi când de altul, să schimbăm mereu temeliile lucrării noastre şi sa nu mai ştim înşine ce voim şi ce nu voim.

Nici în o parte a vieţii noastre zăpăceala nu a fost însă atît de mare ca în lucrarea literară. Nu mai ştiam înşine ce va sa zică a vorbi şi a gîndi româneşte: cuvintele române, românitate şi naţiune îşi pierduse înţelesul hotărît. Chemaţi şi nechemaţi se îmbulzeau asupra unui cîmp care ar trebui sa rămîie rezervat numai pentru capetele mai alese ale poporului, şi nu mai eram în stare să facem deosebire între ceea ce este bun şi ceea ce este rău.

În mijlocul acestei zăpăceli cîţiva oameni cumpătaţi şi purtaţi de bunul-simţ firesc statornicesc principiul că toate încercările de a înainta în lucrarea noastra literară vor ramînea zadarnice, dacă nu ne vom întoarce la temeliile fireşti, la tradiţiunile, la limba, la felul de a vedea şi la tendenţele poporului român. Pe baza acestui principiu se începe noua lucrare literară al cărei organ sunt Convorbirile literare şi a cărei putere este iubirea de adevăr.

Niciodată nu au fost nişte oameni combătuţi pentru lucrarea lor cu atîta asprime ca şi aceşti apărători ai romanităţii noastre literare şi niciodată o foaie nu a fost atît de urîtă ca şi Convorbirile literare. Francmasoni, cosmopoliţi, germanizatori, vrăşmaşi ai limbei şi ai naţionalităţii române... Ce nu au fost numiţi aceşti oameni? de ce nu au fost bănuiţi? de ce nu au fost învinovăţiţi?

Dar „apa trece şi petrile rămîn“. Foile literare şi oamenii literaţi, care să însărcinară cu această combatere, s-au ivit, au stat cîtăva vreme şi au dispărut, iară Convorbirile literare, după o muncă modestă, dar statornică, de unsprezece ani, au ajuns a fi cea mai veche, cea mai răspîndită, ba astazi chiar singura foaie literară în România. Astăzi, chiar combătînd pe întemeietorii Convorbirilor literare, nimeni nu mai cutează să combată principiile în virtutea cărora această foaie a putut ajunge la stabilitatea lucrării literare; astăzi nimeni nu mai poate pune la îndoială că această foaie, în limbă, în stil şi în concepţiuni este adevărata expresie a

spiritului românesc; astăzi Convorbirile literare au ajuns a fi recunoscute de ceea ce au fost totdeauna, de organ al oamenilor hotărîţi a conserva bazele naţionale în lucrarea noastră literară şi de a înainta cu pas bine chibzuit pe aceste baze.

La 1 aprilie se va începe anul XII al publicării Convorbirilor literare. Abonamentul este de 20 lei noi pentru România şi de „numai 6 florini pentru ţările de sub coroana Habsburgilor“. Ele se fac numai pe un an întreg la redactorul Iacob Negruzzi ori la Tipografia Naţională, în Iaşi.

19 febr. 1878.

Arte poetice. Romantismul, Univers, 1982, p. 663-664

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

Mihai EMINESCU

Lutje

Zonjë e bekuar gjithë mirësi
të lutem me përulësi,
Na shpëto, lartësona ne
Me val'n e fanitje-ve:
Bëhu mburojë forcimi
Bëhu mur shpëtimi,
Vështrimi i çmuar
Zbrit-na në krahëruar,
Oh, nënë dëlirësie,
Virgjëreshë përjetësie,
Marie!

Ne, nga mëshira e hyjit
I bëjmë tokës hije,
Me dhembshuri të lutjeve,
Ylli i mëngjesit të deteve;
Rënkimet tona – në veshë,
Mbi ëngjëj Mbretëreshë,
Nga mjegulla shfaqesh,
Pah i ëmbël, i qashtër
Oh, nënë dëlirësie,
Virgjëreshë përjetësie,
Marie!

O, nënë...

O, nënë, nën'e ëmbël, prej kohës q'u shprish
Me fërmim fletësh drejt teje ti më grish;
E përmi kriptën e zezë të t' shenjtit varr
Shungullojnë akaciet nga era plot acar,
E bjenë ngadalë nga degët, zëri yt pikon
Gjithë do të bjenë, e ti do flesh gjithmon'.

Kur të vdes, o vashë, mi krye mos më qaj;
Nga i shenjti ynë blir një degëzë na e ndaj,
Mi kokën time mbill degë të më mbulojnë
Mbi to lotët e valë nga sytë të vezullojnë;
Do ndjej un' andaj një hije mbi varrin tim...
Gjithjet' të rritet hija dhe un'do fle pa zgjim.

Edhe në është e thënë që bashkë të vdesim;
N'murishte varresh s'dua që të mbesim,
T'na hapin një vednth në bregun e një lumi
E tok le të na vënë në një zgavër qivuri,
E përgjithmonë ngjatë gjirit do të kem...
Prore uji do të qajë, ne prore do të flem'

Glossa

Kohë shkon, kohë vjen
Gjithë të vjetra, të reja gjen
Ç'është keq dhe ç'është mirë
Veten Pyet, fjalën pesho;
Mos u tut e mos shpreso,
Ç'është valë si valë do shkojë;
Në të grish mos u tundo
Rri mënjanës, mos u miklo.

Shumë gjëra ndodhin në dritë,
Kumbimet veshi përsërit,
Kush mban mend gjithçka
E pse t'i dëgjojë, pra?...
Ti kithët qëndro ashtu veçan
Ruaj qetinë që brenda mban
Kur zhurma të kota ndjen
Kohë shkon, kohë vjen.

As gjuha nuk epohet e s'lot
E peshores së mendimit t'ftoht'
Drejt çastit të ndryshimit
Për maskën e gazmimit,
Që nga vdekja lind e re
Dhe ndoshta zgjat aq pak;

Për ata që dinë sadopak
Gjithë e vjetër, gjithë e re.

Spektator si në teatër
Ti në botë veten fytyro:
Luan njëri sa për katër,
Fytyrën e tij ti dallo,
Dhe kur qahet apo grindet,
Ti n'qoshe ndihu dëlirë
Dhe kupto lojën e tyre
Ç'është e keqe a e mirë.

Çdo e shkuar dhe e ardhme
Të një flete janë dy faqe,
Në fund sheh dhe nistimin
Kush di të nxejë mësimin;
Gjithë ç'ka qenë e do jetë
Tash të gjitha janë në jetë,
Por për kotësinë në to
Pyet veten, fjalët pesho.

Mjetet e njëjta përher' janë
Që përher' nështrojnë gjithçkanë,
Dhe prej mijëra vjetësh plot
Botë e lumtur, trishtim i kot';
Maska të tjera, pjes' e njëjtë,
Gojë të tjera, e njëjta këngë,
I zhgënjuar nga kaq gjëmë
Mos shpreso dhe mos u trëmb.

Mos shpreso nga të paudhët
Në fitore lidhin urat
Fundërinat ta hedhin shpesh
Dhe me yll në ballë të jesh;
Mos ki frikë, do vijnë vërdallë
Të kashtosen sa janë gjallë
Por ti zemrën se hidhëron
Se është valë, e vala shkon.

Me një këngë prej sirene,
Rrjeta pahu bota shtrin;

Të ndryshojnë-aktorët-n'skenë,
Të josh fort në shakullin';
Ty hileqarët të braktisin
Madje mos iu hidh kashtë
Nga shtegu yt jashtë
Të tundojnë e të grishin.

Në të prekin, bëj mënjanë,
Në të fyejnë, ti gojën mbylle;
Ç'do nga kësoj këshille,
Nëse e di masën e tyre;
Thonë atë ç'kan' për të thënë,
Ia kalojnë botës kush e di;
Të mos duash asgjënë,
Ndaj gjithçkaje mënjanës rri.

Ndaj gjithçkaje mënjanës rri,
Që të grish mos u tundo
Ç'është valë si valë do shkojë;
Mos u tut e mos shpreso;
Pyet veten, verbin pesho;
Ç'është e keqe dhe e mirë;
Gjithë të vjetra të reja gjen
Kohë kalon, kohë vjen.

Pse përkundesh ...
(me frymë popullore)

Pse përkundesh, korije,
Pa fryrë erë e pa rënë shi,
degët gjer në dhé ti?

— Pse të mos përkundem, pse,
Kur shkon koha dhe më le!
Dita shkon, nata zgjatohet,
Gjethi i rrallë zverdhëllohet.
Era fletët shkundërmon,
zogjtë e mi larg m'i çon
Era fryn më njërën anë, –
Dimër këtu, verë matanë.

Dhe pse mos epohem pak,
Të shoh zogjtë varg e varg.
Përmbi maja bisqesh larushe,
Shkojnë tufëza dallandyshe,
Me mendimet levorashe,
Bashkë me shortin tim të shkretë.
Edhe shkojnë në të përpjetë!
Horizontit nxirë si hije,
Shkojnë si çaste përjetësie,
Flatrat shkunden me pikëllim
E më lënë me shpirt jetim
fillikat me mallin tim,
Firuar dhe të mpirë,
Veç me vajin tim të nxirë.

Traduse în limba albaneză de **Luan TOPÇIU**

Iulian FILIP

He is a poet, playwrighter, (prose) writer, journalist, graphic artist, folklorist (PhD in Sciences of Philology). He was born in January, 27, 1948, in Sofia village, Drochia district. He graduated from the "Alecu Russo" State University of Bălți, Faculty of Letters, in 1970. He was by turns doctor and, scientific researcher at the Academy of Sciences of Moldova, Folklore section (1970-1985),chair of the Culture Department within the jurisdiction of the Townhall of Chișinău (1990-2006),and chair of the*Căile Cărții* Department in the administration of the Writers' Union of Moldova (2006-2010).After 25 years he returned to the Academy, Folklore section (2010). In 2012 he defended his doctoral thesis in Philology. He made his authorial debut in 1974 with a booklet of poems,*The Irreconciliable Crafsman,* followed by severaldozenfull-length books of poetry. He has published volumes of prose, theatre, and journalism. He contributes to the promotion of poetry, theatre, and children's prose,and his plays have been staged and performed at many theatres. At the GUGUȚĂ Punch and Judy show eight of the selections performed are his. He has had additional exhibitions of paintings and graphics. He has had his work translated into Russian, Italian, French, and Hungarian, and anthologies and collections translated into English, Spanish, Japanese, Serbian, Grusinian, Armenian and Ukrainian. He has translated Lermontov, Brecht and Ungaretti. He has been honored by the Governments of the Republic of Moldova and of Romania, as well as by other cultural institutions and poetry festivals.

IMPOSSIBLE LIFE
If you wished to believe me,
this is what I think

about what happens to us:
I do not believe it is true,
impossible to be true!

We look for traces of life
on Mars
and what life
is imposed on on
here on Earth!
What we live
is not true!

Impossible to live
our life!
If you wished to believe,
this is what my eyes see,
which in vain
I keep rubbing—
Maybe I fancy it, all, occurs. . .

What do your eyes see?
Aha, your eyes keep looking at the sky---
at the Lord
or at Mars:
Can there be life on it?
What kind ?

Is there
the life
we live here,
seemingly impossible?
For here, on Terra,
there is much row
about the reasons why dinosaurs
have disappeared?

Well, peoples, whole nations,
altogethered disappeared, can be understood,
but...why dinosaurs
to have vanished when they were
so big and strong?

If you wanted to believe me
this is what I think about
what I see:
an anachronic museum,
in which
the still-living exhibits
cannot tear themselves away
from their mounting pins,
to look at themselves.

I
bear
mine
like a cross deeply rooted
torn off,
that's why what I see
I believe that I see.
Tear yourself off from the pin!
Everyone has his own cross,
but there can be more shoulders

WHY MY HEART HURTS
The Lord, my God
has hidden in my eye
and moves me to see
the beautiful side
of the world,
of things.
But I have one more eye---

Who nestles
there
and what moves me
to see?
The Lord, my God,
has hidden
In one of my ears
and moves me
to hear

only beautiful things.

But I have got
one more ear. . .
the Lord, my God,
has hidden in my heart,
but there is only one heart
and someone else
keeps trying to make room for himself
near the Lord,my God,
thronging into Him.
My poor heart.. .

Marcela BENEA

Marcela Benea was born in 1948. She graduated from the State University of the Republic of Moldova, Faculty of Philology (1972). Volumes of poetry: *Dowry* (1972), *Unfinished Story* (1988), *Escape From The Fresco* (2008); (prizewinner from the Writers' Union of The Republic of Moldova, the Ministry of Culture and Tourism (Moldova), and the Information Office of the Counsel of Europe in The Republic of Moldova, as well as the prize from The Moldovan National Library for the year's most read book., *101 Poems* (2012), *The Translator Of Sufferings* (2015); (prizewinner from the International Festival, "The European Spring of Poets", 4th Edition (Moldova), and the Writers' Union of Romania, Branch Chişinău). Her poetry has appeared in *Contrafort, Revista Literară, Sud-Est cultural, Literatura şi Arta, Viaţa Basarabiei, Limba română, Noi, Basarabia* (Chişinău), *Litere*, *Revista Română, Revista Hyperion* (Romania), *Lichtungen*(Vienna,), *Beletra Almanako* (New York), etc., and has been translated into Russian, Ukrainian, Bulgarian, Latvian, Armenian, Georgian, Nashkir, Hungarian, Tatar, Kazakh, Spanish, German, and Esperanto.

MESSAGES

Message 1
I am in a realm
depending on the sun,
water, blood and death.
I am not in a hurry to leave it.

Message 2

Protected by a mantle of flesh
I try to face
bad weather.

Message 3

A breach is enough:
I am more vulnerable
Than Achille's heel

Message 4

Light is shapeless.
Shadows appear and disappear.
I sink into fickleness.

Message 5

This egg does not let me
come out of its shell
because
it is not yet high time for me.
Wait for me with your patience
put to the test.

Message 6

Even the eye is an egg.
Closed, it hides
the world's image–
better, worse.

Message 7

An overturned bowl
pours me out:
I am a wasted drink

Message 8

The shadow–does not represent me,
The mirror–does not reflect my image.
Am I illicit?

CONFINED SCREAM

A dream nearly real has shaken my day,
adorning it with sadness,

washing its brightness away,
throwing it into a vain waiting,
mutilating it, betraying its perfection.

What has remained is a confined scream.

WITHOUT ANSWER
(after a drawing by Günter Grass)

What does the fish whisper in your ear?
Something about the south-korean octogenarian divers?
Does it have the black box of the last plane
crashed into the waters of the ocean?
Does it describe to you the fright of the shipwreck
and the horror before death?
What does the fish whisper in your ear
when it keeps silent
or when it makes a secret
of all that can never be told?

Ion HADÂRCĂ

Born August 17, 1949, he is a poet, essayist, journalist, translator and politician. He has published many volumes of poetry [*Days* (1977); *Burnt Clay* (1984); *Speech as a Gift* **(**1985); *The Ambassador of Atlantis* (1996); *White Citadels* (1998);Theory of the Useless State (1999); *Border Disinfection* (2001); *The Art of Obsession* (2005); *The Zen Artery* (2006); *The piano in the abattoir* (2009); *Meanings after John* (2012); *Sonnetarium* (2013); *The perfect (de)composed* (2017); *The hungry door (2018*)**;** *Ulyssigns* (2019)], as well as several volumes of journalism **[***Arena with Illusions* (2000); *The Barbarian Era* (2005) and *Under the Empire of Union* (2019)]. He has also written several volumes of poetry, prose and tales for children. He has translated works by Miguel Cervantes, Charles Baudelaire, Alexander Pushkin, Mikhail Lermontov, and Nizami Ganjavi. He is laureate of The International Diploma of IBBY for children's literature, *Hans Christian Andersen* (2010), laureate of the *Mihai Eminescu* Prize for poetry from the Romanian Academy (2009), winner of the Great Prize for Poetry, *Nichita Stănescu* from the Ministry of Culture, The Romanian Academy and the Council of the Prahova County (2015), etc. He is member of the Writers' Union of The Republic of Moldova, member of the Writers' Union of Romania, and of PEN-Club.

CHRIST PASSES

escaped
from the huge tomb
of the Scriptures
Christ passes
among us

his entrails are
debated at congresses

quasi-learned Pharisees
dissect
his parables

but in how many
other ways
do we achieve
our cruel torture
of existence

and the teeth of the sun
blunter and blunter
ever more uncertain
searching through the precipice
of these parallel worlds

humanity
in chains
that dies with laughter

and Christ
freer and freer
and sadder

THE CROSS AT THE DOOR

to enter
to pass through
and always forget

that everybody
bears a crucifix
except that arms
our arms
as long as they do not embrace
the arms of the river
the arms of the wind
the arms of the trees full of fruits
and the arms of the fleeting thought—
they will not read
the signs of the cross at the door
they will not know
how to overflow
from the lines of their palms
the hot drop for
the coming into the azure

THE NAKED KING

above the world
every mortal
raised from clay
three times
is a naked king

once when
whimpering for hunger
he falls asleep
at his mother's breast

and a second time
when reading the creed for him
father
baptizes him

and on the love throne
for the third time
king is naked
near the naked queen

in white /weak
warm/cold arms
slaves and madcaps
naked and greedy
we are kings

Translated by **Olimpia IACOB & Jim KACIAN**

Grigore HAGIU

Und als es Abend wurde, passten wir alle hinein
ich versuche nach der Natur zu malen
geradewegs mit lebenden Menschen
in Bewegung

von der Baumgarten hin zum Walde
die Flur in zwei Teile schneidend
ein Kind in Mönchskutte

ich versuche nach der Natur zu malen
geradewegs mit lebenden Menschen
in Bewegung

von der Flur hin zum Sonnenuntergang
den Himmel in zwei Teile schneidend
einen Greis mit Wollfez

ich versuche nach der Natur zu malen
geradewegs mit lebenden Menschen
in Bewegung

und als es Abend wurde
passten wir alle hinein
in die Flur die es nicht mehr gab.

Die einsame Linde soll blühten
es dauert noch fort am Horizont
der Geruch des jungen Raubtiers
es glänzt die Farbe der Vogelfelder

blau blau bitter
vereint mit dem Abend
geklebt auf das Fensterauge
fällt herab
in unsichtbaren Schlund
unverdächtiger Frühlingsregen
und es wir wieder erscheinen
ein wolkiges Gespenst
weiß und rosa und gelb
in uralten, namelosen Wachskörpern
für der lieblichen Gebilde der Wohlgerüche
dass sie sich erhebe und befreie
  dass sie sich darstelle
  dass es ihr entspricht
   dass die einsame Kinde
   als erste blühe in der Welt.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP und Joachim SCHWIETZKE**

Ion PILLAT

Gedicht in einem Vers
Eine einzige Panflöte, aber wie viele Echos in den Wäldern

Antiker Tempel
Regungslos vier Säulen, der Himmel, das Meer.

Lebensstrom
Wie die Zeit nicht anhält, wie ich den Tod nicht höre.

Seemann
Aus der Ferne, sah ich das Land, von Strand schaue ich in die Ferne.

Badestrand
Sand, Wellen, Schaum und Muscheln– du, nirgendwo.

Heraklit
Ich betrachte wie der Tag in strömenden Wassern entflieht.

Bildnis
Schmerz mit schwarzen Augen unter Bubikopf, jetzt viel weiser.

Steigtender Schwarm
Die Blätter fallen, die Erde ist voller Schwalben.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP und Joachim SCHWIETZKE**

„TRADUTTORE – TRADITORE”
Sau *ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL*
de pe COORDONATELE LIMBII FRANCEZE.
„MOTIVUL PÂINII” în POEZIA
ROMÂNEASCĂ MODERNĂ.
~ EȘANTIOANE LIRICE ~

Lucian BLAGA
(1895–1961)

LA MÂNĂSTIRE / AU MONASTÈRE
(< vol. *Poemele Luminii / Les Poèmes de la Lumière,* 1919)

Motto: « – Părinte bun, ți-aduc o pâine și-un strop de vin,
ca să se roage la altar blândețea ta...»
« – Mon bon Père, je viens de t'apporter du pain et du vin
pour que tu dises une prière à l'autel, mon doux Père...»

Depuis trois jours, la Lune s'accroît tel un rayon de miel
dans une ruche.
Au monastère, arrive une vieille femme. Elle dit :
« – Bon Prieur, messager des voûtes célestes,
je vous prie de dire une prière pour la sortie
d'une petite âme de son corps ! »
« **–** Pour qui ? **»**
« – Pour moi ! »
La Lune est descendue sur une Bible et,
de ses feuilles, regarde en arrière
son visage, vers le ciel.

Voilà arriver un vieillard dont l'habit de laine sent le gel.
Ses joues sont déchirées
telle une bannière d'église:

« – Mon bon Père, je viens de t'apporter du pain et du vin
pour que tu dises une prière à l'autel, mon doux Père !»
« – Pour qui ? »
« – Pour mon troupeau de moutons ! »

Plus tard, arrive une jeune fille. Voilà des étoiles tombantes
ou, peut-être un vent d'automne qui saurait dire

qu'elle a été belle, la jeune fille d'antan.
« – Je veux que tu célèbres une messe, mon Saint Père ! »
« – Pour qui ? »
« – Pour ...ma pensée !»
La Lune s'est clôturée par un arc –en –ciel.

SEARĂ MEDITERANEANĂ (< vol. *Poemele Luminii,* 1919 *)*

Motto: «...privighetorile vin / se-așează pe masă /-ntre pâine și vin.»
«...les rossignols arrivent / et se posent ... entre le pain et le vin. »

Les phares soupçonnés
sur la mer nous font signe
Les guêpes se renferment
dans des bois aux résines.

Telle une main contractée
par des affres mesquines,
se resserre en poussière
la terrible épine.

Un vent chaud, légèrement,
par les urnes brisées,
par mon sang, également,
par la flûte éloignée.

De l'enfer, en chantant,
les rossignols arrivent
et se posent soudainement
entre le pain et le vin.

Version française par **Constanța NIȚĂ**

Ilarie VORONCA

(1903-1946)

CUVINTE ESENȚIALE / MOTS ESSENTIELS
(*fragments*) (< vol. *Petre Schlemihl,* 1932)

Motto: «... Fi-vor, oare, cuvintele mele firimiturile de pâine /
care să mă conducă spre inima voastră, oameni ? »

«...Pourrais-je prendre mes mots pour des miettes de pain /
à même de conduire mes pas vers votre coeur, frères humains ? »

Si je voulais rebrousser chemin,
Pourrais-je prendre mes mots pour des miettes de pain
À même de conduire mes pas vers votre coeur, frères humains ?
À ce moment, où la tête dressée tel un cerf volant dans la grande solitude
Vient de recevoir, tel un orgue, l'avalanche de soies des espaces libres ?

J'ai appris comment le genou si fin d'une plante
Trace sur le lit nuptial de la terre à la nuit tombante,
Et que l'ombre telle une fumée dans l'amphore de ténèbres
Se perd tel un chrysalide méconnaissable dans un papillon.

J'ai appris comment la lumière s'embourbe queque fois parmi les arbres
Tel un son qui n'est plus à même de sortir du gosier,
J'ai vu le violon qui apaise sa soif
À la chute d'eau qui envahit entre ses cordes.

Version française par **Constanța NIȚĂ**

Radu STANCA

(1920-1962)

LAMENTAȚIA IOANEI d'ARC PE RUG / *(fragments)*
LA PLAINTE de JEANNE d'ARC SUR LE BÛCHER
(< vol. *Versuri,* Ed. DACIA, Cluj-Napoca, 1980, p. 123)

Motto : « – Vai mie, păcătoasa ! Știu acum / Care-ar fi fost să fie rostul mâinii
În care-am pus pumnalul plin de scrum / În loc să pun, cântând –aluatul pâinii !»
« – Hélas ! malheur à moi ! Que n'ai-je pas su / La mission certaine de ma main ?
Où j'ai mis le poignard, à mon insu / Au lieu d'y mettre, en chantant, la pâte du pain !»

À ce moment, pour la première fois durant ma vie,
Pour la dernière fois, probablement,
Quelqu'un m'embrasse d'une manière inouïe,
En m'apprenant que je suis femme, tel un amant.

Ƙ Oh, mon Dieu, j'avais été trop fière,
Et, au lieu de passer dans des jeux, mes années,
Je me tenais de trop en plein air, écouter
Mes ennemis qui frappaient leurs visières.

- Hélas ! malheur à moi ! Que n'ai-je pas su
La mission certaine de ma main ?
Où j'ai mis le poignard cendré, à mon insu,
Au lieu d'y mettre, en chantant, la pâte du pain !

- Hélas ! Je me lamente: à moi, malheur !
Émerveillée, je me marie avec les flammes ardues,
En regrettant, à ce moment, que je me meure
Et, sans remords, que j'en sois mordue.

Version française par **Constanţa NIŢĂ**

Ștefan Aug. DOINAȘ

(1922-2002)

SATUL/ LE VILLAGE (*fragm.)* (< vol. *Alfabet poetic,* B.P.T. 1978)

Motto: « ...Iar noaptea-n somn, ca îngeri, / sfinţii aburi de pâine /
mă vegheau la căpătâi... »
« ...Et, pendant la nuit, dans mon sommeil, tels des anges, /
les saints vapeurs de pain frais veillaient à mon chevet... »

Là, je me trouvais toujours au centre.
À l'oeil pendu d'une étoile, j'y étais trop enchaîné
verticalement pour envier un autre horizon.
Aucun rameau de tous les arbres n'aurait pu tendre vers moi
au moins une feuille pour changer mon patron herbeux.

Maintenant, j'y vois la face charmante
du temps. Un jour s'y passe avec nonchalance.
Des chants tardifs et des étoiles se prélassent
sur les vergers. Doucement, vers le midi,
un air tendre s'écoule tel le lait

et les gens se mettent à languir.

Pouvait-il, l'enfant (d'antan), s'abstenir
de goûter les premières prunes ?
Sous les pêchers du jardin, comme dans un
petit monastère, j'étais mordu par leur encens doré.
Et, pendant la nuit, dans mon sommeil,
les saints vapeurs de pain frais, tels des anges,
veillaient à mon chevet.

Des coings, sur les armoires,
comme des lampes accouchées,
l'odeur des feuilles flambées de mûrier,
la mousse, sur les gouttières, à fade relent,

Ô mon village perdu, ô mon empire d'antan !

Version française par **Constanţa NIŢĂ**

Alexandru ANDRIȚOIU

(1929-1996)

S O N E T / S O N N E T (*„Mă vei iubi o dată până-n sânge...”)*
(< vol*. Aura Sonetului*, Ed. Primus, Oradea, 2019, p. 105)

Motto: « Mijlocul tău cu duh împărătesc /
ajunge-va ca pâinea când se frânge...»
« Alors, l'allure impériale de ta taille sera /
tel le pain frais en train de se briser...»

Quand, jusqu'au sang tu m'aimeras et de tout coeur,
alors, tu vas comprendre, d'une manière bizarre,
que dans la pierre morte la flûte pleure
et que même la feuillée devient toujours plus rare.

Alors, l'allure impériale de ta taille sera
tel le pain frais en train de se briser
pour le partage en deux, vers les deux bras
bornés et maladroits qui s'apprêtent à mendier.

Mais la splendeur de ton retable scintillant
va devenir, hélas, un spectre pâle, errant,
au front de terre glaise toqué, cinglé...

Alors, tu vas entendre de ton front muet,
tomber par terre, comme les ducats, en cliquetant,
à chaque pas, chaque baiser d'antan...

S E A R A / LE S O I R
(< vol. Poeme noi, Ed. Cartea Românească, 1984, p. 74)

Motto: « Mă prinde-nchipuirea întoarcerii la ţară /
şi la cuptorul pâinii încins odinioară... »
« Je suis hanté par l'illusion du retour au terroir /
ainsi qu'à la fournée brûlante d'autrefois...»

- Dis à ces saules que je serai leur proche
au bord tranquille du soir qui change de place,
sur l'herbe penchée tel le geste d'une souffrance,
quand les chiens du foyer viennent en fantoches

inciter les étoiles, comme l'été passé, contre moi,
avec ces souples, végétaux et langoureux miroirs...
Je suis hanté par l'illusion du retour au terroir
ainsi qu'à la fournée brûlante d'autrefois –

autel nouveau où je louais les esprits protecteurs
de mon foyer. Feront des libations les saules pleureurs
dans l'attente pacifique des pas perdus, flâneurs.

Je veux que tu m'embrasses sous leurs cheveux flottants,
que tu me parles à mi-voix, avec ta bouche d'antan,
de cire et d'or, une simple vérité : "Le soir descend..."

Version française par **Constanța NIȚĂ**

Gheorghe PITUȚ
(1940-1991)

SATUL / LE VILLAGE
(< vol. *Ochiul neantului,* Bucureşti, 1969)

Motto: «...o pâine înjunghiată încet / se face lemn...»
«...un pain poignardé lentement / se fait bois...»

Les parents croient davantage
aux poutres de bois,
aux grosses pierres amassées
à la fondation de la maison,
aux chiens de garde
le soleil est si près de nous
qu'on peut le verser
sur un morceu de pain
tel le miel d'une ruche
mais quelle amitié survit encore
entre l'homme et la colline
qu'il porte sur son dos ?
pendant la nuit, l'épouvante gonfle
les murs jusqu'à ce qu'ils crèvent
un pain poignardé
lentement se fait bois
un essaim de grillons noirs
font des ponts sur les âtres
je les entends appeler
un hibou sourd
pour nous lancer au ciel.

Version française par **Constanța NIȚĂ**

Christian W. SCHENK

(n. 1951)

CONOTAȚII MATINALE / CONNOTATIONS MATINALES
(< vol. *16 –Versuri,* Ed. Dionysos, 2019)

Motto: « Gura cuptorului, nesățioasă.../
înghite ochi de-nfometat / și ochi de câine.
Mirosul (pâinii) ți- amintește de acasă... »

Lors de notre première rencontre dans la rue,
toi – loqueteux, malpropre et pieds-nus, tu
mangeais un bout de pain moisi et tributaire
dont l'appétit était interrompu
par les gardiens des balayures communautaires.

Sur les banquettes, sous les journaux est ton repos,
quand il fait froid, tu te pelotonnes dans des caisses
si bien cachées, pour que tu sois à l'aise.

Le boulanger, à cinq heures pile du matin,
met du pain frais dans la fournée, au dedans de sa gueule,
qui, tout d'un coup, non-rassasiée, avale, comme folle,
et l'oeil d'un meurt-de-faim, et l'oeil d'un chien.

Que ça sent comme chez soi – l'odeur du pain... !

Chaque jour, après le petit déjeuner,
lorsque je flâne bien riche et rassasié, bohème,
quand je te vois mendier, je deviens mal luné.

C'est que tu me rappelles, hélas, moi-même... !

Version française par **Constanța NIȚĂ**

Ionuț CARAGEA

(n. 1975)

UNDE E POEZIA ? / LA POÉSIE, OÙ EST- ELLE ?
(< Rev. A.S.L.R.Q., No. 13 / 2022)

Motto: « ...mi-aș împărți trupul, / ca pe o pâine, oglinzilor...»

«... *je partagerais même mon corps, / tel un pain, aux miroirs...*»

Toi, papier, Mur des Lamentations,
la poésie, où est-elle ?
le violon de mon sang cherche sans trêve
le tendre archet du vers
le coeur cherche son habit de lumière
la solitude dévore mes souvenirs
l'un après l'autre, tel un chien affamé
les réverbères de la vérité vacillent à peine
le bonheur se nourrit uniquement
de la larme des nuits blanches
et cherche son bonheur – paire dans des miroirs
je sens en moi l'accroissement du vide
où est- elle, où est-elle, la poésie ?

la larme remplit les canaux de la passion
la flamme engendre les ombres muettes
les rêves ont passé la nuit dans ma chair
sans rien dire
ma pointe bic, elle aussi, gît
tel un mât brisé par la tempête
dis –moi, toi, Mur des Lamentations,
lieu des envies qui deviennent réalité
où est-elle, la poésie ?

je donnerais n'importe quoi pour savoir
je partagerais même mon corps
tel un pain, aux miroirs
je m'arracherais même un oeil
et je le ferais don à la nuit borgne
je donnerais mon tronc et mes branches
à l'arbre brûlé jusqu'aux racines
par la foudre impitoyable
mais, dis-moi, où est- elle ?

me voilà me balader
avec ces mots dépourvus de vie
sur tes ruelles désertes et... rien
mes vers ne veulent plus s'embrasser
les métaphores sont devenues des fontaines empoisonnées

la mort, non plus, ne veut y toucher,
je m'en vais, je m'en vais toujours,
tel le vent parmi les tombeaux –
en troublant le sommeil des fleurs,
en suivant les traces qui semblaient être les siennes
et, finalement, j'arrive à suivre toujours mes traces à moi,
mais dis-moi, où est- elle ?

je ne dispose pas de beaucoup de temps
chaque seconde c'est l'épine
d'une rose empoisonnée
en moi, tous les trains se dépêchent
à la fenêtre de mon coeur font halte
toujours plus souvent, les ténèbres –
dis-moi, toi, Mur des Lamentations,
la poésie, où est- elle ?
mon arbre au dedans de moi
rêve encore d'adopter
les étoiles sans ciel.

FÂŞII de LUMINĂ LĂUNTRICĂ / LAMBEAUX de
LUMIÈRE INTÉRIEURE (< Rev.A.S.L.R.Q., No. 14 / 2023)

Motto: « ...sentimentele mele sunt mute / ca peştii şi pâinile /
vor hrăni ele mulţimile ? »
« ...mes émotions à moi sont muettes / tels les poissons
et les pains / seront-elles à même de nourrir la foule ? »

Mon coeur frappe encore avec son sabot
à l'assise de mes rêves
il frappe encore à la porte rouillée de ma poitrine
à la porte verrouillée de mes lèvres
à la porte enfoncée de mes tympans
mais je ne veux pas
en faire un spectacle de tambours
pour le grand public
je ne veux pas être seulement un chien
qui aboie à la Lune

ma langue à moi
c'est comme la racine qui pleure les feuilles perdues

mon cri à moi c'est le cri de l'épi
dans la gueule de la batteuse
mes émotions sont muettes
tels les poissons et les pains

seront-elles à même de nourrir la foule ?
probablement oui, probablement non,
qui croit encore aux prodiges d'un poète ?

qui croit encore à la sagesse de la pierre
à sa patience impassible
aux voix de la pluie
à la bonté infinie de la rivière
aux promesses du sommeil
qui caresse les fenêtres gelées
à la semence dissipée
tout au loin par le vent
à l'ombre qui grimpe
sur le mur de la chair
afin de devenir un oiseau ?

oui, qui croit encore à celui
qui renonce à engraisser la terre
pour faire le ciel plus fertile
à celui qui apporte la chaleur
dans le coin le plus froid
de l'absence ?

hélas ! me voilà trancher à la baïonnette
des lambeaux de lumière intérieure
afin de les faire don
aux aveugles !

Version française par **Constanța NIȚĂ**

Ana BLANDIANA

NECHAJME SLOVÁ PADAŤ
Nechajme slová padať
Iba ako plody, iba ako listy,
Iba tie, v ktorých dozrela smrť.
Dajme im padnúť už
Takmer hnilým,
Svojou dužinou sotva haliacim
Posvätné kosti.
Nahá rozštiepená kôstka,
Ako mesiac vo zvädnutých oblakoch,
Možno by sa tak prikradla k zemi...

EXIL
Pobrala som sa do exilu v sebe,
Ty si mojou vlasťou,
Ku ktorej sa viac nemôžem priblížiť,
Ty si tá krajina, kde som sa narodila
A naučila hovoriť,
Iba teba na svete poznám.
Tvojimi očami som plávala už toľkokrát
Vystupujúc na breh s telom úplne modrým.
Toľkokrát som sa tebou plavila,
Číhajúc na mumlanie veštiace nápor
Krvi, schopnej kedykoľvek ma utopiť.
Ty si moja zemová stránka,
Iba z teba sa dokážem vzniesť.
Pane, ty zalesnený,
Posiaty jazerami,
Kraj, ktorému som kedysi vládla,
A do ktorého sa už nedokážem vrátiť
Zo seba, zo svojej cudziny,
Dožič mi ešte sa ti v noci zjaviť vo sne,
Kolísavo prejsť tvojím snom,
Dožič mi v noci ťa obývať,
Ako sú svojimi myšlienka mi obývaní mŕtvi géniovia.

HVIEZDA PRINESENÁ VETROM
Od počiatku si bola prinesená vetrom
Ako semeno.

Aj som si zažartovala „Ktože videl
Hviezdu prinesenú vetrom?"
Ale neskoršie, keď si sa mi usalašila na čele
A začala si klíčiť,
Porozumela som, že *si* semenom.
Nenásytná, divoko zaklínená v mozgu,
S drsnými lúčmi vyzerajúcimi akoby korene,
Si semeno. Aká škoda,
Že rastlinu, ktorú, svetlom zo svetla rodíš
Bude možné uzrieť
Len potom, keď
Stemniem.

OTÁZKY
Prečo sa všetko nepomieša?
Prečo lesklé telo zeme Nezarastie kožušinou?
Prečo zelená a krehká tráva nevzklíči
Na horúcom chrbte šeliem v lesoch?
Prečo stromom nenarastú krídla
A vtákom korene? Prečo na brehu rieky
Nešvitoria šťastné kamienky?
Prečo sa nenaučím nenávidieť?
Ja, prečo ?
- Och, Bože, aké len otravné dieťa,
Vzdychol si anjel.

Traducere în limba slovacă de **Dagmar MÁRIA ANOCA**

Octavian DOCLIN

Utan titel
För att, se, hädanefter
mitt väsen kommer att stå alltmer helt
under stjärnskottens tecken
Jag ska lämna under er minnets himmel
bara en enda ljusglimt.
Ni kommer att leta efter mig, några otåliga,
andra försumliga,
även bland dessa bokstäver.

Jag ska stå bredvid dem, gömd som i ett moln.
Osedd nu. Medan ni hör mig.
Och så här börjar vi ett nytt liv.
Alla tillsammans.

Dam och pulver
Som ett jagat och sårat rovdjur
i gevärets lätta sikte
stod han där framför ordet,
med vänster handflata utsträckt och sa bara:
det här var stället där jag dolde
dödens verkliga bild, arbetad i filigran,
som ni inte har lyckats lära känna.
Det var så han talade. Det var allt. Sedan
vände han ryggen till ordet.
Ordet blev dam. Och handen, pulver.

Döden efter Doclin (en annan ny biografi)
Obarmhärtig Dödsrikets mun
som valen
sväljande källardörren
i sin mage
poeten – som mellan korkväggar
en gång – dikterar till den unge Skrivaren
en annan ny biografi / "Döden efter Doclin."

***** (himmelska löv)**
Jag ser med bävan
hur dag för dag
dina bara armar
täcks alltmer
av himmelska löv
precis som ett träd
i vilket nattfåglar
gömmer sig för att (åter)lära sig
sången.

Traducere în limba suedeză de **Daniel ONACA**

Cassian Maria SPIRIDON

in the shade of the ellipsis

„one time
in the course of a century
there is a lurid Moon
it is a stroke of good luck
for you to experience a cloudless sky
to be able to look
from your balcony as flanked
by tall trees
the lurid Moon
teething over the incarnadine Mars
while the Earth
shadow lies over Selene
thus disclosing another appearance

with your beloved you listen to the crickets
while the night star
is getting cloaked in porphyrian blood

hand in hand we're looking
how we're gliding away
along with the whole Earth
among these peace-keepers
one of the light
the other of the sallowness"

* * *

there are flames
"there are flames
that you won't know
nor do you want to hear from
they all remain arcana
the vacant arcanum
just like the grave on the Resurrection

still warm
at your chest you're drawing together

trove of souls
born from the primes
some painful ones
like at the hour when
they were delivered into bodies

your life is leading you
towards the morning
from one Resurrection
to another Resurrection
irrespective of whether it rains
or the mountains are enveloped
by the white snow layers
we're lighting some candles
at enshrined bone-frames
it'll also turn the day of
Armagheddon
when some are likely to put a question
in a more or less groundless way
to some people or the others
whether or not I might be
the one astray among the alive
or
among the cherished asleep
by soul and in spirit
we're setting out
constantly voyaging
to the promised Resurrection"

heart shaped

"leafless branches
clad in white snowbanks
standing against the sky in the leaden air
raise their fingers to the sky
overflown by shadows
they look inquiring
in their unspottedness
in a courtyard as enlivened
as a snow ball fight

that much
in a tranquility
caught in the lattice cage
of the branches
heart-shaped

we stopped nearby the tree
with its innumerable rings
of the time through which it has been towering above
left leafless
in the gauzy light
that won't fail us
embraced
by the loftiness of the aged oak tree
we stand by as prisoners
to the season
which is close to our heart"

the funerary enclosure, mandala

"in Ravenna it is autumn
pandemic times
by myself
I'm getting close
mistrustful
concerned
insightful
to the end of the street
– a brief one
with few passers by –
a street that comes to
a squarely end
into a chapel
an austere one
as capacious as suitable for a crypt

a chain blocks the entrance
a tomb stone
that props up
a copper wreath

at its back
up on the wall
almost emblematically
a cross
on its pediment
Dantis poetae sepulcrum

there have elapsed seven centuries
I remain in silent prayer
all around
nobody

hardly any mortal
close by

chapel-tight
a museum dedicated to the expat/deportee
– to him who was sentenced to the scaffold
in his very native urbe –
no visitor
is disturbing his tranquility
but myself
among the artifacts
a poor voyager

on leaving I buy a bust
with the poet's portrait/resemblance
his forehead is laurel-wreathed."

versiunea engleză: **Ligia CONSTANTINESCU**

Lucian ALEXIU

MAR ADENTRO
nadador libre:

en la cruz de la derecha
la paz del desierto bajo el sol levante
en la cruz de la izquierda
la paz del desierto bajo el sol poniente

en la cruz de en medio
el hueco de un precipicio
en el mar
en las montañas

(y tú durante esto mar adentro
nadando
nadando
perseguido por los votos licenciosos de una chusma
de guerreros atolondrados)

IMAGO
sol que sube a la montaña llegada al otoño
con la agilidad de la zorra
con el mutismo del tejón
sol que se hunde en la tierra al atardecer
con la lentitud del topo
con su ciega cordura

sol que enrojece el azul de los mares
como el morro del tiburón
como el brazo descuartizado del pescador

PALIMPSESTO
bajo la camada de hojas del otoño –
huevos de serpiente verdosos

bajo los huevos de serpiente verdosos –
camada de líquenes
bajo la camada de líquenes –

tú:

jenofonte
ocultando con cuidado bajo el surco
  los últimos tratados
de las futuras leyes hanseáticas

EL PABELLON DE CAZA
en el pabellón de casa
hacen alto las nubes

se anidan los relámpagos

en el pabellón de casa
se albergan los linces
se esconden las serpientes
tantos milagros
irrumpiendo
a secas
puedes darte cuenta que te llaman a eso del ocaso
los mirlos
que te persiga al amanecer
el ángel

NO TE ESPANTES
no te espantes
el cielo es rojo en el levante

no te espantes
algunas veces las catedrales se encienden espontáneamente

no te espantes
los aviones se caen como grandes piedras en los mares

no te espantes
los peces van río abajo boca arriba

no te espantes
el viento lleva lejos las nubes de humo
no te espantes
si somos demasiados
seremos menos gente

JUDAS PRIEST
como una veleta:

la multitud
demonizada
por las estrellas
de la nueva era

DRAMATIS PERSONAE
caídos en desgracia
los poetas que han superado la edad provecta
las venerables cortesanas de lujo

caídos en desgracia
los herejes melancólicos
los exploradores de nuevos mundos

caídos en desgracia
los hierofantas
los querubes
los plácidos verdugos del milenio
los iluminados del séptimo círculo

todos y todos
caídos en desgracia –

el santo azar programa
espacio y tiempo
futuro y pasado
el menudo negocio con una divinidad
que lo acierta todo

QUIEN Y COMO
quién y cómo
alza las nubes al salir el sol
quién y cómo
aguijona las manadas de focas hacia el océano
quién y cómo
gestiona los nidos de cormoranes
quién y cómo –:

la comisión para vías y medios
delibera
decide
promulga

PUCK
charlas
con el alcalde de los somnámbulos
con el pequeño mandadero de los plumicornios públicos
¿tendrán buena caza o no?

BAEDECKER
el estupor de las hijas de asia
contemplando el partenón:

el pájaro bajado a la columna
de mármol
no era atenea
no era la diosa de casco
era un búho que cazaba mariposas nocturnas
nada más

Traducere în spaniolă de **Mihai-Gruia NOVAC**

Marius CHELARU

ճանապարհորդություն
(Călătorie)

Ռումինիայում կոմունիստական կարգերի ժամանակներում,
առաջնորդի կամ նրա հետևորդների պատճառով
գյուղերը մեկը մյուսի հետևից սկսեցին անհետանալ։
Այս ամենի լուռ վկաներ էին հին տները։
Եվ դեռ այս շարունակում են լինել

հեռվում
այստեղ կամ այնտեղ լողում է գյուղը ճանապարհի երկայնքով։

հիմա տեսնում եմ
սև թռչունների, որոնք պոկվում են օրվա մարմնից։

երեկոյան բողբոջներն ինձ մոտ են գալիս

հեռվում
ես տեսնում եմ, որ երեկոյի ծոցից
տներն են կախված արցունքների պես

որոշ պատուհաններից
լույսը մեծանում է
ինչպես կյանքի ծաղիկ։

որոշ տների տանիքներից,
կարծես մոռացված բոլորի և ոչ մեկի կողմից,
մի քանի ժանգոտ հիշողություններ են դուրս գալիս

ժամանակի թռչնի հայացքով քողարկված

հին տները
մենությամբ բնակեցված,
դանդաղ չորանում են
կյանքով չջրված ծաղիկները,
անտեսված
փշրված ամպերի փետուրներից,
որոնք լողում են ավելի և ավելի ու ավելի ծանր,
սառը և ավելի սառը…

դա ցավ է, որը ես չեմ կարող հաղթահարել,
երբ տեսնում եմ հին տուն, որը
մեռնում է մենակությունից

մութ ճիչերը հասնում են ինձ
մոռացությունից

ճանապարհը շարունակում է հոսել դեպի քաղաք
առանց որևէ վերքի,
առանց դժվարության:

Հարձակումից հետո (după atentat)

մենք կանգնած ենք թաքնված դեմքերով՝ անժամկետ պատերով
տուփի մեջ
ճմրթված բառի ափերում թողնված կնճռոտ մտքի պես
մթության աթոռի վրա՝ հիշողություններից պատրաստված
վարագույրի ծայրերով,

օրն առանց սկզբի և արդեն ավարտված
ճնշված կնճիռներից անցյալի ու ներկայի, ծերության հոտից

իմաստները տարրալուծվում են
ցեցի կրծոտված մտքերից սեղմված ափերի մեջ
որի միջոցով մոռացության մսից ծնված սեւ թռչունները
թռչում են որպես անխոս գոլորշի

այստեղ, եւ այնտեղ
զգում ենք, թե ինչպես է մենակությունից հոգնած մեռնում տունը:
վիրավորված բառ բանաստեղծության եզրին
կամ խաղաղության և հանդարտության ճյուղերը

աճում են մեր հոգիներից

աշխարհը
սենյակ է, որտեղ մնացել է մեկ գիրք
այնտեղից անհետացել են բառերը
մոռացված ընթերցողների կողմից
նրանց ստվերների կողմից կարված
ցրված ավազի լույսի վրա

մենք քալում ենք ուրիշների հետքերով
միայնակ ազդված պատրաստի մատուցված ցավով
ոչ ոք չի սովորեցնում ինչպես բուժել
վերքը հիշողությունների մահից հետո
Ոչ ոք քեզ չի սովորեցնում, թե ինչպես ընդունել
Պատմությունը

Versiunea armeană: **Sona HAMBARDZUMYAN**

Mariana DAN

après pompéi
j'emprunte un bas de dame
et le tire sur mon visage

aujourd'hui je vois
comment je ne suis pas vue

je me sens comme le chien de pompéi
couvert de lave

on dit que le temps viendra
où l'on se verra face à face

la tempête de verre

pour adam, radomir et srba

1.
tempête de verre –
je regarde par la fenêtre
les Turcs en verre

conquérant le Tzarigrad
en verre

des soldat moustachus en verre
percés par les lances
en verre, des merles de sang
portant dans le bec
de l'eau vivante de verre

loin de moi
mon coeur
en verre

et les petits soleils
clignotant aux fenêtres
des maisons de la colline

à l'aube les coqs
reprennent le monde dès le début
à la vitesse de la lumière
de verre

2.
en vain je regarde –
les petits miroirs de dieu
joues sur mon visage de clown

je respire trop lentement
pour pouvoir avaler le niagara
des turcs dans les balkans,

les navires et le bateaux
sur le danube
portant du sel, du poivre
et des soldats

vers la terre où les hommes
en lambeaux boivent de la poussière
et du sang
où il neige avec la laine des moutons
d'autres planètes

je respire trop lentement
pour sortir du tableau

avec la petite assiette,
la tasse de café
et le musli,
pour défaire mon visage
de ma face et le poser
au louvre aux murs en fourrure
de mouton et de loup

de mon crayon bille
j'égratigne le jeune miroir
à travers lequel, mon dieu,
je te regarde

L'éléphant rose
à ma fillette, Angela

les éléphants roses
donnent une certaine délicatesse à la vie

j'en ai eu un
en forme de chiffre 5
resté du gâteau d'anniversaire
de ma fillette

il était tellement beau
que je l'ai gardé comme bibelot
sur la table de nuit

mais un jour du printemps de 1999
nous l'avons utilisé à nouveau
nous deux
en tant que cierge –

lorsqu'on a coupé l'électricité
l'ascenseur non plus ne fonctionnait
et nous avons dû emprunter l'escalier
depuis le huitième étage
jusqu'à l'abri antiaérien

lorsque l'éléphant rose est fondu
on n'a plus eu dans la maison
d'autres cierges

et nous avons renoncé d'aller
dans la cave

les éléphants antiaériens
devraient être toujours
de couleurs grise

Claustrophobie
dans la cave, mon père
mort depuis tant d'années
parmi les fous et les sourds-muets
le pantalon plein
d'argent et de passeports

dehors, les chevaux tout seuls
ferrés de croissants et de croix

j'ai mal au coeur, comme en bateau

je me sens comme un insecte
caché dans le navire en bois
si méticuleusement travaillé
par l'artisan, directement
dans la bouteille d'eau-de-vie

sourd comme un tonneau
à ioan flora

les vitrines où je ne te vois pas très bien –
les animaux m'ont fait de la place
pour que j'embrasse le vitre.
et toi sourd comme un tonneau.
je me demande pourquoi tu es venu pleurer
les hommes.

mon bras de roses
s'égoutte noir vers le ciel.
je crains que ma robe ne s'accroche
à une épine.

ce n'est pas possible dans le coquillage
ou dans l'escargot ?

ou bien dans les wagons de trains
où le bétail attend sans eau ?

tu voudrais manger de la foie de volaille
à l'oignon
et boire une bière.
tu voudrais te réjouir
à la naissance d'une femme.

quelqu'un m'a promis un ventre
d'où je t'engendre
comme d'une bouteille
en verre.

Traducere în limba franceză: **Letiția ILEA**

Maria MĂNUCĂ

"Earth-born Woman"

"I'm pulling myself together by giving currency
to the genetic formula of the whole: the sphere

I've successively experiencing fear,
distress and compassion
I've lost from my fiber as much as a feather
in their place there've grown completions
of nervous nature
I'm still learning how to spell poetry, love…
From the world I'm culling the wonder-work, yet
I'm self-astonished while having a peek
over my shoulder/looking down my nose at myself

I'm getting astray on the smooth-running waters
oblivious of the depths…lurking is the trap"

traducere: **Ligia CONSTANTINESCU**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

„Haiku”, 70, trimestrul IV – 2023

Semnalăm, ca de fiecare dată, şi acest număr, al 70-lea al revistei Societăţii Române de Haiku, coordonat de Valentin Nicolițov. Din sumar: numărul se deschide cu un text, *Calea în haiku*, dedicat Virginiei Popescu şi semnat de Nicole Pottier, un grupaj consistent de poeme haiku ale unor membri ai SRH, un text dedicat lui Vasile Cojocaru, din Paşcani – *Anotimpul luminii*, semnat de Maria Tirenescu, pagini cu poeme ale unor cunoscuți autori străini, în limba română (Iocasta Huppen, Nicole Pottier, Jean Antonini – din Franța, Burce Ross, SUA; şi Diane Descoteaux din Canada), VasileMoldovan, în *Umor la modul serios*, scrie despre Constantin Stroe şi cum compune acesta senryu, apoi un grupaj de poeme senryu ale unor autori ai SRH, un text (*Tumultul apelor*), semnat de Alexandru Pătrulescu, despre volumul antologic *Hoinar prin lume* – Fotohaiku, III al Corneliei Atanasiu, un grupaj de haiku al unor autori americani, Selecţie, traducere, comentarii de Ana Irina Drobot, Singurătatea trandafirului – un text al lui Florin Grigoriu despre Mara Paraschiv şi o carte a acesteia, Poeme tanka, haibun şi poeme într-un vers ale membrilor SRH, o secvenţă haiku de Vasile Moldova, un grupaj de „poeme în două linii” ale Mirelei Brăilean, semnalări reviste străine, anunţuri: între care despre concursul de haiku pe 2024 al revistei „Haiku”, apoi cărți primite la redacție, ș.a.

Aşadar, ca de fiecare dată, un sumar consistent, şi care reflectă şi apropierea de membrii SRH, dar şi colaborarea acestora la revista „Haiku”.

*

„Albatros”, revista Societăţii de Haiku Constanţa, vol. 36. Anul 31, Iarnă/ Primăvară/ Vară/ Toamnă, 2023

Şi acest număr al revistei fondate de Ion Codrescu în 1992, condusă de Laura Văceanu, are un sumar bogat, despre activitatea din domeniu din ţară dar şi din străinătate.

Astfel, după editorialul Laurei Văceanu, citim despre: Evenimente desfăşurate sau coordonate de SHC: a 17-a ediţie a *Concursului Mondial de Haiku al Copiilor*, *Simpozionul Yokohama – Constanța în imagini şi versuri, Haiga – Grafică vectorială* lucrări realizate de elevi cls. a IX-a şi a X-a de la Liceul Tehnologic „Tomis”, coordonator prof. ing. Alexandrina Macarov, *Atelier haiku, I* – Laura Văceanu, un grupaj haiku, poeme semnate de Jean Antonini, Stoianka Boianova, Vasile Cojocaru, Florin Grigoriu, Letiţia Lucia Iubu, Adrian George Itoafă, Alexandra Ivoylova, Jim Kacian, Yusuke Miyake, Gheorghe Mihalache, Wolfgang Rödig, Minko Tanev, Constantin

Stroe, *Secvenţe haiku* – Costel Avramescu, Şerban Codrin, Radu Patrichi, Constantin Stroe, Argentina Stanciu, *Poeme într-un vers* de Constantin Stroe, *Senryū* de Vasile Cojocaru, Gheorghe Mihalache, *Pagini de jurnal – Călător în Japonia* – Sorina Teodora Ungurianu, *Haiku – Haibun – Origami în educaţie* – autori elevi şi prof. de la Colegiul Naţional „George Coşbuc" Cluj Napoca, coord. Gianina Zegreanu, Liceul Teoretic „Lucian Blaga", coord. Anastasia Dumitru, *Tanka* de Costel Avramescu, Vasile Cojocaru, Letiţia Lucia Iubu, Laura Văceanu, *Secvenţe tanka – Noapte de vară*, Şerban Codrin; *Peisaj rustic,* Costel Avramescu; *Mamei mele*, Mara Paraschiv, *Gunsaku* de Şerban Codrin, *Renku* – Şerban Codrin, Laura Văceanu, Mzake Zusuke şi Daniela Varvara han-kasen, Haiga – Elena Stănescu, *Fotohaiku/ Photohaiku* – Argentina Stanciu, Nicole Pottier, Iulia Ralia, *Portret de autor* – Alexandru Pătrulescu, de Eugenia Enea Popa, secţiune de haibun: semnează Cornelia Atanasiu, Stoianka Boiankova, Gheorghe Mihalache, Argentina Stanciu, Florin Griguriu, Constantin Stroe, *Rubrica Kiku* – Haiku comentat – Nastasia Savin, *Eseuri:* Anastasia Dumitru – *Mesaj efemer – Şerban Codrin şi poezia zen,* de Laura Văceanu; Arşaluis Gurău – *Hoinăreli tomitane*, de Taner Murat. În partea de final sunt recenzii, cronici (*Hoinar prin lume*, fotohaiku, vol. III, cu titlul *Tumultul Apelor*, antologie de Cornelia Atanasiu, cărţi şi reviste sosite la redacţie, *In memoriam*: Alexandru Pătrulescu, anunţuri.

Subliniem continuitatea preocupărilor Laurei Văceanu, dar şi a altor membri ai Societăţii de haiku din Constanţa pentru promovarea liricii de sorginte niponă în şcoli, prin diverse tipuri de activităţi, fapt remarcat şi pe plan internaţional.

*

Ginyu" (Pelerinul), Japonia, nr. 100, 25.10.2023, nr. 101, din 25.01.2024

Prezentăm şi numărul aniversar, 100, al „Pelerinului" haiku, pe care îl primim de la Fujimi, Saitama, acolo unde apare sub îndrumarea lui Ban'ya Natsuishi şi a lui Sayumi Kamakura, cu un sumar care reflectă şi activitatea World Haiku Association, şi maniera în care scriu membrii acestei asociaţii şi, evident, opiniile lui Ban'ya Natsuishi.

Fiind un număr aniversar, se deschide cu o serie de mesaje despre acest fapt, semnate de: Sukehiro Hirakawa, Ichiro Fukumoto, Ken'ichi Kurahashi, Naohiko Umekawa, Judith Vihar, Santosh Kumar, John Martone.

Urmează, tot sub semnul numărului 100, grupaje de 7 haiku selectate din cele apărute, în timp, în revistă, semnate de Ban'ya Natsuishi, Sayumi Kamakura, Toshio Kimura, Shin'ichi Suzuki, Kei Kinjo, Ryuji Yamagishi, Hideki Ishikura, Kunihiko Saito, Ichitaro Yamamoto, Akikatsu

Kayou, Ayuhito Ohashi, Hinako Fukuoka, Hasow Hasegawa, Toyomi Iwawaki-Riebel, Ariyo Asada, Chikubon, Kimiko Nakanaga, Shihaku, Ryuki, Fujii, Saki Inui, Hideo Saito, Hare Sugahara, Mariko Nagai și Hideo Harada.

Apoi o secțiune critică, cu un text semnat de Ban'ya Natsuishi, un event report, „The 4th Star Haiku Contest", din nou un grupaj haiku, semnat de Ban'ya Natsuishi, căruia îi aparține și un eseu, *Speculative Fragments* XXVI. În rubrica eseu semenează și Sayumi Kamakura, Hideo Harada, un grupaj haiku al lui Sayumi Kamakura – *Whereabouts of the Apple,* poeme haiku, o secțiune bogată, în care semnează John Martone, Vasile Moldovan, Partha Sarkar ș.a.

Revista se închide, conform obiceiului, cu anunțuri diverse și cu Ginyu Haiku Gallery, ca de obicei, în care, și de data aceasta, sunt și poeme semnate Bill Cooper, Paul Pfleuger Jr., Christopher Calvin și Lavana Kray, din România.

Un poem al unui autor care, conform regulii noastre, nu a mai fost tradus în rubrica noastră: Saumya Bansal (India): „tot mai multe stele/ satul nostru/ tot mai aproape".

Numărul 101 are un sumar asemănător, deschis cu rubrica de critică, unde semnează de Ban'ya Natsuishi, Meeting report: Sayumi Kamakura, Book Review – Chikubon scrie despre *The Routledge Global Haiku Reader*, ed. James Shea & Grant Caldwell, apărută la Routledge în UK și USA, 2024. Mai semnează aici Kiyoko Omori ș.a., Un exhibition report – Onomin. La rubrica de haiku: de Ban'ya Natsuishi – grupajul *The Grace of God*, Sayumi Kamakura – *Admiring Andromeda*, Toshio Kimura – *Glass Sphere*, Toyomi Iwawaki-Riebel – *Sehr geehrte Dame*, Hideo Saito – *Blue Devil*; mai semnează Ariyo Asada, Kimiko Nakanaga, Partha Sarkar, Kei Kinjo, Hinako Fukuoka, Shin'ichi Suzuki, Chikubon, Saki Inui, Hideki Ishikura. La rubrica Eseu: Ban'ya Natsuishi și *Speculative Fragments XXVII*, Sayumi Kamakura.

Finalul este, ca de fiecare dată, cu aceeași structură. La Ginyu Gallerys sunt selectate & comentate de de Ban'ya Natsuishi poeme de Bill Cooper și, din România, Lavana Kray.

*

* *

Örömutazás/ Joy Journey, antologie realizată de **Vihar Judith**, Napkút, Budapesta, 2023, 134 p.

Vihar Judit profesor universitar, translator, dar și președinte al Asociației de Studii Japoneze și autoare de lirică de sorginte niponă cunoscută atât în Ungaria, cât și pe plan internațional. Membră a World Haiku Association, este frecvent prezentă în publicațiile acesteia. A primit

diverse premii pentru creațiile sale. Această antologie în trei volume este considerată una dintre cele relevante publicații pentru munca sa în domeniu.

În acest al treilea volum pe care îl prezentăm cititorilor noştri sunt antologaţi de Vihar Judith poeți cunoscuți în țările lor și, cei mai mulți, și pe plan mondial, care au apărut până acum în diverse reviste și antologii, autori din Belgia, Bulgaria, Danemarca, Franța, Ghana, Olanda, Croația, Italia, Rusia, Noua Zeelandă, și, cei mai mulți, din România: Amelia Stănescu, Ecaterina Zazu Neagoe, Laura Văceanu, Valentin Nicoliţov, Vasile Moldovan și Marius Chelaru. Poemele sunt în limba maternă a autorilor, în engleză, și au fost traduse și în maghiară de către Vihar Judith, cea care semnează și cuvântul înainte, *A modern haiku a vilagliraban/ Haiku-ul modern în lume*.

Aşadar, o antologie de interes, pentru autorii de gen, şi pentru cei din ţara noastră, realizată de un nume cunoscut în domeniu.

*

* *

Radu Şerban, *Trillium: Suflet, minte, trup*, poeme haiku, tanka, haibun, eseuri despre haiku, Coresi.net, Bucureşi, 2023, 210 p.

Radu Şerban, fost ambasador al României în Japonia, este deja un nume cunoscut nu doar în „lumea haiku", ci şi prin cărţile (şi) de/ despre haiku şi articolele publicate în diverse reviste, între care şi „Convorbiri literare", „Poezia". Numele său a fost, de altfel, menţionat de mai multe ori în rubrica noastră.

Cartea de faţă are o structură compozită: A. *O sută şi unu de haikuuri* (I. Biosfera sufletului, II. Natural – extranatural, III. Pace firavă), B. 11 tanka, C. 1 haibun, D. Eseuri (În căutarea esenţelor: Vasile Moldovan, 2. Între liminal şi subliminal: Dorin Tismănariu, 3. Calea lactee a haikuului, 4. Scurtă istorie a haikuului românesc).

Deşi este, în general, adept al „regulilor" care ţin de ce înseamnă haiku clasic, Radu Şerban nu respinge nici haiku muki kigo/ fără kigo sau care s-ar putea înscrie în alte trenduri moderne. Dar, totuşi, nu se depărtează cu totul de formulele consacrate (cezura, 5-7-5, dar mai ales acele principii care ţin de profunzime, wabi, sabi etc.); exemple: „Creier surogat –/ o bancă în capul său/ parcimonios"; „Baltag moştenit: bunicu-i schimbase coada,/ iar tata – lama". După cum nici temele de actualitate: „Bagheta oprind/ corul de păsări în zori:/ o ţeavă de tun"; „Spital bombardat:/ suflete inocente/ înalţă fumul"; sunt şi altele, despre războiul din Ucraina; la fel cum este şi singurul haibun. (Ne amintim, cu ani în urmă au fost multe discuţii dacă tema războiului trebuie sau nu să facă obiectul

unui haiku. Am discutat în rubrica noastră despre acest subiect şi relativ la o carte a lui Dietmar Tauchner, din Austria) Totuşi, nu acestea sunt cele mai multe. Pe ansamblu, acestea compun tabloul pe care l-a propus din start, despre suflet, minte şi trup, în contextul naturii, dar şi al tematicii condiţiei umane („Sosesc şi pleacă/ fără să ne întrebe: viaţa şi moartea"). Cele 11 poeme tanka sunt însă, parcă, cele mai aproape de suflet („Împreună iar/ în parcul de distracţii/ tatăl şi fiul;/ unul doar în cugetul/ celuilalt însingurat".

În ce priveşte partea de eseuri, remarcând, între altele, şi comentariile pe marginea unei cărţi a lui Vasile Moldovan, prezentată şi la „Biblioteca haiku", *Curcubeu peste Ceahlău şi Fuji*, ne oprim la *Scurtă istorie a haikuului românesc* în are, dincolo de alte considerente, notăm încrederea autorului că preocupările pentru lirica de sorginte niponă sunt din ce în ce mai populare la noi: „După cum putem vedea, haiku este clar popular în România, poate pentru că transmite sentimentele umane atât de concis (...) În societatea digitală de astăzi, interesul pentru haiku, arătat atât de tineri cât şi de cei mai în vârstă, este unul încurajator", scrie autorul.

O carte scrisă de un autor al mai multor volume de/ despre haiku, de o sensibilitate aparte (pentru el, acest poem „dincolo de orice, este o stare"; „când cineva compune un haiku, imaginea exterioară se contopeşte cu sinele, provocând acea iluminare numită *starea de haiku*"), care a avut ocazia să observe şi să înţeleagă îndeaproape, în Japonia, multe lucruri care acum îi sunt de folos şi pentru cărţile sale. În acelaşi timp, racordează valorile noastre tradiţionale cât de mult poate la „lumea haiku". O voce din ce în ce mai prezentă în peisajul de gen şi de la noi şi din străinătate.

Corneliu Traian Atanasiu, *Un cerc de linguri*, Editura Pim, Iaşi, 2023, 110 p.

Corneliu Traian Atanasiu este cunoscut de ani de zile autorilor de lirică de sorginte niponă de la noi şi, cred, şi peste hotare, mai ales prin intermediul blogului „Romanian kukai", prin concursurile din cadrul acestuia, prin cărţile diverşilor autori şi antologiile pe care le editează sub egida acestui blog. Apoi şi prin volumele personale. De-a lungul timpului am prezentat cititorilor noştri câteva cărţi ale autorilor români şi/ sau antologii apărute sub egida „Romanian kukai", unele însoţite şi de comentarii sau cuvinte de deschidere semnate de Corneliu Traian Atanasiu. Lucru pe care l-am făcut şi îl vom face de câte ori le-am primit şi le vom mai primi la redacţie.

De data aceasta prezentăm un volum, al său al cărui subtitlu relevă şi ceea ce cuprinde, anume „comentarii la poeme haiku de Şerban Codrin

Denk". Sunt, ne spune autorul, comentarii scrise în timp, fără alt gând decât „unul omagial", pentru a-şi arăta „încântarea şi preţuirea" pentru poeme ale unuia dintre cei mai cunoscuţi autori de gen de la noi, Şerban Codrin, la a cărui propunere, de altfel, le-a şi adunat în volum, grupându-le în „capitole" „care să dea cititorului şi câteva idei despre caracteristicile cele mai importante ale micului poem". Astfel, capitolele respective au titluri ca: Limbajul aluziv, Alegoria – priveliştea şi viziunea, Elocvenţa omisiunii ş.a.

Un volum de interes pentru autorii de gen din mai multe perspective. Între acestea: se referă la poeme ale lui Şerban Codrin, apoi pot vedea maniera în care scrie aceste comentarii Corneliu Traian Atanasiu, cel care patronează blogul amintit şi activităţile aferente acestuia. Astfel, şi-a format de ani de zile un fel de a face acest lucru, scriind despre diverşi creatori de gen. Nu în ultimul rând, aceste pagini pot contribui la înţelegerea mai bună a ceea ce înseamnă a scrie haiku din punct de vedere tematic, conceptual, tipologic ş.a.

*

Virginia Popescu, *Zbor de cocori*, poeme selectate, volum trilingv română, engleză, franceză, versiunile în franceză şi engleză sunt semnate de autoare, ilustraţie copertă: Nicole Pottier, fotografii: autoarea, Editura Quad Press, Cluj-Napoca, 2023, 194 p.

Volumul, care începe cu o serie de „aprecieri" şi note de lectură, postfaţă ş.a. semnate de Mara Paraschiv, Nicole Pottier (căreia îi aparţine şi postfaţa – *Calea în haiku*), Iulia Ralia, Maria Tirenescu, Daniela Varvara şi Laura Văceanu, Teodora Moţet (cu un portret literar al autoarei).

Virginia Popescu este o autoare (şi traducătoare) al cărei nume este des întâlnit între colaboratoarele revistelor „Haiku" şi „Albatros", dar şi pe internet, în diverse spaţii virtuale, între care „Agonia" sau „Romanian kukai", amintit deja mai sus. De asemenea, am amintit nu o dată despre activitatea autoarei, sau despre unele din antologiile în care a apărut cu creaţii proprii. De remarcat şi felul în care o văd pe autoare şi creaţia sa doamnele care au semnat notele de lectură şi aprecierile din această carte, toate nume cunoscute în literatura de gen.

Cartea este structurată astfel: Profil literar, Un lanţ al prietenei – note de lectură şi aprecieri, apoi poemele autoarei, grupate pe secţiunile sezonale plus „al cincilea anotimp (termen pe care l-am explicat, cu altă ocazie, în rubrica noastră, legat de Japonia) – fiecare sub semnul unui poem al unui autor clasic japonez – Matsuo Basho, Yosa Buson, Masaoka Shiki, Kobayashi Issa, Postfaţă, Bio-bibliografie, Apariţii editoriale ale autoarei, şi, în final, premiile (naţionale şi internaţionale) obţinute de

aceasta, în ordine cronologică.

Virginia Popescu este o autoare care, după cum se vede din această carte, ține la clasic, la tradiție, reflectând viziunea maeștrilor aceasta dar fără a crea impresia de *obsolet*, cum ar spune vechile noastre dicționare. Așa se face că aici sunt selectate poeme scrise mai degrabă în stilul clasic, și nu doar în ceea ce privește celebrul 5-7-5, ci respectând și alte cerințe cunoscute deja de cititorii noștri. Semnalăm, așadar, această carte – îngrijit realizată și din punct de vedere tipografic – a unei autoare cunoscute și cunoscătoare a ceea ce înseamnă acest tip de poem azi, despre care foarte probabil vom mai aminti la „Biblioteca haiku", încheind cu un haiku al său: „apus după deal –/ pe potecă bătrânul/ urcă spre toamnă".

Alte cărți ale autorilor de haiku

Constantin Stroe, *Floarea iubirii*, poezii, prefață: Florin Grigoriu, Editura Uniunii Ziariștilor profesioniști, București, 2023, 254 p.

Despre Constantin Stroe (care a colaborat mai mulți ani profesioniștii (regizori, cameramani ș.a.) ai Studioului Cinematografic al Armatei pentru realizarea unor filme de scurtmetraj, remarcate, premiate, unele folosite și azi) am scris de mai multe ori la „Biblioteca haiku", atât legat de volumele sale (fie ele de lirică de sorginte niponă, fie de alte tipuri), fie privitor la activitatea sa în cadrul Societății Române de Haiku.

Acum semnalăm un volum de poezii, prefațat de un alt autor cunoscut în mediile haiku, Florin Grigoriu, în care, pe scurt spus, dincolo de diferențele dictate de cerințele de gen față de lirica niponă, sunt păstrate mulete elemente din universul său tematic (familia, soția, amintirile despre satul natal, istoria și tradițiile noastre ș.a.) dar, într-un fel, și faptul că nu scrie poeme ample, cu multe strofe sau cu versurile foarte lungi. Unele sunt doar de câteva versuri, și acelea scurte (exemplu: *Bat clopotele* sau, mai scurt, *Viorile*: „N-ar trebui/ Ca florile/ Să-și piardă-n vânt/ Viorile...").

„Semnalăm, așadar, și acest volum al lui Constantin Stroe și încheiem cu *Regina Nopții*: „Poezia înflorește/ Ca Regina Nopții.../ Cu fiecare legănat al pendulei/ Din inima-mi veșnic îndrăgostită/ Răsare câte-o metaforă/ În noul poem...".

*

Vasi Cojocaru-Vulcan, *Pribeag prin poienile verii*, cuvânt pe coperta a IV-a: Ion Cristofor, coperta: Gelu Iordache, Editura Neuma, Apahida, județul Cluj, 2023, 130 p.

Despre Vasi Cojocaru-Vulcan am scris de mai multe ori în revista „Poezia", cu precădere la „Biblioteca haiku", despre creaţiile sale de gen, dar nu numai. Am amintit acest lucru pentru că, şi în această a patra carte a sa, nu de puţine ori se întrevăd „ecouri" ale cerinţelor liricii de sorginte niponă, mai ales în ce priveşte conciziunea, dar şi alte aspecte care ţin, de pildă, de felul în care este surprinsă relaţia om – natură (unul din multe alte exemple: „sub nuc/ bătrânul meditează/ sau doarme./ De pe vârfurile frunzelor/ picură liniştea").

Din câte se vede, Vasi Cojocaru-Vulcan, este un nume la care vom mai face referire, nu doar la „Biblioteca haiku".

*

Clelia Ifrim, *Mieii lui Abel*, ediţie bilingvă română franceză, versiunea franceză de Fabrielle Danoux, Editura Limes, Floreşti, Cluj, 2023, 58 p.

În numărul trecut al revistei am publicat „în avanpremieră", câteva texte din acest volum în versiunea franceză. Clelia Ifrim este un nume cunoscut între creatorii de gen de la noi şi de peste hotare, membră a Uniunii Scriitorilor din România şi a mai multor asociaţii/ societăţi de creaţie din ţară şi de pete hotare. În ce priveşte traducătoarea, Gabrielle Danoux este pseudonimul Gabriellei Sava, născută în Bucureşti, locuieşte în Franţa şi lucrează din 2017 exclusiv ca traducător literar.

Aşadar, un volum al unei autoare cunoscute, al cărui nume a fost amintit des în revista noastră, cu o versiune franceză semnată de o traducătoare reputată. În volum sunt, sub semnătura lui Christian W. Schenk şi Andrei Zanca, câteva cuvinte despre poezia autoarei, iar pe coperta a patra ale traducătoarei.

Încheiem semnalarea cu un fragment din poemul *Calul de lemn*: „Uitat într-o vitrină,/ un cal de lemn priveşte trecătorii./ Vânzătorul îi schimbă preţul din oră în oră./ calul de lemn nu spune nimic.".

*

* *

Încheiem cu un grupaj de poeme ale unor autori din Antologia WHA, 19, care nu au mai fost traduşi/ publicaţi în rubrica noastră:

Nguyễn Văn Kiên (n. 1988, Vietnam):
„Războiul/îi face pe cei ce au o casă/ să-şi părăsească locurile natale";

Nguyễn Xuân Hu'ng (n. 1968, Vietnam):
„Solitudine/ puritate/ privind la o floare de phyllocactus";

Phang Phu'o'ng Uyên (n. 1983, Vietnam):
„Crăciun/ îmi lipseşte jumătate de inimă/ un pian suspinând”

Abdelhak Moutachaoiu (n. 1968, Maroc):
„Fără disperare/ fără speranţă/ frunzele toamnei”;

Shizujo Nezu (n. 1980, Japonia):
„Apa vitalizează/ planeta asta de apă/ norii unui taifun”;

François Nkankeu (Camerun):
„Sângele inocent/ al victimelor şi vinovaţilor/ aceeaşi culoare”;

Latifa Oudouhou (n. 1973, Maroc):
„Sfârşitul ploii/ Undeva cade/ ultima picătură”;

Hiromi Tanaka (Japonia):
„un suspin/ închis/ în acest ţurţure”;

Yo Tanaka (n. 1933, Japonia):
„libelulă roşie –/ dorinţele egoiste/ a doi preşedinţi”;

Keiko Taneda (Japonia):
„Fiul meu blond apare/ lână vara timpurie”.

P O E Z I E S T R Ă I N Ă ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

Li BAI

LI BAI 李白 (19.5.701 – 30.11.762) scria numai la beţie. Nu era el vinovat. Alcoolul fusese inventat cu mult înaintea vremii sale. Este celebru poemul《将进酒》 *Aduceţi de băut*:

Hai să bem trei sute de pahare.
Maestre Cen, Yuan Danqiu, să vină băutura,
Paharele nu trebuie să se-oprească!
Vom trage împreună o beţie strașnică,
Scăpa-vom de neliniştea eternă.

În limba chineză, alcool se spune 酒*jiu*, pronunţat aproximativ *ţiou*. Caracterul chinezesc este format din trei picături de apă 氵 şi din cuvântul 酉*you*, care înseamnă apus de soare şi indică timpul între orele 5 şi 7 spre seară.

Băutura au inventat-o independent toate triburile lumii, încă în neolitic, în preistorie, observându-se fermentarea fructelor căzute din copaci, apoi a cerealelor. Element alimentar, băutura a fost folosită în scop medical, dar mai ales

de plăcere ca divertisment, drept afrodisiac şi pentru a oferi tihnă, împăcarea cu sine.

Chinezii au o poveste, care se citeşte neapărat cu un pahar de alcool în mînă. Iat-o ! În cele mai vechi timpuri, un om îşi prepara singur băutura, ca toată lumea de altfel, dar el nu era deloc mulţumit de gustul acesteia. Până când, într-o noapte, un nemuritor i s-a înfăţişat în vis şi i-a spus: "Mâine pune de-o băutură nouă, iar nouă zile mai târziu, la ora *you*, la scăpătatul soarelui, mergi la drumul mare şi ia trei picături de sânge de la trei bărbaţi, apoi te-ntorci acasă şi le pui în vasul cu băutură. Abia după aceea, băutura va fi delicioasă."

El a făcut aşa cum l-a învăţat nemuritorul şi pe drum s-a întîlnit întâi cu un cărturar, apoi cu un căpitan de oşti.

După ce el le-a explicat de ce avea nevoie, cărturarul şi căpitanul i-au dat cu generozitate câte o picătură de sânge. Mai îi trebuia picătura a treia şi pe când se apropia ceasul scăpătatului, a zărit în depărtare un om întins sub un copac. S-a dus la el, nu mai avea timp să aştepte, deşi acela aducea foarte tare cu un nebun.

S-a întors acasă, a pus în vas cele trei picături de sânge, iar a doua zi a constatat că băutura era gustoasă şi parfumată. S-a gândit să-i dea un nume. Cum să-i spună? Lângă trei picături, a pus numele orei scăpătatului şi aşa a format cuvântul scris.

L-a notat: 酒, dar cum să-l pronunţe? Caracterele chinezeşti nu dau propnunţia. Şi-a amintit că nemuritorul îi spusese să facă rost de trei picături abia după nouă zile. Cifra nouă 九 se pronunţă *jiu*. Avea scrierea 酒şi pe loc a numit-o la fel ca pe cifra nouă, adică *jiu*. Aceeaşi pronunţie, sensuri diferite, deosebite în scris, 九 cifra 9 şi 酒 băutură, alcool.

De atunci, cei care consumă alcool se împart în trei categorii: cărturari, ofiţeri şi nebuni. Cărturarul te învaţă să ridici paharul cu eleganţă şi amabilitate. Căpitanul peste oaste te îndeamnă să bei, fiindcă abia după aceea vei căpăta curaj. Nebunul te face să repeţi la nesfârşit: indiferent cine apare, eu nu ştiu cine este.

Chinezii şi toţi asiaticii abia în zilele noastre beau vin. Băutura naţională, existentă în mii de variante, este făcută din orez, în vase mari de lut.

《金陵酒肆留别》ADIO CÂRCIUMĂ JINLING

Bate vântul, salcia-nflorită umple crâşma cu parfumul ei,
Tânăra Wu pregăteşte vinul şi-ndeamnă clienţii ca de-obicei.
Unul după altul, prietenii din Jinling vin să mă vadă,
Gazde şi oaspeţi bem împreună, golim ulcelele fără sfadă.
Vă-ntreb, prieteni dragi, unde vedeţi voi un sens nemărginit,
În tristeţea despărţirii ori în fluviul care curge către răsărit?

Note:
Poezie scrisă în anul 726, la părăsirea Jinling (actualul Nanjing) şi plecarea spre Yangzhou. Despărţirea, tratată de obicei în gama tristeţii. O poezie vivace, entuziastă, despre prietenia neîngrădită şi încrederea în viaţă.
Întregul poem este plin de entuziasm, reflectând prietenia profundă dintre Li Bai şi cărturari din Jinling şi caracterul său îndrăzneţ. Poemul este plin de viaţă, natural, proaspăt şi frumos, cu o rimă emoţională lungă, în special ultimele două propoziţii. şi unic, cu un puternic sens filozofic.
Zona aceea a aparţinut cândva principatului Wu şi a rămas obiceiul ca fetelor tinere să li se spună Wu. Aici este vorba de jupâneasa cârciumei. Finalul poeziei nu este o simplă metaforă. Poezia câştigă în profunzime, lasă frâul liber imaginaţiei.

《古风其二十九·三季分战国》ÎN STILUL ANTIC. TREI DINASTII

Cele Trei Dinastii s-au scurs în noroi,
A urmat epoca Ţărilor în Luptă.
Şapte state mari au pornit la război,
Au creat haos, o lume coruptă.
Oamenii înţelepţi s-au detaşat de lume,
Purtarea nobilă dispăruse demult.
Ei rătăceau printre nouri şi ape în spume,
Plâns, duşmănie, zarvă, nestăpânit tumult.
Confucius gândea să plutească pe mare
Spre calea nemuririi din insula Penglai.
Departe, la tărâmul nisipurilor mişcătoare,
Lao Zi-a abandonat lumea tăcut, fără alai.
Nici sfinţii talentaţi nu-şi mai găsesc un rost,
Suspină, îngroziţi de prezentul anost.

Note: Cel de-al douăzeci şi nouălea poem din selecţia de cincizeci şi nouă de poezii în stil antic a lui Li Bai, despre răzmeriţă şi haosul creat de război. Această poezie a fost scrisă în primele zile ale unui confruntări interne, când s-a refugiat în sud. Sensul acestei poezii are două niveluri. În prima parte se vorbeşte despre ororile

războiului, despre corupție și sălbăticie. În partea a doua, sunt elogiați oamenii de valoare, înțelepții și sfinții, care evită vreo implicare atunci când întâmpină vremuri tulburi.
Penglai este un tărâm mitic al nemuririi. Primul Împărat al Chinei a trimis câteva expediții pe mare, în căutarea drogului tinereții fără bătrânețe, care ar fi fost de găsit în Penglai.
De la începutul organizării sociale, China a cunoscut trei dinastii, Xia (2100 – 1600 î.Hr.), Shang (1600 – 1050 î.Hr.) și Zhou (1050 – 256 î.Hr.). În partea a doua a Dinastiei Zhou, țara fusese fărâmițată în mai multe principate și s-au conturat două epoci de tulburări: Epoca Primăvară – Toamnă (770 – 475 î.Hr.) și Epoca Principatele în Luptă (475 – 221 î.Hr.), iar în anul 221 î.Hr., a fost înființată Dinastia Qin. Regele principatului Qin a unit din nou într-un singur stat teritoriile strămoșești și s-a intitulat Primul Împărat. Cele șapte mari principate: Han, Wei, Zhao, Yan, Qi, Chu și Qin.

《短歌行》ÎN VERSURI SCURTE

Atât de scurtă este ziua,
Viața se trece prea rapid.
Cerul imens e fără margini,
Traseul vieții-i insipid.
Părul Zeiței Nemuririi
Este cărunt pe jumătate,
Fata de Jad a fericirii
Stârnește emotivitate.
Ah, prinde-voi dragonii, șase
Și-am să agăț soarele-n pom.
Iar stelele, de ei atrase,
Să steie blând, să bea molcom.
Timpul merită prețuire
Și omenirea nemurire!

Note:
Un răspândit titlu de poezie *yuefu*. Cinci caractere în vers, datorită versurilor scurte poezia era adesea recitata și cântată la banchete. Poetul și renumitul general și om politic Cao Cao (155 – 220) a scris:
„Când bem, să cântăm,
Viața e geometrie,
Este ca roua dimineții,
Ultimele zile sunt cele mai grele."
Până la Li Bai, poeții care au abordat această temă au deplâns viața scurtă și au cerut de băut. Li Bai scrie poezia la treizeci și ceva de ani, în 737, și adaugă

prețuirea timpului și împlinirea dorințelor. La el, dorința de seamă e păstrarea tinereții.
Li Bai afirmă că viața e scurtă, dar trebuie înțeleasă în imensitatea cerului, a universului. Se referă apoi la două mituri tot pe linia timpului nesfârșit. Ce râvnește poetul? Să îmbete cei șase cai dragoni de la caleașca soarelui, pentru a dilata ziua, timpul și aceasta cu scopul obținerii tinereții veșnice pentru toată lumea. Pentru el, bogăția și faima n-au nici un sens. Chinezii au prețuit din cele mai vechi timpuri viața lungă. Opțiunea sa este romantică: el cere timp, pentru a-i face pe oameni nemuritori!

《日出入行》RĂSĂRIT DE SOARE

Soarele răsare la est, de parcă ar ieși din pământ.
De când e lumea, el se-nfige în Marea de Vest, adânc.
Să fie-n siguranță oare
Echipajul celor șase dragoni din soare?
Răsăritul și apusul sunt eterne, plenare,
Oamenii nu au suflu vital, ei se prefac,
Să zăbovească soarele, să le facă pe plac?
Iarba nu mulțumește brizei de primăvară,
Că pierd frunzele toamna, copacii nu se plâng.
Cine să se poarte la fel ca un nătâng
S-alunge anotimpurile cu biciul, bunăoară?
Zece mii de lucruri se nasc și mor. Iată a firii lege.
Xi He, vai, Xi He! Cine-ar putea să nege?
Valuri nemărginite pe tine te-nconjoară,
Virtutea în Yuyang e bine zăvorâtă
Să te țină pe cer amenținând cu-o bâtă?
Cum să fii împotriva creației Cerului,
Să acuzi pe nedrept munca demiurgului?
Eu cu cerul și pământul sunt una,
Plin de vitalitate, atotcuprincător întotdeauna.

Note:
O poezie în stilul antic *yuefu,* vioaie, plină de viață. Spirit romantic, pe o gândire practică de adaptare a omenirii la legile naturale.
Mersul soarelui pe cer își are propria sa lege. El se referă la nemuritoarea Xi He, în care nu crede, cu toate că în mitologia chineză ea dispune de o istorie destul de atractivă.
Xi He羲和 este nemuritoarea care plimbă soarele într-un echipaj imperial cu șase dragoni, zi și noapte, din Țara Duzilor Fusang扶桑 și până la Yuyuan虞渊, la apus, pe noapte revenind de unde-a plecat. Sensul numelui zeiței este Lumină care se Învârte. Ea este cea care a născut zece sori și este supranimită Mama soarelui.

Aceşti sori sunt de fapt păsăroi de aur cu trei picioare. Mama lor, Nemuritoarea, îi ia pe rând, câte unul în plimbarea ei zilnică. Xi He este cea care stăpâneşte timpul. Ea a stabilit rotaţia soarelui, lunii şi a stelelor şi a dat omenirii calendarul.

Ţara Fusang este aflată departe la răsărit, cale de zece mii de *zhang,* un *zhang* având zece paşi. Într-o carte tipărită în 1761 la Paris, scrie că Fusang ar fi Mexicul. Ţara este plină de păduri de duzi, iar unul dintre aceşti copaci este înalt de zece mii de *zhang* şi cu o circumferinţă similară. În acest copac sfânt se odihneşte soarele. Apusul se numeşte Yu Yuan虞渊, o ţară a apelor.
În antichitate, la Yuyang a avut loc o luptă, în timpul căreia, unul dintre regi ameninţă cu sulița şi menţine soarele pe cer, pentru a câştiga bătălia în ziua aceea.
Deşi a practicat şi taoismul şi buddhismul, Li Bai pare a se desprinde de aceste legende şi tradiţii şi încheie poemul în chip magistral, ca de atâtea ori. El însuşi se ridică la înălţimea cerului şi pământului, devine una cu creaţia, îmbrăţişează universul întreg.

《玉阶怨》 RESENTIMENT

Roua albă acoperă treptele de jad,
Îi udă noaptea toată ciorapii de mătasă.
Când pleacă, prin perdeaua cu pietre de cristal,
Spre luna toamnei îndreaptă privirea drăgăstoasă.

Note: „Resentimentele treptelor de jad” este un vechi titlu *yuefu*, cu referiţă la palatul imperial. Poezia reflectă singurătatea unei femei. Ea suferă, aşteptându-şi iubitul afară, pe trepte. Roua dimineţii îi umezeşte încălţările, însă ei nu-i pasă.
Poetul nu se foloseşte de cuvinte, însă acţiunea este grăitoare. Felul în care Li Bai prezintă rafinata femeie îndrăgostită covârşeşte şi transmite toată nefericirea ei.
O capodoperă.

Text, comentarii şi traducere de **Constantin LUPEANU**

POEZIE CONTEMPORANĂ TURCĂ

Ali GÜNVAR

Ali Günvar s-a născut în 1953 la Izmir, a absolvit Facultatea de Arhitectură a Universității Tehnice din Istanbul (1978), urmând un doctorat la Departamentul de Istorie și Relații Internaționale a Facultății de Economie, Universitatea din Istanbul. A fost unul dintre fondatorii revistei *Üç Çiçek* (1983). Din 1978 poemele lui au fost publicate în numeroase reviste literare. A debutat editorial în 1984 cu volumul de poezie *Çarpık Hüzünler Kantatı*, volum urmat de *Anthropomorphus* (1987), *Eyzan* (1997), *Nisyan/Rhapsodie* (2002). În 1999 a publicat volumul de eseuri *Doğru Yazılar.*

POEMUL TRANDAFIRULUI

în petala netedă și tăcută
sub culori de cuișoare
orizonturile se ascund
traversând râul printre sunetele
cântecului meu argintiu –
ecouri ale firului aurit
al mamei durerilor inimii –
copiii imaginilor pustii sunt
pământul și apa

dincolo de geamuri fumurii
serile apăsătoare sunt săgetate
de lumina lumânărilor în care
îți oglindești culorile curcubeice

în întunericul grădinilor
fețele palide ale balcoanelor din lemn
se pierd asemenea ființei iubite?

culoarea ta este casa adăposturilor trainice
iar singurătatea ta este relicva
sfârșitului zilelor înfășurată
în pânza somnului –
trandafirul și rodia sunt leagănul
timpului nesfârșit.

PECETE

am privit
lalelele nopţii
din inima oraşului
covoarele întinse ajungeau
la moscheile discordiei
şi luka şi markos şi yuhanna
şi matta erau la pământ
în zorii trădării sângelui
au murit şi au înviat
odată cu chemarea măreţiei
dimineţii în luminile ameţitoare
din ziua a şaptea
nu mai eram cel ce se legăna
pe galionul de argint al apelor sale
am privit
mi-a plăcut
când am văzut ceea ce am vrut
am pecetluit.

Traducere şi prezentare de **Niculina OPREA**

POEME din Antologia MADNESS

ABHAY K.

Este poet, traducător, artist, diplomat, editor al revistei „India Perspectives", editată în 17 limbi. Abhay este autorul unui număr considerabil de antologii (*Seducția din Delhi, Domnul cu opt ochi din Kathmandu , Profeția din Brasilia, Alfabetele Americii Latine, Magia Madagascarului, Muson, Dragoste enigmatică, Rămășițe, Culorile sufletului, Frunzele căzute ale toamnei* etc.), și editorul unor volume de poezie: *MAJUSCULE, 100 de poeme indiene celebre, Noi poezii braziliene.* Lui i se datorează traducerile din cele două opere ale poetului Kalidasa, *Meghaduta* și *Ritusamhara*, pentru care a primit premiul „Cartea de poezie a anului" la Kalinga Literary Festival 2020-2021. Poemele lui sunt publicate în reviste din țară și străinătate*: Literary St. Petersburg, Nevsky Almanac, Severnaya Aurora, Sphinx, Okno, Indian Literature, Kritya,* și în cîteva antologii colective din Rusia, Regatul Unit și SUA. „*Alfabetele Americii Latine* este un corn al abundenței de încîntări, scrise de către un poet care și-a dedicat timpul și atenția studierii, înregistrării, și surprinderii experiențelor locului. Cartea este dedicată marilor poeți-diplomați ai trecutului și Abhay îi urmează" (Zoe BRIGLEY THOMPSON, Ohio State University)

Putere și nebunie

Cînd vorbim
despre droguri și toxicomani

nu vorbim niciodată despre putere,
drogul cel mai teribil dintre toate

cocaina, heroina, sau iarba,
sunt letale, toată lumea știe,

iar prin legile date
sunt ilegale,

însă toată lumea poftește puterea
drogul cel mai ucigător dintre toate

odată încercat, întrece
drogurile cele mai dependente

ducînd la nebunia
și amorțeala simțurilor

la suferința și durerea
milioanelor care așteaptă în zadar

să le primească
prin acești profeți, nebuni

dependenți de putere, abuzatori
care au, chiar ei, nevoie de ajutor –

Gabriel ROSENSTOCK

Este autorul/ traducătorul unui număr de peste 150 de cărţi, incluzînd 13 volume de poezie şi un volum de haiku, cele mai multe în irlandeză (gaelică). Membru Aosdána (Academia de Arte şi Litere din Irlanda), a susţinut lecturi publice în Europa, America Centrală, America de Sud şi America de Nord, India, Australia, Japonia. Poezia lui apare în publicaţii internaţionale de marcă: Akzente, Neue Rundschau şi die horen (Germany), Poetry (Chicago), World Haiku Review, Irish Pages şi Sirena. Este invitat la festivaluri importante pentru lecturi publice (Berlin, Bremen, Struga, Vilenica, Medellín, The Nomadic Kritya Festival, India). Poemele lui au fost traduse în multe limbi. A tradus şi a publicat în irlandeză volume de autor precum şi antologii cu poeme de Francisco X. Alarcón, Seamus Heaney, Rabindranath Tagore, G. Grass, W M Roggeman, Said, Zhāng Ye, Michele Ranchetti, Michael Augustin, Peter Huchel, Georg Trakl, Georg Heym, H. Schertenleib, H. Domin, J P Tammen, Munir Niazi, Ko Un, G. Kunert, Iqbal, Michael Krüger, Kristiina Ehin, Nikola Madzirov, Agnar Artúvertin, Mathias Politycki şi Walter Helmut Fritz. Rosenstock este consultant pe probleme de limbă irlandeză la revista de poezie THE SHOp şi fondator asociat al Fundaţiei de Haiku. Volumul *Poeme Alese/ Selected Poems/ Rogha Dánta (Cló Iar- Chonnachta)* a apărut în 2005, iar volumul bilingv, *Anul Zeiței/ Bliain an Bhandé/ Year of the Goddess* a fost publicat in 2007 (Dedalus). În 2009, Cambridge Scholars Publishing (UK) i-a publicat două cărţi despre haiku, abordat ca stil de viaţă, (*Haiku Enlightenment*; *Haiku, the Gentle Art of Disappearing*).

CEASUL
Pun ceasul în frigider la noapte.
(Oamenii mă socotesc ciudat). Ceasurile mă deranjează.
Mă asurzesc.
Există un trib (nu se știe unde)
care nu este încă sub pumnul Timpului.
Ieri este la fel ca anul trecut
Socotesc ei
(oamenii îi văd ca pe niște ciudați).
S-ar putea, de exemplu, să primești nota pentru laptele bunicului
iar tu nici măcar să o observi.
Oricum.
Pun ceasul în frigider diseară.
Ca să

verific (ce anume, nu știu sigur)
ceva:
Sfecla, brînza și morcovii înghețați
Se vor trezi la opt fără zece.
Și vor sări într-un autobuz.
Nu s-ar putea să mă intereseze mai puțin.
Pun ceasul în frigider diseară.---

Maki STARFIELD

S-a născut în 1972, în Ehime, Japonia. După încheierea studiilor universitare (Master în Arte, Universitatea din Sofa; diplomă în Relații Internaționale, Colegiul din Niagara; certificat TESOL, Colegiul Internațional St. George, Canada), începe să scrie haiku, iar în 2008, este premiată în cadrul unor concursuri internaționale de renume (*the 12th annual Mainichi Haiku Contest*). Pictează și participă la diverse expoziții organizate în Japonia și în străinătate (Design Festa Vol. 40 in Tokyo Big Site,2014; contemporary art exhibitions). În 2017 este premiată la expoziția de artă contemporană (kindaibijutsu), iar în 2018 i s-a decernat un nou premiu: *Guido Gozzano Prize.*

Umbra fantomei

În ziua în care se nasc umbrele
Mă întreb dacă
“ umbra aceea îi afectează pe oameni.”

Televiziunea, revistele, filmele,
fotografii, fotografiile, desenele animate,
Pînă și semnele scrise —
Toate sunt umbre, oare?

Umbrele sunt în plan bidimensional

(pentru oameni, în plan tridimensional,
E nostim să auzi că umbrele sunt cultură și civilizație)
Voi fi surprins
alții au rîs și au răspuns :
“Dezvoltarea noastră stă în puterea științei”

Pentru a contrabalansa cultura umbrei
Suntem făcuți să trăim ca roboții
Realitatea multora sub control va fi și în viitor
alunecînd în lumea lucrurilor

Civilizația și cultura sunt miraj în istorie
Nu intră în întunericul umbrei
Privesc lumina umbrei---

Bill WOLLAK

Este poet, traducător, eseist, fotograf, creator de colaje și profesor. Predă „creative writing" la Universitatea William Paterson. La finele anului trecut, volumul de versuri, *Săruturile nesfîrșite ale vîntului,* a fost publicat în Canada, bucurîndu-se de susținerea financiară a guvernului Canadei (prin Fondul de Carte al Canadei, dar și Consiliul pentru Arte al Canadei), și a Provinciei Columbia Britanică (prin Fondurile destinate editării de carte din Columbia). Este al șaisprezecelea volum publicat până acum. Poemele sale au apărut în peste o sută de reviste. Cea mai recentă traducere, realizată cu Mahmood Karimi-Hakak, *Iubește-mă mai mult decît ceilalți: Poeme alese sau Iraj Mirza*// Love Me More Than the Others: Selected Poetry or Iraj Mirza, a fost publicată la Editura Cross-Cultural Communications, SUA, în 2014. Traducerile au apărut în reviste consacrate (*The Sufi Journal, Basalt, Visions International, World Poetry Journal, and Atlanta Review*) iar opera critică și interviurile în *Notre Dame Review, Persian Heritage Magazine, Gargoyle, Southern Humanities Review, The Paterson Literary Review, Ascent, Florida English, și Prime Numbers Magazine*. Bill Wolak a obținut cîteva burse de cercetare în domeniul științelor umaniste și două burse Fulbright-Hays pentru studii și călătorii în India. A participat la patru festivaluri de poezie, care au avut loc în India, și la Festivalul Internațional de Poezie „Mihai Eminescu'', de la Craiova. Recent, lui Bill i s-a acordat calitatea de membru al Academiei Tomitane, din orașul Ovidiu, județul Constanța, ca recunoaștere a contribuției literare.

Păstrătorul straniului

Sunt dorința arzătoare a luminii în miere.
Sunt cîntecul de leagăn auzit într-un coșmar.

Pe potecile cu ochi întunecați
și de-a lungul cheiurilor umblate
Odaie sunt să-ți afli căutarea.

Sunt carnea cu ton de apel a trecerilor de energie teribilă
Sunt mîinile care așteaptă să coboare peste goliciune
și insomnia seminței.
Poala, șopron se face în atingerea visului.

Sunt sperietoarea făcută din păsări.
sunt memoria inepuizabilă a sării.

Din mînie am tocmit singurătarea vîntului,
din dragoste, neliniștea inhalărilor lungi ale ploii.

Sunt singurul mire al țipătului –

Poemele sunt selectate din *MADNESS: An Anthology Of World Poetry,* Editor: Keshab Sigdel. Published by Redpanda Books Baneshwar-Kathmandu, Nepal. First published : April 2023 Copyright: Cover art by : Sushila Singh Layout : Dhruba Basnet Printed at : Post Press, Kathmandu, Nepal ISBN : 978-9937-1-3923-6. Poetry partners: Foundation Jan Michalski.

Traduceri: **Olimpia IACOB**

POEZIE GERMANĂ

Yvan GOLL

(29.03.1891-27.02.1950)

Ore
Sacagiţele
Fiicele cu poalele prinse în brîu
Mergând din greu pe strada morţilor
Legănându-le pe cap
Un ulcior plin de timp
O recoltă de picături neculese
Care deja se coc pe drum în jos
Cascade râuri lacrimi ceaţă abur
Tot mai multe picături secrete, timpuri tot mai sterpe
Purtătoarele de umbră
Deja trecută, deja camuflată
Eternitate

Arno HOLZ

(26.04.1863-26.10.1929)

Vechiul tei din lanul de secară

Într-un lan de secară
în diagonală spre lac,
se înălţa teiul.
Pe o potecă îngustă, pe lîngă el,
în fiecare după-amiază prin arşiţa din iulie
noi baieţii la baie mergeam.
Cerul albastru, miile de flori galbene, bâzâitul albinelor!
Şi totuşi,întotdeauna,
când ceilalţi erau de mult în apă,
– şi din apă se auzeau râsetele şi strigătele lor –
eu stăteam.
Şi priveam cerul
şi ascultam albinele
şi sorbeam parfumul.

Nu vreau să fiu mai mult

Nu vreau să fiu mai mult
Decît cedrul din faţa casei tale
Decît o ramură a acestui cedru
Decît o creangă a acesgtei ramuri
Decît o frunză a acestei crengi
Decît o umbră a acestei frunze
Decît o adiere a acestei umbre
Care timp de o secundă
Îţi răcoreşte tîmplele.

Traduceri din germană: **Mircea M. POP**

POEZIE ANGLOFONĂ

Louise GLÜCK

Sfârşit de iarnă

„Pe deasupra lumii potolite, croncăne o pasăre
răsunând solitar printre ramurile întunecate.
Tu ţi-ai dorit să te naşti: te-am lăsat să te naşti.
S-a întâmplat vreodată ca durerea mea
Să-ţi zădărnicească plăcerea?
Plonjând cu capul înainte
simultan în lumină şi in întuneric
dornic de senzaţii
de parcă erai vreun lucru nou ce dorea
să se exprime pe sine
în toată splendoarea, toată verva
negândindu-te vreodată
că asta te-ar costa ceva,
neimaginându-ţi vreodată sunetul vocii mele
drept altceva decât parte din tine –
nu o vei auzi în lumea de dincolo,
nici din nou cu aceeaşi claritate,
nici în ţipăt de pasăre sau în strigăt omenesc,
nici sunetul clar, ci doar
ecoul persistent
al tuturor glasurilor ce vor să spună
bun rămas, rămâi cu bine –
unica linie neîntreruptă de comunicare
ce ne cetluieşte unul de altul."

Trecutul

„Lumină slabă pe cer ivindu-se
brusc printre
două crengi de pin, acele lor fragile
reliefându-se acum gravate
pe suprafaţa strălucitoare
iar mai sus de asta
înaltul semeţ al cerului ca o pană de uşor –
Miroase aerul. Acesta e mirosul de pin strob,
de intensitate maximă când prin el suflă vântul
iar sunetul pe care-l face, ciudat în egală măsură,

asemeni vâjâitului făcut de vânt într-un film –
Umbre mișcătoare. Funiile
fac zgomotul ce se aude. Ceea ce auzi tu acum
este probabil sunetul privighetorii, cordate ,
masculul ce curtează femela –
Funiile se mișcă. Hamacul
se leagănă în vânt, legat
strâns între doi copaci de conifere.
Miroase aerul. Acesta e mirosul de pin strob.
Ceea ce auzi e vocea mamei?
sau este doar sunetul pe care-l fac copacii
când printre ei trece adierea
pentru că ce sunet ar scoate,
trecând prin nimic?"

Iasomia
"Nu e luna, îţi spun.
Este de la aceste flori
ce înseninează curtea.
Le urăsc.
Le urăsc aşa cum urăsc sexul,
gura bărbatului
pecetluindu-mi gura, trupul
bărbatului ce paralizează –
şi strigătul ce scapă totdeauna,
umila, umilitoarea
premisă a uniunii –
În mintea mea în seara asta
aud întrebarea şi răspunsul ce-i urmează
contopite într-un singur sunet
ce urcă şi se ridică şi apoi
se divizează în identităţile vechi,
antagonismele istovite. Tu vezi?
Am fost acoperiţi de ridicol.
Iar parfumul de iasomie
e dus de vânt pe fereastră.
Cum pot să mă odihnesc?
Cum pot să fiu mulţumită
când încă există
mireasma aceasta în lume?"

Macul roșu
"Cel mai important lucru
e să nu gândești cu
mintea ta. Sentimente:
ah, le am; ele
mă stăpânesc. Eu am
un stăpân în ceruri
denumit soarele, și mă deschid
pentru el, înfățișându-i
înflăcărarea din propria-mi inimă, înflăcărare
asemănătoare duhului său.
Ce altă splendoare ar putea fi asta
dacă nu o inimă? Ah, frați și surori,
ați fost așa ca și mine? Odată, de mult,
înainte de a fi ființe umane?
V-ați permis să
vă deschideți odată,
voi cei care niciodată
nu v-ați re-deschide?
Fiindcă pe drept cuvânt
vorbesc acum
așa cum o faceți voi.
Vorbesc
pentru că sunt distrusă."

Parousia
"Iubirea vieții mele, tu
ești ratat; iar eu sunt
din nou tânără.
Trec câțiva ani.
Aerul se încarcă
de muzică feciorelnică;
În grădina din față
pomul de măr
e înțesat cu inflorescențe.
Încerc să te recâștig,
Aceasta-i miza
scriiturii.
Dar ești plecat pentru totdeauna,
Așa cum în romanele rusești, se spun
Câteva cuvinte pe care nu mi le amintesc –

Cât de excitantă este lumea,
Cât de plină de lucruri ce nu-mi aparţin –
Urmăresc cum se scutură inflorescenţele,
Nu mai sunt roz,
Ci de un alb gălbui, învechit, învechit –
Petalele par
să plutească pe iarba lucioasă,
fluturând uşor.
Cât de ireal ai fost,
Să te transformi atât de repede
Într-o imagine, un miros –
Tu eşti pretutindeni, sursă
De înţelepciune şi suferinţă."

Selecţie şi traducere: **Ligia CONSTANTINESCU**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Corrado CALABRO

Corrado Calabrò – 23 de cărți de poezie publicate în Italia și 34 în străinătate, în 20 de limbi. În Italia, cea mai recentă este Quinta Dimensione, Mondadori, 2021; în străinătate Astroterra, Kiev, 2020, și Quinta dimensión, Sial Pigmalión, 2022. Pentru activitatea literară, Calabrò a fost distins cuÒ titlul de Doctor Honoris Causa de către Universitatea Mechnikov din Odessa, în 1997, Universitatea Vest din Timișoara, în 2000, și Universitatea de Stat din Mariupol, în 2015. În 2016, Universitatea Lusófona din Lisabona i-a acordat Riconoscimento Damião de Góis. În 2019, Corrado Calabrò a primit Premiul Bertrand Russel pentru „cunoaștere contaminată". În 2022, a primit Premiul Escriduende din Madrid. Uniunea Astronomică Internațională, la propunerea Academiei de Științe din Kiev, a numit ultimul asteroid descoperit după poetul Corrado Calabrò "pentru că a regenerat poezia deschizând-o ca într-un vis către știință". Textele fac parte din volumul biling *În seara asta pune ochelarii de lună* (Cosmopoli, 2023).

Anagramă
Întoarce-ți fața adolescentină
Străină
dintre toate celelalte fețe
și de a mea m-am săturat
Două palme deasupra orizontului
e Venus.
O privesc îndelung de pe altă planetă
Anagramez, culcat, tăcerile tale
apoi mă uit la ceas și iau un Tavor

Se albește ziua
Pe umărul meu obosit obrazul tău
sus sus
se albește ziua se albesc buzele
Sus, sus, încă o bătaie de aripă
până acolo unde ne lipsește oxigenul.

Déshabillée
Te voi dezbrăca de lună
pe terasa mare.
Epuizată sub noi noaptea
încheagă coagulează secreţiile
de trupuri greoaie care sforăie

cu ferestrele deschise.
Te voi dezbrăca de lună
pe terasa mare
până la frumusețea ta cea mai intimă
și te va descoperi așa dezbrăcată,
în timp ce luna pălește, răsăritul.

Liaisons
Nu pe mine mă deteşti
ci această frânghie atât de dulce şi tenace.
Nu pe tine – poate – te iubesc
ci această frânghie subțire şi tenace
care ne sugrumă împreună, cu ochii deschişi.

Iz
Persistent e amarul
pe care dulcele prea dulce îl lasă în gură.
Ameţeşte mai mult decât vinul să priveşti
cerul de vară din zori şi până la apus.
Am mare grijă să nu deschid ochii
şi să nu-mi întind piciorul:
se resimte ani de zile absența –
– prezența membrului amputat
Toată apa mării nu potoleşte
setea cui nu o poate bea
Lungă este nevoia de dragoste
în cei care te-au iubit.

Iubirea va veni şi va avea buzele tale
Da, da, cred, dar ca şi Toma.
Eu cred în lună doar dacă o văd.
Chiar așa: luna există doar dacă o priveşti.
Nu crezi?
Scoate lentilele de fiecare zi
desfă-ți părul şi pune ochelarii de lună.
O vei vedea cum vine – numai tu vei vedea –
vine spre tine pe un drum necunoscut
iubirea intrată în fază cu luna
şi fără ca el să spună vreun cuvânt
tu îi vei oferi buzele tale tremurânde.

Îngerul sceptic
Mi-e frică de această iubire
– dacă mă gândesc –
așa cum ne este frică de îngerul
care amanților care trec limita
dincolo de care se pierde sufletul
înlocuiește cheia magnetică
cu copia demagnetizată
dintr-o invidie secretă a zeilor.
Iubito, mi-e frică de această iubire
nedorită și atotvoitoare
– dacă mă gândesc –
așa cum mi-e frică de îngerul sceptic
care vine să mă ispitească pe timp de noapte:
dacă mă gândesc și dacă nu mă gândesc.

Maria Antonietta VIERO

Maria Antonietta Viero s-a născut la Breganze (Vicenza), trăiește și lucrează la Padova. Este licențiată în Filosofie, a fost campioană la baschet și manechin pentru case de modă din Peninsulă. A publicat romanul *La ballata del Moro Canossa* (Spirali, 2000) și *Viaggio di una foglia* (Di Felice Edizioni, 2022). În limba română i-a apărut placheta bilingvă *Rugăciune și alte versuri/ Preghiera e altri versi* (Cosmopoli, 2021) și *Stăpâna gâștelor* (Eikon, 2024).

*

Maestre, desenează-mi o frunză.
Lasă-mă să-i urmez linia de început
până găsesc cealaltă
linie din interiorul frunzei
care aproape că o desparte
și reia cântecul transparent
și apoi, pe acea linie
să regăsim ramurile și să continuăm
desenul care spune despre copacul
din care trăiește creanga.

TATĂ
„Tatăl meu, care ești în ceruri,
donne-moi un petit morceau de père au jour ".
„Tatăl meu, care ești în ceruri,

dă-mi astăzi pâinea mea cea de toate zilele...".
Tată, dă-mi-te mie ca o pâine, câte o bucăţică pe zi.
Şi ca înaripat repară prin înşelăciune sub formă de pradă,
astfel, penajul, sub aripă, şuieratul dezorientat repară,
în acea idee cu gust de viaţă terminată,
căreia să-i întorci ca un plug pământul
într-o rezolvare de sămânţă rătăcită "nu am tată".
Şi ca în ecou se grava pe piatră
–- la rubrica fiica lui" – "T.N.",
nume care marchează, lipsind, începutul ei sigur,
astfel aripa se desface şi înfăşoară
pagina adnotată cu cerneală simpatică,
ca urma să distragă atenţia de la adnotare
şi litere să se înălbăstrească de cer când plutesc ...
Litere: au încercat să le sedeze.
Le este frică şi se îngrămădesc vorbind,

făcându-se tot mai mici şi slabe sunt strigate.
Litere cer audienţă, înainte ca vântul să plece,
înainte ca ploaia să le lipească de piatră,
înainte ca apa să se reverse din margini,
înainte ca aluviunea să disloce şi golească pietrele albiei,
înainte ca plânsul să acopere ascultarea...
Litere iniţiale pretind că ar cunoaşte lucruri,
doamne ale Eu-lui, supuşi stăpâni drogaţi de nume,
amintiri în geantă, substanţe grele,
prejudecăţi, superstiţii, tabu-uri...
Cum să găseşti tatăl din pâine
şi să nu-i ceri pâine tatălui?
Ce tată în ideea de pradă substanţiază pâinea,
ca varul la cărămidă sau ca silaba în literă
la împrumutul numit Tată, tatăl ca Unu?
Tată fondator familie cu rădăcină incertă,
absolvit, crezut lipsă, ideal,
se implantează în sămânţă fertilă,
căutat şi ascuns în triade de familie ideală
şi roşu covorul în pas ritualic de androgin
formează ideea că *morceau*
nu este nicio scădere din Unu.
Iar tatăl se ridică precum un totem, în hrană canibală,
bucată de pâine, ca să nu sufoce respiraţia.

Să-ți asumi lipsa, spunând
"nu am tată", "nu am familie",
într-o haină groasă din stofă de pâslă,
încât nici măcar un firicel de vânt să nu pătrundă țesătura
și să rupă urzeala lăsând urzeala distrusă ...
Acest tată ajunge gândit: dispărut,
absent, slab, puternic, tată stăpân, tată...
Tatăl ca pâine...
pâine pentru paste, pâine pentru carne? Doar pâine.
Aici stă totemul.
Luați și mâncați.
Ideal tatăl care orbit de invidie nu se atinge sfidător de zei.
O Călătorule, mergi pe cale demolând
credința în asemănarea umană,
lăsată armura de paie și scutul de frunze,
susținut de credință, pe urma de pâine... Numai pâine.
Și cuvântul s-a făcut pâine.
Și litera expulzată, armură de hârtie,
își izbește mișcarea pe peretele din fundal
și fără sonor se pictează figură ce mușcă frâna
și pulsul înnebunește
și își întinde poticnirea ascunsă pe zid,
dar, astfel deghizat, monstru, clovn, erou, bufon
dă iar de mâncare crucea de pâine
ca să-i interzică tatălui ideea incestului.
Nu cu cei vii,
nu cu cei morți,
dar rădăcini degetele sapă și apasă sub pământ,
pentru ca fundația să fie tare,
ramuri luxuriante brațele întoarse în rugăciune spre cer
și bustul scoarță urcă spre fața linsă de lacrimi
care imediat se transformă în frunze
lăsând pe pământ urme de roșu penel,
sânge cu sudoare de dureri omenești.
Un salt,
scoarța se deschide, se lărgește, lăsând rănit semnul
și un vuiet lovește ca securea aerul de pe stâncă,
ca suflare umedă a nărilor de taur
constrâns în cercul inexorabil.
Urmă în căutare de tată.
Litera insistă și se găsește cuvânt.

La început a fost cuvântul.
Și cuvântul s-a făcut carne.
Și cuvântul s-a făcut pâine.
„Nu numai cu pâine trăiește omul...".
Iar la o răspântie mai încolo e așteptat Călătorul
venit din țara care nu știe cunoașterea.
Un banchet neașteptat la umbra unui copac,
care aranjează frunzișul să găzduiască al vieții cântec.
„Cum să facem, să înțelegem pâinea vieții?".
Luați și mâncați...
„Nu am tată"
„Nu, am, Tată."
În cuvânt este tată.
Și e tată în pâine.
Luați și mâncați...

Raffaela FAZIO

Raffaela Fazio (Arezzo 1971) lucrează ca traducătoare la Roma, unde s-a stabilit după ce a trăit în mai multe țări europene. Studiile ei academice și interesele personale vizează domeniul limbilor străine, poezia și arta. Printre publicațiile sale se numără două ghiduri de iconografie creștină, trei antologii de traduceri de poezie (Rainer Maria Rilke; Edgar Allan Poe; Renée Vivien) și nouă volume de poezie, printre care *Midbar* (Raffaelli Editore, 2019), *A grandezza naturale* (Arcipelago Itaca, 2020), *Gli spostamenti del desiderio* (Moretti&Vitali, 2023). La Editura Cosmopoli din Bacău, în 2023 a apărut volumul ei bilingv *Totul e nou/ Tutto è nuovo.*

Mă clatin
mă sfârșesc în fiecare clipă
și totuși durez
și strânse
între incizii și frânghii
am vene întunecate.

Dar un braț
mă susține
ca și cum ar conduce un pas
de copil.
Știu că are rădăcini
rădăcini bune, adevărate.
Nu mai caut motive

și nici nu întreb
al cui e.

Sfaturi pentru când te gândești la mine
Păstrează coapsele mele
la temperatura camerei
corpul în direcția potrivită
(cu capul
întors către prezent)
dar buzele trebuie așezate
puțin deschise
în întunericul abia tescuit
în așteptare
în must.

Simplu
Fă-mă simplă
Iubire
ca un lucru care la atingere
emană căldură
ca trei parale de rest
ca o propoziție plată
ce nu trebuie recitită
ca un consens niciodată cerut
ca totul chiar tot
să miroasă
a lăcrămioare.

*
Cred
împotriva dovezii
și a primatului ei.
Cred în a crede
dincolo de rezultat.
Și chiar dacă n-aș crede
tot aș crede
să am grijă
până la capăt
de premise.

Michaela ZANARELLA

Michela Zanarella s-a născut la Cittadella (PD) în 1980. Trăieşte şi lucrează la Roma, colaborează cu diferite redacţii şi se ocupă de promovare culturală. A publicat în jur de douăzeci de cărţi de poezie. Poezia ei a fost tradusă în numeroase limbi şi a primit premii şi recunoaşteri din partea criticii. Printre volumele recente se numără *Recupero dell'essenziale* (InternoLibri, 2022) şi *L'eredità del bosco* (Macabor, 2023). I-a apărut la Editura Cosmopoli din Bacău volumul bilingv *Norii insule/ Le nuvole isole* (2024).

Să-i ceri adăpost nopţii
Să-i ceri adăpost nopţii
pentru toată durerea trăită
să respiri un întuneric cu gust de lumină absentă
stelele scutură sunetul
şi este ca şi cum ar tresări
cerul de noiembrie
toamna îşi revine în vise împlinite
şi luna pare un secret de soare
încurcat printre ramuri
un destin imuabil
precum culoarea zorilor deja văzute.

*

Spinări de stânci la soare
deja îndepărtate
ca zborul de vulturi
vântul a rămas printre cireşi
să-şi întindă nostalgia.
Am luat cu mine mirosul de pământ renăscut
în ploaie
respiraţia plină a pădurii
între buze ascund tăcerea
încrucişată cu marginea drumului
între mine şi munte
există o asemănare discretă
amândoi ştim că să iubeşti cerul
e singura pace posibilă.

*

Noiembrie se comportă ca o lună răbdătoare

obișnuită cu tăcerile morților
și cu intuițiile sfinților
stoarsă până la ultimul cules de vie
răspunde la nostalgiile răspândite în vânt
cu flăcările roșii ale unui apus
în timp ce noaptea aproape se izbește în tăcere
face ca luna să sărute granițele cerului
cerând castanilor
capitularea primăverilor avute.

*
În casă tăcerea este limba maternă
pereții au învățat să asculte
privirea taciturnă a obiectelor
ochi de bufniță țin camera vie
în timp ce divanul devine adăpostul visului
familia e cel mai complet cuvânt
sub o pătură de lână
în frigul care împinge pe geamuri.
În locul amintirii și întoarcerii
iubirea trece printre pini și bate la ușă.

prezentare și traducere din limba italiană: **Eliza MACADAN**

Luca GILIOLI

Luca Gilioli s-a născut la Modena în 1984. Este laureat în Științele Culturii la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Modena și Reggio Emilia. Scrie poezie de la vârsta de șaisprezece ani și a primit numeroase premii. Textele lui sunt publicate în antologii și reviste. Printre volumele de poezie se numără *Orionidi* (Bernini Editore, Modena, 2011), *Dodici* (Edizioni Il Fiorino, Modena, 2012), *Di mossa in mossa* (Edizioni Il Fiorino, Modena, 2020) și Raport/ Rapporto (Ed. Cosmopoli, Bacău, 2024).

mângâiere
în trecerea ușoară a unei mâini peste un chip
omul alienat nu vede decât o mâzgăleală.
dar în antichitate desenul era precis:
„mângâiere", numele ei, în veacurile aurului.

manifest
o palmă care astăzi se apropie de un chip
e preludiu înghețat de ariditate.
dar în lucirea unui timp demult acoperit
de afecțiune era promisiune, și apoi împlinire.

custode vinovat
ca o picătură după altă picătură,
omul uită numele care împodobesc grădina:
ale florilor, care par picături pe iarbă,
etimonul nu s-a păstrat în timp;
iar roua, care sub primele raze strălucește,
acum pentru mulți este „apa dimineții".
de identitate roditoare era pământul.
azi tot mai aridă e livada.

***apa* fără nume**
indiferent la păstrat,
la un răsărit viitor omul
va umbla prin rouă
apa fără nume.

Traducere și prezentare de **Alexandru MACADAN**

POEZIE BRAZILIANĂ

Antonio Frederico de CASTRO ALVEZ

(1847-1871)

Poet brazilian, din zona Bahia, conisderat dintre poeții reprezentativi ai Braziliei și ultimul dintre romantici, influențat de Hugo, Byron, Lamartine, Musset, Heine, dar vădind și trăsături ale realismului, Castro Alves a trăit numai 24 de ani, lăsând Braziliei o moștenire literară prețioasă. Predomină poezia de dragoste, inspirată de iubirile sale reale, precum și tema morții, dar nu ca marcă a pesimismului ci ca o realitate apropiată, din cauza tuberculozei, care i-a umbrit și puținii ani de tinerețe trăiți. Trăsături realiste apar în poeziile pe tema sclaviei, el fiind un luptător împotriva acesteia, care luase amploare în Brazilia acelor vremuri. Este numit chiar „poet al sclavilor", al căror apărător a fost. Lungul său poem *Corabia cu sclavi* a fost dramatizat și reprezentat pe scenă de nenumărate ori. Ziua națională a poeziei braziliene a fost, până în 2015, pe 14 martie, în onoarea aniversării nașterii lui Castro Alves și continuă să se marcheze și acum, în mod neoficial. Poet de referință al Braziliei. Este omagiat și analizat de critica literară. dar și de scriitori cunoscuți. Pablo Neruda, considerându-l printre eliberatorii Americii (de Sud, nn), i-a dedicat poemul *Castro Alves al Braziliei,* pentru că "a dat sclavilor o voce", încheind cu versurile: „lasă-mă pe mine, poet al Americii noastre/ să-ți încununez capul cu laurii poporului./ Vocea ta s-a unit cu vocea eternă și înaltă a poporului./ Ai cântat bine. Ai cântat așa cum trebuie să se cânte".

Când am să mor

Când am să mor... nu-mi aruncați cadavrul
În groapa unui cimitir, că-i sumbru...
Urăsc mausoleul ce aşteaptă mortul
Ca pe un călător al hotelului funebru.

Curge prin negrele vene ale acestei marmure
Nu știu ce sânge rău de messalină.
Cavitatea, într-un căscat tulbure,
Deschide .primului sosit gura libertină.

Iată cimitirul – nava unde-i mormântul...-
Ce popor straniu în cala înaltă
Emigranți sumbri ce îşi aşteaptă rândul
Pentru zonele nesfârşite din lumea cealaltă.
Corabia cu sclavi

Suntem în plină mare... nebună prin spațiu
Se joacă luna – un fluture auriu.

Iar valurile aleargă după ea... obosesc
Ca o gloată de copii ce se hârjonesc.

Suntem în plină mare... pe boltă,
Aştrii saltă ca spume de aur...
Marea îşi aprinde fosforescenţe tăcută,
– Constelaţii ale lichidului tezaur...

Suntem în plină mare... două infinituri –
Acolo îşi strâng într-o îmbrăţişare aleanul
Azururi, auriuri, calmuri, sublimuri...
Care dintre cele două e cerul? Care oceanul?

Fericit cel ce poate acolo să privească,
Să simtă a acestui tablou maiestatea!
Jos –e marea, sus – e bolta cerească
Iar în mare şi în cer – imensitatea!

Albatros! Albatros! Vultur al oceanului,
Tu, care dormi printre voalurile norilor,
Scutură-ţi penele, Leviathan al celestului!
Albatros! Albatros! Dă-mi mie zborul aripilor!

Cine sunt aceşti nefericiţi?
Aceştia sunt fii ai deşertului
Unde pământul e mireasa luminii,
Unde trăieşte în lărgimea câmpului
Tribul oamenilor goi, în dreptate.
Sunt curajoşii războinici,
Care cu tigrii sălbatici
Se luptă în singurătate

Ieri simpli, puternici, curajoşi
Azi sunt sclavi neputincioşi.

Ieri, deplină libertate
Şi voinţa de putere
Azi, cumul de răutate
Nici să moară nu pot după vrere.

Dumnezeu al nefericiților!
Spune-mi tu, Doamne Dumnezeu!
Dacă e nebunie... sau adevăr ce văd eu...
Atâta oroare în fața cerurilor?!
O, mare, de ce nu ștergi
Cu valurile tale ca un burete
De pe mantia ta aceste pete?...
Rostogoliți imensitățile, astre, nopți, furtuni!
Mătură mările, taifun!
Sao Paulo, 1869

Adormită
Îmi amintesc o noapte... Ea dormea
Într-un hamac întinsă liniştit...
Părul liber, capodul puțin se desfăcea...
Iar piciorul desculț lângă covorul răsucit.

Fereastra era deschisă. Un miros câmpenesc
Exhalau pădurile din câmpia vecină...
Iar în depărtare, într-o bucățică de ceresc
Se vedea noaptea calmă şi divină.

Dintr-o tufă de iasomie, ramurile curbate
Intrau indiscrete în sală,
Şi în ritmul zefirului uşor tremurate
Îi sărutau fața cu sfială.

Zborul geniului
Actriței Eugênia Câmara
Într-o zi, în care hoinăream singur pe terra,
Pe şoseaua sumbră a existenței,
Fără trandafiri – în grădinile adolescenței,
Pe cerul iubirii – fără lumina vreunei stele,
Am simțit aripile unui arhanghel rătăcitor
Atingând a mea frunte uşor,
Ca o lebădă, care, zburând deasupra de izvor,
Uneori atinge solitare floricele.

Tinerețe și Moarte
Oh! Vreau să trăiesc, să beau miresme
Din aerul îmbălsămat de flori silvestre;
Să-mi văd sufletul zburând spre infinit,
Ca o albă velă în larga mare.la zenit.
La sânul femeii e atâta dulceață...
În sărutările-i de foc atâta viață...

Dar îmi răspunde sumbră o voce:
Îți vei avea somnul sub o lespede rece.

Să mori... când lumea asta e un paradis
Iar sufletul o lebădă cu pene aurii de vis:
Nu! E un lac virgin sânul amantei...
Vreau să plutesc la suprafața spumei.
Vino! Femeie frumoasă! Camelie palidă!
Că au scăldat în lacrimi diminetile.
Sufletul meu e un fluture ce praful scutură
De pe aurite, luminoase aripile.

Şi aceeaşi voce îmi repetă, implacabil.
Cu un hohot sarcastic: – Imposibil!

Simt în mine efervescența geniului.
Văd în față un viitor strălucit:
Mă cheamă talentul în suflet: – Înainte!
Iar ecoul de departe îmi repetă: – Înainte! –

Între lauri şi binecuvântări doarme în glorie
Un nume scris în Panteon de istorie.

Şi aceeaşi voce îmi repetă funerară:
Panteonul tău – piatra mortuară!

Prezentare şi traducere: **Ana VRĂJITORU**

POEZIE GREACĂ

Iona PARTHENIOU
(n. 1950)

CEA DE ZEUS ÎNCORONATĂ (Η του Διός εστεμμένη)
... Fără de veste, cea căreia Zeus pe creştet i-a pus
coroană şi ghinde din aur,
templul şi l-a lăsat în urmă.
Ale tunicii sfinte
pliuri, din zori,
nu le mai unduia
peste câmpuri.
Pleiadele înălţau glas,
cu putere:

– Dione, întoarnă-te!

PANTOFI DE DAMĂ ESCARPIN (Γόβες)
Îmi voi zvârli pantofii escarpin...
Desculţă voi hori
printre scântei.
Sfărma-voi bronzurile
ce-au durat
din nopţi
statui dintr-ale lor.

Netrebnici.

STRELITZIA – PĂSĂRI ALE FOCULUI
(Στρελίτσιες – πουλιά της φωτιάς)
Şi-acele paradisiace păsări,
ale focului zburătoare-n oglindă,
aidoma ca frumuseţe, în neplăsmuire, idol…
Păsări îşi tremurau aripile întotdeauna,-n casa noastră.
Una, un pic mai jos de-acoperiş,
pe ziduri, pe scrinuri
– lucios şi negru abanos –
pe masa de sticlă din salon,
în ne-mblânzita şi primejdioasa,
gata de-a se sparge,

inimă de sticlă.

AL ŞAPTELEA ÎNGER (Ο έβδομος άγγελος)
Era singur
-singurel,
cel de-al şaptelea înger.
Se-ntrezărea, cumva, în zboru-i,
o nesiguranţă.
„Ai grijă”, îi spuneau,
„vei muri, vei cădea...”
Ne-ndurător se făcea timpul.
El îşi isprăvea
cea din urmă mişcare;
şi-a desprins mai întâi una din aripi,
pe cealaltă, apoi,
şi pe amândouă le-a zvârlit spre pământ.
Da, a zis,
ca să le aibă oamenii

spre a zbura – a mai spus.

DOLIU (Πένθος)
Nu voi pune-ntrebări;
n-oi întreba, iar şi iar,
de vei veni...
Voi învăţa

ce-i doliul.

FEMEIA CU LAMPA (Η γυναίκα με τη λάμπα)
Cobora treaptă cu treaptă
cu lampa în mână, vechea scară interioară.
Se-auzea,
ca dintr-o mare afunzime,
un scârţâit ce răzbea;
îmi părea ca un plâns...
Te curmai, tăcere.
Doar puţina lumină, în jur, mai era.
Setea aceasta

care ne însoţeşte...

ANNA AHMATOVA
Ochii tăi larg deschişi,
Anna Ahmatova, în Crimeea...
Se prăbuşeşte poemul,
Andreevna Gorenko,

precum păsările.

(Din volumul *Şi-n strai cernit străluce/ Και είς το μαυροφορούν φέγγει*, Editura Govosti, 2021)

În româneşte de **Valeriu MARDARE**

POEZIE CONTEMPORANĂ SLOVACĂ

Miroslav DEMAK

Poet, prozator, dramaturg, traducător, publicist, redactor, editor slovac, Miroslav Demák s-a născut în 2.11.1948 la Stara Pazova, Serbia. A absolvit şcoala generală şi liceul în localitatea natală, apoi cursurile de jurnalism la Universitatea Komenský din Bratislava (1967-1972). Angajat ca ziarist în Novi Sad, apoi redactor executiv la revista „Nový život", condusă de Michal Harpáň. Din 1981 îşi continuă activitatea jurnalistică în redacţia revistei „Pionieri", publicaţie care va reveni, sub conducerea lui Miroslav Demák, la denumirea din perioada interbelică, „Zornička" (Luceafărul cel mic). Între 1988-1993 a fost directorul editurii Tvorba, parte independentă a întreprinderii Obzor. În 1991 devine unul din cei patru fondatori ai editurii ESA din Bratislava, pe care a preluat-o peste patru ani. S-a mutat cu familia în Slovacia (1993), unde a reprezentat mai multe firme iugoslave (1995). Între 1996-1997 a fost şeful departamentului de marketing al editurii pedagogice Slovenské pedagogické nakladateľstvo. În 1997 a devenit redactor-şef şi unul dintre proprietarii editurii Tigra, din grupul internaţional Novum Publishing Group, până în 2006. Este redactor al ediţiilor străine în cadrul editurii Knižné centrum (Žilina), continuând şi activitatea în cadrul editurii ESA, axându-se pe editarea literaturii scrise de slovacii din Serbia, Ungaria şi România. Este autorul culegerilor de poezie Z otvorenej dlane („Din palma deschisă", 1974), Zverokruh („Zodiac", coautor Víťazoslav Hronec, Medzi dvoma ohňami – „Între două focuri", 1977), a selecţiei poetice Prestavba Elsinoru („Reconstrucţia Elsinorului", 2008), urmate de culegerile de povestiri Švédske domky („Căsuţe în stil suedez", 1981) şi Kráľom bude ten, ktorý sa vráti („Rege va fi cel care se întoarce", 2001). I-au apărut şi texte dramatice pentru copii, două fiind puse în scenă.

CÂT PE CE

Moartea aleargă pe străzi
el doar în spatele ei

Moartea coboară cu ascensorul
el coboară în fugă pe scări

Moartea se caţără în copac
el aduce o scară

Moartea înoată în lac
el întinde velele

Moartea ajunge până la avioane
el se transformă în pasăre

Moartea aleargă pe străzi
el după ea

Moartea se întoarce
îi cade în braţe

NU PRIVESC

Nu îţi privesc sânii
pe care îi consider cei mai calzi din lume

Nu îţi văd nici buzele
pe care le consider cele mai dulci din lume

Nu îţi privesc nici ochii
pe care îi consider cei mai adânci din lume

Nu îţi zăresc nici picioarele
pe care le consider cele mai lungi din lume

Nu te privesc de loc pe tine
care eşti cea mai frumoasă din lume

Privesc doar supa din farfurie
care astăzi mi se pare puţin cam sărată

NOAPTE DE IANUARIE

Prinţul fericit
plânge
rândunica moartă

Micul prinţ caută şarpele

Cât de uşor femeia
distruge
tot ce este
frumos

În zăpada înghețată
sinucigașul
nu a lăsat urme

Poșta nu a plecat către Sud
oamenii Igbo au renunțat

În acea noapte un iepure
își căuta
pe câmp
mama

ZORI DE ZI

Din nori
din mărul ud
a căzut
o dimineață curată

Cade
pe o grămadă de cărbuni

Sub fereastra mea
o dimineață de toamnă

Ce să fac
cu ea
neagră

VINUL

Trei femei beau
dintr-un
pocal

Una e iubirea
și aceasta e moartă

A doua e dorința

și aceasta e oarbă

A treia e moartea
și aceasta e Zuzana

Trei femei beau
dintr-un singur
pocal

Iar vinul
sunt eu

FRICA

Se întețește
ura
nu mai rezişti în stradă Strigi

S-a făcut cale
pentru că
nu păşeşti
pentru că nu tragi aer în piept

Şi deodată
parcă
ți-ar spune bunicul

Degeaba strigi pe
stradă
strigi cu picioarele depărtate

Nimeni nu se opreşte

Peştii morți
apa-i duce

Pe drum doar
pietre aruncate la întâmplare

Traducere și prezentare de **Dagmar Maria ANOCA, Lucian ALEXIU**

POEZIE ŞI PÎINE

Maria TRANDAFIR

Pâinea, viaţa şi poezia

La români, pâinea are mai multe semnificaţii, dar cea mai des întâlnită e aceea de hrană, condiţie sine qua non a vieţii, iar numeroasele proverbe şi zicători atestă acest lucru: a pune pe cineva în pâine, a lua pâinea de la gura cuiva, fiecare pentru sine croitor de pâine, bun ca pâinea caldă, se caută (se vinde) ca pâinea, a mânca pâinea (sau pita cuiva), a primi pe cineva cu pâine şi sare (cu cinste, onoare, mulţumire), a scoate pe cineva din pâine. Pita, azima, prescura (pâine liturgică de forme diferite, cea mai des întâlnită fiind aceea de cruce), colacul, turta (coaptă, de obicei, pe plită sau pe vatră) au fost nelipsite din traiul zilnic al românilor, indiferent de treapta socială pe care se găseau aceştia: boieri, ţărani (clăcaşi, iobagi, plugari, ciobani), intelectuali; este, încă, nelipsită în momentele esenţiale ale vieţii: naşterea, nunta şi înmormântarea.

Cea mai sugestivă definiţie a pâinii o găsim în „Pater noster", rugăciunea de bază a creştinătăţii, textul fiind atribuit lui Hristos: „pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi", subliniind nevoia zilnică de pâine, aceasta fiind hrană elementară. Cu semnificaţie religioasă, Isus este Pâinea vieţii, Casa domnului devenind Casa pâinii. Din punct de vedere laic, pâinea este pentru români (dar mai ales pentru ţărani) sfântă, iar pregătirea acesteia respectă un anume ritual, amintit şi în creaţiile literare: de la făina cernută cu grijă până la frământarea aluatului, de la coacerea în cuptorul de lut sau pe vatră, până la scoaterea ei pe ştergar alb, de la semnul crucii făcut peste pâinea rumenă- la frângerea (nu tăierea) acesteia în bucăţi. Tot la români există obiceiul de a se pune pâine pe fereastră, pentru a îndepărta duhurile rele, în scalda pruncului, pentru a-i aduce belşug sau la temelia casei, pentru statornicie.

Omul se poate lipsi de orice altă hrană, dar nu şi de pâine; cât timp nu doreau (sau nu ştiau să ceară) prea mult de la viaţă se puteau mulţumi cu pâine şi distracţii. Grăitoare în acest sens este sintagma „panem et circensens" din *Satira a X-a* a lui Juvenal, care scria că omul, dacă are pâine, nu mai are idealuri.

În literatura română, şirul poeţilor în care apar versuri despre pâine (de la un singur vers până la poezii întregi –e drept, nu prea numeroase) a început cu mitropolitul Dosoftei care, alături de mitropolitul Varlaam şi Antim Ivireanul (mitropolit al Ţării Româneşti), a pus bazele culturii în limba română. El a fost singurul care a scris poezie, ilustrativă fiind „Psaltirea pre versuri tocmită", despre care se spune că a oferit întâiul

monument de limbă poetică românească. Dintre psalmi, am ales ca semnificativ pentru cerința formulată de titlu, Psalmul 101; adresându-se lui Dumnezeu, poetul își exprimă elegiac-uneori, cu disperare-alteori, hotărârea de a căuta lumina dumnezeiască și puterea divină; în absența acestora, omul e trist, lipsit de voința de a trăi, supunându-se unei vieți aspre: ,,Am mâncat pâine de zgură/și lacrimi în băutură/Ca nește iarbă tăiată/Mi-este inema uscată"/. Tânguirea este apăsătoare, disperată, imaginea pâinii de cenușă și a băuturii izvorâtă din lacrimi fiind sugestivă. Respectând, pe cât a fost posibil, criteriul cronologic și etapele dezvoltării literaturii poetice, următorul poet care poate fi amintit este Ion Budai Deleanu, autorul reușitei epopei Țiganiada, în 355 de pagini (cronicarii nu au scris poezie, iar D. Cantemir are versuri izbutite, dar nu despre pâine). După titlu, epopeea este despre țigani, dar în realitate s-a dovedit o scriere despre situația românilor din Ardeal, români ,,fără țară"; în Epistolia închinătoare către Mitru Perea vestit cântăreț (Petru Maior), autorula precizat: ,,Tu bagă sama bine, căci toată povestea mi se pare o alegorie în multe locuri, unde prin țigani să înțăleg și alții, carii tocma așa au făcut. Cel înțălept va înțelege". Țiganii, pentru a nu mai fi altora de ocară (cu trimitere la românii din Ardeal care erau considerați venetici), vor o țară a lor, pentru a putea zice ,,asta-i țara mea, eu –s dă aice", cu forma de guvernământ republica, pentru că „în răpublică tot omul se ridică". Vor să aibă pământul lor, ca ,,să aibă ce mânca de azi pă mâne,/ să-poată face mălai și pâne"/. Această dorință este exprimată alegoric în visul lui Parpangel, țigan tânăr și sensibil, care a visat că a fost în rai, unde a găsit tot ce –ar fi fost normal pentru ca viața lor (dominată de lipsa pâinii) să fie îndestulată. La râurile de lapte dulce, malurile nu pot fi decât de mămăligă și de pâinea dorită, iar ,,de pe ramurile dă copaci/spânzură covrigi, turte și colaci" (toate făcând parte din sfera semantică a pâinii). În iad, păcătoșii, cum ar fi ,,judecătorii care au luat mită" slujesc pe diavoli, fără simbrie, ci doar pentru pită"/. Rămași fără patrie, fără casă și fără pâine, hotărăsc să-l asculte pe Romándor (dorul românilor) și să pornească la luptă (nu între ei!!), ci împotriva asupritorilor comuni.

Era de așteptat ca în poezia patruzecioptistă, poeții reprezentativi să se refere la viața amară a țăranilor, la lipsa pâinii din traiul lor obijduit. Dar aceștia, prinși de înflăcărarea idealurilor de libertate, de dorința unei vieți mai bune a poporului, au devenit, prin poeziile lor, purtători de drapel în lupta ce avea ca scop împlinirea dreptății și a libertății naționale. Totuși, cum era de așteptat, Vasile Alecsandri, figură memorabilă a timpului său, împărtășea suferințele țăranilor. Valorificând folclorul și credințele populare, poetul amintește de haiducul Groza care îi ajuta pe țărani în momente de cumpănă, acesta fiind evocat de un bătrân: ,,Nu

plânge, îmi zise, n-ai grijă române,/ Na, să-ţi cumperi haine şi casă şi pâine/... Oameni buni!, de atunce în tihnă trăiesc". În noaptea de Sf. Andrei, ies strigoii din morminte, ca să se laude cu relele făcute împotriva ţării lor, pe care au împins-o în grea urgie. Unul dintre ei a recunoscut că le-a răpit pâinea pentru hrană, ceea ce a dus la moartea înfometaţilor: „Cu o mână îndrăzneaţă/multe drepturi am răpit./ Răpit-am pânea de hrană, unei gingaşe orfană,/ce pierdută şi sărmană,/ în mizerie a pierit". Într-o poezie patriotică, îl regăsim pe luptătorul pentru Unire, care vituperează pe trădătorii de ţară şi pe unionişti: „Voi care cu a voastre mâne,/ mormântul ţării l-aţi pregătit/ Ş-aţi muşcat mâna ce v-a dat pâine/ şi-aţi rănit sânul ce v-a iubit"/ ...Blăstemul ţării tunând să cadă/ pe capul vostru nelegiuit./ Blestăm şi ură! lumea să vadă/ Cât rău în lume aţi făptuit". (*Moldova în 1857*); într-o altă poezie, Vasile Alecsandri este entuziastul care laudă, cu ton avântat, patriotismul oamenilor simpli care trebuie să fie primiţi, asemenea eroilor: „tot poporul, rudă, frate, soră, mamă şi părinte,/ ca la domni, cu pâni şi sare, vor ieşi vouă-nainte", în semn de preţuire. (*Odă ostaşilor români*) Paşoptistul George Creţeanu era considerat, chiar în epoca sa, autorul unor poezii facile, dar una dintre acestea a străbătut timpul, fiind cunoscută prin refrenul care exprima dragostea de ţară, subliniind ideea că locul natal nu se părăseşte pentru mai bine, nu se poate cumpăra cu visuri. Cele şapte strofe se termină cu acelaşi refren sugestiv pentru semnificaţiile pâinii: „Rătăcesc în căi străine/ de pământu-mi depărtat/ petrec viaţa în suspine/ pânea-n lacrămi am udat./ Fie pânea cât de rea/ Tot mai bună –i ţara mea". (*Cântecul străinătăţii*) O formulare asemănătoare apare şi în drama *Răzvan şi Vidra* a lui B.P. Hasdeu. Atitudine de condamnare a celor care asupreau nemilos pe ţăranii consideraţi slugi, vite de povară şi „dobitoace de muncă", a exprimat şi Cezar Bolliac, poetul care a îndemnat la nesupunere, la trezire, la conştientizarea drepturilor pe care ar fi trebuit să le aibă: „D-astăzi munca e a noastră/ Ş-o schimbăm pentru pământ/Mâncaţi voi ţărâna voastră!/ Munca noi n-o dăm în vânt". (*Clăcaşul*) Ideea poetică este atât de evidentă, încât nu lasă loc niciunei alte interpretări; atrage atenţia inspirata sinecdocă de la sfârşitul poeziei, versul căpătând circulaţie popular-orală: „Pâinea fierul o rodeşte/tot cu fierul ne-o păstrăm/ Ea e-a celui ce munceşte/ Trântorilor n-o mai dăm". Altfel spus, pâinea atât de necesară vieţii, se obţine cu plugul şi se apără cu arma. Considerat poet minor, cunoscut mai ales dintr-o parodie a lui Topârceanu după poezia *Viaţa la ţară*, Al. Depărăţeanu, ironizat pentru lirismul accentuat al poeziei, găseşte şi accente de revoltă când e vorba de pâinea ce asigură traiul: „Gură de om, gură de câine/ cere pâine/ Fii tâlhar, tâlhar păgân/ Numai gura s-aibă pâine". Impresionantă, prin sacrificiul mamei flămânde, este poezia *Mama*:

„Erau trei sărmani: doi copii şi-o mamă/ şi pâine, un singur codru, într-o maramă./ Mama-l frânse-n două şi dete pe rând/ La fieştecare câte-o părticea./ Mamă! atunci copiii ziseră plângând/ Ţie ce-ţi rămâne? Voi, răspunse ea". Nu se poate să nu-l amintesc, pentru mintea sa genială şi pentru diversitatea domeniilor de activitate, în care îşi găsesc loc şi preocupările literare, pe Bogdan Petriceicu Hasdeu; de la reuşita dramă istorică-romantică *‚Răzvan şi Vidra*, până la poemele militante, poetul se defineşte total (inedit şi cuprinzător). Sunt exemplificatoare *Complotul bubei*, sarcastică metaforă pentru toţi cei ce duşmănesc ţara, buboşii, care batjocoresc pe oamenii simpli şi supuşi: „nemăcinate grâne, servind în loc de pâine"; în *Odă la ciocoi*, exprimă sentimentele de ură contra asupritorilor, care au primit ce –au meritat, atunci când oamenii s-au răzvrătit şi au câştigat dreptul la pâine: „a 40-a vară-mbrăcase ieri câmpia, în busuioc şi-n grâne/ De când suspinul nostru/ smulsese România/ din gheara ta, jupîne,/ făcând din grâne, pâine".

Romantismul îşi găseşte înflorirea în poezia eminesciană, care trăieşte din frumuseţea naturii, din lirismul iubirii, din profunzime gândirii sale; dar doritor de dreptate, patriotul ce-şi iubeşte ţara, condamnându-i pe cei care o asupresc, nu lasă nicio urmă de îndoială cu privire la atitudinea sa de revoltă contra duşmanilor. Nu aminteşte de ţărani oropsiţi, ci de „plebea proletară" pe care o îndeamnă la răzvrătire: „De ce uitaţi că-n voi e şi număr şi putere?/ Când vreţi, puteţi prea lesne pământul să-mpărţiţi./ Nu le mai faceţi ziduri unde să-nchid-avere". Conştietizând viaţa de robie a celor mulţi, dusă în durere (lacrimi), în sărăcie (pâne neagră), în umilinţă, poetul-agitator le înfăţişează adevărul despre viaţa lor: „Şi de-ntrebaţi atuncea vouă ce vă rămâne?/: „Munca din care dânşii se-mbată de plăceri,/ robia viaţa toată, lacrimi pe-o neagră pâne,/ Copilelor pătate mizeria-n ruşine/ ei tot şi voi nimica; ei cerul, voi dureri"/, îndemnându-i la răzvrătire, prin tonul imperios evident: „Zdrobiţi orânduială cea crudă şi nedreaptă". (*Împărat şi proletar*) Romanticul se trădează prin încântarea şăgalnică din scena nunţii în codru la care participă toată suflarea, inclusiv furnicile-gospodine care trebuie să coacă pentru nuntă şi plăcinte şi „colaci" pentru primirea oaspeţilor. (*Călin-file de poveste*). Altele sunt tonalităţile poeziilor populare culese de Eminescu, în funcţie de sentimentele exprimate în doine de dragoste, de înstrăinare sau de cătănie; în acestea, de obicei, mândra îşi exprimă sentimentele, ispitindu-şi „badele": „Foaie verde de trifoi/ vină, bade, joi la noi/ Şi-n casă că te-oi chema/ şi de cină eu ţi-oi da/ tălgeraş cu dulce caş/ pită albă de oraş"; sau blestemându-şi părinţii: „n-ar avea loc în pământ/ cine m-o călugărit;/ aibă viaţa racului şi pânea săracului/ că n-am fost de călugărie/ ci-am fost de căsătorie". Tânăra nevastă săracă nu este fericită

din cauza soacrei bogate şi atunci regretă anii de „fetie”: „când eram la mama fată,/ mâncam turtă coaptă-n vatră,/ şi-o dădeam pe răzătoare/ mi-era faţa ca o floare./ Dar de când m-am măritat/ mănânc pâine şi beau vin,/ la inimă pun venin/ mănânc pâne şi beau bere/ la inimă numai fiere”, averea neaducându-i mulţumirea visată. Doinele de cătănie şi de înstrăinare sunt „cântate” de flăcăul care-şi aminteşte cu durere „de casă şi de pâne”, blestemându-i pe cei care l-au „prins” cătană. Ceea ce contează pentru poet nu e forma, de multe ori greoaie, a doinelor, ci puterea şi sinceritatea sentimentelor exprimate, uneori, fără pudoare.

Mare admirator al lui Eminescu, Alexandru Vlahuţă împărtăşeşte ura acestuia împotriva societăţii nedrepte, criticând pe toţi cei care meritau, acest aspect al activităţii ajutând la definirea psihologiei lui şi la explicarea destinului scrierilor sale. Ca poet „social”, acesta observă trepidanta viaţă de la oraş care are drept scop hrana, pâinea fiind rod al muncii: „Zgomotoasa goană/ spre munca ce dă pâine şi scăpare”. (*Muncitorul*) Prezentarea satului este idilică, aici fiind posibilă împlinirea unor dorinţe: „Noi vrem cununi de trandafiri, vrem pâine,/ şi vinuri dulci cu zâmbet cald şi galben”, dar pentru aceasta e nevoie de întoarcerea la ţară. *La ţară! Hai la ţară*. Abia pamfletul *1907* dă glas revoltei sale împotriva monarhiei şi a mincinoşilor care ascund adevărul despre ţara aflată „în durăt greu”. Regele, primit, conform obiceiului strămoşesc, cu pâine şi sare, s-a dovedit surd la viaţa plină de jale a poporului, care era cuprins de o mare dezamăgire: „Şi ce speranţe se puneau în tine/ Ce vesel ţi-a ieşit poporu-n cale/ Cu pâine şi cu sare! Osanale/ Mântuitorul lui credea că vine”. Acesta poezie vituperantă, nu putea trece neobservată, datorită tonului ameninţător şi dispreţuitor al poetului.

Şt. O. Iosif, contemporan cu George Coşbuc, s-a afirmat ca un poet pe care Tudor Vianu l-a apreciat pentru prospeţimea versurilor sale pline de viaţă şi de mişcare, redate cu mijloacele „unuia dintre cele mai caracteristice stiluri verbale cunoscute în lirica noastră”. Însă foarte puţine poezii se înscriu în tema discutată: una, dramatică *Pâinea cea de toate zilele*, în care poetul aminteşte drama ţăranilor care aşteptau rodul secerişului, fiindcă nu aveau nicio bucată de pâine, necesară copiilor; refrenul: „mi-e foame, dragă mamă, nu e pâne”? subliniază suferinţa copilului şi durerea mamei care îl îndeamnă la aşteptarea lungă a săvârşirii tuturor muncilor necesare, până la obţinerea pâinii: „mai rabdă, puiul mamei, până mâine,/ că mâne scoatem pâinea din cuptor”,; dar era prea târziu, deoarece copilul n-a mai cerut nimic, „închinându-şi fruntea peste noapte”, murind de foame. Sigur că poezia poate părea patetică, dar adevărul este copleşitor. Alta este atitudinea faţă de pâinea sfântă căpătată de copilul ce se întoarce fericit acasă, cu un coş plin de bunătăţi, dintre

care pâinea e la loc de cinste: „Trei pâni, verdețuri berechet,/ și-un kil de carne”,/ ceea ce era o minune chiar și pentru o zi de sărbătoare. (*Sărbătoare*)

Poetul ardelean, George Coșbuc, invitat la București în urma succesului pe care l-a avut poezia *Nunta Zamfirei*, a desfășurat o bogată activitate literară bogată, concretizată în multele volume de poezii. A fost numit „poetul țărănimii”, căci el a surprins satul în momente esențiale ale existenței sale, precum nunta și înmormântarea, în zilele de muncă și de sărbătoare, în frumusețea anotimpurilor și a momentelor zilei, cu bucuria copiilor, cu tragedia războiului. Deosebite sunt poeziile de revoltă socială, care îl arată impresionat de soarta crudă a țăranilor, care luptă pentru hrana trebuitoare vieții, pâinea, îndemnând la nesupunere și la răzvrătire: „Tu te plângi că milă nu-i?/ Mai aștepți, tu, mila lui?/ Haina el ți-o ia din cui/ Pânea de pe masă,/ Casa ta, și ei stăpâni!/ Prindeți ce vă cade-n mâini,/ și-i loviți la mir, români,/ Că-i la voi acasă”. (*In opressores*) O mamă se revoltă până și împotriva lui Dumnezeu care, chemat în ajutor la nevoie, tace: „Da, cât nu l-am rugat! Lui, cântec și tămâie, lui rugile și plânsul/ Lui preoți și biserici și toate pentru dânsul!/ Căci zece bani de are un biet de pe cărări,/ în loc să-și ieie pâne îi dă pe lumânări, pe fumul de tămâie”. Pâinea, sub formă de colaci, este prezentă în ritualul înmormântării detaliat prezentat în *Moartea lui Fulger*: „pe piept, colac de grâu de-un an/ și-n loc de galben buzdugan/făclii de ceară ți-au făcut”/și, tot colac i se dă ca merinde pentru drumul ultim. Robi ai pământului de veci, țăranii respectă pâinea; aceasta este mâncată într-o atmosferă de sfințenie, care nu permite nicio abatere; de aceea când fata se ridică de la masă plângând, iar mama o urmează, țăranul e furios: „nebune sunt?/ Ori ce le-a prins/de stau așa pe-afară? Izbindu-și pânea-nviforat/bătu cu ciudă din picior/Și repede-a plecat”. Multe dintre poemele lui Coșbuc au devenit cântece ale lucrătorilor de pământ, dar și ale românilor subjugați.

Dacă G. Coșbuc a fost „poetul țărănimii” alt poet ardelean, Octavian Goga, este cunoscut ca „poetul pătimirii noastre”. Așezată sub semnul bunătății divine, asuprirea poate fi îmblânzită, într-un fel sau altul, de către Dumnezeu. Munca plugarilor nu este răsplătită cu pâine: „Dar dacă-n schimbul pânii voastre/Piticu’ vă plătește fiere,/Îndurător v-ascultă Domnul/ Și vă trimite mângâiere”. Un tablou pictural realizează poetul în poezia Clăcașii în care apar „mucenicii nerăsplătiți ai pânii”, înșiruiți pe câmp, sub arșița soarelui de amiază, pentru un scurt răgaz destinat odihnei și hranei. Dar merindea e amară, căci primesc doar „pâne de neghină și săcară”. Goga îndeamnă lă revoltă, pentru că cei ce muncesc nu primesc nimic pentru munca lor: „Plugarii –n veci nu pier/Căci lor pământul sfânt li-e tată/ și frate, soarele din cer,/(...) Sus dătătorilor de pâine! În patimi și

credințe frați/ voi, platnici de sudori și sânge/ Voi, cei bogați și, totuși, goi/Veniți să ne-nvățați a plânge/Veniți cu noi! (*Carmen Laboris*) Emblematică rămâne poezia *Graiul Pânii*, o dureroasă dezvăluire despre viața oropsită a țăranilor, cei care muncesc pentru pâinea unei vieți de mizerie, pâine ce închide în sufletul ei o poveste, fără „a fost odată, ca niciodată", ci o poveste dramatică despre truditorii gliei care ar trebui să primească răsplată pentru munca lor, măcar pâine, dar nu o capătă. Aceasta le este plămădită din plâns, din durere, din jale și din întuneric. Umbra „dătătorilor de pâne" îl urmărește pe poetul care simte și care dorește ca „duhul răzvrătirii negre/înfricoșata zi de mâne",/ rod al amărăciunii/, să dospească și în „bucătura mea de pâne", exprimând comuniunea sufletească, evidentă, cu țăranii, dar și compătimirea lui neputincioasă. O semnificație cu totul particulară a pâinii apare la Elena Farago, ca semn al iertării și al împăcării: „Ți-am pregătit căinței/ și azima și vinul/Și ți-am întins-o, albă,/ Pe albul păcii, blid".

Interesant este că la poeții interbelici care au scris poezii despre universul rural, cu tot ce presupune acesta: locuitori, ogoare, pășuni imense, pe care l-au surprins în diferite momente ale existenței sale atemporale, cu greu am găsit poezii care să se încadreze în temă. Pentru Ion Pillat, satul înseamnă, zăvoaie, dealuri, păduri, copaci (nuci, duzi), lanuri de grâu și de secară, viță de vie, bănci rustice, fânețe, cireada de vite, turme de oi. Totul este idilic, iar armonia dintre aceste elemente se regăsește în sufletului poetului. Pâinea există ca ceva firesc, fiind nelipsită la cina care se desfășoară într-o atmosferă ieratică: „Femeia întinde pe masă o pânză curată/Și frânge iar pîinea, și toarnă iar vinul/ Copilul privește icoana/ icoana privește copilul". (*Elegie în toamnă*) Familia primitoare ospătează pe oricine ar intra pe poartă, după datină: „Deschide poarta. Intră. Șezi la masă/Acoperită e cu in curat./ Ia cașul proaspăt strecurat/ Și frânge pâinea cea dospită-n casă". (*Cină*) Verbul „a frânge" amintește de un anumit ritual al pâinii, ceea ce conferă un aer patriarhal scenei, (termenul fiind mult mai sugestiv decât banalul „a tăia"). Este aceasta o poezie chtonică, înclinată către tradiționalism, cu satul în care trăiesc ciobani, plugari, preoți, grăjdari, vieri, muncind ogorul, colindând imașurile, culegând rodul viilor, dar acestea intră în mersul firesc al lucrurilor, nimeni nu-i asuprește. Vlad plugarul nu cunoaște sau nu recunoaște decât „pământul mai negru ca o pâne de secară". Pe cei care alcătuiesc gloata răilor, îi așteaptă iadul, în care Scaraoski arde un foc blestemat, aducându-i pe lopată, ca pe niște pâini, pe vinovați, imaginea fiind ilară, dar amintind de credința în rai (unde sunt primiți cei buni) și în iad, unde cei păcătoși sunt supuși la chinuri. (vol. *Biserica de altădată*)

Deși face „elogiul satului românesc”, Lucian Blaga a pomenit rar și cu totul întâmplător cuvântul „pâine”. Amintește de lanuri, câmpii, păduri, dar toate sunt filtrate prin gândirea sa poetică, originală. Sigur, nu ne putem aștepta de la un poet filozof să sublinieze nevoia imperioasă de pâine a necăjiților; nu este „poeta vates” al satului văzut din perspectivă „realistă”. Dar cuvântul „pâine” apare cu o semnificație diferită, aceea de „prinos”: „Cu miros de ger în lână, vine un bătrân./Îi sunt obrajii zdrențuiți/ întocmai ca un prapur vechi:/„Părinte bun, ți-aduc o pâne și un strop/de vin, ca să se roage la altar blândeţea ta”. (*La mănăstire*) Strămoșii care îi dezvăluie tainele, provoacă revărsarea poveștilor „sângelui” uitat de mult, dar îi dau puterea de a binecuvânta „pâinea și luna”, simboluri ale pământului și ale cerului, poetul trăind cu impresia că se împrăștie peste tot, că se topește în natură, căpătând o existență ubicuă. Însuși Sfântul Gheorghe „când numai umbră/ când numai om/ binecuvântă pâinea pe câmpuri/ binecuvântă vinul pe dealuri/ lovește pinteni de pom”. (*Drumul Sfântului*) Cuvântul „pâine” apare, uneori, în minunate comparații, cu încărcătură erotică, ce amintește de Blaga, pătimașul: „Ca pâinea caldă eu te-aș frânge,/ mișcarea ta mi-azvârle clipe dulci în sânge”. Satul este evocat cu seninătate elegiac-contemplativă, rămânând emblematic versul: „eu cred că veșnicia s-a născut la sat”.

Creația lui Tudor Arghezi care a scris 16 volume de poezii (în acestea incluzînd și plachetele) se desfășoară pe diferite teme și în registre poetice specifice. Dar am selectat numai poeziile, deloc numeroase, despre pâine. Cel mai adesea aceasta apare ca o necesitate acută a traiului mai mult decât modest, pentru cei care așteaptă rodul trudei lor; dar pentru ciocoi asta nu contează și flămânzii se vor ridica împotriva hrăpăreților care nu voiau numai pământul și pâinea pentru ei, ci și țara, care le-a fost mereu străină. Învinși, țăranii au rămas și fără pâine și fără țară. Simțind înfrângerea ca și cum ar fi fost a lui, poetul își exprimă convingerea că: „Așa, pe neștiute, pe la un miez de noapte/ răspunde din bordeie, alt nouă sute șapte,/ Mai chibzuit, mai crâncen, nu lânced ca o turmă,/ Să nu cumva să fie, vedeți, și cel din urmă”. (*Epilog- 1907- Peisage*). Când scrie „lânced ca o turmă”, poetul se referă la dezorganizarea țăranilor care și-au vărsat doar furia și amarul adunate în timp, care s-au răzbunat, fără să folosească răscoala pentru binele lor: –„Credeam c-aduceți care încărcate,/și vite și cai, și pâine, frate./-Am ascultat cirezi și turme, herghelii/ arzând de vii./ O noapte-ntreagă au gemut./ – Atât v-ați priceput?/ după atâta suferință și zăbavă,/ Asta vă fuse marea-va ispravă”? (*Stane, Căpitane*). Cu răzvrătirea nu au obținut pâinea, dar, uneori, o prezență tutelară le dă și pâine și apă. Țăranii cred că aceasta este Bărăganul care, capricios, își ia înapoi darul, dându-le doar o „groapă” celor suflați de vântul ce provoacă aventura

ciulinilor. Altele sunt imaginile care se referă la faptul că pâinea este o născocire a omului, ca şi uneltele simple, dar necesare vieţii: roata, burghiul, cazmaua sau lopata, frânghia, lanţul, sârma sau luntrea. Dar mai puternic decât acest născocitor, este „cel ce gândeşte singur". Gânditorului i-a închinat Arghezi un imn de slavă, exprimând sentimente de admiraţie pentru incredibilele minuni realizate: maşina, telefonul, lumina electrică, avionul, batiscaful. I se pare lucru de laudă şi de mirare că „pâinea coaptă acasă, într-un cuptor domol/i-o gustă pinguinii tot proaspătă la Pol". În timpul războiului, orice drum pare lung, pentru că nu există hrană, spre disperarea mamelor: „Drumu-i lung din Jii încoace/şi cuptorul nu mai coace,/câtă-i calea, câtu-i drum /nu e vatră, nu e fum/azimă şi mămăligă;/maica plânge, pruncii strigă"/. (*Drumu-i lung*) Emoţionant este faptul că poetul se gândeşte la pâine nu numai ca hrană a omului, ci şi a altor fiinţe: „Dorm în umbră legănate lebezile-n puf de undă/...De pe pod, la miezul nopţii, le aruncă mâna bună/pâinea, ce nutreşte truda şi trudeşte visătorii/Mâini, lăsaţi-le flămânde să se acopere cu lună/Lebezi, aşteptaţi ca pâinea să v-o dea semănătorii"; structurile poetice sunt suave, capacitatea imaginativă a autorului asociind truda – pentru obţinerea pâinii- cu visul, cu lumina lunii, cu taina muncii şi cu vecia. A trecut prin experienţe emoţionale unice, declanşate de viaţa obidiţilor, de născocirile în folosul omului, de dragostea pentru soţie şi copii, de existenţa miraculoasă a unui univers „al boabei şi fărâmii", de relaţiile lui cu Dumnezeu, Psalmii arghezieni fiind unici.

În aceeaşi direcţie, se înscrie şi poezia lui Vasile Voiculescu, rafinat-intelectuală, de o „ţinută" poetică remarcabilă. Renăscând ca pasărea Pheonix, din cenuşa uitării, când toţi credeau că lunga „tăcere" a însemnat sfârşitul activităţii literare, Voiculescu a surprins lumea literară prin *„Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducerea imaginară de...*, volum care a fost precum un cântec de lebădă, încununându-i creaţia poetică. În numeroasele lui volume de versuri, acesta se inspiră din natură (a fost recunoscut ca mare poet peisagist), din viaţa satului, dar meditează şi asupra destinului, a vieţii şi a morţii, asupra poeziei, asupra iubirii, exprimându-şi sentimentele ardente în poezii erotice deosebit de sugestive. În puţine poezii apare tema pâinii, azima sau pita, doar pentru a sublinia alte idei. Astfel, într-o meditaţie care are ca punct de plecare o poveste scrisă de Creangă (*Fata moşneagului şi fata babei*), ideea este legată de existenţa sufletului fără iubire; i se pare că acesta este ca o fântână părăsită, ca un măr uscat şi ca un cuptor „spart". Doar un suflet pătimaş şi smerit în acelaşi timp, ca al fetei plecate spre Sf. Vineri, este în stare să „sleiască" fântâna, să cureţe mărul şi să repare, cu humă, cuptorul, în care „aprinse foc, dospi o pită, aşa, de dragul hărniciei"/, redându-le

menirea (*Stă sufletul fără iubire*); de fapt, sufletul descoperă iubirea în apă, în roadele pământului, în pâine, toate fiind necesare vieţii. Dacă aceasta este uneori greu de suportat, ca o povară, atunci trebuie împărţită cu alţii, cu cât mai mulţi, îi spune Dumnezeu, cărora să le facă daruri, unul dintre acestea fiind pâinea: „Am pornit atunci să-mi arunc, unora haina, altora pita, sandalele, banii;/Am colindat lumea, m-am despuiat, cu daruri mi-am pierdut anii/Tot mai copleşitoare mi se păreau povara şi taina"/. (*Povara*) Permanenţă a vieţii sale, Domnul îi cere să-şi cheme la Cina cea de taină prietenii, dar fiind sărac, aceştia l-au părăsit: „Sărac şi fără de prieteni ,mă ocolesc de mult drumeţii/Căci n-am nici azimă, nici sare pe masa goală a vieţii/Priveşte, ca-n pustietate-i: Doar eu în faţa ta mă scol/Şi nu-i o dramură de pâne să-ţi pun nainte de pristol". (*Cina cea de taină*) Vasile Voiculescu s-a considerat un rapsod care a negat răutatea unor cetăţi care „varsă „fiere " în sufletul lui, în timp ce tâmpla sa, locuită de zei, este ca un coif de gânduri. Dar el, rapsodul, a recunoscut că: „Arar şi eu mă-nduplec cu mişeii/Nu mai vrăjesc cu-naltă hrană leii,/transfigurez o fiară visătoare/să dăm asalt Gomorii încă-n floare", dar este convins că dăruie oamenilor simpli: „nu pâine, ci azur", nu hrană obişnuită, ci sufletească, îndemnând spre visare, spre puritate, spre înalt.

Mi se pare normal să-i citez şi pe poeţii aşa –zişi „legionari", a căror poezie, dincolo de raţiunile politice, exprimă sentimente de dragoste pentru glie, pentru ţărani, pentru destinul lor. Mă refer la Radu Gyr, alt reprezentant al poeziei chtonice, a cărui creaţie *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*, nu este doar un îndemn la lupta pentru pâine, ci pentru libertate, pentru trăirea în lumină „Nu pentru o lopată de rumenă pâine/nu pentru pătule, nu pentru pogoane,/ci pentru văzduhul tău liber de mâine,/ridică-te Gheorghe, ridică-te, Ioane"./ Pentru sângele neamului tău ţintuit de piroane,/pentru lacrima soarelui tău pus în lanţuri,/ridică-te Gheorghe, ridică-te, Ioane"/. Dorinţa lui de identificare cu oamenii neamului său, îmbracă forma sacrificiului prin metamorfoză: „M-apropii de fântâna fiecărui/ şi mă vreau spic de grâu în orice clipă/ în pâinea tuturora să mă dărui", posibil prin euharistie. (*Altul*) Nichifor Crainic, cu evidentă orientare spre Garda de fier, scrie poezie patriotică, din care nu lipseşte preţuirea pâinii, exprimată prin imagini sensibile: „Noi ţi-am gustat pământul roditor/e sânul tău de mamă pâinea moale/şi laptele domoalelor cirezi". (*Patria*) Poet religios, urmând lui Arghezi şi Voiculescu, are viziunea lui Isus trecând prin holde, epifania divină fiind sigură; e convins că Dumnezeu şi Sf. Petru, călători trudiţi care poposesc la case ţărăneşti, „vor fi cinstiţi cu miere şi azimă bălană/şi vor râde dulce-n barbă,/de neştiinţa noastră pământeană". (*Terţine patriarhale*) E mândru de bogăţia ţării sale, care îi permite să fie darnic: „Dunăre, Dunăre, drum

fără glod/Du-ne vapoarele pline de rod// Inima neamului nostru e-n grâne/Dăruie-o lumii flămânde de pâine". Mai puțin cunoscut, Vasile Militaru este un poet care slăvește țara și care îi compătimește pe cei flămânzi pentru destinul vitreg: „Flămândului s-astâmpăr chinul/ Voi frânge pâinea mea în două"/, versuri sugestive pentru dorința lui de a fi alături de cei necăjiți. Au căpătat circulație orală versurile: „Din bucata mea de pâine/am hrănit un om și-un câine/omul azi m-a părăsit/ s-a dus și n-a mai venit/Câinele mă recunoaște/omul nu mă mai cunoaște/(...)/și atunci te-ntreb pe tine/cine-i om și cine-i câine"/, subliniind, pe de o parte altruismul omului simplu, pe de altă parte, lipsa recunoștinței umane, câinele fiind mai om decât omul. (*Din bucata mea de pâine*)

În etapa care a urmat, s-au întâlnit curente și orientări numeroase diferite (neomodernism și postmodernism, neoexpresionism, protocronism, postmodernism, chtonism), ceea ce a permis poeților o libertate a exprimării tematice și, mai ales, stilistice. Am căutat poezii ale multor poeți contemporani (puzderie!) care să se înscrie în temă, pâinea primind și alte conotații, în afară de cele obișnuite, ca hrană sau ca simbol al ospitalității (pâine și sare), dar căutarea n-a fost prea rodnică. Totuși, am găsit în creațiile unor mari poeți, imagini cuceritoare despre pâine (exceptându-l pe Marin Sorescu, poetul lumii oltenești surprinse în specificul ei, cu un limbaj necizelat, frust). Ioan Alexandru este autorul unor volume de poezii ce-l așază în apropiere de Nichita Stănescu, de Ion Gheorghe, Petre Ghelmez sau Mircea Ivănescu (dintre acestea amintind doar câteva: *Vămile pustiei, Viața deocamdată, Imnele bucuriei, Imnele Transilvaniei*); am selectat doar două poezii: una urmărește imaginea casei părintești, intrate în tradiție: „Casa părintească, din lemn și din pământ/făcută în sudoare pe câmpul transilvan" este „o vatră în sălaș/unde se încinge focul și se coace pâine". (*Casa părintească*), a doua referindu-se la traiul zilnic și la primire de oaspeți: „Cât vezi cu ochii roată, Moldova în genunchi/c-un braț de crini te-ntâmpină/miroase a grâu, în țărnă, jupuit de vânt/și-a Sfântul Gheorghe în fiecare casă./Și trece carul tău voievodal/prin satele străvechi și prin cătune/și moldovenii, pe ștergare-ți ies/c-un drob de smirnă fumegând în pâine"/, fiind reiterată ideea că pâinea e sfântă. Ion Gheorghe, cu un debut modest în proză, devine poet recunoscut ca valoare, creând în manieră personală, cu un limbaj poetic nerafinat, poezii diferite ca tematică. Atunci când e vorba de țăranii plecați de la sat (câte pietre, atâția țărani la oraș) le observă condițiile de viață la fel de modeste ca și acelea de la țară: „dacă sunt tineri mănâncă o pâine pe zi, și /câte-o jumătate de kilogram de roșii". El scrie și poezii pe tema pâinii, dintre care deosebită este *Descântec de frământat pâinea*. Aceasta se constituie într-un veritabil imn prin care slăvește

munca pentru obținerea pâinii, într-un limbaj absolut neconvențional, dar sugestiv prin unele imagini idolatrice. „Mama zeiță" pune la cale zămislirea pâinii din apă și făină, amestecul devenind o „mocirlă albă", spre care se abate mâna albă a „Măicuței" ce frământă aluatul și adaugă drojdia. „E apoi strânsă pâinea/ridicată greu ca o mioară ucisă,/și iarăși pusă jos./Făcând semnul sacru deasupra căpisterii/ o –nvelește „Maica Mumă" cu ștergar de mătase/și o duce la capătul prispei/unde se pârguie merii"/ și o lasă la crescut până când pâinea „iese din cochilie ca melcul/din copaia de cretă". Poezia surprinde printr-o alăturare a celor mai nepotrivite cuvinte, în metafore inedite. Alt poet, printre ale cărui multe poezii se găsește și una cu titlul *Pâine* este Petre Ghelmez. Acesta creează o atmosferă de sfințenie în care se scosul pâinii din cuptor amintește de răsăritul soarelui. Mirosul proaspăt al acesteia este unic „sățios și ușor", răspândind efluvii. Scena așezării la prânz, cu pâinea „albă și nouă" pe masă, este picturală, căci în jurul ei roată „ne așezăm bunici părinți și nepoți/Păstrând pe buze nerostite cuvintele.../ La mijloc pâinea, soarele,/în jurul ei noi, plantele, sfintele". O poezie cu același titlu simplu scrie și Grigore Vieru, care impresionează printr-o simplitate înduioșătoare ce trezește, în sufletul cititorilor, o emoție copilărească: „Pâinică frumoasă/din cuptor scoasă/pâiniță cuminte/ cu fața fierbinte"/; și el compară pâinea cu un soare, pentru că, așa cum nu poți trăi fără lumină, nu poți trăi fără pâine. Dincolo de omul „politic", de cântărețul partidului (au mai făcu-o și alții, ceea ce, bineînțeles, nu e o scuză), Adrian Păunescu se definește ca iubitor de țară, Bucovina, Ardealul, Moldova fiind reperele spațiului pe care îl colindă. Gălăgios, declamator, ca toți poeții ardeleni, de altfel, își exprimă sentimentele cu patos, întâlnit și în poeziile despre Pâine. Am selectat dintre poeziile sale versuri minunate despre pământ, despre oameni și despre pâine. „Să dăruim vieții, florii, pâinii,/acest pământ- ajuns prin luptă- sfânt". (*Pământului*) Bobul de grâu este „mister de pâine nouă", fără care oamenii ar fi săraci „pâinea noastră, cea de orice zi/dă-ne-o nouă astăzi, dă-ne-o nouă"/, amintind de Pater noster. Este interesant și faptul că poetul consideră pâinea leac pentru vindecare. Pentru imaginea bunicii care știe să pregătească aluatul pentru pâine, conform datinii strămoșești „cum din bătrâni a fost lăsat", pentru dialogul dintre nepotul și bunica păstrătoare a obiceiurilor, pentru elogiul adus satului și pâinii, ar trebui transcrisă toată poezia *Aluatul*, din care amintim câteva imagini grăitoare: „De fapt, acesta ne e satul./ Nu niște curți și niște câini,/Ci aluat din aluatul/Nemuritoarei noastre pâini"/ sau „Dar e ceva care rămâne/așa precum a fost lăsat:/ în toatele casele române/Străvechiul pâinii aluat".

Ar putea să pară curios faptul că nu am amintit în acest demers niciun poet ieșen; dar mi s-a părut firesc să închei cu câteva versuri (fără

comentariu) din poeziile unor poeți ieșeni cunoscuți, numai pentru reușitele imagini ale pâinii, surprinse în diferitele ei semnificații. Mihaela Grădinariu: , Azi nu e azi, și nici mâine,/Scrisul meu cald coasta-ți împunge/din rana de mătase, vin și pâine/Se-amestecă-ntr-o/carte cu degete lunge". Dacă poemul e ,,mângâiat", dar cu plictiseală, ca pe un câine ,,versurile mușcă din mână și pâine"; Ștefania Hănescu: ,,Înstrăinându-l pe el/ de umbra lui/ mureau fiecare cu-o tobă și-o pâine/ cu, răsturnat în pupilă,/ semnul zilei de mâine"; Maria Mănucă: ,,Sunt bogată: am pâinea, cuțitul și singurătatea/ și mă iubește Amurgul./ Coboară într-atât de aproape,/ mi se așază, fierbinte, pe felia de pâine"; Mircea Platon: ,,Dar au doar griji și frică./ Nu frica de Dumnezeu care e începutul înțelepciunii,/ ci grija de ziua de mâine./ Așa că se roagă/nu pentru pâinea cea spre ființă,/ ci pentru pâinea obișnuită, de market"; Cassian Maria Spiridon: ,,Refacere a lumii/din cinci semne, simțuri, simboluri, esențe:/ groaza, apa, focul, pâinea, cenușa/ slobozire a fumului,/ șapte orificii prin care circulă/în dute vino, viața/ moartea"; Marius Chelaru: ,,Spune-i mamei, că vin acasă,/ dar sunt atât de bătrân/atât de hrănit cu înstrăinare/ am bătut la atâtea inimi/ și pâine pentru suflet n-am primit/ am bătut la poarta atâtor vise", și Adi Cristi: ,,După cum arăta la prima vedere/ nu făcea nici măcar doi bani/ îți producea doar mila cerșetorului/ bătând din poartă-n poartă/ după o coajă de pâine și o cană de apă".

Poezia este pâinea poeților care trudesc pe ogorul cuvintelor. Cea mai simplă semnificație a celor două cuvinte ,,Poezie și pâine" este limpede, cât timp versurile sunt hrana sufletească a creatorilor unei alte lumi particulare, în care cuvântul, fiind atotputernic, poate face orice; dar acestea sunt și rod al muncii și al jertfei pe altarul poeziei. Poeții s-au aflat mereu între talent și mistificare, între năzuință și înfrângere, între sentiment și rațiune, între adevăr și vis, ieșenii nefăcând excepție. Până la urmă, indiferent de temă, trebuie să știm că poezia este ,,o respirație a gândului". (Constantin Noica)

Diana DOBRIȚA BÎLEA

Cartea și pîinea, perechea cea mai frumoasă

Pe 16 octombrie, sărbătorim Ziua Mondială a Pîinii. Acest aliment, al cărui sens larg cuprinde toată hrana omului, este și un simbol puternic în întreaga lume, avînd capacitatea de a transmite diferite mesaje, precum:

cel de uniune frăţească sub cupola aceleiaşi credinţe (anafura, pîinea euharistică); de solidaritate şi de bucurie în ritualul de întîmpinare a oaspeţilor (pîinea şi sarea); de marcare a rolului pe care va trebui să-l îndeplinească, atunci cînd va deveni femeie, fetiţa căreia i se „rupe turta", obicei românesc ce simbolizează fertilitatea şi datează din era precreştină; mesajul de binecuvîntare la întemeierea familiei atunci cînd naşa rupe turta deasupra capului miresei şi o împarte apoi celor apropiaţi, cărora le dă astfel misiunea de a-i proteja pe tinerii căsătoriţi; mesajul, către divinitate, de uşurare a călătoriei în lumea cealaltă a celui decedat şi obţinerea păcii lui veşnice prin intermediul colacilor sau a altor forme de pîine (cruci, împletituri) făcute la fiecare pomană ortodoxă etc. Cea mai cunoscută rugăciune, aceea dată de Iisus Hristos apostolilor ca răspuns la cererea lor de a-i învăţa cum să se roage, este *Tatăl nostru*, comună confesiunilor creştine, regăsindu-se în evangheliile sinoptice, în al cărei text se află şi cerinţa: „pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi". De bună seamă, şi aici „pîinea" este sinonimă cu bunăstarea materială, dar se referă cu siguranţă şi la împlinirea spirituală.

„Dacă pîinea ar plînge, toată lumea i-ar şterge lacrimile", scria atît de frumos poetul Grigore Vieru. Gestul invocat aici reflectă deopotrivă dragostea şi nevoia de pîine. Acest aliment are o istorie care începe în mezolitic, cu aproximativ douăsprezece milenii în urmă, în Orientul Mijlociu, în Valea Iordanului. Natufienii au cules mai întîi grîne sălbatice, apoi le-au cultivat şi au creat posibilitatea de a le procesa, obţinînd o făină grosolană din care au făcut turte mici şi plate, coapte pe jar. Egiptenii, care au prăjit iniţial seminţele, au descoperit că, prin amestecul acestora cu apa, se obţine un terci cu un gust mai bun şi mai uşor de consumat. Mai departe, au observat că din terciul gros pot face turte şi mai gustoase dacă le coc pe pietre încinse. Trecerea de la seminţe prăjite la turte a fost un proces de lungă durată, aprox. din jurul anului 6000 î.Hr. şi pînă în 2600 î.Hr., cînd egiptenii au constatat că amestecul din seminţe fărîmiţate şi apă intră în fermentaţie dacă este lăsat mai mult timp înainte de coacere. Astfel, a apărut aluatul care, copt, se transforma într-o pîine mai pufoasă, mai uşor de mestecat şi de digerat.

Termenul „pîine" a devenit şi un sinonim al banilor, se spune „a munci pentru o pîine". De altfel, acest cuvînt face parte dintr-o mulţime de expresii: „(om) bun ca pîinea caldă"; „a se vinde ca pîinea caldă" = a se vinde foarte repede; „a lua cuiva pîinea de la gură" = a lipsi pe cineva de posibilitatea de a-şi cîştiga existenţa; „a avea o bucată de pîine" = a avea un minimum de hrană pentru existenţă; „a mînca toţi aceeaşi pîine" = a trăi în comuniune; „a mînca pîinea degeaba" = a se întreţine de pe urma cuiva fără a-i aduce un folos; „a băga/scoate pe cineva din pîine" = a angaja/ a

concedia; „a pune mîna pe pîine şi pe cuţit” = a obţine puterea şi toate mijloacele pentru a conduce ş.a. De asemenea, în popor există multe învăţături morale ce includ acest termen: „Fie pîinea cît de rea, tot mai bună-n ţara mea”, „Fie pîinea cît de bună, nu-i bună-n ţară străină”, „Decît mămăligă cu unt şi să mă uit în pămînt, mai bine pîine cu sare şi să mă uit la soare”, „Cel zgîrcit moare cu pîinea-n traistă”, „Cu vorbe dulci, mai multă pîine mănînci”, „Dacă n-ai cozonac, e bună şi pîinea”, „Duşmanul cel mai rău cu pîine ţi-l cîştigi” ş.a.

Expresia „panem et circenses” (pîine şi circ), utilizată în Roma antică de poetul latin Juvenal într-una dintre satirele sale, este folosită şi astăzi. Dacă Juvenal denunţa rîvna împăraţilor de a atrage bunăvoinţa poporului oferindu-i distracţie (circ) şi, după jocuri/spectacol, şi ceva de mîncare (pîine), astăzi este evident efortul oamenilor politici, al conducătorilor, de a distrage atenţia de la nenorociri/foame/nedreptăţi aplicînd aceeaşi metodă de manipulare: pîine şi circ. Iar concluzia dureroasă este că acest mijloc viclean de a stăpîni masele a avut de cele mai multe ori efectul scontat. Celor mai mulţi oameni li se poate crea iluzia unei vieţi frumoase şi uşoare prin discursuri populiste şi oferindu-li-se spectacole de trei parale tocmai pe fondul acestei fragilităţi a minţii umane. Este binecunoscută *Parabola Marelui Inchizitor*, din celebrul roman *Fraţii Karamazov*, în care Dostoievski valorifică adevărul expresiei „pîine şi circ”. Multe alte lucrări literare conţin această expresie, printre care cunoscutul roman *Quo vadis?* al scriitorului polonez Henryk Sienkiewicz, trilogia *Jocurile foamei* a scriitoarei americance Suzanne Collins, Scrieri alese *Panem et circenses* de Aleko Konstantinov, romanul pe tema sportului *Pîine şi circ* de Siegfried Lenz ş. a.

Pîinea, cu simbolistica ei bogată, nu putea lipsi nici din poezie. „Dătătorilor de pîine”, ţăranilor exploataţi în diverse timpuri, celor care cu sudoarea muncii lor au lucrat pămîntul pentru toţi ceilalţi, le închină Octavian Goga versuri pline de compasiune. În poezia sa, suferinţa truditorilor ogoarelor este atît de mare, încît nici struna „nu ştie plînge” amarul pînă la capăt, „Se sfarmă coardele strivite/ De-atâta jale şi-ntunerec”, iar revolta celui oropsit pătrunde în gustul pîinii: „Simt duhul răzvrătirii negre,/ Înfricoşata zi de mîine/ Cum şi-au dospit amărăciunea/ În bucătura mea de pîine.” Ţăranul este zugrăvit cu admiraţie, cu milă şi cu recunoştinţă: „Din umbra nopţii care-ngroapă/ Al vostru neam din vremi bătrîne,/ Vă deslușiţi în negre rînduri,/ Voi, dătătorilor de pîine./ Cinstite mîini, de soare arse/ Şi înăsprite de sudoare:/ Din truda săptămînii voastre/ Trăieşte-a lumii sărbătoare.” (*Graiul pîinii*).

În poezia hristocentrică a lui Nichifor Crainic, Iisus Hristos este mereu alături de ţăranul român, care îl vede şi îl simte la orice pas, acasă şi

pe ogorul său: „Iar spicele-n soare sclipeau mătăsos/ Să-nchipuie barba lui Domnu Cristos// Cînd pîinea-n cuptor semăna cu arama,/ Bunica si mama/ Scoțînd-o sfielnic cu semnele Crucii,/ Purtau parcă moaşte cinstite şi lucii/ Iar pîinea, dînd abur cu dulce miros,/ Părea că e fata lui Domnu Cristos. […]// Şi iată potirul la gură te duce,/ Iisuse Cristoase, Tu jertfă pe Cruce,/ Hrăneşte-mă carne de sfînt Dumnezeu./ Ca bobul în spice şi mustu-n ciorchine/ Eşti totul în toate şi toate prin Tine,/ Tu pîinea de-apururi a neamului meu. […]// Priveşte-Te-n vie şi vezi-Te-n grîne" (*Cîntecul potirului*)[1].

În timp ce la Grigore Vieru pîinea este „cinstită" şi „Creşte pe apă/ Ca floarea de lotus –/ Pe apa sudorii noastre" (*Această pîine*), la poeta Leonida Lari aceasta prilejuieşte o lecţie pentru copilul care n-a suferit niciodată de lipsa ei: „Să nu arunci, copile,/ Pîinica jos nicicînd/ Căci undeva, departe,/ Plînge un copil flămînd.// Şi cată-un colţ de pîine/ Prin urne-nfrigurat,/ Şi dacă n-o găseşte/ Adoarme-nlăcrimat.// Şi-n somn ce i se-arată,/ Tu să-ţi închipui, poţi?/ Pămîntul ca o pîine/ Ce-ajunge pentru toţi!" (*Pîinea*)[2] sau rugăciuni pentru uşurarea suferinţelor poporului: „Dar fă şi un pic de dreptate/ Pentru acest popor./ Că-i lacrimă pîinea pe masă,/ Şi-i sîngeră fruntea de spini,/ Mîncat de vînduţii de-acasă,/ Vîndut de mîncăii străini" (*Rugă de noapte*); „Eu n-am putere de luat/ Şi de împărţit popoare-n două,/ Dar ceea ce ni s-a-ntîmplat/ Mă rog să vi se-ntîmple vouă./ Cu un călcîi de pîine-n sac,/ Prin ţări şi legi nenumărate/ Să-mblaţi şi voi din veac în veac/ După o dungă de dreptate" (*Rugă de zi*)[3].

Tot despre pîine ca aliment vital pentru fiinţa omenească a scris italianul Gianni Rodari (1920-1980), cunoscut pentru cărţile sale adresate copiilor. El se aşază în postura unui brutar capabil să facă o pîine atît de mare, încît să sature omenirea şi astfel să existe o zi fără oameni înfometaţi: „Dac-aş fi un brutar/ Aş coace o pîine/ Atît de mare, încît să satur/ Toată, toată lumea/ Care nu are de mîncare./ O pîine mai mare ca soarele,/ Rumenită, parfumată/ Ca şi viorelele./ O aşa pîine/ Ar vrea să mănînce/ Cei din India şi din Chile/ Săracii, copiii,/ Bătrînii şi păsărelele./ Ar fi o zi de păstrat în memorie:/ O zi fără foame!/ Cea mai frumoasă zi din istorie!" (*Cea mai frumoasă zi din istorie*)[4].

Pablo Neruda, cunoscut destul de bine publicului românesc iubitor de poezie, a pus semnul egal între „bucurie", o emoţie puternică şi frumoasă, şi „pîine", hrana noastră cea de toate zilele. Adjectivul care le caracterizează este uimitor, arătînd caracterul sfînt al celor ce fac aici obiectul comparaţiei: „La fel ca pîinea eşti de curată" (*Odă bucuriei*). Poetul chilian a închinat o odă acestui aliment, care nu a lipsit de pe masa oamenilor din lumea întreagă, de-a lungul atîtor milenii, poezie cuprinsă în volumul *Ode elementare*. Este vorba de poezia *Odă pîinii*[5]. În această carte,

Pablo Neruda pledează încrezător, în spiritul ideilor sale comuniste, pentru egalitate şi solidaritate între oameni şi între popoare, subliniind calitatea de fraţi a tuturor indivizilor umani şi acuzîndu-i pe exploatatori de lăcomie şi nedreptate. Şi în *Odă pîinii*, el reiterează dreptul fiecărui om la viaţă, la pîinea „sacră, consacrată", la bogăţiile pămîntului, drept pentru care anunţă o luptă cu sorţi de izbîndă pentru cei mulţi şi săraci, o luptă eliberatoare din strînsoarea inşilor cupizi, lipsiţi de umanitate. Pîinea este văzută ca o mamă („repeţi pîntecele mamei"), ca un bun/o rodire egală pentru oamenii de pe întreg pămîntul („germinaţia terestră echinocţială"). Creşterea aluatului în tavă este comparată cu modul în care se dezvoltă „şoldurile, gura, sînii,/ dealurile pămîntului, vieţile oamenilor". „Căldura" împreună cu „vîntul fertilităţii" vor coace acest aluat şi, încet-încet, „burticile gravide", ca de femeie, vor deveni „pîine pentru fiecare gură", „energia omului, miracol repetat, voinţă de viaţă". Pentru obţinerea ei, spune poetul, „nu vom implora, noi oamenii nu cerşim unor zei nedesluşiţi sau îngerilor întunecaţi", ci „vom cultiva cu grîu pămîntul şi planetele" şi va fi „pîine pentru fiecare gură, pentru fiecare om", „pentru toate popoarele". Dragostea pentru aproapele trebuie să se manifeste prin împărţirea celor mai de preţ bunuri cu ceilalţi şi prin asigurarea continuităţii acestui obicei. Cum? Muncind deopotrivă pentru tine şi pentru celălalt şi luptînd oricît este nevoie: „orice are/ forma şi aroma pîinii vom împărţi:/ pămîntul, frumuseţea, iubirea./ Toate acestea au gust de pîine,/ formă de pîine, germinarea grîului./ Totul există pentru a fi împărtăşit,/ Pentru a fi dăruit, pentru a fi înmulţit./ Vom merge înainte încununaţi de spice,/ cucerind/ pămîntul şi pîinea pentru toţi", pentru că numai „atunci viata/ va avea formă de pîine,/ va fi simplă şi adevărată,/ infinită şi pură". Imaginea din final este hiperbolică şi vine ca o promisiune pentru flămînzii lumii de a nu mai suferi niciodată de foame, pentru că „victoria pămîntească poartă pîinea pe umeri", ceea ce va face pămîntul să fie aidoma unei brutării, la dispoziţia tuturor.

Poate că „sărutînd cărţi şi pîine" (Salman Rushdie, autorul *Versetelor satanice*) ar trebui să crească fiii noştri şi să trăim noi înşine. Cartea şi pîinea sunt la fel de necesare şi n-ar trebui să existe una fără cealaltă, aşa cum bunăstării materiale îi stă rău fără bunăstarea spirituală. Cartea a făcut omenirea să progreseze, în timp ce pîinea (hrana) a asigurat continuitatea noastră pe pămînt. Ambele, cartea şi pîinea, au nevoie de ogoare de unde să se obţină materia primă pentru ele, şi de hărnicie, trudă, sudoare, ba chiar, de-a lungul istoriei, de luptă şi de moarte. Cînd merg mînă în mînă, cartea şi pîinea sunt perechea cea mai frumoasă şi cea mai de preţ a omenirii. În forţa acesteia trebuie să ne punem speranţa, în bunătatea şi înţelepciunea ce rezultă din contopirea iubirii de pîine cu

iubirea de carte. Altfel, văzînd azi ce se întîmplă pe planetă, cum să ne proiectăm viitorul?

Bibliografie:

[1]https://www.poezie.ro/index.php/poetry/91242/Cantecul_potirului;
[2]https://scrieri.org/poezie/Leonida-Lari-13/Painea-69.html;
[3]https://www.natura.md/doamne-fa-si-un-pic-de-dreptate-pentru-acest-popor;
[4]https://www.poesiedautore.it/gianni-rodari/il-giorno-piu-bello-della-storia;
[5]https://spanishpoems.blogspot.com/2005/02/pablo-neruda-oda-al-pan.html

Daniela ANDRONACHE

Despre pâinea cerească şi pâinea pământească

Pentru toate popoarele lumii pâinea este dintotdeauna un element vital în vederea susţinerii vieţii. În limba română există câteva expresii de mare forţă care concentrează în ele bogata simbolistică a pâinii şi importanţa pe care aceasta o are pentru viaţa fiecărui om: „a-şi câştiga pâinea", „bun ca pâinea caldă", „pâinea lui Dumnezeu", „a nu lua cuiva pâinea de la gură" însemnând a nu-l lipsi de mijloacele de existenţă. Iată aşadar că pâinea este însăşi viaţa.

Pentru creştini, acest adevăr fundamental este stipulat în Sfânta Evanghelie după Ioan (6,51) în care Iisus Hristos, care se numeşte pe Sine Pâinea vieţii, mărturiseşte că pâinea pe care o va da este Trupul Său care se jertfeşte pentru ca oamenii să trăiască: „Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci." Pâinea şi vinul sunt elemente indispensabile în cultul creştin pentru oficierea Sfintei Liturghii. În momentul epiclezei, când preotul invocă Duhul Sfânt, din elemente comune, pământeşti, pâinea şi vinul dobândesc sacralitate şi devin hrană cerească care se oferă credincioşilor sub forma Sfintei Euharistii. În popor se spune că boabele de grâu poartă în ele chipul lui Hristos.

Sfintele Evanghelii menţionează momentul în care Iisus, înconjurat de cei doisprezece apostoli care pregăteau Paştele iudaic, instituie Sfânta Euharistie: „Iar pe când mâncau ei, Iisus, luând pâine şi binecuvântând, a frânt şi, dând ucenicilor, a zis: Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu. Şi luând paharul şi mulţumind, le-a dat, zicând: Beţi dintru acesta toţi, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor. Şi vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viţei până în ziua în care îl voi bea cu voi, nou, în Împărăţia Tatălui Meu."

(Matei, 26,26-29; cf. Marcu 14, 17-25, Luca 22, 16-20 și I Corinteni 23-25) Prin împărtășirea cu Sfintele Taine ale lui Hristos, credincioșii se purifică, devin consubstanțiali cu divinitatea și moștenitori ai vieții veșnice.

Pâinea, pe lângă valoarea ei ancestrală de hrană materială, are și valoare ceremonială. Ea este prezentă la ceremonialul de nuntă sub forma unei turte a miresei care se rupe și se împarte mesenilor ca simbol al abundenței și al prosperității și la ceremonialul înmormântării, sub forma unor colaci care se oferă celor ce îl însoțesc pe răposat pe ultimul drum ca ofrandă pentru iertarea păcatelor acestuia și pentru cinstirea memoriei lui.

Referiri esențiale la importanța pâinii pentru viața oamenilor și la simbolistica ei apar în toată literatura universală. Jorge Luis Borges, în poemul *Foamea* face trimitere la Rugăciunea domnească *Tatăl nostru* în care credinciosul se roagă pentru „pâinea cea de toate zilele": „Tu, ce-ai mânat spre zare, în cercul azuriu,/ A vikingului pravă și lancea din pustiu.// În Turnu-nfometării, un cavaler din Pisa/ Zidit-a monumentul tău trainic, și-n concisa/ Terțină ne permite (atît doar) asfințitul/ Să-ntrezărim, și-n umbra ce cade-ncet – sfîrșitul.// Tu care din pădure scoți lupul iarna-n sat,/ Pe Jean Valjean, săracul, la furt l-ai îndemnat.// Titan tăcut îți este emblemă și figură/ Ce lumea o înghite încet și fără ură.// O altă zeitate din beznă și-oseminte,/ Hrănindu-se cu foamea, veghează pe morminte.// Tu care-n odăița lui Chatterton intrată,/ Din cărți l-ai scos cu forța sub luna argintată.// Pe cel care trăiește îl faci, de azi pe mîine, / Să ceară-n rugăciune smerită zilnic pîine."[1] În virtutea principiului „Nihil sine Deo", „cel care trăiește" are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu pentru a obține mult râvnita pâine. Ultimul vers vine ca o reconfirmare a ideii enunțată în debutul eseului nostru, conform căreia pâinea este însăși viața. În urma rugăciunii, pâinea se oferă credinciosului ca har și ca dar al lui Dumnezeu care combate foamea și-i asigură supraviețuirea.

În *Alt poem al darurilor*, Borges mulțumește divinității pentru lucruri de mare preț pentru el printre care se află pâinea și sarea: „Vreau să aduc mulțumiri dumnezeiescului/ Labirint de efecte și cauze/ Pentru diversitatea făpturilor/ Care alcătuiesc acest univers neobișnuit,/ Pentru rațiune, care nu va înceta să viseze/ La un plan al labirintului,/ Pentru chipul Elenei și stăruința lui Ulise,/ Pentru dragoste, care ne îngăduie să-i vedem pe ceilalți/ Așa cum îi vede Dumnezeu,/ Pentru tăria diamantului și apa curgătoare,/ Pentru algebră, palat de cleștar desăvârșit/ (…)/ Pentru strălucirea focului/ Pe care nicio ființă omenească nu-l poate privi fără o

[1] Jorge Luis Borges, *Poezii*, Polirom, Iași, 2005, traducerea Andrei Ionescu, p. 180

veche uimire,/ Pentru mahon, cedru şi santal,/ Pentru pâine şi sare,/ Pentru misterul trandafirului/ Care dăruieşte culoare fără să o vadă."[1] Poetul mulţumeşte pentru valoroasele elementele naturale pe care Dumnezeu le-a pus în stăpânirea omului, pentru mistere care farmecă, dar şi pentru virtuţile cu care a fost înnobilată fiinţa umană – raţiunea şi dragostea.

În ceea ce priveşte elementele naturale, merită menţionat faptul că în vechime sarea constituia o materie extrem de rară şi de scumpă pe care oamenii o foloseau în cantităţi mici ca monedă de schimb. Alături de pâine, sarea făcea diferenţa între foamete sau sărăcie şi abundenţă sau îndestulare.

Recunoştinţa şi mulţumirea poetului nu se încheie aici. Acesta mulţumeste şi pentru sarea vieţii care este prietenia şi pentru jertfa pe cruce a Mântutorului: „Pentru arta prieteniei,/ Pentru ultima zi a lui Socrate,/ Pentru cuvintele care s-au spus într-un asfinţit/ De pe o cruce spre o altă cruce."[2]

În poemul *Góngora*, Borges mărturiseşte că este ispitit de demonul idolatriei, de fascinaţia pentru zei şi pentru mitologia romană: „Marte, război. Apollo, foc ceresc./ Neptun e marea. Ochii mei s-o vază/ nu pot, căci zeul o înceţoşează./ Vestigii ce pe Domnul-l surghiunesc/ din inima curată. Mi-a sortit/ ursita stranie idolatrie./ Sînt năpădit de grea mitologie./ Captiv, căci de Virgiliu sînt vrăjit./ De el şi de latină. Am făurit/ din orice vers ermetic labirint/ de împletite vorbe ce te prind/ în laţ, neînţelese, joc căznit./ Văd peste vremi cum o săgeată-n zbor/ încremeneşte,-n lacrima fierbinte/ văd perla, şi cleştar văd în izvor."[3]

Raţiunea însă îi rămâne trează şi îl îndeamnă la reflecţie şi la autoanaliză: „Ciudată-mi este arta. Ia aminte./ Nu-mi pasă de batjocuri ori de-ocară./ Cosiţele în aur le-am schimbat./ Şi totuşi o-ndoială mă-nfioară:/ de numele meu Domnul n-a uitat?"[4] Temându-se să nu îşi pericliteze identitatea creştină şi relaţia cu divinitatea, poetul se întoarce la elementele simple, dar fundamentale ale creştinismului, la pâine şi la vin, făcând astfel aluzie la Sfânta Euharistie, cea care restaurează comuniunea om-Dumnezeu: „Încerc la lucruri simple să revin:/ la trandafiri, la pîine şi la vin."[5]

---

[1] Ibid., p195
[2] Ibid
[3] Ibid., p.416
[4] Ibid.
[5] Ibid.

În poemul *Pacea*, dramaturgul și poetul antic grec Aristofan preaslăvește pacea și o întâmpină cu bucurie adresându-i-se ca unui drag prieten: „Bine-ai venit, bine-ai venit! Ce bucurie…/ O, tu prea dragă! Istovit de dorul tău,/ Mă pătrundeam de-ndemnuri, ca de-o vrajă,/ Să mă întorc din nou pe-ogorul meu."[1] Pacea este atât de iubită și de dorită de poetul care știe că datorită ei viața decurge în ritmul ei firesc, iar oamenii își văd de rostul lor, de lucrul câmpului. Când este pace pe pământ, ei au „sporul cel mai mare" și toate lucrurile merg din plin: „Tu ne-ai dat sporul nostru cel mai mare,/ O, scumpă, nouă celor ce-am deprins/ Să-ntoarcem brazdele din veac. Și numai tu/ Ne-ai stat în ajutor, ne-ai îmbiat/ Cu clipe dulci și-atîtea desfătări!..." [2]

Viața fericită și tihnită, rostul împlinit, viile încărcate de rod, hambarele pline, toate acestea țin de binecuvântările păcii. În concepția lui Aristofan, pentru existența și bunăstarea oamenilor și a naturii, pentru perpetuarea vieții pe pământ, importanța păcii este echivalentă cu importanța pâinii: „Pâine de orz erai și mântuire/ Pentru plugari. Te vor primi acum/ Și viile, și tinerii smochini,/ Și firea-ntreagă, cu surîsul ei."[3] Pâinea este asigurată atunci când plugarii își cultivă pământul în pace. Pacea înseamnă pentru ei mântuire, izbăvire, salvare de foamete și de necazuri prin posibilitatea de a-și lucra ogorul.

Pentru poetul antic grec Alcman, întemeietorul poeziei corale, pâinea este cea care încununează un ospăț de nuntă, este simbolul belșugului și al bunăstării: „Iată, sunt șapte paturi și tot atîtea mese,/ Cu pîini încununate; pîini tăvălite-n mac./ Mai prisosesc semințe de in și de sesam./ Iar printre cupe pline, anume pregătită,/ O turtă dulce-mprăștie miresme spre cei mici…"[4]

În cântecul popular grecesc intitulat *Eiresióne* (ramură de măslin plină de fructe și fire de lână, purtată la sărbătorile din Grecia antică denumite Pyanepsia), pâinea figurează printre alimentele de bază ale grecilor alături de vin, miere, untdelemn și smochine: „Pîine dospită ne dă și smochine, Eiresióne./ Miere-n ulcea, lunecos untdelemnul./ Dar vinul curat din pocal amețește/ Și-ndată te-mpresură somnul…"[5]

Poetul albanez Fatmir Gjata descrie o nuntă în vremuri de restriște în care lipsa pâinii și a libertății este aducătoare de mare tristețe pentru

---

[1] *Antologie lirică greacă*, Editura Univers, București, 1970, traducere Simina Noica, p. 193.
[2] Ibid.
[3] Ibid.
[4] Ibid., p 99
[5] Ibid., p.88

albanezi: „În colibă la amiazi/ Bate o dairea, nebună,/ Benko şi Minushi azi,/ Cum li-i dorul, se cunună./ Bate tare îndrăcită,/ Ah! şi ce frumos mai bate!/ Dar pe masă nu e pită,/ Nici în ţară libertate./ Dar cu toată foametea,/ Şi cu toată vremea grea,/ Bate ştraşnic din dairea./ Benko şi cu ea-mpreună,/ Cum li-i dorul, se cunună./ Fericire nu-i pe feţe,/ Că-n Albania-i tristeţe."[1]

În poemul *Răsplata*, poetul albanez Asdreni deplânge soarta amară a unor conaţionali care luptau ca şi el pentru libertatea Albaniei, dar care erau atât de săraci încât nici pâine nu aveau: „Am sîngerat luptînd şi stînd la pîndă,/ duşmanilor săpatu-le-am mormîntul;/ la greu, mi-aţi dat şi mîna şi cuvîntul;/ azi, vin să cer o parte din izbîndă./ (…) / Lung munţii răsunau cu vuiet mare,/ trăgeau ostaşii, ţărna se-nroşise,/ vîlvori urcau spre cer, ca-n negre vise;/ ce se-ntîmpla părea că seamăn n-are.// De ce acestea, Doamne, ce păcate/ plăteau sărmanii, ce n-aveau nici pîine,/ căzînd pe brazdele însîngerate?"[2]

În poemul *Stă sufletul fără iubire*, poetul Vasile Voiculescu, vorbind despre pâinea ce se coace în cuptor, creează în mintea cititorului un tablou arhaic, ispititor, ce se remarcă printr-un cumul de senzaţii vizuale, olfactive şi auditive menite să încânte simţurile oricărui om. Poetul compară sufletul lipsit de iubire cu „un cuptor surpat de vremuri" la care nu mai vine nimeni pentru a coace pâine şi pentru a-i împlini rostul: „Stă sufletul fără iubire cum stă o vatră ruinată,/ Ca un cuptor surpat de vremuri, fără de vad şi fără foc,/ La care nimeni nu aduce aluatul proaspăt în covată/ Să-l rumenească pe-ndelete dogoarea jarului, uscată,/ Şi să-l prefacă-n dulce azimi, mirositoare, ce se coc."[3]

Pâinea este enumerată printre lucrurile de mare preţ pentru muritori. În Rugăciunea domnească, credincioşii creştini îi cer lui Dumnezeu „pâinea cea de toate zilele" alături de lucruri fundamentale pentru viaţa şi mântuirea lor: iertarea păcatelor, dobândirea darului iertării, îndepărtarea relelor şi a ispitelor. Pâinea vine la finalul unui lung şir de activităţi făcute cu osteneală şi trudă: arat, semănat, secerat, măcinat, plămădit şi copt, dar odată obţinută, ea înseamnă bucurie, binecuvântare şi viaţă.

---

[1] *Antologia poeziei albaneze,* Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1959, p.132, traducere Demostene Botez.
[2] Ibid, p. 62, traducere George Dumitrescu.
[3] Vasile Voiculescu, *Poezii*, Editura Coresi, Bucureşti, p. 20.

Radu ȘERBAN

Cuvânt dospit în pâinea poeziei – Alexandru A. Herlea

„*Poezia este pâine*" – spunea faimosul chilian Pablo Neruda. Aforismul are sens și la Alexandru Herlea, pentru care versul a reprezentat hrana sufletului în vremuri de suferință.

În căutarea adevărului vital, poezia oglindește sufletul autorului. Ca mulți alți poeți, Herlea degajă în poeme un suflet amprentat de propria existență, în care pâinea și poezia i-au asigurat subzistența în clipe amare. Dovadă stau cele trei plachete compuse în anii șaizeci – șaptezeci ai secolului trecut: *La porțile gândului* (1965 – 1970) *Pe puntea întrebărilor* (1970 – 1975) și *Cronica neliniștii* (1975 – 1977). Imprimate în anul 1978 la Editura Universității București, cele 3 volume s-au publicat cvasi-conspirativ, fără ISBN. Au rămas în manuscris alte circa 500 de poeme, iar aproximativ 1000 i-au fost confiscate la percheziția din 1959, la a doua arestare. L-au chemat din nou să dea socoteală pentru poemele din 1978, dar în cele din urmă l-au absolvit de vină, versurile fiind considerate, totuși, „neduşmănoase". Cu alte cuvinte, referirea la „pâinea noastră cea de toate zilele", suficientă pentru a fi anchetat, nu s-a dovedit un atentat la adresa regimului.

Abandonarea rațiunii în favoarea stării poetice surprinde pe măsura lecturii. Mimesisul rămâne în urmă, spre a lăsa cale liberă catharsisului. Până și ogoarele sunt „*un imens pridvor de gânduri*" (din poemul „Cetățile pâinii și păcii", volumul „La porțile gândului"). După toate nedreptățile îndurate, lirica părea să-i aducă pace în suflet, să-i protejeze inima netulburată, să-i ofere „pâinea sufletească".

La vremea când adevăratei poezii i se refuza tiparul, Herlea a compus pentru sine, nu pentru a publica. Poezia a reprezentat o alternativă la viața de penitenciar, acolo unde pâinea venea ca răsplată a obedienței. În acea lume, cu gândul la Geneză, poetul vedea o singură salvare, cuvântul, ca alternativă la creaționismul în vogă: „*Îmi reînnoiesc avântul, / Să chem în ajutor/ Cuvântul*" („Cuvântul"). Se degajă nu doar anterioritatea și primordialitatea cuvântului, dar și prețul său, căci „*Vorbele drepte și blânde*" sunt ca un „*Filon de aur pur*" („Ajutor").

1. La porțile gândului

Fondul bogat în substanță expresiv-reflexivă și limbajul candorii transpar în volumul „La porțile gândului" dând hranei primordiale calități miraculoase, precum „*Dreptatea/ Dospită în pâine*" („Ctitorii").

O primă definiție a propriilor compoziții transpare în poemul de început, „Gând de pace": *„Baladele mele/ Sunt lacrimi din stele/ Sunt ploi de pace.../ Cu ele frâng clocotul,/ Să cuceresc liniștea*". Un crez ce se dezvoltă prin cuvinte dospite în gânduri meditativ – confesive. De-a lungul plachetei, „gândul" se detașează obsesiv, la porțile sale așteptând ca la intrarea în Eden, de unde curg *„lacrimile stelelor*".

Descendentă pe tărâm lăuntric, natura ca peisaj se transfigurează în natură umană, în zbateri interioare, sofisticări și întrebări.

Într-un precar echilibru, Herlea avansează pe „puntea întrebărilor" spre „porțile gândului" care, odată deschise, devin muză pentru „cronica neliniștii" interioare. Cu smerenie, ca la Porțile Raiului, se înveșmântează în straiele locuțiunilor elegante spre a se înfățișa gândului pașnic. Evitând politizarea, a vizat pacea sufletului, acolo, *„în adâncul meu*" („Din adâncuri"), căci tema predilectă din adâncurile sinelui *„E logodna gândului/ Cu pacea*" („Din adâncuri").

Cu evlavie se apropie de tema creștină, dar și cu prudență, spre a eluda sindromul punitiv al regimului: *„Ctitoriile mele.../ Sunt doar altare/ Fără iconostas*" („Ctitorii"). Chiar și Divinitatea o invocă numai aluziv: *„Celui/ Care mi-a dat toiagul/ Să-i răsplătesc/ Darul*" („Dăruire"). Voalat, din substratul religios răsar imagini ecleziale aureolând gândul: *„În ciudata mea clopotniță/ Îi aduc jertfă/ Pe altarul tăcerii/ Și al tainicelor mele/ Împliniri*" („Împliniri"). Regăsim aici poetul creștin, nimeni altul decât strănepotul protopopului Nicolae Rațiu, duhovnicul lui Horia dinaintea supliciului (1784).

Atmosfera bisericească transpare fără vreo săgeată de blam către regimul de la putere: *„Clipele visurilor mele ard.../ În soclul altarului,/ Zugrăvit cu sfinți albi/ Și îngeri înaripați*" („Lumini"). Existența însăși se leagă de pâine: *„Împărtășirea cu pâinea și vinul/ Pentru a fi*" („Pentru a fi").

Viața are sens prin euharistie: *„Împărtășirea cu pâinea și vinul/ Pentru a fi*" („Pentru a fi"). Ca un samaritean, uită calvarul suferit și invocă binele, *„S-ating buza cerului,/ Să cadă/ Sfintele ape/ În pământul uscat, Să-l transforme/ În lut de sculptat*" („Altoiul"). Ca și Nichifor Crainic, își lasă speranțele în mâna Divinității: *„De cer stau prinse rugăciunile mele*" („Locul meu").

Caritatea îl cheamă, în poezia „Dăruire", spre *„locurile fără pâine*", pentru a dărui nevoiașilor din puținul pe care îl are.

Așa cum peisajul se translatează feeric în eul poetului, de la somatic la spiritual, tot la fel și fresca sanctuarului fizic se developează doar în intimitatea sa: *„Clipele visurilor mele ard[...]/ În soclul altarului, / Zugrăvit cu sfinți albi/ Și îngeri înaripați*" („Lumini"). Sub *„Cupola celestă a templului*" („Locul meu"), universul însuși devine o infinită catedrală în

care *„Eu mă prind de carul cerului/ De carul mare/ Pe care nu pot să-l ating,/ Dar care nu mă lasă/ Să mă sting*" („Lumini"). Inspirata aliteraţie produce, aici, o puternică senzaţie de înălţare, de infinit, de abis.

Altruist, se dăruieşte pe sine, cel trecut prin cazne, spre mai înalte cauze: *„Pietrele clădite în mine/ Arse de soare, bătute de vânturi/ Le dăruiesc şi le aşez tot eu/ La temelia fortului ce alţii înalţă*" („Pietre pentru templul altora)". Săgeata iubirii pentru aproapele ţinteşte, în unele poeme, anumite persoane dragi, mama („Mamei", „Bucuriile unei mame"), sau Silvia („Clipe risipite – Silviei"): *„Zilele noastre/ De aur; / Viaţa mea/ Şi a ta*".

Simbolică, pâinea dă chiar titlul poemului „Cetăţile pâinii şi păcii", în care se simte *„un imens pridvor de gânduri/ Spre pâine*", ca într-un pronaos al existenţei.

Filosofia de viaţă ocupă un spaţiu generos în volumul „La porţile gândului". În nemărginirea timpului, existenţa însăşi este doar *„marele popas*" („Cântec de toamnă") urmat de paradoxala *„Nelinişte/ Din lacul liniştit*" („Grădina somnului meu"), când se pregăteşte *„Pentru întâlnirea cea mare*" („Succes") cu eternitatea.

2. Cronica neliniştii

Pâinea dospeşte şi în acest volum, ca măsură a timpului: *„Câtă pâine/ S-a sfărâmat pe masa mea/ Când nu ai fost cu mine" („Întrebări").*

Rarefiate, instrumentele poetice dau culoare volumului „Cronica neliniştii", ca în această aliteraţie prefaţând memoria unei drame istorice: *„Ardeal!/ Arde deal/ În flăcări roşii/ Ca sufletul meu/ Călcat în picioare/ În veacuri*" („Ardeal"). Pe lângă încărcătura civică, întoarcerea la originile transilvane îl integrează în natura originară: *„Numai acolo sus/ Îţi poţi alina setea/ La izvoare"* („Cântec în veacuri").

Ca un marker fosforescent, epifora subliniază, arar e adevărat, nucleul câte unui poem: *„Plânge munte/ Plânge vale*" („Lupul"), *„Pietrele albe*" („Pietrele albe"), *„mijesc repetiţii*" („Mijesc repetiţii") etc.

Bardul respinge tentaţiile de a pactiza cu torţionarii, respectiv sindromul Stockholm: *„De ce m-aş face/ Că slujesc/ Pe cei care mă năpăstuiesc?*" („Stele căzute").

Bazat pe polisemie, Herlea apelează la antanaclază spre a surprinde cu balansarea intempestivă din celest în teluric: *„Aş vrea să fiu acolo/ Când se bat monezile de aur [...]/ Să dau semnalul [...]/ Celor ce bat/ La porţile visării*" („La porţile viselor").

Economist, Herlea face economie de cuvinte, spre esenţializare. Reflecţiile şi intuiţiile de o clipă se concentrează, aproape ca în haiku. Economia tranşează între explicit şi implicit, între clar şi obscur, în

favoarea celor din urmă, cu tentă de prolixitate. Până și partea confesivă a versurilor rămâne gnomică, drapată în faldurile metaforei.

Frecvente, metaforele conduc la pilde biblice, ca aceea a filantropului Sfânt Policarp (cu multe roade): *„Dacă acolo găsesc/ Hambare cu fructe și grâu,/ Să hrănesc pe toți aceia/ Ce zac pe pridvorul/ Caselor..."* („Hrana cea bună"). Din nou, pâinea salvatoare!

Reflecția filosofică străbate întreaga creație poetică herleană, chiar și atunci când asocierea cuvintelor pare un joc: *„Iar eu mă topesc/ În pământul/ Mântuirii mele/ În singurul loc/ Cu noroc*" („Sub aripi"). Presupunem că sentimentul religios ar fi fost mai puternic, fără constrângerile ateismului din jur care l-ar fi penalizat pentru tangența versului cu versetul. Ca atare, termenii par a fi metaforici: *„Să împac c-o sărutare/ Icoane nevăzute/ Să rostesc o rugăciune/ Pentru stelele căzute*" („Stele căzute"). Cuvinte ecleziale, ca icoană, rugăciune, cupole, mucenici, sfânt, mântuire, ctitorie, toiag, altar, strană, catapetesmă etc. lasă loc echivocului, prin contextul uman în care se inserează, dar cu atât mai mult sporind aura inițiatică.

Ca o prescură, grija pentru aproapele poetului *„e plămădită/ Din miezul acela alb/ Al pâinii calde"* („Grija").

Temă tangențială, iubirea trimite și ea, enigmatic, la Biblie: *„Iubirea mea e omul*" („Obsesia"); *„Dragostea cea mare*" („O poartă"). În plus, iubirea pentru soție, Silvia, transpare din loc în loc, ca un balsam pe sufletul omului rupt pe nedrept de familie. Sufletul ei, apă lină și adâncă, rămâne un mister, ca marea înrâurită de fazele lunii, *„Asemenea ochilor mei/ Când nu pot pătrunde/ În adâncul apelor tale/ Unde e izvorul cel mare/ Și clocotul ei."* („Sub oglinda apelor"). Personificând, Herlea recurge la izvoarele poeziei românești, la Costache Conachi, veritabil precursor, în viziunea căruia ochii iubitei *„Săgetează din sprâncene*". După aproape două secole, Herlea se regăsește în același spațiu alegoric: *„Ochii tăi/ Minunate căi/ Cheamă ca stelele/ Pătrund ca săgețile/ Ard*" („Izvor").

Tot alegoric, a semnalat o schimbare dezastruoasă în etosul românesc: *„Intrarea în lumea bunului plac*" („Bunul plac"). Ne place, nu ne place, pe alocuri am rămas în aceeași lume, *„În jungla fără nume*". Într-un asemenea mediu, până și sinele își pierde identitatea morală: *„M-am întors/ Să caut adăpost/ În mine/ Unde m-am întâlnit/ Cu întunericul/ Ce căuta lumina" („*Cioplitorul"*).*

Sentimentul tranziției transpare în demersul creației: *„Paginile mele/ Sunt scrise/ Cu cerneala ploilor*" („Paginile mele"). Un alt sentiment, cel al perpetuității, îl responsabilizează pe omul înrădăcinat într-un solid arbore genealogic transilvan: *„Aud ecoul părinților mei.../ Ca să îl trimit pe unda veacurilor/ Celor din spatele meu*" („Moștenire").

Un florilegiu liric, poeme filosofice uneori cu substrat religios (dar nu mistic), poeme de iubire, sau chiar poeme intuitiv patriotice, toate rupte din trăirile intime ale omului Herlea, cu sinceritate se structurează într-o poezie de idei, cu substrat liric...

Natura ca peisaj apare doar spre a sublinia o idee: „*Umbrele dealului/ Sunt treptele pridvorului/ Pe care nu vreau să le urc [...]/ Pe care nu le doresc/ Sunt legi ale unei lumi/ Închise...*" („Lumi în umbre"). De regulă trist, cântecul lui Herlea invocă glia străbună, pridvorul casei părintești, dar mai ales „*Omul, de totdeauna rană/ Deschisă/ În trupul pământului*" („Prin grotele gândului"). Ne poartă spre gravura lui Goya, „Somnul rațiunii naște monștri", căci oare ce putea să-și dorească poetul încarcerat, decât „*să rup otgoanele/ Ce-mi strâng/ Mâinile și picioarele*" („Stăpânul gândului")?

Creștin nedeclarat, „*cu blândețea cuvântului*" („Tridentul meu") Herlea recurge la pilde biblice sau expresii ecleziale, spre revelarea umanismului structural: *„Arunc/ Pietrele ucigașe/ Cât mai departe/ De drumul/ Pe care trecătorii pândesc/O rază"* („Pânda").

În același timp, credibila-i credință se anunță prin sporii speranței: „*Cine/ Îmi dă toiag/ Să mă simt/ Sprijinit*" („Neliniște").

3. Pe puntea întrebărilor

Sentimentul religios devine mai pregnant în al treilea volum, „Pe puntea întrebărilor", unde gnoseologia confruntată cu animismul caută răspunsuri existențiale. Cu preponderență filosofic, poemul privește spre natură ca peisaj, cu mări, holde (precursoare ale pâinii), furtuni, noroi, vânturi sau izvoare, doar spre a-și explicita figurativ gândurile și sentimentele. Indirect, chestionează evoluționismul în vogă la acea vreme: „*De ce asculți de Dumnezeu/ Cel darnic/ Să iei înapoi/ Ce s-a-ntrupat din tine, Pământule!"* („Pământule"). Ușor voalat, limbajul artistic devine conotativ, ambiguu, cu multiple interpretări și posibile trimiteri la chinuirile sale, făcând din „*pala d'oro*" un „*iconostas torid de sânge*" („Pala d'oro").

Aluzivă este și trimiterea la Geneză (Biblie, Geneza 3:19): „*Acolo unde-ajung [...]"/ De unde am pornit*" („Întoarcere").

Navigator prin viață „pe puntea întrebărilor", confruntând furtunile incertitudinilor și cinismului torționar, „*Căci nimeni nu știe/ Ce are să fie.../ Când vulcanii zâmbesc*" („Incertitudine"), își menține conștiința și datoria perpetuității: „*Trec anii peste viața mea/ Și fac o punte de cer/ Între cei ce suntem acum în castel/ Și cei ce vor privi înapoi*" („Succesiune").

Chinurile nemeritate şi-au lăsat amprenta „*În noaptea închisorii mele*" („Huma şi sângele"), forţându-l la chinurile iadului, „*În cunoscutul bac/ Al lui Caron/ Să mă facă să trec/ Şi să tac*" („Inimile mele").

Dincolo de suferinţe sau iubiri, dincolo de patriotism sau tristeţe, înţelepciunea senectuţii îl întâmpină într-o oază de meditaţie târzie, unde pacea sufletului vine doar „*în anii/ Pletelor albe*" („Pace de toamnă"). Resemnarea se instalează calm, imperturbabil, într-un subtil joc de cuvinte în care vechiul zid devine rid: „*Azi mă uit la mâna mea îmbătrânită/ Şi fiecare rid e-un semn lăsat/ de zidul ce-odat-am încercat/ Să-nalţ spre cer"* („Odinioară"). Sau, la fel, iarna e doar un simbol al senectuţii: „*Mă văd cu părul alb/ Mai alb ca lumina/ Nopţilor de iarnă"* („Adâncuri").

Indus şi prin brevilocvenţa textului, sentimentul efemerităţii îl apropie de poemul scurt nipon, prin sugestii evazive: „*Drumul meu spre soare/ Brăzdat ca o zebră/ Mă doare.*" („Alternanţe"). Poate fi alternanţa zilei cu noaptea, a vieţii cu moartea, a bucuriei cu durerea, dar poate fi, la fel de bine, monotonia vieţii repetându-şi cunoscutele clişee.

Volumul cuprinde şi încercări de poezie patriotică, dincolo de fanfaronada regimului care îl adusese pe Herlea după gratii: „*Ai fost-odată graniţă/ Un mal ce-ai apărat o ţară"* („Predeal"). Sugerând caracterul „pasager" al regimului opresiv, recurge la rădăcini: „*Pravilele mele/ [...] Puterea lor pentru neamul meu/ E în rădăcinile ce nu pot fi smulse din adâncuri"* („Pravile"). Poetul nu i-a uitat, dar nu a căutat să se răzbune pe oprimatori, în ochii cărora „*n-am citit/ Măreţia monstrului înaripat*" („Mirul plângerii"). Amintirile de „*pe banca de tortură*" îi înfăţişează „*Minciuna/ Şi-nşelăciunea/ Logodite*" („Lupta"). Deşi nu ţine cont de ritm şi rimă, poemul lui Herlea degajă o muzicalitate proprie, subliniată de multiple şi surprinzătoare sinereze, menite să atragă atenţia asupra unei clipe aparte.

Suferinţele îndurate se întâlnesc „pe puntea întrebărilor" cu intuiţiile existenţiale în căutarea unui răspuns care „*Deschide pe loc/ Porţile/ Pentru ochii/ Care vor să vadă/ Cum se dărâmă/ Marginile orizontului*" („Orizont"). Durerea, frica, suferinţa, plânsul, truda, neputinţa şi foamea, toate „*bat la uşa întrebărilor*" („Adâncuri") spre a-şi găsi răspunsurile, invocând uneori, aluziv, ajutorul divin, chiar dacă îl ispitesc extremele: „*M-aud chemat de un Înger şi de-un Lucifer*" („Duplicitate").

Explicită, influenţa poetului luminii se dezvăluie în poemul „Blaga", în care florile „*le-ai aşezat pe ochi,/ Să se-aprindă, de luminile tale/ Culorile/ Şi formele/ Toate într-o singură-mpărăţie, a Gândului*". Ambii proveniţi din vechi familii transilvane, Blaga şi Herlea se înrudesc: tatăl poetului, Alexandru Th. Herlea, a fost văr primar cu poetul Lucian Blaga.

Ultimul poem al volumului, „Semn de întrebare", subliniază brevitatea vieții, ca floarea de cireș în poemele scurte nipone, apelând elegant la o dublă sinalefă: „*Petala fină/ Ține doar o clipă/ În ziua-n care se-nfiripă – / Apoi moare/ Ca orice floare*". În sfârșit, la capătul „punții", răspunsurile se lasă așteptate: „*Voi rămâne/ Semn de întrebare*".

Intelectual activ, onest, distins, autorul posedă buna creștere cultivată în România antebelică... A iubi, a fi patriot, a gândi, a crede, a exista, toate la un loc reprezintă un mod de a te cunoaște și de a cunoaște lumea.

*

Când gustăm un răsunoi de pâine caldă, nu stăm să ne explicăm senzația gustativă. Când citim versurile lui Herlea, nu stăm să-i detaliem tehnica poetică. Ele ne ajung la suflet, pur și simplu. Aceste versuri, concepute doar ca hobby, devin unică moștenire: „*La despărțire, pe mine stăpân, / Doar ele rămân".*

Herlea demontează realul zbuciumat, spre a-l plămădi în aluatul metaforic al stării de spirit aburind de zbateri interioare.

La 45 de ani de la publicare, cele trei volume ale lui Herlea ne conving că sclipirile sale lirico-meditative înseamnă a intui viața prin simțuri și bun simț, nu a o interpreta prin gnoseologie sau materialism, cum l-ar fi îndemnat vremurile.

ESEU

Walter BENJAMIN

„Sarcina traducătorului”

În aprecierea unei opere de artă sau a unei forme de artă, luarea în considerare a receptorului nu se dovedește niciodată fructuoasă. Nu numai că orice referire la un anumit public sau la reprezentanții săi este înșelătoare, dar chiar și conceptul de receptor „ideal” este dăunător în considerația teoretică asupra artei, deoarece tot ceea ce postulează este existența și natura omului ca atare. Arta, în același mod, postulează existența fizică și spirituală a omului, dar în niciuna dintre lucrările sale nu se preocupă de răspunsul lui. Nicio poezie nu este destinată cititorului, nicio imagine privitorului, nicio simfonie ascultătorului.

Este traducere destinată cititorilor care nu înțeleg originalul? Acest lucru pare să explice în mod adecvat divergența poziției lor în domeniul artei. Mai mult, pare să fie singurul motiv imaginabil pentru a spune „același lucru” în mod repetat. Căci ce „spune” o operă literară? Ce comunică? „Spune” foarte puțin celor care o înțeleg. Calitatea sa esențială nu este declararea sau transmiterea de informații. Totuși, orice traducere care intenționează să îndeplinească o funcție de transmitere nu poate transmite altceva decât informații – deci, ceva neesențial. Acesta este semnul distinctiv al traducerilor proaste. Dar oare nu considerăm, în general, drept substanță esențială a unei opere literare ceea ce ea conține în plus față de informații – așa cum va admite chiar și un traducător prost – insondabilul, misteriosul, „poeticul”, ceva pe care un traducător îl poate reproduce numai dacă este și poet? Aceasta, de fapt, este cauza unei alte caracteristici a traducerii proaste, pe care, în consecință, o putem defini drept transmiterea inexactă a unui conținut neesențial. Acest lucru va fi adevărat ori de câte ori o traducere se angajează să servească cititorului. Totuși, dacă ar fi destinat cititorului, același lucru ar trebui să se aplice și pentru original. Dacă originalul nu există de dragul cititorului, cum ar putea fi înțeleasă traducerea pe baza acestei premise?

Traducerea este un mod – o formă. Pentru a o înțelege ca mod, trebuie să ne întoarcem la original, pentru că acesta conține legea care guvernează traducerea: traductibilitatea ei.

Problema traducerii unei opere poate fi înțeleasă în două sensuri. Și asta poate însemna: dacă lucrarea va găsi vreodată, în totalitatea cititorilor ei, un traducător adecvat; sau – și mai corect – dacă opera, în esența ei,

permite o traducere și, prin urmare, – potrivit sensului acestei forme – o cere. În principiu, prima întrebare admite doar o soluție problematică, în timp ce aceea a celei de-a doua este apodictică. Numai o gândire superficială, negând sensul independent al celei de-a doua, le va declara echivalente. În fața ei, trebuie să atragem atenția asupra faptului că anumite concepte relaționale își păstrează tot sensul, poate cel mai bun sens, dacă nu se referă a priori exclusiv la om. Astfel s-ar putea vorbi despre o viață sau de un moment de neuitat, chiar dacă toți oamenii le-ar fi uitat. Fiindcă, dacă esența lor ar cere să nu fie uitate, acel predicat nu ar conține nimic fals, ci doar o exigență căreia oamenii nu îi corespund și, în același timp, trimiterea la o sferă în care îi va fi corespuns: la amintirea lui Dumnezeu. În mod similar, traductibilitatea configurațiilor lingvistice trebuie avută în vedere, chiar dacă acestea sunt intraductibile pentru oameni. Și nu sunt oare – cel puțin într-o anumită măsură, potrivit unui concept riguros de traducere? – În această formă distinctă trebuie pusă întrebarea dacă traducerea anumitor creații lingvistice este sau nu necesară. Întrucât se poate spune că, dacă traducerea este o formă, traducerea trebuie să fie o caracteristică esențială a anumitor lucrări.

Traductibilitatea este esențială pentru anumite lucrări – asta nu înseamnă că traducerea lor este esențială în sine, ci mai degrabă că un anumit sens inerent originalelor se exprimă prin traductibilitatea lor. Este evident ca o traducere, oricât de bună ar fi, să nu însemne niciodată nimic pentru original. Cu toate acestea, este strâns legată de acesta din cauza traductibilității sale. Cu toate acestea, în virtutea traducerii sale, originalul este strâns legat de traducere; de fapt, această legătură este cu atât mai strânsă cu cât nu mai are importanță pentru original. Putem numi această conexiune una naturală sau, mai precis, o conexiune vitală. Așa cum manifestările vieții sunt strâns legate de fenomenul vieții, fără a avea importanță pentru aceasta, o traducere provine din original – nu atât prin viața, cât prin „supraviețuirea" sa. Căci o traducere vine mai târziu decât originalul și, din moment ce operele importante ale literaturii mondiale nu își găsesc niciodată traducătorii aleși la momentul compunerii lor, traducerea lor marchează etapa vieții lor continue.

Ideea vieții și supraviețuirii operelor de artă ar trebui privită cu o obiectivitate complet non-metaforică. Chiar și în vremuri de gândire supuse unor înguste prejudecăți, exista presupunerea că viața nu se limitează la corporalitatea organică. Însă nu poate fi vorba de a-și extinde stăpânirea sub sceptrul slab al sufletului, așa cum a încercat să facă Fechner, sau, dimpotrivă, de a-și baza definiția pe factorii și mai puțin concludenți ai animalității, cum ar fi senzația, care, de fapt, caracterizează viața doar ocazional.

Conceptul de viaţă este dat doar de tot ceea ce are o istorie proprie, şi nu este doar decorul istoriei. Fiindcă, în ultimă analiză, sfera vieţii trebuie să fie determinată mai degrabă de istorie decât de natură, cu atât mai puţin de ceva atât de fluctuant precum sentimentul şi sufletul.

Prin urmare, filozoful se confruntă cu sarcina de a descoperi şi a înţelege întreaga viaţă naturală prin viaţa mai cuprinzătoare a istoriei. Iar supravieţuirea operelor de artă nu este incomparabil mai uşor de recunoscut decât aceea a creaturilor? Istoria marilor opere de artă ne vorbeşte despre descendenţa lor, despre realizarea lor în epoca artistului, despre supravieţuirea lor potenţial eternă în generaţiile următoare. Acolo unde aceasta din urmă răzbate la lumină se numeşte faimă. Traducerile care sunt mai mult decât transmisiuni de subiect apar atunci când, în cursul supravieţuirii sale, o lucrare a atins vârsta faimei sale. Prin urmare, spre deosebire de pretenţiile traducătorilor răi, astfel de traduceri nu servesc atât de mult lucrării, ci mai degrabă îi datorează existenţa. În ele, viaţa originalelor ajunge la o recentă şi cuprinzătoare înflorire mereu reînnoită.

Fiind o formă de viaţă deosebită şi înaltă, această înflorire este guvernată de un scop deosebit şi înalt. Relaţia dintre viaţă şi intenţie, aparent evidentă, dar aproape dincolo de înţelegerea intelectului, se dezvăluie numai dacă scopul ultim spre care tind toate funcţiile individuale este căutat nu în propria sa sferă, ci într-una superioară. Toate manifestările intenţionate ale vieţii, inclusiv însuşi scopul lor, în ultimă analiză, îşi au scopul nu în viaţă, ci în exprimarea esenţei ei, în reprezentarea semnificaţiei ei. Astfel, în cele din urmă, traducerea serveşte în cele din urmă scopului de a exprima relaţia centrală reciprocă dintre limbi. Este imposibil ca ea însăşi să dezvăluie această relaţie ascunsă, imposibil să o stabilească; dar o poate reprezenta realizând-o sub formă germinativă sau intensivă. Această reprezentare a semnificaţiei ascunse printr-o încercare embrionară de a o face vizibilă este de o natură atât de singulară încât este rar, cu greu întâlnită în sfera vieţii non-lingvistice. Aceasta, în analogiile şi simbolurile sale, se poate baza pe alte moduri de indicare a sensului, altele decât realizarea intensivă – anticipativă, sugestivă –.

În ceea ce priveşte rudenia centrală postulată a limbilor, aceasta este marcată de o convergenţă distinctă. Limbile nu sunt străine unele de altele, ci sunt, a priori şi în afara tuturor relaţiilor istorice, interdependente în ceea ce doresc să exprime.

Cu această încercare de explicare, studiul nostru pare să se alăture, după ocoliri inutile, teoriei tradiţionale a traducerii. Dacă rudenia dintre limbi trebuie să fie demonstrată prin traduceri, cum altfel se poate face

acest lucru decât prin transmiterea cât mai exactă a formei şi semnificaţiei originalului? Cu siguranţă, această teorie ar putea cu greu defini natura acestei acurateţe şi, prin urmare, nu ar putea arunca o lumină asupra a ceea ce este important într-o traducere. De fapt, însă, rudenia limbilor este scoasă în evidenţă într-o traducere mult mai profund şi mai clar decât în similitudinea superficială şi indefinibilă a două poeme. Pentru a înţelege relaţia autentică dintre un original şi o traducere este necesară o investigaţie analogă cu argumentarea prin care o critică a cunoaşterii ar trebui să dovedească imposibilitatea unei teorii a imaginii. Acolo este vorba de a arăta că în cunoaştere nu ar putea exista obiectivitate, nici măcar o pretenţie la ea, dacă s-ar ocupa de imagini ale realităţii; aici se poate demonstra că nicio traducere nu ar fi posibilă dacă în esenţa sa ultimă s-ar strădui să se asemene cu originalul. Căci în viaţa de apoi – care nu ar putea fi numită aşa dacă nu ar fi o transformare şi o reînnoire a ceva viu – originalul suferă o schimbare. Chiar şi cuvintele cu sens fix pot suferi un proces de maturizare. Tendinţa evidentă a stilului literar al unui scriitor poate să se ofilească în timp, doar pentru a da naştere unor tendinţe imanente în creaţia literară.

Ceea ce a sunat proaspăt odată, poate suna banal, tocit, răsuflat mai târziu; ceea ce a fost cândva actual poate să sune într-o zi arhaic. A căuta esenţa unor astfel de schimbări, precum şi schimbările la fel de constante ale sensului, în subiectivitatea posterităţii, mai degrabă decât în viaţa însăşi a limbajului şi a operelor sale, ar însemna - chiar şi acceptând cel mai crud psihologism - să confundăm cauza principală. a unui lucru cu esenţa lui.

Mai pertinent, ar însemna negarea unuia dintre cele mai puternice şi fructuoase procese istorice din cauza incompetenţei gândirii. Şi chiar dacă s-ar încerca transformarea ultimei trăsături de condei a unui autor în lovitura de graţie a muncii sale, asta totuşi nu ar salva acea teorie moartă a traducerii. Pentru că tonul şi sensul marilor poezii se schimbă de-a lungul secolelor, se schimbă complet, se schimbă şi limba maternă a traducătorului.

În vreme ce cuvintele unui poet dăinuie în propria sa limbă, chiar şi cea mai măreaţă traducere este destinată să devină parte din creşterea propriei limbi şi, în cele din urmă, să fie absorbită de reînnoirea ei. Traducerea este atât de departe de a fi ecuaţia sterilă a două limbi moarte, încât, dintre toate formele literare, ea este cea însărcinată cu misiunea specială de a veghea asupra procesului de maturizare a limbii originale şi asupra propriilor dureri ale naşterii.

Dacă rudenia limbilor se manifestă prin traduceri, aceasta nu se realizează printr-o vagă asemănare între adaptare şi original. Este de la

sine înţeles că rudenia nu implică neapărat asemănarea. Conceptul de rudenie aşa cum este folosit aici este în acord cu uzul său comun mai restrâns: în ambele cazuri, nu poate fi definit în mod adecvat prin identitatea de origine, deşi, în definirea utilizării mai restrânse, conceptul de origine rămâne indispensabil.

Unde rezidă relaţia dintre două limbi, în afară de considerentele istorice? Cu siguranţă nu în asemănarea dintre operele literare sau cuvinte. Mai degrabă, toată rudenia supraistorică a limbilor stă în intenţia care stă la baza fiecărei limbi în ansamblu – o intenţie, totuşi, pe care nici o singură limbă nu o poate atinge prin ea însăşi, dar care este realizată numai prin totalitatea intenţiilor lor care se completează reciproc: limba pură. În timp ce toate elementele individuale ale limbilor străine - cuvinte, propoziţii, structură - se exclud reciproc, aceste limbi se completează reciproc în intenţiile lor. Fără a distinge obiectul intenţionat de modul de intenţie, nu se poate obţine o înţelegere fermă a acestei legi de bază a unei filosofii a limbajului. Cuvintele Brot şi pain „intenţionează" acelaşi obiect, dar modurile acestei intenţii nu sunt aceleaşi. Datorită acestor moduri, cuvântul Brot înseamnă ceva diferit pentru un german decât cuvântul pain pentru un francez, şi că aceste cuvinte nu sunt interschimbabile, că, de fapt, se străduiesc să se excludă unul pe altul. În ceea ce priveşte obiectul vizat, totuşi, cele două cuvinte înseamnă exact acelaşi lucru. În timp ce modurile de intenţie din aceste două cuvinte sunt în conflict, modul de a gândi completează ceea ce se înţelege; acolo obiectul este complementar intenţiei.

În limbile individuale, incomplete, sensul nu se găseşte niciodată în independenţa relativă, ca în cuvintele sau propoziţiile individuale; mai degrabă, este într-o stare constantă de flux - până când este capabil să iasă, ca limbaj pur, din armonia tuturor modurilor diferite de intenţie.

Dacă, totuşi, aceste limbi continuă să crească în acest fel până la sfârşitul timpului lor, atunci traducerea este cea care se aprinde asupra vieţii eterne a operelor şi a reînnoirii perpetue a limbajului, Traducerea încearcă iar şi iar acea sfântă creştere a limbilor: cât de departe e sensul lor ascuns de revelaţie, cât de aproape poate fi ea adusă de cunoaşterea acestei distanţe?

Aceasta înseamnă, desigur, să admitem că orice traducere este doar o modalitate oarecum provizorie de a aborda străinătatea limbilor.

O soluţie la această străinătate, alta decât una temporară şi provizorie, - una instantanee şi definitivă - , nu este la îndemâna oamenilor sau cel puţin nu poate fi aflată imediat.

Indirect, însă, creşterea religiilor coace sămânţa ascunsă într-o dezvoltare superioară a limbajului. Deşi traducerea, spre deosebire de

artă, nu poate pretinde permanenţă pentru produsele sale, scopul ei este incontestabil o etapă finală, concludentă, decisivă a întregii creaţii lingvistice. În traducere, originalul se ridică într-un aer lingvistic parcă mai înalt şi mai pur, în care, desigur, nu este capabil să trăiască permanent, aşa cum nu ajunge la el în toate părţile formei sale. Cu toate acestea, într-un mod minunat de pătrunzător, arată calea către tărâmul predestinat, până acum inaccesibil al reconcilierii şi împlinirii limbilor.

Transferul nu poate fi niciodată total, dar ceea ce ajunge în această zonă este acel element dintr-o traducere care depăşeşte simpla transmitere a subiectului. Acest nucleu este cel mai bine definit ca elementul care nu se pretează la traducere. Chiar şi atunci când tot conţinutul de suprafaţă a fost extras şi transmis, preocuparea principală a traducătorului autentic rămâne evazivă.

Cuvântul poetului din original nu este transferabil, deoarece relaţia dintre conţinut şi limbă este destul de diferită în original faţă de traducere. În timp ce conţinutul şi limbajul formează o anumită unitate în original, precum un fruct şi coaja lui, limbajul traducerii îşi învăluie conţinutul ca o haină regală cu pliuri ample.

Fiindcă înseamnă o limbă mai înaltă decât a sa şi, prin urmare, rămâne inadecvat, puternic şi străin de propriul său conţinut.

Această disjuncţie împiedică traducerea şi, în acelaşi timp, o face superfluă. Pentru că orice traducere a unei opere care are originea într-o anumită etapă a istoriei limbii le reprezintă pe toate din celelalte limbi în ceea ce priveşte un anumit aspect al conţinutului ei.

Prin urmare, traducerea, în mod ironic, transplantează originalul într-un tărâm lingvistic mai definitiv, deoarece nu mai poate fi înlocuit de o redare secundară. Originalul poate fi acolo numai din nou şi în alte momente. Nu este o simplă coincidenţă că cuvântul „ironic" ne aduce aici în minte ideile romanticilor. Ei, înainte şi mai mult decât oricare alţii, au fost înzestraţi cu o perspectivă asupra vieţii operelor literare, care are în traducere cea mai înaltă mărturie.

Cu siguranţă, cu greu s-au recunoscut în acest sens, ei dedicându-şi toată atenţia criticii, un alt factor, chiar dacă de mai mică importanţă, în viaţa perpetuă a operelor literare. Dar chiar dacă romanticii au ignorat practic traducerea în scrierile lor teoretice, propriile lor traduceri mărturisesc un simţ al naturii esenţiale şi al demnităţii acestei forme literare. Există o abundenţă de dovezi că acest simţ nu este neapărat cel mai pronunţat în poet; de fapt, el poate fi cel mai puţin deschis la asta. Nici măcar istoria literară nu sugerează ideea tradiţională că marii poeţi au fost traducători eminenţi, iar poeţii minori au fost traducători minori. Câţiva dintre cei eminenţi, precum Luther, Voss şi Schlegel, sunt incomparabil

mai importanţi ca traducători decât ca scriitori; unii dintre cei mai mari dintre ei, cum ar fi Hölderlin şi Stefan George, nu pot fi pur şi simplu subsumaţi ca poeţi, mai ales dacă avem în vedere întregul domeniu de aplicare a muncii lor. Cel puţin, nu ca traducători.

Întrucât traducerea îşi are propria ei formă şi, întrucât sarcina traducătorului poate fi privită ca fiind distinctă şi clar diferenţiată de sarcina poetului.

Sarcina traducătorului constă în a găsi acel efect intenţionat [Intenţie] asupra limbii în care traduce, care să producă în ea ecoul originalului. Aceasta este o trăsătură a traducerii care o diferenţiază în principiu de opera poetului, deoarece efortul acestuia din urmă nu este îndreptat niciodată asupra limbii ca atare, în totalitatea ei, ci numai şi imediat asupra unor aspecte lingvistice contextuale specifice. Spre deosebire de o operă literară, traducerea nu se găseşte în miezul pădurii limbajului, ci în afară, îndreptată spre coama împădurită a muntelui; o cheamă în ea fără să intre, ţintind acel singur loc în care ecoul este capabil să dea, în limba sa proprie, reverberaţia operei în cea străină. Nu numai că scopul traducerii diferă de cel al unei opere literare, ci intenţionează limba ca un întreg, luând o operă individuală dintr-o limbă străină ca punct de plecare, dar efortul este cu totul diferit. Intenţia poetului este spontană, primară, grafică; cea a traducătorului este derivată, ultimă, ideatică. Pentru că marele motiv al integrării mai multor limbi într-una singură adevărată a trecut la treabă spre a-şi împlini sarcina. Această limbă este una în care propoziţiile independente, operele literare, judecăţile critice nu vor comunica niciodată - căci rămân dependente de traducere; însă în ea limbile înseşi, completate şi împăcate în modul lor de semnificaţie, se armonizează.

Traducere din limba germană de **Cătălina FRÂNCU**

ISTORIA POEZIEI ROMÂNEŞTI

Mihai CABA

„Dragă şi dulce Veronică”
Veronica Micle – 174 de ani de la naştere

Titlul epistolar conduce, desigur, la Veronica Micle, cea pe care Mihai Mihai Eminescu o alinta astfel (şi nu numai aşa!) în nenumăratele sale scrisori de dragoste adresate celei pe care o venera peste poate într-o corespondenţă înfiripată între ei de-a lungul mai multor ani pentru a suplini cumva calvarul depărtării Iaşi – Bucureşti, aşternute potrivnic din 1877, când poetul a fost chemat expres de către scriitorul şi prietenul său Ioan Slavici la Bucureşti, unde a avut şansa primirii unui post, mai întâi de gazetar şi apoi de redactor şef al ziarului „Timpul”.

Iată ce îi scria *Emin* (aşa obişnuia să-şi semneze epistolele adresate *dragei lui Veronicuţe!)* în acea perioadă greu de suportat a exilului său în Capitală: *„Sunt cinci ceasuri de dimineaţă şi eu, luându-mă cu lucrul, n-am putut închide ochii încă. Acum, după ce-am sfârşit câte aveam de făcut, îmi închei ziua gândind la tine, pasărea mea cea sprintenă, cea voioasă şi tristă totodată şi aş vrea să pun mâna pe tine, să te sărut pe aripă... pe locul unde va fi fost odată două aripi, pe umărul tău cel alb şi rotund şi frumos. Dar trebuie să-mi pun pofta-n cui, căci în acest moment tu dormi dusă, în pătuţul tău aşternut desigur c-o fină pânză de in, iar eu mă uit în lumânare şi gândesc la tine. Dormi şi nu te trezi, draga mea Nicuţă, că eu te păzesc tocmai de aici.”* (7 martie 1880)

Şi cuvintele de răspuns ale Veronicăi nu se dezminţeau în dorul ei abia stăpânit: *„Eminul meu iubit,* (...) *când vii să te revăd, să te mai pup, să te mai cănăjesc şi apoi să te mai mângâi, şi să-ţi cer iertare frumuşel şi apoi într-o lungă şi dulce sărutare să se uite toate relele. Când? Mitule când ai putea să vii la Iaşi să fim împreună ce bine ar fi! Dar tu nicând nu te gândeşti la aşa ceva, vălmăşagul Bucureştilor îţi răpeşte dorul de mine, viaţa ta e plină şi nu simte trebuinţa prezenţei mele, totuşi te pup şi te răspup şi te îmbrăţişez* doucement et gentilement. Toute a toi *Veronica.”* (19 martie 1880)

Înamorat şi impresionat, poetul ar fi dat desigur o *„raită”* la Iaşi, mai ales că şi dragul său prieten *Ionică* (Creangă!) îl tot implora să revină aici *(Vino, frate Mihai, că fără tine mă simt străin!),* numai că, pe lângă neputinţa găsirii unui cât de mic răgaz la redacţie, nu găsea nici trebuincioasele cheltuieli materiale spre a-şi împlini dorinţa.

Iată, în schimb, ce-i propunea mai târziu Veronicăi: *„(...) Şi încă să mai ştii una. Mi-am scos ceasornicul meu de aur de unde şedea cu chirie la părintele Strul Avrum şi mă fudulesc cu el. Ştii că în el e pururea*

posibilitatea imediată de-a te aduce la Bucureşti cu nepusă-n masă, căci el reprezintă oricând capitalul necesar pentru transportul celui mai scump odor ce-l am eu în Iaşi, încât eu îmi imaginez următoare consecuţiune în prezenţa celor două odoare ale mele: când tu vei fi aici, el poate lipsi, când tu vei lipsi el va-ncerca să vie la loc. Îţi poţi tu închipui a cui prezenţă o prefer. Ce faci c-un ceasornic? Te uiţi la el. Pe când cu tine? Câte nu facem noi de par ceasurile minute şi zilele sferturi de ceas?" (7 februarie 1882).

Aplecarea spre această corespondenţă memorabilă dintre Poet şi Muza lui inspiratoare, fie dintr-o pornire de cititor împătimit, fie şi dintr-o simplă curiozitate, are menirea să reliefeze miezul unei relaţii înrâuritoare pentru istoria literaturii române. Această oportunitate este oferită drept un *„regal bibliofil"* de către prestigioasa editură ieşeană Polirom, care avea s-o dea la iveală în anul 2000, prin apariţia revelatoare a volumului epistolar *„Dulcea mea Doamnă, Eminul meu iubit,* corespondenţă inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle", considerat pe bună dreptate un adevărat eveniment literar al anului respectiv, în care se împlinea un veac şi jumătate de la naşterea amândurora. Cuprinzând fragmente sau reproduceri integrale ale scrisorilor celor doi poeţi îndrăgostiţi, volumul în speţă acoperă biografic mai cu seamă perioada anilor 1880 – 1882 şi aruncă o lumină clară asupra tuturor accentelor idilice, drăgăstoase, de zbucium şi suferinţă, de căderi în ispită, de remuşcări şi de reveniri în speranţa împlinirii iubirii.

Dar pentru a înţelege mai bine contextul acestor scrisori memorabile, care subliniază aspecte inedite asupra exegezei liricii eminesciene, se impune mai întâi de toate o scurtă introspecţie biografică a vieţii Veronicăi Micle: născută în familia cizmarului Câmpeanu din Năsăud, în 22 aprilie 1850 (la aproape 100 de zile de la naşterea lui Mihai Eminescu!) şi, rămasă fără tată, dar şi fără un venit familial stabil, se mută împreună cu mama sa Ana la Tg. Neamţ şi de acolo, în 1853, la Iaşi, unde, după terminarea claselor primare, absolvă în 1863, cu calificativul *„eminent",* Şcoala centrală de fete; din comisia de examinare făcând parte alături de Titu Maiorescu şi prof. univ. Ştefan Micle, care avea să fie impresionat, deopotrivă, de frumuseţea şi de inteligenţa ei sclipitoare. N-a fost deloc de mirare că în 7 august 1864, la Cluj, la doar 14 ani ai Veronicăi (!), viitorul rector al universităţii ieşene , aflat la 46 de ani, se căsătoreşte cu ea şi-i atribuie numele de Micle. De aici încolo grija pentru lipsurile materiale ia un sfârşit convenabil, mai ales că în perioada 1867 – 1875 profesorul de chimie şi fizică Şt.Micle devine rectorul universităţii. În 1866, Veronica devine mamă la 16 ani, când a născut-o pe Valeria, iar doi ani mai târziu, în 1868, o naşte şi pe Virginia Livia, cel de al 2-lea copil al familiei Micle. În 1872, după cum relatează recent câţiva noi exegeţi,

rectorul Ştefan Micle îşi însoţeşte soţia la Viena pentru un consult medical, ocazie cu care îl roagă pe rectorul universităţii vieneze să-i înlesnească soţiei sale cunoaşterea capitalei imperiale. Acesta il recomandă pe Mihai Eminescu, cel mai bun dintre studenţii români.

Astfel, în primăvara acelui an, ca un semn sortit iubirii, are loc la Viena întâlnirea dintre Mihai Eminescu, student aici la filozofie, tânăr prezentabil cu plete fluturânde pe spate, cu frunte înaltă şi ochi luminoşi şi Veronica Micle, *„îngerul blond"*, cu părul lung şi bogat şi cu ochi albaştri, o doamnă în vârstă de 22 de ani (precum şi ai lui!), căsătorită de 8 ani şi mamă a doi copii, venită la Viena *„să se caute pentru o oareşicare eczemă* (pzoriazis)", dar să şi admire eleganţa proverbială a acestui renumit oraş european. N-a fost de mirare că săgeata lui Cupidon avea să le străpungă inimile, iar rătăcirile lor îndelungate pe străzile şi parcurile vieneze, cum şi vizitele de prin muzee ori galerii de artă aveau să înflorească într-o iubire pătimaşă.

Numeroşii biografi şi exegeţi ai operei eminesciene aveau să conchidă la unison că de la acest moment magic *„a început între cei doi o poveste tumultoasă de dragoste, care avea să continue, cu toate meandrele ei până la sfârşitul vieţii."* Însuşi strălucitul critic literar George Călinescu avea să-l confirme detaliat în ampla sa lucrare *„Viaţa lui Mihai Eminescu"*, reeditată în 1989.

În 1874, după doi ani de studii la Berlin, Mihai Eminescu revine în ţară şi la 1 septembrie se stabileşte la Iaşi, ca director al Bibliotecii centrale, poate că şi din motivul neuitatelor amintiri ale plimbărilor sale cu Veronica pe străzile Vienei. Într-adevăr, în 8 noiembrie 1974, în chiar ziua onomasticii sale, poetul îi adresează Veronicăi o primă scrisoare în termeni convenţionali: *„Stimată Doamnă, aseară v-am zărit într-o loje, pe care o ocupaţi la reprezentaţia de binefacere dată în folosul săracilor, în sala societăţii dramatice. Atunci, mi-am amintit de invitaţia primită, de a veni într-o joi la serata dv. literară. (...) Cred că voi putea ceti în salonul dv. o poezie (...). Primiţi respectul meu, Mihai Eminescu."*

S-ar cuveni subliniat acum faptul că, Veronica Micle, după ce se lăsase prinsă în *„mrejele aripate"* ale minunatelor poezii eminesciene, apărute după 1866, mai cu seamă în *Convorbiri literare,* sau poate (cine ştie?) după momentul crucial al cunoaşterii poetului la Viena, a debutat şi ea în literatură, în 1872, cu două lucrări în proză publicate sub pseudonim în *Noul curier român,* aşa cum menţionează *Dicţionarul literaturii române de la origini şi până în 1900,* Editura Academiei Române. De aici şi până la *seratele literare* pe care le organiza săptămânal Veroica Micle n-a fost decât un pas, bun prilej pentru Mihai Eminescu de a-l frecventa după sosirea sa la Iaşi. Ce-a urmat e lesne de închipuit, iar pentru biografi o

adevărată *„mană cerească":* trei ani (1874-1877) de iubire înfloritoare, cu greu tăinuită, dar plină de miez şi de culoare; cei doi fiind frecvent văzuţi împreună în saloanele literare, la *„Foişorul de poezie"* al Matildei Cugler Poni, la *„Bojdeuca din Ţicău",* pe banca de sub *Teiul* Copoului, astfel că *bârfele academice* ale protipendadei ieşene n-au întârziat să ajungă la urechile soţului, rector al universităţii.

Despre această perioadă fastă a iubirii lor avea să se destăinuie chiar poetul însăşi, consemnându-şi fericirea *„pe o margine de carte": „Ziua de 4/16 Febr. 1876 a fost cea mai fericită a vieţii mele. Eu am ţinut-o pe Veronica în braţe, strângând-o la piept, am sărutat-o. Ea-mi dărui flori albastre pe care le voi ţine toată viaţa mea."* De altfel, poezia *„Floare albastră"* scrisă sub influenţa cunoştinţei sale cu Veronica Micle şi publicată la 1 aprilie 1873 în *Convorbiri literare,* avea să fie întotdeauna *„dulcea"* floare a dragostei lor.

Aşa cum se întâmplă de cele mai multe ori, şi fericirea lor avea să intre în scurt timp în impas datorită *clevetirilor lumii,* dar şi a lui Titu Maiorescu, care nu vedea *„cu ochi buni"* această relaţie şi ca urmare, *„constrâns"* de împrejurări potrivnice, Mihai Eminescu, *„cu suflet rănit"*, părăseşte Iaşii şi, la 1 octombrie 1877, descinde la Bucureşti.

Reluarea legăturii cu Veronica Micle are loc mult mai târziu, dar imediat după decesul lui Ştefan Micle din 1879, când, la 8 august, Mihai Eminescu îi trimite o scrisoare de condoleanţe, dar şi mărturisitoare a iubirii, considerată de G. Călinescu *„una dintre cele mai frumoase şi mai tulburătoare scrisori de dragoste din literatura română".* Iat-o, în extrase: *„Veronică – e întîia dată că-ţi scriu pe nume şi cutez a-l pune pe hârtie – nu voi să-ţi spun, dar tu nu ştii, nici nu poţi şti cît te-am iubit, cît te iubesc. Atît de mult încît aş înţelege mai lesne o lume fără soare decât pe mine fără să nu te iubesc. (...) Dumnezeu nu e în cer, nu-i pe pământ; D-zeu e în inima noastră. Am înţeles că un om poate avea totul neavînd nimic, şi nimic avînd totul."*

Cu toate că venise *„momentul",* oficializarea legăturii lor era însă departe de a se produce, fiind mereu tergiversată de formalităţile acordării pensiei de urmaş, fără de care Veronica ar fi fost lipsită de mijloacele subzistenţei traiului. În schimb, în sept. – oct. 1879, venind ea la Bucureşti, după cum spune Slavici în *Amintiri,* petrec împreună o adevărată *„lună de miere",* dar *„fructul"* acesteia avea să fie ...*avortat.* Mai departe, doar corespondenţa lor, când patetică, când desnădăjduitoare, presărată cu aluzii de gelozie şi reproşuri, de-o parte şi de alta (cazul *Caragiale* – al ei, cazurile *Mite Kremnitz, Cleopatra Poenaru* – ale lui), a reuşit să păstreze această iubire până la sfârşitul sfârşitului celor doi inamoraţi. După apariţia primelor semne ale bolii lui Mihai Eminescu, în 5 iunie 1883, la Iaşi, la inaugurarea statuii ecvestre a lui Ştefan cel Mare, Veronica Micle se

arată foarte deprimată şi desnădăjduită de a nu fi fost din nou împreună. Mai târziu, mereu îngrijorată, în 1888, Veronica merge la Botoşani să-l întâlnească pe Eminescu, aflat în îngrijirea surorii sale Harieta, chiar dacă ştia că aceasta îi poartă de multă vreme o ură neîmpăcată. Îi dăruieşte primul exemplar al volumului ei de poezii cu dedicaţia: *„Scumpului meu Mihai Eminescu, ca o mărturisire de neştearsă dragoste".* Reuşeşte cu greu să-l ia de acolo şi să-l ducă la Bucureşti pentru tratament la sanatoriul dr. Şuţu. Dar *„clipa cea repede s-a lepădat"*! Pe 15 iunie 1889, la orele 4 dimineaţa, Mihai Eminescu devine o Stea în Veşnicia Cerului, după ce compusese ultima sa poezie *„Stelele-n cer":* „Pînă nu mor,/ Pleacă-te, îngere,/ La trista-mi plîngere/ Plină de-amor.// Nu e păcat/ Ca să se lepede/ Clipa cea repede/ Ce ni s-a dat?"!

Presa vremii, consemnând Slujba de la Biserica *„Sf.Gheorghe"* şi înmormântarea lui Mihai Eminescu din 17 iunie 1889, sub un tei din Cimitirul Bellu, avea să strecore şi o... notiţă: *„o doamnă din Moldova, îmbrăcată în negru, a aşezat pe pieptul poetului un buchet de flori „Nu-mă-uita"! Sigur, nu putea fi alta decât cea care l-a iubit, l-a inspirat şi l-a ajutat în clipe grele, Veronica Micle."*

Premoniţial, precum s-a destăinuit unei prietene din Constanţa, după vizita poetului la spital, Veronica Micle, răpusă de jale, avea să compună (în doar 20 de minute!) poezia tulburătoare, *Raze de lună,* publicată în cotidianul România pe 20 iunie 1889.

„Ce n-ar da un mort din groapă pentr-un răsărit de lună! / Ai zis tu, şi eu atuncea, cînd pe-a dorului aripe / Duşi de al iubirei farmec – privind cerul împreună - / Noi visam eternitate în durata unei clipe."

Desnădăjduită, suportând cu greu pierderea dragului ei *Emin*, după două săptămâni de chin părăseşte Bucureştiul şi se refugiază în durerea ei imensă la Mănăstirea Văratec. Aici, ca o alinare, transcrie într-un caiet toate poeziile ce i-au fost dedicate de poet, cum şi poeziile pe care ea le-a adresat iubitului ei drag. Recitindu-i şi scrisorile, un paragraf al uneia avea să-i strecoare gândul morţii: *„Aşa te iubesc şi eu – mai mult decât viaţa, mai mult decât orice în lume şi pururea cu frica-n sân, aş vrea să mor or să murim împreună, ca să nu mai am frica de a te pierde."* Transfigurată, ideea suicidului prinde şi contur poetic: *„O! Moarte vin de treci/ Pe inima-mi pustie şi curmă a mele gânduri/ S-aud cum uraganul mugind în grele cânturi / Se plimbă în pustie mânat de aspre vânturi,/ Mi-e dor de-un lung repaos... Să dorm,/ Să dorm pe veci."* (datată 1 aug. 1889)

Trecând de la gând la faptă, tot pe 1 august, îi solicită unei cunoştinţe (Smaranda Gârbea din Tg. Neamţ) să-i facă rost de o sticluţă de arsenic, pe care o şi primeşte în ziua următoare. Clipa nefastă vine în seara lui 3 august, când, după vizita unor prieteni de la Iaşi, s-a retras în camera

ei şi a băut întreg flaconul. Încercarea de a fi salvată a eşuat şi după mai multe ore cumplite de agonie, pe 4 august 1889, *„fix după 50 de zile de la sfârşitul lui!",* Veronica Micle pleacă la Cer să-l întâlnească şi să fie acolo împreună.

A fost înmormântată în cimitirul mănăstirii „Sf.Ioan" de la Văratec. Pe placa mormântului i-au fost încrustate pentru posteritate versurile ei memorabile: *„Şi pulbere ţărînă din tine se alege/ Căci asta e-a lumii nestrămutată lege./ Nimicul te aduce, nimicul te reia,/ Nimic din tine-n urmă nu va mai rămânea."*

Se vor împlini anul acesta 132 de ani de atunci...

„Ce s-au ales din două vieţi?
O mână de cuvinte,
Căror abia le-or da un preţ
Aducerile aminte."

De atunci până acum şi poate mai departe rămâne stăruitoare o aceeaşi întrebare: *„Oare cum ar fi arătat poeziile lui Mihai Eminescu dacă n-ar fi fost inspirat de* Îngerul blond, *aşa cum o alinta poetul pe cea care i-a furat inima pentru totdeauna,* Veronica Micle?"

Răspunsul îl vom găsi, desigur, în scrierile romanţate ale unor reputaţi scriitori şi în numeroasele studii monografice ale biografilor şi exegeţilor vieţii şi operei celor doi poeţi îndrăgostiţi, între care îl citãm pe unul mai recent, exprimat în aprecierea poetului Ioan Pintea, cel care în 2008 s-a îngrijit de apariţia unei noi ediţii a poeziilor Veronicăi Micle: *„Atâta timp cât Eminescu va fi pomenit în literatura română, alături de el va fi permanent şi dulcea Doamnă, Veronica Micle. Că fără ea Eminescu, ca om şi ca poet, nu e întreg."*

Şi mai mult decât atât, vom găsi un răspuns recent pentru întrebarea pusă dat de către noi *„eminescologi"* care consideră că cea mai fertilă şi sclipitoare *producţie lirică* a lui Mihai Eminescu s-a produs în perioada ieşeană 1874-1877, pe care o etichetează elocvent *„perioada veroniană"* a Poetului.

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe ori fie timpul, fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare", nici în „Poezia", ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. La unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri". Pe unele le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care le-au trimis, şi pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră.

Rumänische Lyrikanthologie: Von den Anfängen bis heute, Herausgegeben von **Christian W. Schenk**, vol. I. – 284 p., vol. II. – 384 p., vol. III – 414 p., vol. IV – 410 p., „Dinysos" Verlag, Boppard am Rhein, Germania, 2023.

Despre Christian W. Schenk şi activitatea sa s-a scris de mai multe ori în revistele ieşene „Convorbiri literare" şi „Poezia." De asemenea, în Poezia", am publicat grupaje consistente, ilustrative pentru maniera în care se lucrează la cenaclul online care îi poartă numele. Pe de altă parte, am recenzat/ semnalat diverse volume originale sau de traduceri ale sale, antologia coordonată el, cu selecţii din creaţiile membrilor cenaclului, după cum şi mai multe volume de autor ale acestora ş.a.. Acum semnalăm succint (mai amplu o vom face în „Convorbiri literare") *Anthologie der rumänischen Dichtung von dem Anfangen bis heute/ Antologie de lirică română de la începuturi şi până astăzi*, pe care Christian W. Schenk a gândit-o în 6 volume. Până acum au apărut primele patru, celelalte două, din discuţiile cu antologatorul şi traducătorul, sunt prevăzute să apară în anul 2024.

În ce priveşte felul a gândit şi a efectuat selecţia, autorii fiind antologaţi în ordinea anului naşterii lor, se poate înţelege care a fost viziunea sa şi trecând în revistă numele acestora, de la Ienăchiţă Văcărescu, Ioan Budai-Deleanu, Zilot Românul, Gheorghe Asachi, Anton Pann la, spre finele volumului al patrulea, Ben Corlaciu, Nicholas Catanoy, Anatol E. Baconsky sau Nichita Stănescu, George Astaloş, Anghel Dumbrăveanu, Pavel Boţu, Nicolae Breban, Nicolae Labiş, Grigore Vieru, Gheorghe Grigurcu ş.a.

Despre felul în care traduce în germană s-au pronunţat deja specialişti în domeniu. Adăugăm, acum, că este de remarcat din multiple perspective ceea ce face Christian W. Schenk (colaborator „de cursă lungă"

al revistelor ieşene „Convorbiri literare” şi „Poezia”), din proprie iniţiativă, din ce ştiu de la el, cel mai adesea (dacă nu mereu) fără a primi sprijin financiar din partea statului nostru, transpunând în limba lui Goethe mii de pagini din poezia română clasică şi contemporană, după cum şi din poezia germană în română. Şi, din câte ştiu, va mai publica şi alte pagini, contribuind, în ce ne priveşte, la imaginea literaturii, a poeziei române în Germania.

Acum semnalăm, aşadar, succint, primele patru volume ale acestei ample antologii, care însumează, aproape 1500 de pagini, cu gândul şi de a reveni asupra ei după publicarea celorlalte două, analizând, poate mai amplu, şi alte alegeri ale lui Christian W. Schenk. Este o carte a cărei apariţie trebuie să fie cunoscută şi la noi în ţară.

Editor **Keshab Sigdel**, *Madness. An Anthology of World Poetry*, introduction (*Poetry and madness*): K. Sigdel, Cover art by: Sushila Singh, Post Press, Kathmandu, Nepal, 2023, 614 p.

Semnalăm, succint acum (mai amplu în „Convorbiri literare”) o antologie apărută la Kathmandu, în Nepal, editor fiind Keshab Sigdel. De altfel, nici numele lui şi nici ale altor poeţi nepalezi nu sunt necunoscute cititorilor revistei noastre. În câteva numere ale revistei, recent, am publicat grupaje destul de consistente de poezie nepaleză.

Tema acestei antologii – al cărei proiect, aidoma altora pe care le-am semnalat (şi) în această rubrică – a prins contur în pandemie („întreaga lume se străduie să afle sensul lucrurilor pe măsură ce pandemia e tot mai rea” – Keshab Sigdel, în paginile de început, *Poezie şi nebunie*) este nebunia, în atît de diversele ei forme de manifestare, după cum se vede şi din poemele celor antologaţi, aproape 3000 de autori din diverse ţări din toate părţile lumii, între care şi din România (doi autori, ambii din Iaşi, Valeriu Stancu şi subsemnatul).

Parte dintre cei antologaţi au fost publicaţi în revista noastră sau/ şi în „Convorbiri literare” (Adjei Agyei-Baah, Bhupeen, Hemant Biwas, Lana Derkač, Abhay K., Jeton Kelmendi, Naji Naaman, Tamer Oncul, Alex Pausides, Gabriel Rosenstock Petar Tchouchov ş.a.) De altfel, poemele câtorva autori din antologie, în traducerea Olimpiei Iacob, sunt publicate în acest număr al revistei. Unii ne-au vizitat oraşul (Attila F. Balazs, Germain Droogenbroodt, Laura Garavaglia, Bill Wolak ş.a.) dar cei mai mulţi sunt practic necunoscuţi cititorilor noştri, nefiind publicaţi în limba română, cel puţin după ştiinţa mea. Sunt, aşadar, aproape trei sute de voci poetice care vorbesc despre formele de nebunie pe care le-a inventat omul, fie că este vorba despre războaie, boli create în laborator, crize valutare, ale petrolului („oamenii se transformă în bestii sălbatice/ în nevoia lor

pentru această conductă a vieții" – Kamala Wijeratne, Sri Lanka, *Nebunie*) ș.a. sau, pur și simplu, creații ale minții contorsionate („Uneori nu se recunoaște pe sine/ Nu-și poate recunoaște propriile mîini, propriile picioare, propriul corp,/ nici chiar propria voce. I se pare că e un străin,/ Un om al unei limbi diferite care îl vînează/ douăzeci și patru de ore, ca o umbră – Sayeed Abubakar, Bangladesh).

O compoziție pe aproape 300 de voci, coordonată de poetul nepalez Keshab Sigdel, despre cum poate omul să aducă, într-o formă sau alta, nebunia în viața sa, pentru ca apoi să-l devoreze pas cu pas, clipă de clipă.

George Ceaușu, *Peregrin prin apele poeziei*, florilegiu, 2023, 168 p.; *În siajul corabiei cu stihuri*, 2024, 160 p., Editura Autograf MJM, Craiova

George Ceaușu, născut în Bulzești, Olt, în 1951, absolvent al Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, a colaborat la unele reviste, inclusiv „Poezia", și a început să publice în volum din anul 1995 (cu *La poarta somnului*, versuri). Sunt volume de versuri, mai ales, unul de reportaje (*Jurnalul dintre echinocții*, 2013), unul de proză (*Pescăria dintre răscruci* – autorul a lucrat până la pensionare în sectorul piscicol), și un altul de fabule, rondeluri și epigrame.

Acestea la care facem referire acum sunt două colecții în care autorul pare că povestește, versificând, felul în care se vede pe sine în lume, anii de viață, modul în care vede împrejurul său, diversele aspecte ale cotidianului, natura, ceea ce ni se întâmplă ș.a.. Astfel, citim despre „moartea numită covid", case bătrânești, sat, stejarul din Bulzești, noaptea Sfântului Andrei, vremurile de azi în care au ajuns să plângă icoanele-n biserici, credință, manele, muze, o „rugă pentru albine", și ele amenințate de schimbările climatice și poluare, plecarea berzelor... și multe altele asupra cărora se oprește George Ceaușu. Impresia generală care se degajă, dincolo de orice fel de analiză, este că și-a dorit să povestească din experiența sa, să se mărturisească – acesta pare menirea de căpătâi, cel puțin a acestor două volume, singurele pe care le-am avut în față – în felul acesta în care a ales să scrie, mai ales în haină rimată, nu neapărat vreo formulă de poezie fixă consacrată. Și face asta uneori pe un ton confesiv, alteori cu umor, hâtru, alteori cu amărăciune.

Și, dat fiind că viața sa a fost legată de piscicultură, încheiem, și spre exemplificare, cu *Nu-i de-a bună*: „că peștii/ s-au hotărât/ să nu mai tacă/ și să revendice/ aripi în plus,/ cele avute/ mereu insuficiente/ i-au adus și-i aduc/ în abisurile cazanelor de tuci,/ unde,/ hirsuți atamani/ cu linguroaiele lor/ ca lopata tătucului Stalin/ i-au învățat și-i învață/ ce-i uscatul/ și zborșirea solzilor".

Alexa Pașcu, *Șoapte în amurg*, StudIS, Iași, 2015, 150 p.

Cu ceva timp în urmă semnalam în rubrica noastră un alt volum al lui Alexa Pașcu, Epigrame, apărut în 2022. Semnalăm și acest volum de versuri, apărut cu niște ani în urmă, și pornind de la faptul că autorul (deși prima sa carte, *Libertatea zborului*, 2000, totuși, a fost de versuri) a fost în atenția cititorilor săi preponderent cu scrierile sale în proză. Dacă în volumul de epigrame și-a muiat peniţa și în călimara cu „cerneală" specifică autorilor de gen, un amestec de satiră, ironie și umor, fie el și acid sau amar, după caz, volumul acesta este mai degrabă sub semnul nostalgiei, confesiunii, mărturisirilor ori panseului pe diverse teme care îl preocupă. Așadar, mai degrabă o mărturisire de sine în haină versificată. Adesea, în poemele sale, revine la „cuvânt" și la ce înseamnă acesta pentru el. Până și fumul, subțire urcând spre cer, într-o zi „l-a văzut" cum „făcea un joc lingvistic/ Scriind fel de fel de cuvinte/ Pe cer" (*Fumul*). „Fără cântecul cuvintelor/ Aș simți că stau în frig", scrie Alexa Pașcu (*Cuvintele-mi dau viață*), de aceea, în *Vremea nopților tăcute* scrie despre cum vede satul care „începe să renască" când soarele iese de după culme, despre felul în care vedea depărtarea altădată, „când am ajuns să cred/ Că pipăi orizontul" și cum, deși „a început să-mi albească părul" și gândea că „nu mai am după ce să alerg" a găsit puterea de a merge mai departe. Gândurile sale se îndreaptă spre diverse teme, de la zbuciumul lumii la noaptea de Înviere, ori de la „cerul iubirii, semne de schimbare, cum poți face ca un vis să aibă șansa de a se împlini, treptat („Da, visurile se împlinesc/ Treptat, nu deodată") ori despre... Sau despre cum „poezia nu se prea vinde", pentru că, scrie el, „*neînțelesele* cuvinte/ Ale poetului/ Nu sunt legume ce se găsesc la tarabă". Nu se vinde „pentru că poetul/ Nu-și negociază ochiul/ Și inima,/ Gândul și sufletul său/ Ci le dăruiește celor din jur/ în numele cuvântului".

Semnalăm, așadar, și această carte a lui Alexa Pașcu, dinspre începuturile în ale scrisului său, așezată sub semnul mărturisirii, dar și al cuvântului, dorindu-i să ajungă la sufletul cititorilor, și încheiem cu un scurt fragment din *Inseparabil de cuvinte* „Eu trăiesc și mă simt fericit/ Printre cuvinte,/ Aceşti îngeri ce mă înconjoară/ Și-mi mângâie mereu/ Sufletul".

Poeme alese de limbă germană, antologie bilingvă, selecție și traducere de **Cătălina Frâncu**, cuvânt însoțitor de Livia Iacob, Editura Junimea, Iași, 2022, 224 p.; *Boema se află la mare. Patru poetese de limbă germană*, selecție, prezentare și traducere de Cătălina Frâncu, Editura Pim, Iași, 2023, 280 p.

Semnalăm două cărți, două antologii cu poeme de limbă germană aduse în limba română de Cătălina Frâncu, colaboratoare a revistei noastre, în care, de altfel, au apărut, *avant la lettre,* câteva dintre textele cuprinse în aceste pagini. Sunt în aceste cărți antologate poeme semnate de Hölderlin, Else Lasker-Schüler, Rainer Maria Rilke, Hermann Karl Hesse, Gottfried Benn, Georg Trakl, Paul Celan, Ingeborg Bachmann, și, din cealaltă antologie, din nou Else Lasker-Schüler, Nelly Sachs, Rose Ausländer și Ingeborg Bachmann.

Sunt nume de referință ale poeziei de limbă germană, parte au mai fost traduse la noi în mai multe variante (cum este cazul cu Hölderlin, Rilke sau Trakl – la acesta din urmă un volum, în versiunea română semnată de Christian Wilhelm Schenk a apărut tot la Iași, la editura Timpul) de către mai mulți traducători, parte mai puțin. Fiecare dintre aceste traduceri, după cum și aceasta a Cătălinei Frâncu, oferă cititorului o altă o altă manieră de re-creare (cu atât mai mult când este vorba de poezie cu rimă, de forme clasice), o altă perspectivă, o altă viziune asupra versului acestor mari autori care au scris în limba lui Goethe, atât de apropiată și lui Eminescu.

Este un efort (am fost atent și la alegerea autorilor, a felului de a scrie a acestora, la felul în care văd aceștia poezia) care oferă cititorului o lectură de interes, o călătorie prin timp și feluri de a scrie, mitologie, istorie, moduri diferite de raportare la imaginar dar și la realitate ș.a. Nu demult a apărut o lucrare, coordonată de Muguraș Constantinescu, Daniel Dejica, Titela Vîlceanu, *O istorie a traducerilor în limba română din secolul al XX-lea*. *Domenii literare și nonliterare*. În cuvântul său de deschidere la primul volum Mircea Martin scria că importanța traducerilor este astăzi recunoscută nu doar în ce privește literatura ci, și „cunoașterea în ansamblul manifestărilor ei, de la cele dintâi pe scară filogenetică până la științele, filosofiile și artele contemporane." De aceea, astăzi, în „a cunoaște" înseamnă și „a traduce" (sau, poate, cum scrie M. Martin, „înseamnă, în primul rând, a traduce". Iar Cătălina Frâncu este o traducătoare neobosită, cu lecturi și alegeri interesante, din care, iată, parte le transpune și în limba română, ca dar pentru cei care vor să păşească și mai mult pe poarta tărâmului atât de frumos al lumii literaturii, al poeziei universale.

Încheiem, și cu titlu de exemplu, având și convingerea că vom mai scrie despre volume de traduceri ale Cătălinei Frâncu, cu un poem al Rosei Ausländer, *In memoriam Paul Celan*: „Nu s-a întors acasă/ mama/ nicicând n-a lăsat-o/ moartea/ hrănită de fiu/ cu negru lapte/ ea l-a ținut viu/ pe cel înecat/ în cerneala sîngelui/ Între versuri ascunse/ în spațiul vid/ luminând/ necuvîntul."

Adrian Filip, *Poemele primăverii*, Editura Pim, Iaşi, 2022, 48 p.

În martie 2019 scria în *Convorbiri literare,* rubrica „Autori moldavi, edituri moldave", despre o altă carte a lui Adrian Filip, anume *Dincolo de materie*, cu un cuvânt înainte (*Tentaţia totalităţii)* de Mirel Cană, apărută sub aceeaşi siglă, Pim, în 2016. Spuneam atunci (am avut în faţă şi alte cărţi ale autorului) că am regăsit, dincolo de elementele distinctive ale fiecărui volum în parte, o manieră de abordare cu elemente comune. Enunţam unele caracteristici generale, pornind de la ideea că universul pe care îl reflectă e, în fapt, departe de a fi o „călătorie" în/ o oglindire a cotidianului/ un „excurs" biografic. De fapt pendulează între o viziune a autorului asupra misticului/ un anume fel de imagine a trecutului şi răsfrângerea acestora atât în „azi", cât şi în universul său interior. Acestea, de altfel, sunt „întărite" şi de maniera de exprimare/ frazare, care uneori „călătoreşte" între – scurtând discuţia – „apăsare"/ încărcare chiar, aforistic şi sentenţios, alteori incantatoriu, ritualic. Acest fel de a scrie comportă şi discuţii/ riscuri, funcţie şi de eventualul lector. Sunt diverse astfel de aspecte care se întrevăd şi în această plachetă, cu elemente de vocabular/ termeni de rezonanţă mitologică, exotică ş.a., deşi este şi o „abatere tematică", natura/ primăvara sunt mai mult prezente, şi prin cromatică şi prin „parfumul de apă şi de flori", „aroma ciudată de iarbă şi copaci", „picioruşe miriapode de pe frunze" ş.a. Dincolo de simbolistica, despre care am mai amintit cu acea ocazie, şi aici pare ca o „călătorie" „aglomerată" de locuri/ nume/opţiuni interpretative ş.a.. Nici aici, cum nici în alte volume ale sale, nu regăsim texte în care să pară a miza excesiv pe tropi (deşi figurile de stil nu lipsesc), ci pe viziunea sa, cu elemente care îl caracterizează un „decor" liric/ o „atmosferă"... diferită, pe care a construit-o în timp, în care mitul/ simbolul/ atemporalul sunt „drapate" în sentimentele/ felul de a gândi al său. Şi-a asumat toate acestea cale de atâtea cărţi. Încheiem cu un fragment din *Anotimpul reînvierii:* „Zânele întindeau degete osoase/ Care lăsau dâre pe cerul însorit/ Brodat cu roz şi auriu;/ Crengile se umplu cu verde şi miros a verde crud/ Căldura şi Primăvara au sosit".

Diana Dobrița BÎLEA

Dintr-o geografie a inimii și a amintirii

Gavril Iosif Sinai, un autor care merită atenția criticii și a publicului, ne invită la o „agapă de cuvinte" într-o geografie a inimii și a amintirii, unde nu s-a pierdut nimic din autenticitate și din verva strămoșilor. Idealizarea satului din copilărie, credința într-un Dumnezeu mai degrabă prieten decât instanță gata să judece, rememorarea zvârcolirilor istoriei în respirația sacadată a unui prezent ingrat, acribia pentru preschimbarea în miez de poezie a scăderilor de orice fel ale lumii acesteia sunt constantele izvodirii poetului sibian.

După „Tramvaiul de turtă dulce", cel de-al doilea volum de poezie, „Liturghia digitală" (Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2023), vine să confirme un poet cu har și inteligent, care „își scutură penița peste lume" (*agapă*) cu ambiția nu doar de a o înfrumusețа, ci și de a o salva unindu-i trecutul cu prezentul și cu viitorul, recuperându-i „resturile" și reîntregind-o cu energia simțirii vechi, profund românești. „Acasă" înseamnă satul natal văzut „cu o maramă", aidoma unei mame îmbrăcate în costum național. Imaginile satului includ toponime și descriu preocupările („femeile țes un ștergar/ bărbații argăsesc piei de oaie/ copiii cresc litere din alfabet"), portul („cu opinci și cioareci") și sufletul „celor cu rădăcinile înfipte/ adânc", între care se remarcă „nenea Ion", prezent în mai multe secvențe poetice de-a lungul cărții. Un vers de o mare forță expresivă relevă atât credința nestrămutată a țăranilor de „acasă", cât și continuitatea neamului, strămoșii căpătând aici aura unor sfinți: „Icoanele umblă prin sat" (*acasă*).

Satul, poezia și țăranul formează, în viziunea poetului, o trinitate care învie în fiecare dimineață. Acolo, în sat, diminețile sunt transcendentale: „dimineața întâlnesc roua pe firul ierbii/ beau din tainele ei/ prin care a curs universul până la noi// […]// păsările își trag aripile să facă loc/ îngerilor care trec prin văzduh/ spre pământ aduc cuvântul" (*matinal*). Poemul unește pământul cu soarele, pe om cu Dumnezeu, efemerul cu veșnicia, pentru că poezia este „o taină în trupul pământului", o lumină care „din adânc izbucnește" și „se încheie într-o rază de soare" (*migrație*). De aici și caracterul nelimitat, desăvârșit al Cărții, ca și al Cerului: „altă carte deschid/ precum în ea și pe pământ" (*între coperți*). Gavril Iosif Sinai idealizează trecutul, de fapt esențele și rosturile de secole ale țăranului român, și deplânge prezentul, care nu face altceva decât să reconfigureze imaginea satului, să ducă în derizoriu relația ogor-țăran, să răstălmăcească o filosofie de viață, să anuleze identitatea tradițională a omului de la țară: „în lumina ochilor de copii viitorul are gustul trecutului"

(*anotimpurile satului*); „se adună din cele patru zări/ numeroase întrebări/ la care ştim că bunicii răspundeau/ în costume populare/ în vorbă în vis/ în lacrimă şi-n zâmbet/ cu fluierul şi bătătura curată// în sulul timpului scrie despre ei/ deveniţi un colţ care ne zgârie faţa" (*muzeul satului*). „Liturghia" lirică este oficiată când de pe puntea speranţei într-un mâine mai bun şi mai frumos („poezia/ a trecut cu noi în corabie"), când de la amvonul ironiei amare vizavi de clipa în desfăşurare pe plai mioritic: „la stână trei ciobani căutăm semnal pentru smartphone/ avem programat o întâlnire pe zoom/ din imaginea de fundal a telefoanelor ne priveşte mioara" (*legenda*). Opoziţia trecut-prezent este evidenţiată de multe ori în această carte, în versuri care exprimă furie, o tristeţe fără leac sau hazul de necaz, cum sunt versurile ce fac referire la informatizarea satului: „pe altare virtuale arde tămâia necurmat/ prin văzduh planează liturghia digitală/ fără miros de cronici îngălbenite/ s-a logat satul şi urmăm ritualul" (*liturghia digitală*). „Fiul satului", plecat acum să trăiască la oraş, fiind „văduvit de sărutul pământului" a rămas suspendat între două lumi, purtând în inimă „poteca haiducului", pe care o foloseşte strecurându-se „cu dorul printre ceasloave" (*fiul satului*). De altfel, într-o altă poezie avem imaginea haiducului modern; este de fapt o metamorfozare a celui veritabil, din vechime, în poetul de astăzi: „haiducul/ […]// azi e prin biblioteci să ia din bogăţia filelor de carte/ din vechile cazanii poeme zicători şi alte cele/ pribegilor cu duhul să dea" (*haiducul*).

Ţăranul veritabil a îmbătrânit, iar portretul lui nenea Ion are o sonoritate ce anunţă îndeosebi apropierea sfârşitului unei lumi patriarhale: „arde focul în stratul de lut/ unde s-au copt zicători/ şi opinca bătea ritmul unui cântec bătrânesc// încă vezi cerul albastru nene Ioane/ cum în brazdă odihneşte/ când te întorceai din transhumanţă/ zâmbetul tău era o duminică pentru noi// din Gherghelău arunci priviri peste vale/ „mă dor oasele copile"/ îmi zici/ câtă ploaie cât ger a învelit carnea matale/ bătătorită în cojoc la areapa turmei// acum pe la felceri cu socoteală/ te arăţi zdravăn sfătos/ „eu ţân vântul în sânge ca odinioară pe plai"/ straiele de la stână încă te prind nene Ioane/ ceasul bate domol şi îţi leapădă visele în poală" (*nene Ioane*). Azi, ţăranul veritabil, care n-a apucat să fie rupt de lumea profundă a strămoşilor săi, mai poate fi întâlnit doar într-un tablou, fie acesta şi capodoperă: „iată-mă în galeria de artă unde îmi zâmbesc capodopere/ din pânza cu muşchii încordaţi ai ţăranului/ cu riduri adânci pe chipul întunecat/ fiecare culoare poartă povestea" (*definitiv*).

Cele câteva elemente de autoportret sunt tuşe pentru confirmarea unei profesiuni de credinţă: „înnod cuvinte la vârful degetelor/ atunci când întind mâna totului tot/ pielea de muritor suportă cu stoicism/ din adânc

focul nestins/ deasupra urma lacrimilor de poet vagabond" (*poet vagabond*); „un biet vers […]/ pe mâinile tale/ îmi port chipul şi eu" (*un biet vers*); „litere ca nişte stropi de sânge albastru/ au căzut pe hârtie/ lanuri de gânduri încă necoapte/ fiindcă poetul şi-a pierdut timpul/ în file de carte/ […]// palisadele poetului rănit în colţul versului/ rămân vestigii" (*palisadele unui poet*). Nici nu poate fi altfel, pentru că poetul şi poezia lui se contopesc cu pământul natal: „răsfoiesc o carte pe Dealul Dumbrăvii/ foşnesc paşii îngerului când întorc pagina/ ascult şi privesc între coperţi/ între Masivul Făgăraş/ şi turla bisericii din sat" (*între coperţi*). Gavril Iosif Sinai alege să fie „trimisul zilei", având iubirea de neam şi responsabilitatea necesare întoarcerii în timp pentru a spune povestea satului şi a readuce în lumină tezaurul intimităţii noastre spirituale, unde sălăşluiesc ţăranul român din care ne tragem toţi şi Dumnezeu-Cuvântul. Este o invitaţie îndreptăţită pentru noi, semenii săi, să ne reconsiderăm spaţiul străbun, lumea, viaţa, priorităţile, visul, dragostea.

Raluca FARAON

Poetul – *martor nevăzut la vânătoare de fluturi*

Vilia Banţa este o poetă binecunoscută în lumea literară, poezia dumneaei este, în sine, garanţia unei lecturi privilegiate. *E noapte în Micul Paris*, cartea de versuri apărută la editura *Neuma*, în 2022, în colecţia *Arca*, un volum generos în texte ample, grupate în trei secţiuni cu titlu semnificativ, dezvăluie atât sensibilitatea sofisticată a unui bun observator al acestui *mal de siècle* pe care îl simţim fiecare şi asupra căruia ne raportăm mai mult sau mai puţin neliniştitor, cât şi luciditatea creatorului preocupat de sensul pe care poezia îl poate oferi unui cititor grăbit şi superficial, omului secolului XXI, care nu mai pricepe nimic din ce trăieşte.

Melancolia generată de meditaţie este trăsătura definitorie a poeziei acestui volum. De la text la text, aceasta se accentuează ca un nor prevestitor de furtuni imprevizibile, fără ca discursul să alunece în patetism sau acuzaţie facilă. Maladia acestui secol este definită frust ca „timp debusolat, uituc, obosit" (*Cartea veche*) sau ca „timp ce nu mai vrea să se mire" (subtitlul primei secţiuni a cărţii, vers dintr-un poem cu acelaşi titlu). Versuri tăioase, precum „se scutură invers lumea", „ne-nvârtim în cerc", iar îngerul oboseşte „la roata întâmplărilor", ar trebui să semnalizeze desacralizarea, sfârşitul iminent, pericolul prăbuşirii în malaxorul existenţei lipsite de noimă, un scurt rechizitoriu metaforic,

amar în esența sa, al acestui capăt de lume și de existență pe care îl trăim abulic, de care doar poezia dă mărturie, ca un clopot bătând în gol, în neștire, fără să existe speranța revenirii la autenticitate. „Lumea aceasta năucă, dansând/ pe muchia subțire dintre negru și alb" (*Pe muchia dintre negru și alb*) reprezintă catalizatorul unei treziri din mecanicitate și rutină pe care numai simțul alert și sensibil al poetului îl poate propune drept semnal de alarmă al unui rău generalizat. Doar poetul are dreptul să întrebe: „Desluși-vom speranța/ în ziua de mâine?...". Fișa de observație aproape clinică ce se configurează în acest volum, a profilului uman generalizat, este realizată cu luciditatea poetului modernist, fără nicio concesie: „Vrem tot mai mult și tot mai în fugă,/ vedem lumea prin ochelarii de la eclipsa de soare,/ așa, pe bucăți, estompată-n culori ireale,/ lumină difuză, confuză. […] Au ars și anotimpurile odată cu noi,/ nopțile se scutură-n țărână de răutatea zilei,/ sub pașii noștri mereu mai grăbiți./ Și mai e mult până unde vrem să ajungem.// Vrem tot mai mult/ și tot mai goi suntem pe dinăuntru./ Încet-încet am uitat că am fost fericiți./ Vrem tot mai mult/ și avem tot mai puțin" (*Am uitat că am fost fericiți*).

Alienarea reprezintă, în contextul acesta, nu numai înstrăinarea de celălalt, dar și pierderea contactului cu noi înșine, cu emoția care ne păstrează vii și sensibili: „Legați la ochi, fără să știm, ne căutăm/ aproapele în cercul tot mai strâns/ și-n propriul înveliș ne-așteaptă/ străinul din noi". Cu atât mai mult este vizibilă fragilitatea existenței noastre în trup, cu cât lumea nevăzută a îngerilor este prezentată ca un teritoriu al vulnerabilității: „Îngeri tremurând la colț de stradă/ îmbătrânesc cu teama hoților de vise./ În ochii lor se stinge câte-o stea/ și lăcrimează orele pe-obrazul dimineții" (*Strada cu 33 de mesteceni*). Timpul este vinovat de confuzia generală, mai exact felul în care ne raportăm la înțelesul clipei, la motivația angajării în ritmul cotidian. Tocmai de aceea, îndemnul la o purificare a raportului sens-trăire are în vedere conștientizarea existenței în timp, a axei temporale trecut-prezent-viitor: „Ne spălăm ora, minutul, secunda,/ ne spălăm trecutul/ și ziua de mâine/ lustruindu-i pavajul/ cu tălpile noastre, sângerând/ prin deșertul sălbăticiei umane,/ până la porțile vindecării/ și mai departe" (*Tranziție*).

Meritorie devine, în acest sens, preocuparea constantă a definirii rolului poeziei, în general, al poetului, în particular. În antiteză cu timpul confuz pe care îl produc oamenii obișnuiți care refuză să privească spre trecut, traversează grăbit un prezent rutinat, lipsit de semnificație, ratând, astfel, viitorul, timpul celui care scrie e de substanță: „Dar timpul meu încă miroase a scris,/ mușca din sufletul rămas într-o cetate,/ la porțile căreia se revărsa/ revolta planetei" (*Pe muchia dintre negru și alb*). Poezia este o cruce, în sensul în care, prin suferință și inocență, leagă pământul de cer,

aduce aminte trupului că e legat de spirit: „poezia și-a lăsat umbra/ sub aripa lui Dumnezeu" (*Pierdut în mulțime*); sau: „Doamne, amintește-ți de noi,/ încă mai suntem, iată/ în ochi de copil,/ în lacrima poeților" (*În fuga planetei*). Poetul va exista doar în măsura în care depășește curgerea mecanică a timpului, cât timp dă mărturie de existența în spirit, în trăire și pasiune: „poezia nu se va sinucide/ cât timpul va mirosi/ a foc pe dinăuntru" (*Izolare de suflet*).

Profunzimea tematicii, luciditatea și amărăciunea meditației sunt mereu atenuate de sensibilitatea observației atât a lumii cu frumusețea ei în declin, cât și a tumultului trăirilor și emoțiilor. Timpul rănește pentru că devine conștientizare a existenței limitate și limitative, doar că el este provocatorul mărturisirii poetice, ceea ce e un miracol, în sine. „Precum o pasăre lovindu-și aripa/ de streașina nopții,/ îngenunchez în oboseala nopții,/ îngenunchez în oboseala/ îmblânzită a zilei,/ ca-ntr-un exil asumat,/ aud întâmplarea că sunt/ cum rodește la masa de scris,/ lângă cafeaua aburind printre gânduri,/ ca un balsam atoatevindecător/ peste ce va rămâne" (*La masa de scris*).

Stăpână pe versul său, pe care îl configurează tăios, amar sau dulce ca o adiere, Vilia Banța strălucește ca un anotimp crepuscular, iar tristețea inerentă meditației asupra declinului lumii este mereu însoțită de noblețea exprimării sensibile, cizelate a limbajului poetic, prin care atenuează spectacolul derutant al existenței, o lume gata să se năruie în superficialitate, dar căreia poezia îi dă șanse să se nască din nou, chiar dacă asta pare doar o „vânătoare de fluturi"...

Marius MANTA

George Nina Elian – „Timpul din afara ceasurilor"

Chiar dacă mai vechile posibilități de clasificare și interpretare a textului par să nu mai fie operante întru totul astăzi, am citit antologia lui George Nina Elian – *Timpul din afara ceasurilor*, apărută la Editura „Hoffman", sub forma unei declarații de iubire implicită, îmbrăcând în forme noi (ce amintesc adesea de pulsiunile romantice) atașamentul față de o cultură a civilizației interioare. Măsurând existența cu instrumente ale căror principii rămân doar de el cunoscute, poetul izvodește o lume de o candoare și sensibilitate aparte, ce presupune fără doar și poate evoluția în sensul unei ascendențe permanente, al unui drum ce trebuie împlinit.

Supratemele ce traversează opera de până acum sunt cele cumva convenționale, însă aici sunt „puse la lucru" diferit, lăsându-le să își organizeze propriile semnificații-nucleu. E o poezie de stare, interesată de lumină, de cunoaștere, de dorința instituirii unor repere cât se poate de valide într-un univers extrem de divers al propriilor trăiri. Evident, poate în același timp e capacitat și un discurs al despărțirilor de tot ce e mercantil, a îndepărtărilor de experiențele traumatice. Până la urmă, o asemenea antologie e în dorința autorului metafora cea mai potrivită pentru parcurgerea unui drum: de la cunoașterea celor necesare până spre punerea în practică a unei vita nova, aflată sub semnul încrederii în divinitate. Până la un punct, constatările lui Carlo Livia (așezate pe coperta a patra a cărții) acoperă fidel realitățile volumului: „Rafinată explorare speculativ-introspectivă, extrema condensare și dilatare semantică, folosind stileme eliptice și șocante, identifică amețitoare culmi teologico-metafizice bătute de vântul nereprezentabilelor aporii, pe urmele lui Nietzsche sau Cioran, golindu-le de furia iconoclastă a temnițelor lor raționaliste pentru a explora un spațiu la modul concret, iar nu ideologic, un spațiu trans-egotic, liber de orice barieră literară sau noetică". Voit, am amânat până la acest moment transcrierea câtorva date bio-bibliografice. George Nina Elian – poet, traducător, gazetar – se naște la 13 noiembrie 1964 la Slatina. Debutul se produce în anul 1985 în revista „Cronica". A publicat în reviste din țară și străinătate („Luceafărul", „Agora literar-artistică", „Mozaicul", „Litere", „Acolada", „Viața românească", „Conta", „Plumb", „Cronica veche" etc.) versuri și tablete, precum și traduceri apreciate din lirica italiană, rusă, franceză, sârbă, spaniolă, portugheză, desigur, engleză. Dincolo de volumele de autor – *Lumina ca singurătate* (2013), *Toamna, când vine sfârșitul lumii...* (2014), *Nu prin viață, ci prin moarte am trecut" (cinci mărturii din temnițele comuniste) (2016), „Ninsoarea se întorsese în cer* (2016), *Fericirea din vecinătatea morții* (2018) –, a fost prezent și în volume colective sau antologii, dintre care amintesc aci *Ofrandă tăcerilor* (Slatina, 2005), *Rezident în țara cuvintelor* (București, 2018), *Cuvântul care unește* (Caracal, 2018), *Antologia di poeti contemporanei* (Como, 2019), *Poezia* (Cluj-Napoca, 2019), *L'assedio della poesia* (Napoli, 2020). A colaborat la alcătuirea antologiei *El canon abierto. Ultima poesia en espanol (1970-1985)*, publicată în 2015, la editura Visor Libros, sub egida Asociației Colegiale a Scriitorilor din Andaluzia. Nu în ultimul rând, invitat la diverse manifestări poetice organizate atât în țară, cât și în străinătate (Mexic, Serbia, Spania, Italia, Argentina); despre poezia sa au scris, printre alții, Marian Drăghici, C. Voinescu, Ionel Bota, Mioara Băluță, Rodica Dascălu, Simona Grazia-Dima, Claudio Damiani, Giorgio Linguaglossa. Ei bine, odată cu lectura volumului *Timpul din afara*

ceasurilor, toate acestea vin în completarea unui portret subiectiv care își conturează detaliile unei fizionomii poetice mature.

Revenind, într-adevăr, devenirile lui George Nina Elian dau mărturia unei matrice existențiale ce aduce la un loc filosofia și teologia, împăcând contrariile, „liniștind" un posibil destin potrivnic. Chiar și acolo unde invectiva se strecoară, unde tonul ridicat pare să câștige primul plan, ele sunt îngăduite doar pentru a contrasta cu sensul general al unui parcurs de la care conștiința poetică nu poate abdica. Evident, vorbim de un univers aparte, unde înaltul și teluricul se îngăduie reciproc, între care prind formă „mirările poetice". În parte, „Timp suspendat" e un poem al identității, începutul unui demers cognitiv, implicit asumare a propriului destin, un loc unde „oracolul tace": „desfolieri de crepuscul/ incredibil de joase/ (ierburile, în creșterea lor,/ crestează cerul...)// tu – tot mai puțin al tău,/ închistat într-un gând:/ cine – al cui fiu este?/ cine – de sinele cui se bucură?// nimic desăvârșit,/ nimic statornic...// oracolul tace/ (diabolică indolență)/ între pământuri..." Și în „Manualul de istorie" găsim continuări: „ce e un om? Un soi de pergament/ făcut sul, desfăcut, scrijelit și iarăși răsucit/ de câteva ori pe zi,/ în care Cronicarul sau Marele Scrib/ notează de zor, plin de osârdie, nume, fapte, întâmplări..." – de la întrebări (auto)ironic-retorice, la constatări amare în raport cu condiția omului coborât *în istorie*: „dar până ca zeii să decreteze, în sfârșit,/ după îndelungi și prea pline de înțelepciune conciliabule,/ scrierea Cărții,/ bietele pagini de cronică s-au ferfenițit/ de-atâta scris,/ de-atâta istorie,// așa încât străluciții savanți miopi/ vor trebui, ca întotdeauna, să reconstituie totul/ dintr-un manuscris, ca de obicei, lacunar,/ și, desigur/ apocrif". Interesat de planurile metafizice, autorul consemnează diferite stări – așa cum se întâmplă în „Stare", ori invocă prezența divină prin intermediul rugăciunii: „dă-mi, Doamne, un dram de căință măcar,/ spre a-mi reaminti în vâltoarea cărei smintiri/ am depărtat de la mine lumina dintâi/ și de apoi a ființei!/ amin." Am citit „Nu vei ști" cu un soi de aparentă detașare ce mi-a amintit de ludicul poeziei lui Marin Sorescu. De acord, nu vei ști „ce lină e moartea, ce frumos curge ea/ prin sângele nostru sălciu și mâzgos,/ cum își piaptănă ea părul și-și boiește/ fața, oglindindu-se în netezimea absolut briliantă/ a nervilor noștri firavi..." Dar ce putere au toate acestea când texte precum „Curând voi începe să uit totul" („deasupra –/ un cer liber ca întâmplarea/ curând voi începe să uit totul/ voi striga: am învins!") ori „Peisaj haotic 1. Luminoasa parte goală a paharului" („oboseala/ din care odată/ ne vom trezi/ ca din oceanul de candoare/ al unei file de calendar/ nedatate") echivalează cu un soi de resurrectio și răstoarnă tot paharul de amar al lumii? Experiența lecturii merită întru totul, în marginalii irizând metatextul. Experiența poetului de a fi tălmăcit din autorii consacrați ai

liricii româneşti se întrevede odată cu vagi ecouri eminesciene („Atunci"), moral-macendoskiene (cât de frumoasă e „Avertisment": „ia aminte, omule care ai pierdut totul/ omule obişnuit să umbli prin viaţă desculţ: // pentru a trece cu bine şi peste/ cel din urmă obstacol,// nu mai ai la dispoziţie decât/ această sârmă ghimpată/ întinsă deasupra prăpastiei..."), dar mai ales cu reveniri la poezia lui Bacovia, lucru care se întâmplă când implicit în „Până la urmă", „Moarte albă", când explicit în „Dor" – cât de neaşteptat! – „grei picuri de ploaie cad în neştire atomi/ de timp lichid bâlbâite silabe din Bacovia/ parcă trăim parcă murim întind mâinile/ nici nu mai ştiu pe cine caut pe cine strig (toate/ cele ce sunt sunt atât de departe) ecranul/ e alb nu se mai întâmplă nimic mâinile/ îmi sunt goale ca amintirile unui mort/ doar timpul se-aude (nici da nici nu)/ plouându-mi în palme".

Am citit antologia de faţă în forma unui volum de sine stătător, chiar dacă, aşa cum e firesc, ultimele „capitole" sunt mai rafinate, mijloacele artistice cunoscând o paletă mai largă; figurile de stil nu mai ocupă prim-planul, lăsând dezvoltărilor la nivel semantic. Aşa cum deja probabil s-a înţeles, în întregul ei, poezia lui George Nina Elian întrupează o experienţă cu date specifice, paradoxal tânără şi matură, presupune un discurs cât se poate de viabil având drept referent sinceritatea, dar şi o poetică a desprinderilor de tot ceea ce se va fi dovedit a fi tern, urât, maliţios.

Mircea M. POP

Sub semnul demnităţii

Sub semnul demnităţii în faţa implacabilului destin se înscrie volumul *Variaţiuni pe o temă dată*[1], apărut în 2018 la Humanitas şi tradus în germană de Ruxandra Niculescu, de fapt ca şi ediţie bilingvă, cu sprijinul financiar al Institutului Cultural Român.

Cartea însumează 59 de poeme (rondeluri, sonete şi scurtă proză poetică) şi îi este dedicate lui „R". Sunt incluse poeme cu rimă dar şi în vers

[1] Ana Blandiana: *Variationen über ein gegebenes Theama / Variaţiuni pe o temă dată.* Gedichte. Deutsch / Rumänisch. Aus dem Rumänischen von Ruxandra Niculescu, POP Verlag, Ludwigsburg, 2022, 149 p.

alb, așa cum le-a adus inspirația, necontrafăcute. Sunt, de fapt, monologuri adresate iubitului soț defunct, evocând diferite ipostaze ale vieții în doi. Poeta se adresează celui plecat definitiv, precum unei ființe vii, care stă alături și ascultă. Apar mici scene redate din îndelungata lor căsnicie, de peste șase decenii.

Frumos este spus: *"doar tu știai să construiești o singurătate / în care puteam încăpea amândoi"* (p. 62). Optimistă, poeta crede într-o viață de apoi:*"Dispariția de aici este o apariție / în alt loc, în alt scop"* (p.66). Memorabilă este imaginea: *"zâmbetul tău se plimbă prin cameră / ca o pată de soare"* (p.90). Original este modul în care poeta glosează despre moarte: *"Nu poți muri decât în prezent, / nu mori în trecut, / nu mori în viitor,/ ieși din timp întâmplător / ca printr-un perete devenit transparent / pe care nu l-ai văzut..."* (p.116).Iubirea înseamnă unitatea indestructibilă a celor doi și destinul, soarta, o forță puternică din afară este cea care decide unirea celor doi: *"Ce e iubirea dacă nu imposibilitatea de a fi despărțite două ființe care nu ele au hotărât să fie-mpreună?"* (p.40). Poeta adesea întreabă cu privire la existență și răspunsurile lipsesc, le poate da cititorul , așa cum crede el de cuviință. Ana Blandiana recunoaște că aceasta este cea mai metafizică dintre cărțile ei.

Pe lângă traduceri de calitate, Ruxandra Niculescu este și cea care semnează o amplă și inspirată postfață intitulată "Nu există nimic ce n-a fost scris" (pp.123-141), din care desprindem două citate, redate în traducerea noastră: *„Prin metaforica iubirii construiește un pod oniric între viață și moarte pentru ca legătura cu soțul defunct să se mențină"* (p.126). *„Într-un timp în care omenirea aspiră prin experimente biologice și mentale și nici măcar nu se sfiește să programeze cu ajutorul tehnalogiilor riscante fuzionarea dintre om și mașină pentru a prelungi cu orice preț viața, respectiv într-o zi să se atingă nemurirea, crede o poetă că dragostea e singura putere universală care înfrânge moartea"* (p.141).

Dorin LEHACI

Calistrat Robu, kalos-ul manifest prin culoare și cuvânt

Prolificul artist Calistrat Robu se bucură în prezent de o binemeritată recunoaștere în domeniul picturii de factură naivă, atât în plan național, cât și internațional. Chiar de nu mai are nevoie de nici o prezentare, menționăm faptul că este un creator deosebit de activ, participând la nenumărate evenimente expoziționale, concretizate prin distincții importante, medalii și diplome, însă ne oprim aici, căci înșiruirea

lor ar cuprinde mai mult spațiu decât cel propus. Urmare activității sale valoroase, în domeniul pictural, este beneficiarul unor cronici plastice care sunt semnate de nume cunoscute: Aurel Leon, Radu Negru, Ion Istrate, alături de Teodor Pracsiu, Manon Lavoaie (Canada) sau Anastasia Gârneață, aici amintind numai câteva din ele. Creativitatea lui Calistrat Robu nu se manifestă doar în zona picturală, pasiunea și iubirea de început, ci o întâlnim constant, la fel de vivace, în sfera poeziei cu ton pamfletar sau puțin mai târziu în domeniul prozei, dominant satirică, care are ca fundament o atentă analiză și critică socială (Călător în timp, Apocalipsa din Deal). De aceea putem spune că îi place să picteze, cu pensonul, versurile unei cărți, în aceeași măsură, precum scrie cu tocul pe pânză formele plastice sau cum ar ilustra cuvinte și fraze, folosind culorile. Așadar, realizează o pendulare între două planuri, reușind să le combine. Mai întâi asimilează realități, care sunt manifestate în dimensiunea reală, apoi face incursiuni, explorând imaginarul și scoate la suprafață aspecte fabuloase. O corespondență între arta picturală și arta poetică este frumos realizată de filosoful Confucius. Pentru el, tabloul este un poem fără cuvinte. Această clarificare cu privire la tripla manifestare în domeniul artistic este importantă, căci, de aici mai departe, raportarea la artist se va realiza în diverse ipostaze: de poet, prozator și pictor, fără a ține, cu strictețe de această ordine. Într-un interviu, pe tema tradiției, pictorul prezintă acele case din locul de baștină, Pufești, Vrancea, care erau ornate foarte frumos, cu motive foarte vechi, descriind varietatea, bogăția, precum și valoarea populară a elementelor cu rol de împodobire. În acest context, amintește brâul decorativ și scopul pe care îl are prin înfrumusețarea locuințelor rurale din satul natal. Mai departe, ne vorbește despre arborele vieții, tot ca element ornant, apoi ne prezintă și mulțimea de simboluri: soarele cu luna, calul, capul de bou și copacul, șarpele, cocoșul, împreună cu datinile populare ale zonei respective și nu numai. Cele enumerate anterior constituie motive de importanță esențială, la care pictorul se raportează frecvent în opera sa plastică. Citatul de mai sus va face vizibil faptul că artistul Calistrat Robu este adeptul ideii de kalos (frumos), un concept estetic binecunoscut, încă din antichitate. Asocierea semnificației acestui concept, parte din kalokagathia (armonia frumuseții fizice și morale), cu universul estetic și creator al artistului Calistrat Robu, se face în două moduri distincte. Primul mod îl recunoaștem în latura semantică a rădăcinii kalos, ce este comună și numelui purtat de pictorul Calistrat. Autorul nu dezvăluie frumosul în modul direct, ci de multe ori apare din relația avută cu ideea de bine, ca o camuflare în spatele lui, făcându-se relevat prin redarea plastică a tendinței militante, dar și din pledoaria sa în favoarea binelui și valorilor morale. În acest context, dacă o

creaţie nu reflectă adevărul, binele şi frumosul, ea nu poate fi acceptată ca aparţinând unei categorii a artei. Cât timp omul cunoaşte noţiunea rafinamentului şi aspiră în permanenţă spre pozitiv, atunci el va privi frumuseţea ca pe o tendinţă spre absolutul armoniei, confirmă şi scriitoarea Corina Matei Gherman. Al doilea mod al asocierii este realizat prin similitudinea preocupărilor avute de un Kallistratos, orator atenian din secolul patru î.e.n., şi alt Calistrat, scriitor ieşean şi contemporan cu noi, a cărei recunoaştere o facem uşor, prin faptul că şi pictează. Astfel, în una din cărţile scrise de Calistrat Robu, Frumosul şi Urâtul în Arta Naivă Românească, găsim o legătură rezonantă între mesajul estetic din volumul scriitorului contemporan şi practica textuală a oratorului antic menţionat, care îşi transmite expresia narativă în timp, asemenea unui arc format din esenţe artistice. Într-un comentariu realizat de aceeaşi Corina Matei Gherman, cu privire la cuprinsul cărţii despre frumos şi urât, aspectul de conectare este evident prin rândurile următoare: autorul simte nevoia de valorificare a artei zi de zi din dorinţa de a o promova ca frumos şi crede că arta nu trebuie discutată, ci simţită. Autorul pictează şi trăieşte prin arta sa. Frumosul în artă se distinge prin culoare, lumină şi armonie. Ieşim din aria formulării specifice prozei şi intrăm, pentru o clipă, în zona unde Calistrat Robu obişnuieşte să dea expresie gândurilor sale prin versificaţie. Din cuprinsul poeziei Frământări, aflăm de la poet că lutul prins în palmă ia forma chipului tău, iar dacă este aşa se poate lesne parafraza că şi pasta de culoare, odată scoasă din tub, pensulată pe suport cu talent şi măiestrie, este în stare să formeze, în acelaşi fel, imaginea fidelă a chipului tău. Avem în vedere acel chip interior al fiecăruia dintre noi, inclusiv universul domnului Calistrat Robu, căci tocmai aici, în această preţioasă vistierie, lăuntric tăinuită, păstrează cu mare grijă modele morale de conduită şi de inspiraţie, care îl ghidează şi îi devin repere în traseul creator. Creaţia literară a lui Calistrat Robu poate să reprezinte şi o revărsare, folosind preaplinul demersului plastic, pentru că pictura a avut întâietate în viaţa artistului încă din copilărie, iar pe parcurs s-a format o trainică legătură. În domeniul pictural, autorul abordează subiecte diverse, iar punctele de vedere pe care le prezentă sunt bine argumentate prin mijloace vizuale adecvate. Ca o notă generală, formele plastice sunt bine definite, iar maniera expunerii temei este una descriptivă. Pictorul foloseşte în exprimare, cu preponderenţă, liniile curbe care pot fi regăsite în formele umane, în configuraţia celor vegetale, în traseul sinuos al unui râu, dar şi în arcuirea diferitelor structuri, reuşind să sugereze, acolo unde doreşte şi când este necesar, impresia de mişcare. Melanjul stilistic format iniţial din scene, unde sunt recunoscute reminiscenţe chagalliene, precum şi influenţe dinspre Hieronimus Bosch şi Breugel, a condus în timp artistul la

maniera proprie de reprezentare, cu opinii personale tot mai evidente. Pictorul dezvoltă, deseori, un plan de început în compunerea lucrării, apoi îl transformă şi detaliază, cu idei de moment, pe parcursul lucrului. Este de necontestat linia fidelă în manifestarea stilului naiv de lucru, folosindu-se de tehnici în ulei pe pânză. Dar cu toate acestea, şi-a acceptat şi unele escapade artistice în tărâmul tehnicii pe sticlă (Pictorul Gheorghe Boancă, Arlechin), chiar dacă implică un gen dificil de lucru, datorită abordării în oglindă. Firea-i curioasă l-a îndemnat să încerce şi metaloplastie, tehnică de lucru total diferită de primele două, unde foloseşte tablă maleabilă din cupru sau aluminiu, având texturi diferite (Violonist, Generaţii, Timpul). În continuarea acestei idei şi din perspectiva tratării subiectelor, creaţia plastică este structurată şi pe alte secţiuni. Una din acestea ar include florile, prin acestea propunând o experienţă bogată şi antrenantă, în lumea cromatică. Paleta este vivace şi încărcată, frecvent în culorile de bază, roşu, galben şi albastru plus verdele secundar, cu efect îmbietor, reuşind, astfel, să introducă admiratorul într-un spaţiu special cu parfum îmbătător. Unele sunt reprezentate numai sub forma buchetelor simple, oferind vederii doar partea superioară, coroana: Gladiole, Stânjenel, Flori de câmp. Altele sunt aşezate în vaze şi căni, având în organizare şi alte obiecte cu rol semnificativ sau doar de aranjament: Cafea şi vin, Liliac, Natură statică cu vioară. Alt capitol important, de care este preocupat Calistrat Robu, este cel intitulat Credinţă şi mister. Reprezentările care înfăţişează Sfinta Treime, Maica Domnului cu Pruncul, Sfântul Nicolae, Mănăstirea Golia, dar şi Sfântul Gheorghe, alături de altele, vin să alcătuiască această secţiune şi reuşesc să provoace o stare de evlavie care generează intense reverberaţii de rugă. Galben, oranj-roşu şi albastru sunt culori des folosite în tipul acesta de reprezentări. Atrage atenţia lucrarea Toamnă creştină, care înglobează esenţa satului tradiţional, îmbrăţişat de natură şi deţinător al valorilor sacre. Cu prilejul încheierii unui sezon important al muncii agricole, dar nu numai, putem să percepem, în mesajul plastic, un autentic şi admirabil elogiu adus Divinităţii. Tocmai din acest motiv, pictura face notă distinctă, prin faptul că oamenii nu sunt la vedere, asemenea altei lucrări din acelaşi ciclu tematic (Biserică Creştină). Toamna, cu roadele ei, este sugerată prin game cromatice cu o dominantă caldă, unde întâlnim roşu, galben, auriu, cu toate nuanţele sale. Formele de relief, sub aspectul unor suluri împletite, sunt întreţinute de verde spre albastru sau spre galben pal. În afara toamnei, privită ca anotimp, la fel de bine lucrarea mai poate reprezenta fiinţa umană, aflată în stadiul deplinei maturităţi, atât existenţiale, cât şi spirituale mai cu seamă. Auriul din pictură este o culoare compusă, cu dublă valenţă; galbenul din componenţă are vibraţie înaltă, motiv pentru care este regăsit şi în nimbul sfinţilor. La oameni se

află, cu precădere, în aura celor care se bucură de o anume evoluție spirituală. Roșul, din componența oranjului, semnifică viața cu tot ce ține de ea: acțiune, pasiune, sânge, de aici și asocierea cu forțele războinice care revarsă esența vieții. Dar roșul înseamnă și foc, cu toate urmările distructive pe care le poate avea, când este folosit în scop negativ. Roșul reprezintă ceea ce ține de Terra. Numai că în acest tablou care înfățișează toamna, nu una oricare, ci una creștină, pictorul calmează caracterul roșului și, prin amestec cu galben, din ce în ce mai mult, îi transformă trăsătura spre una elevată specifică solarității. Traseul spiralat, al formelor din tablou, captează privirea receptorului de artă, precum un vârtej, apoi o conduce spre centrul de interes al picturii, capabil să genereze o stare de spirit intensă și prin cele câteva biserici, dispuse sub forma unei Cruci. Biserica reprezintă o axă importantă, în jurul căreia sunt orânduite toate. Casele, copacii, natura întreagă gravitează în proximitatea acestui nucleu sacrat. Lucrarea revelează un spectru lărgit al semnificațiilor, în funcție de prisma interpretării. Este necesar, de asemenea, să ne oprim atenția asupra altei secțiuni importante din creația plastică a pictorului Calistrat Robu: Mitologie și simbol. Un loc însemnat este ocupat de narațiunea scenelor populare tradiționale, care sunt specifice sărbătorilor de iarnă. Există lucrări bogate, în diverse forme, unde personajele, printr-un evantai complet de gesturi și acțiuni, animă atmosfera rece a zăpezii dominate de nuanțe în albastru. Seria lucrărilor: Tradiții, Sărbători de Anul Nou, dar și altele, care zugrăvesc momente din această perioadă (Cu Steaua, Crăciun), ne oferă o amplă perspectivă vizuală, precum cea din satelit. Și acest capitol este bogat în simboluri: peștele, cocoșul și lupul reprezintă elemente cu multiple valențe în semnificație. Mai departe, calul este prezentat prin posturi diverse: în dialog afectiv cu omul (Portret de femeie cu pește și calul alb), luptând cu ferocitate în acte de vitejie (Războiul de Independență), surprins în văzduh sau în stare de odihnă (Odihnă). De asemenea, culorile folosite sugerează conotații diferite: calul alb, calul roșu, alături de cel albastru, sunt doar câteva exemple. Variate aspecte din latura socială întâlnim frecvent și în pictura lui Calistrat Robu. O lucrare realizată, ca de obicei, în ulei pe pânză și care surprinde astfel de momente este cea întitulată Păsărar. În acest caz, compunerea suprafeței în formă piramidală, împreună cu regizarea captivantă a celorlalte elemente, dispuse pe verticală, sunt apte să inducă o stare de echilibru și să înfăptuiască condiții propice împlinirii sufletești. Sunt de apreciat atitudinea umană, deschiderea afectivă față de alte ființe, poziția omului (chiar de este zgribulit), în conexiunea sa cu mediul înconjurător. Artistul surprinde, astfel, un aspect sensibil al ființei noastre, starea de compasiune pentru alte vietăți aflate în suferință, din cauza perioadei dificile, când

hrana se găsește cu mai multă greutate. Păsările, în multe culturi, pot reprezenta libertatea de mișcare și spiritualitatea, de aici desprindem interesul artistului, privind aceste valori. Forma celei țâșnind spre zenit și alta situată jos ne trimit cu gândul la reprezentarea brâncușiană din ciclul Pasărea măiastră. Ele pot să sugereze un mesager metafizic, o corespondență sau un dialog, între planul teluric și planul astral. Observăm că Păsărarul, cu chipul transfigurat până la extaz, rămâne uimit în urma trăirilor, își înnobilează materia trupească și probează un început al stării de levitație, un început de plutire și de înălțare, precum a ființelor pe care le resimte. Gestul zugrăvit pe pânză oglindește expresia profund umană, în toată substanța ei, exprimând capacitatea depășirii anumitor limite și conduce ființa către alte planuri, la cote ridicate. Prin aceasta recunoaștem o condiție supremă spre care aspiră omul – cea de elevare. Cromatic, lucrarea este dominată de albul zăpezii, formând un contrast puternic cu albastrul celest, în zona superioară, iar în partea de jos aceeași culoare deschisă pune în evidență copacul, Păsărarul și casa împrejmuită. Păsările și copacii, simboluri cu diverse și adânci semnificații, sunt frecvent întâlnite în pânzele pictate de Calistrat Robu. Amiaza, Eden, Câmpenească, alături de Tradiții sau Noe sunt doar câteva din ele. În privința temei și tratării formelor, Calistrat Robu a compus un număr de compoziții de factură îndrăzneață. Unele pânze (Regele nebun 1, Regele nebun 2) amintesc de seria lucrărilor cu temă și denumiri similare semnate de cunoscutul artist Corneliu Baba, iar în altele (Politica, Cele patru grații, Râșnița nemțească), pictorul surprinde cu penelul realități politice contemporane, folosind satira la adresa alterării codului de conduită. Prin aluzii indirecte sau, cel mai adesea, în modul direct, el sancționează condiția decăzută a omului politic, observă realitatea, apoi se exprimă sincer, liber în reprezentare, printr-un spirit inocent de tip juvenil. Toate personajele sunt puternic deformate, fiind reprezentate în modul cel mai hidos, grotesc în multe cazuri, reflectând realitatea în structuri fantastice. Receptarea lasă un gust bizar, ironic și amuzant, cu iz amar deseori, fără ca să compromită ideea de bine, care este devoalată și subliniată tocmai de aspectele care o contrariază. Contrastul culorilor dominante, roșu cu albastru, opuse ca energie și ca simbolistică, pe lângă faptul că produc un efect maxim de șoc, pot reprezenta cerul și pământul, binele și răul, precum toată lista nesfârșită de semnificații. Lucrările, în general, demonstrează că artistul știe foarte bine să sublinieze subiectul picturii și să controleze structurarea suprafeței, iar prin folosirea adecvată a mijloacelor de expresie și de exprimare reușește, precum își dorește, să creeze atmosfera artistică și să genereze intense trăiri estetice. O imagine valorează mai mult decât zece mii de cuvinte, afirma Confucius, dar cu

toate acestea este mai bine cunoscută parafrazarea ilustratorului versatil Frederick R. Barnard, conform căreia o imagine valorează cât o mie de cuvinte. Cele scrise până acum sună ca o invitație în a explora, descifra și contempla, pe mai departe, universul creator deosebit de complex al pictorului Calistrat Robu sau, mai bine spus – Kalos-ul manifestat prin culoare și cuvânt.

Ana DOBRE

În căutarea timbrului propriu, poezia – aventură la capătul eului (II)

Ideile intră și ies în sala cu pereții de oglinzi ale minții, care reflectă și refractă, deopotrivă, fraza poetică, în deplin ecou cu formele de poeticitate – intertext, ludic, ironie, are inflexiuni barbiene (*Zvon din Levant*), argheziene (*Tu*), se intersectează, uneori, cu liniile decorului bacovian sau ale atmosferei din poezia lui Mircea Dinescu (*Să mă mai joc*, *O grădină de muiere*, *Dezlegare la femei*, *O istorie cu ea*), se răsfață în acorduri lirice memorabile, prin care poetul Dan Petruşcă îşi cucereşte propriul univers, având dreptul la orgoliul afirmării nu numai a participării la creație, ci a afirmării creației înseşi.

Am participat la geneză traduce în simbol inteligibil dubla experiență a creației, în funcție de poziționarea eului creator – în *interiorul lumii*, sub freamăt dionisiac, şi/sau *în afara* ei, din perspectiva contemplativului. Poetul nu spune *o geneză*, ceea ce ar limita aria semantică. El, martor, actor şi creator, regizorul propriului imaginar, *a participat la geneză* – perfectul compus numind o experiență anterioară, finalizată sau considerată aşa, în momentul mărturisirii, la o naştere, dar şi la naşterea creației proprii, constituită ca microunivers, circumscris, concentric, macrouniversului. *Geneza* lumii – creație a lui Dumnezeu, conține propria geneză, propria creație de care el este singur răspunzător, evoluând în sensul imperativului nietzschean – *Să devii ceea ce eşti!*

Efortul de recuperare a unei memorii ancestrale este un efort de *anamneză*, de reamintire a ceea ce a trăit/experimentat deja: „este îmi spun un fel de anamneză/ un semn că am participat la geneză". Iar interogațiile indirecte, autoadresări către sine, „cine eşti tu Dan Petruşcă/ cine eşti tu când nu eşti/ stai zic scriu bâigui afirm/ e mult mai rău când/ n-ai niciun gând/ şi mai mult ca sigur te prefaci/ în cuvinte indiferente

care mușcă/ precum că ai fi un balsam/ expirat cu praf de pușcă", un mod de a ajunge la cunoașterea de sine.

Acest demers investigativ, ludic, în aria tensiunii existențiale: „dacă n-aș zâmbi în colțul/ gurii și oglinda n-ar râde/ în hohote privindu-mă/ și dacă n-ar fi acest monument/ penibil al ființei mele bezmetice/ aș adăuga jucându-mă", se petrece la răscrucea realului cu irealul, a definitului cu indefinitul ființial, a inefabilului ființei cu concretul ei, resimțit în inefabile cuante: „...cel care sunt e mort/ și cel care-am fost este".

Între *sunt* și *am fost* se insinuează vremea enigmatică a acelui *cam de pe când*, vreme când/în care *toate* ale ființei s-au petrecut în imaterialitatea virtualității, care se cere tradusă în faptul concret al trăirii și al mărturisirii poetice. Straturile ideatice ale poeziei lui Dan Petruşcă: erotica, trecerea, în incidența cotidianului, în metafizica vieții, a trăirilor – aluviuni ale sufletului și ale stării de a fi ale poetului, se așază strat cu start în biografia poetului, ce stă sub semnul timpului istoric, și în mitologia lui, aflată sub semnul reversibilității timpului mitic. În poezia lui, aceste aluviuni capătă semnificația literarității, spun o poveste (lirică) a eului, în efortul de a cunoaște lumea și, cunoscând-o, să se cunoască pe sine. Aventura de cunoaștere depășește limitele particularului, ale experienței personale, și tinde spre generalitatea sensului, care-i cuprinde/integrează și pe ceilalți. Experiența personală s-a universalizat, *toate-s cam de pe când*, de pe când poetul Dan Petruşcă interoga necunoscutul, iar acesta îi răspundea în simboluri, semne și imagini.

Un aer de generalitate plutește pe deasupra imaginarului poetic al lui Dan Petruşcă precum porumbelul pe deasupra apelor creației. E o generalitate care stimulează ambiguitatea, generând multiplicarea vocilor lirice și multiplicitatea de sensuri, ca modalitate interogativă de a scutura poarta conotațiilor, obligându-le să se deschidă înțelegerii. Este aceasta o sensibilitate poetică în acord cu sensibilitatea omului contemporan, asaltat de teorii, idei, toate vizând cunoașterea integrală, dacă nu absolută, a lumii, în care i s-a dat să trăiască.

După *Toate-s cam de pe când* (2008), aplecarea spre completitudine se definește, în noul volum, *Și toate celelalte cuvinte. Poeme*[1], într-o alunecare de la inefabilul temporal la cel lingvistic, în insinuarea ca de poveste *a tuturor celorlalte cuvinte*. Universul de gânduri și sentimente, trăirile, stările aspiră la constituirea universului lor în cuvânt și imagine,

[1] Dan Petruşcă, *Și toate celelalte cuvinte. Poeme*, Editura Universitas XXI, Iași, 2011;

trecând de la virtualitatea imponderabilelor la potența actului – mărturisire, spovedanie.

În fața celorlalte cuvinte..., prefața care deschide universul poetic, Constantin Dram, cititor empatic, comprehensiv, prietenul și criticul, care frecventează labirintul poetului, apreciază parcimonia poetului, în numele căreia acesta cântărește fiecare cuvânt, fiecare imagine, fiecare poezie, exigență care-l reține de la graba publicării. Parcimonie, răbdare, șlefuire a cuvântului după modelul acribiei și rigorii eminesciene, sunt trăsături ale omului Dan Petruşcă, trăsături care, aplicate operei, îl individualizează ca poet printr-o mare responsabilitate față de cuvântul scris, față de creație. Constantin Dram fixează și de această dată nota esențială a poetului și a poeziei sale: „...poezia lui Dan Petruşcă e o poezia a imaginii: dar de la volum la volum trecem prin noi lumi și atitudini: nu e atât o nevoie de alte și de alte strategii, cât e o problemă de mare conștiință lirică, a unui poet care poetizează dintru începuturile existenței sale dar care, arghezian, le migălește îndelung, până către forma publicată în carte. Așa că acest nou volum poate marca o (nouă) trecere într-un canon al poeticității danpetrușciene, după cum o arată poemele constitutive". Noul volum este apreciat pentru structurarea și *buna articulare*, pentru modul în care poetul, „de înaltă ținută și profund marcat de știința rară a cărții", *probează* „cu superbie", *acele abilități* nerevelate în celelalte volume: „notația fulgurantă, versul liber, sugestia ironic-filosofică, intruziunea derizoriului deliberat", toate „într-o construcție armonioasă", în care „muzicalitatea și dulcea cadență levantină nu se pierd, ci renasc într-o eternă asumare și conjugare ocultă cu tot ce e de văzut, de auzit, de simțit".

Cele 19 poezii reunite în acest volum – unele reluate din cele anterioare: *Spații confuze* din *Poezia îmi stătea pe genunchi* (2005) și *Zvon din Levant* din *Toate-s cam de pe când* (2008), coroborează un univers deja bine conturat, în care eul poetic s-a instalat, pe care îl trăiește și de care se lasă trăit. Spațiul intim al eului se intersectează cu altele – *spații confuze* ale unui real evanescent, pe care face efortul de a-l fixa în fotograme esențiale, cu sigiliu stilistic personal.

Ca într-un labirint pe care-l străbate și investighează, falie cu falie, înfiorând cuantele și obligându-le să reacționeze la impulsul gândului poetic, Dan Petruşcă evoluează între imperativul acțiunii (*Trebuie să trăim ca barbarii*) și momentul decisiv (*Moment*) al conștientizării, prin pluralul apartenenței, al solidarității umane, *suntem*, „ne strângem unul în altul râzând".

Heracliteanul *panta rhei* („suntem cu mașinile în excursie/ dimineața foarte devreme pe o șosea/ îngustă șerpuitoare") se derulează simultan cu un eleatism („să facem o fotografie spune cineva"), al

perceperii timpului, justificate de efortul omului de a lăsa *semne*, fotografii ale clipei, în vreme, în nisipul timpului. Conştiinţa eului adună dimensiunile şi le topeşte în starea de a fi şi de a resimţi acel sentiment copleşitor al lui *vanitas vanitatum*: „peste o zi sau un veac/ niciunul nu va mai fi/ nici câinele care latră/ nici iepurele fugind/ nici prietenul/ nici pescarul înapoind aparatul/ de fotografiat şi care dispare/ pe un drum lăturalnic/ pedalând îndârjit". Între *atunci*, „peste o zi sau un veac", un viitor previzibil care include şi trecutul, şi *acum* („acum însă tocmai răsare soarele/ urcăm în maşini trântind zgomotos/ portierele şi plecăm mai departe"), rămâne doar clipa, *prezentul prezentului*, trăit în integralitatea lui posibilă şi accesibilă.Gândul dezmărginit, lăsat să străbată dimensiunile temporale posibile, apare în relaţie cu un spaţiu: „târgul acesta de provincie", „parcă un fel de Bacău", cronotop sensibil, generat de gândirea poetică, o gândire în care fantezia, *mama imaginilor*, îşi cere drepturile. Pe aripile ei se lasă poetul, dar nu la totala ei discreţie, întrucât raţiunea ordonatoare intervine întotdeauna, punându-şi propriile semne, imagini şi simboluri. Toposul eului este un *centru al lumii*, în relaţie cu un *afară*, delimitat istoric, real, dar, mai ales, cu un *înlăuntru*, spaţiu intim al eului, asociat propriei durate, decupate în/din eternitatea dimensiunii temporale.

În *centrul universului său*, lumea sa de imagini, poetul poate dispune cum să se alcătuiască această lume ca *templu* – al sacrului sau al profanului. Semnificând lumea, punând-o în arhetipul unui sens, arta are acces la sacru. Relaţia poetului cu arta sa nu este idilică, deşi el ar vrea-o aşa: „despre mine/ despre tine că eşti/ de o frumuseţe care înspăimântă/ uneori adorată în templu/ când îmi aduc aminte să te contemplu/ şi când eşti cântată în piepte de aezi". *Privirea* este reciprocă, arta îl vede cu propriii-i ochi himerici: „privindu-mă atent s-ar putea totuşi/ câteodată să nu mă vezi/ să nu mai ai niciun ochi pentru mine/ şi nici pentru vreun rapsod...".

Dar poetul trăieşte în dimensiunea tragicului şi crede că arta s-a sfârşit, consumându-şi resursele, ceea ce-l poziţionează deficitar în raport cu potenţialul creator propriu. Din acest decalaj al forţelor – poetul are energia creaţiei, dar creaţia s-a epuizat, el deduce statutul tragic al artei în contemporaneitate: „după vreo mie de ani nu prea mai am/ ce să-ţi spun/ pentru că marile ode s-au scris/ e foarte posibil ca aşteptându-te noaptea/ să mă trezesc că mă bâlbâi în vis/ că nu mai ard cu muzele în vreo narcoză/ în blugi eul liric va fi căzut în proză// şi-ar trebui să mai ştii că discursul/ e deja pieziş şi eclectic/ că lirismul s-a convertit/ s-a degradat în epic/ iar dinţii frumoşi ai zeiţelor au carii". De aici, concluzia descurajantă: „...trebuie să trăim ca barbarii", întrucât, într-o lume fără

poezie, fără artă, deci fără frumos/frumusețe, societatea, lumea se întorc la animalitate.

Metamorfoza, metamorfozele creatorului, vizează posibilitatea de a reconverti urâtul existențial, mundan, de a reparcurge platonicienele trepte ale frumuseții/perfecțiunii, evanescente, fluctuante, iluzorii până la absolutul ei – *frumusețea/frumosul absolut(ă)*, concretizat(ă) în limbaj artistic: *o carte*, *o piramidă*, *o operă*, *un zid chinezesc*, contemplate „din spațiul extraterestru", din afara lumii obiectuale, așadar, cu perspectiva eternului. Doar în artă, trupul – lutul – se preface în *carte*, transcende și produce catharsis-ul: „trupul în cuvinte ți se preface/ în carte/ și mă scapi de moarte".

Ideatica se prelungește în *Să rămân să ies din poveste*, o artă poetică din care deducem relația defectuoasă a creatorului cu lumea și cu ceilalți. Prin conjunctivul potențial: „Să mânjești cu simboluri nu e bine...", poetul, avocat al diavolului, preia punctul de vedere al unui preopinent obtuz pentru care arta nu mai înseamnă nimic: „...nici măcar cu cele ivite subit/ în context/ atingi tasta computerului dai click pe next/ și te răstorni într-o/ atât de nouă bizară banală realitate/ îmi zic uite trăiești în concretul/ fără semnificație/ nu mai cauți nici măcar starea de grație/ când te-ai răsucit din tată în fiu/ din pasăre în ou/ din fluture în crisalidă/ și tot astfel din bătrân/ într-o femeie gravidă".

Indecizia – *a rămâne, a ieși*, *din poveste*, așadar, din mitologie sau, poate, din imaginarul propriu care este mitologia lui, creează un inedit fantastic existențial. Povestit, *mythos*-ul a devenit *mit*, s-a conotat și a umplut arhetipurile, prin care lumea noastră cea de toate zilele a căpătat un sens în acordul și în armonia terestrului cu transcendentul, marcând ieșirea din instinctualitate, din faza de increat spiritualicește. Ieșirea din poveste ar însemna, astfel, o întoarcere la animalitate, o involuție spirituală, pas pe care, astăzi, omenirea pare că l-a făcut, iar poetul fixează această ieșire/întoarcere în *Am ieșit din poveste*: „Am ieșit din poveste dar mă povestesc/ pământean mai ales și aproape ceresc/ dintr-odată incert".

Poeziile au coerența și coeziunea unui discurs confesiv, supus unei logici interioare derivate din însăși nevoia de a spune propria mărturie ca martor, observator, ca participant la istoria fără mitologie. Mișcările eului sunt *à rebours* față de lume și față de societate, „înspre o mie una de nopți", o întoarcere în/către sine, în povestea, *mythos* propriu, acordându-și șansa de a contempla esențele, acea realitate în care el continuă, obstinat, să creadă, cu misticismul primitivului, superior spiritualicește modernului, primitivul pentru care lumea era o teofanie, o manifestare a sacrului.

În relație complexă, sub semnul tragicului, deoarece lumea, prin pârghiile ei, acționează restrictiv, eul se regăsește în fața dramei personale,

drama unei neputinţe induse de obtuzitatea lumii de a înţelege şi integra sacrul, frumosul între valorile personale. Imperativul scrisului – „Scrie că nu poţi să scrii”, nu încetează, deşi/dar el ştie şi conştientizează că trebuie să scrie chiar despre aceste îngrădiri. Ludicul: „Era fusese parcă minte/ stătea ascunsă-ntre cuvinte/ şi mă-ntrebam muşcând din măr/ dacă a fost într-adevăr/ şi între-atâţi diavoli integri/ e coapsa ei ciporapii negri/ moi de mătase de tăceri/ nu scriu”, nu poate oculta drama eului împiedicat să-şi valorifice talantul. Presiunea bolii secolului se resimte şi asupra iubirii/iubitei. Nu mai există iubire, există doar iubiri, pasagere, efemere, evanescente, răspunzând instinctului, unicitatea s-a fărâmiţat, iar absenţa idealului marchează, deopotrivă, lumea şi arta, care e şi ea tot o lume: „numai cu mine e cu toţi/ se dă la îngeri şi la hoţi/ iubirea ei încet se face/ cu du-te-ncolo vino-ncoace/ să moi tot degetul în gură/ să scriu trăsnăi fără măsură/ şi stând ca la-nceput imberb/ par bleg şi refuzat de verb/ că ea mă duce iar de nas/ la discotecă prin Parnas/ mereu e muză dinspre cer/ când flecărim pe messenger”. Paralel cu aceste inflexiuni ironic-tragice ale unei problematici existenţiale, frazarea poetică are o sprinteneală, un tuşeu care produce metamorfoze şi arome indicibile, de neuitat. Rimele rare se înmulţesc: *nas/ Parnas*, *cer/ messenger*, *ce va/ Eva*, *lasă-te-mă/ anatemă*, *Evropa/ Penelopa*, *balcon/ Vavilon*, *gaia/Ahaia*, *zi-i/scrii*, *eu/ Dumnezeu*, *pedant e/ Dante*, *amant/ Levant*, *firide/Nicolaide*, *sirop/ Agop*, *copil/Rachmill* etc., fraza curge în şerpuiri melodioase, duse de ingambamente ingenioase, reţinând ecouri intertextuale, tratate ludic, nu pentru ca poetul să fie barbian sau arghezian, ci ca să-şi releve abilitatea livrescă şi stilistică, însuşirea procedeelor fără ca acestea să se transforme în manieră, fără să-l anuleze ca individualitate creatoare cu propria personalitate poetică, dimpotrivă, stimulând-o, accentuând-o.

Toate aceste fantezii şi fantazări lingvistice, metaforice, fac parte din experimentul liric, sunt *o propunere* a poetului de a transcende plictisul, banalul şi de a ajunge la cântecul prin care realitatea să se conoteze.

Semnele se aglomerează pentru a releva şi revela destrămarea paradisului: „...paradisul dacă va fi fost se destramă/ anii de spaima sfârşitului construiesc/ buncăre adună provizii iar alţii/ nici măcar nu fac din asta o dramă”. Modul de a trăi prezentul diferenţiază: „dar toate astea nu înseamnă că suntem sau/ că avem cu toţii aceeaşi măsură/ eu mă prefac pur şi simplu cred că citesc/ celălalt cară pe Dunăre zgură cu barjele/ sau înjură”.

Poetul se alătură *prietenilor mei*, comunitate de gând şi spirit, alături de care trăieşte iluzia artei: „jucam cuvintele-ntr-o carte/ nescrisă încă”, traversează *spaţii confuze*, desface fâşii, trece de cuante şi ajunge la

un orgolios *știu*, suprapunând experienţe de viaţă, reală, prin timpul istoric căruia-i aparţine, mitului, ducându-le tocmai în Urukul lui Ghilgameş: „e greu de crezut că o fiică/ a plăcerii fiind şi trimisă/ de Ghilgameş în pustie/ plecând din Uruk/ l-a cunoscut s-a îndrăgostit/ de Enkidu sau de mine/ socializând mai întâi pe facebook".

Lumea este text, textul este lume, ficţiunea se generalizează: „...până la urmă/ ce spun eu ce ea îmi spune/ despre mine e ficţiune", eul se înstrăinează de sine, devine „o voce impersonală o străină", care transformă viaţa în literatură. Liniile ficţiunii şi nonficţiunii se amestecă până la totala absorbţie, curgând în acel *aleph* borgesian, punct atemporal şi aspaţial, din care aventura existenţială devine reversibilă, iar timpul considerat pierdut, regăsit.

Inflexiunile lirismului impregnează lumea. Trecerea poetului prin lume nu este indiferentă, lasă semne, chiar dacă scepticismul îl împiedică să vadă altfel, poetul nu poate părăsi cetatea, cetatea poeziei. Semnele lui îi surprind fotogramele esenţiale, istoria devine mitologie, iar mythos-ul mit personal. „Un creator mai rar de poeticitate", „poet născut, nu făcut", aşa îl vede Constantin Dram pe Dan Petruşcă, poetul aflat la al patrulea volum, publicat în 2018, *Oarecum anacronic*[1], „titlu căutat ca atare", provocator, atribuit unui volum în care poetul se poziţionează în relaţie cu creaţia, ceea ce îi conferă valoare de text(e) programatic(e), dar şi în relaţie cu posibilele aşteptări ale celuilalt, receptorul, sau cu aşteptările timpului literar, pentru a rezona în vibraţia acestuia.

Sentimentul că poetul priveşte în urmă, că îşi analizează devenirea ca poet, este întreţinut de reluarea unor poezii din volumele anterioare: *Anamneză*, de exemplu, reluat din volumul *Toate-s cam de pe când* (2008), pentru a corobora imagini şi trăiri, a le integra într-o altă structură/construcţie sufletească, poetică.

Cele 23 de poezii alcătuiesc un volum „bine articulat ca meşteşug poetic", punctează Constantin Dram, confesiunea lăsând loc fanteziilor moderniste şi postmoderniste, dar şi „rotunjirii imaginilor", până la conturarea certă a unui imaginar propriu. Livrescul nu sărăceşte liricul, îl potenţează, căci poetul, om de literatură şi de cuvânt poetic, se priveşte şi se vede nu numai în faliile realului, ci şi în oglinzile literarului, care e *joc secund*, asimilând realitatea, *joc prim*, pe care o îmbogăţeşte prin plus de semnificaţie. Titlul volumului, *Oarecum anacronic* se regăseşte extins în poezia *Oarecum anacronic puţin expirat*, care situează eul liric în relaţia complexă, vitruviană, cu lumea, cu ceilalţi, cu sine. Peste această imagine,

[1] Dan Petruşcă, *Oarecum anacronic*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2018.

fixată în roata timpului, se arcuieşte sentimentul timpului, trăirea lui, cu conştiinţa propriei finitudini, a efemerităţii, în raport cu eternitatea şi, poate, cu conştiinţa zădărniciei oricărei zbateri de a ieşi din coaja duratei şi a existenţei.

Ziua la care se raportează poetul: „Ziua aceasta care abia a-nceput/ nu cred să aibă în memoria ei/ nicio frumuseţe nicio urâţenie niciun/ adevăr niciun bine şi chiar nicio crimă/ poate pentru că nu seamănă/ nici cu ieri nici cu mâine/ e dimineaţă e iulie undeva/ în Europa în sud-est/ iar eu am ceafa umedă încă de insomnie", pare atemporală, un sâmbure în care eul se regăseşte după o *trezire* semnificativă, o *dumirire*, conştientizare a stării incerte – *oarecum anacronic*, învechit faţă de mersul lumii, *uşor expirat*, faţă de aşteptările celorlalţi, mai tineri, se subînţelege.

Se insinuează, astfel, o subtemă a meditaţiei asupra condiţiei omului, subtema conflictului dintre generaţii, coroborată cu aceea a interiorităţii faţă în faţă cu propria devenire, în rotaţia vârstelor şi a anotimpurilor. Povara inadaptării, a dizarmoniei eului în relaţie cu ceilalţi şi cu sine, cauză a ei, „şi pentru că sunt oarecum anacronic uşor expirat", impune asumarea unei *sfidări*, evidenţiată în modul de a înfrunta realitatea.

Hotărârea de a ieşi din spaţiul privat: „m-am îmbrăcat cu totul în alb/ am ieşit pe trotuar în lume", şi de a intra în cel al cetăţii sunt semnul unei desfideri a celui care are curajul afirmării propriului mod de a fi şi de a înţelege condiţionările lumii. În „iureşul de maşini", în „foşnetul ăsta metalic", el are acces la o lume doar a sa, cerc concentric accesibil numai sieşi: „dintr-odată îmi răsare în minte/ un sonet de Pierre Ronsard/ ceva din Iubirile lui/ pentru Casandra Maria Elena pentru una/ astăzi aproape că nu mai contează/ aşa cum era alintată frumoasă trufaşă/ căreia nici nu putea să-i treacă prin cap/ că peste vreo câteva sute de ani/ eu voi afla despre ea că a fost/ de la el dintr-un vers", lume pe care o valorizează în grila sistemului propriu de gândire şi semantizare a lumii celei aievea.

Recunoscut pe stradă, detaliu de fină ironie, „...dumneata eşti poet, te ştiu/ ţi-am citit nu de mult nişte/ minunate versuri de dragoste", mirat de aceasta, poetul are impresia, pentru o clipă, că realitatea, în înlănţuirea real/ireal, coincide, că doamna a coborât din poveste: „mi se pare, pentru o clipă, că-n faţa mea/ transparentă, e o doamnă de-ale lui Ronsard, una/ dintre iubirile lui, călărind un timp revolut", fapt ce nu exclude substituirea jucăuşă cu Ronsard însuşi.

Pendularea între două lumi, între sacru şi profan, ireal şi real, ţine de condiţia creatorului, *agăţat* de fantasme care bat la porţile rostirii, pentru care el, poetul, caută *cuvântul potrivit*. Realitatea este în funcţie de

realitatea imaginației lui, ceea ce face posibilă, *în iulie* – timp real, „prima ninsoare", ce ține de nevoia de puritate, atribuită timpului mitic al creației.

Balansul este permanent – *Dormeam visam sau*, titlu reluat în primul vers: „Dormeam visam sau mă făceam că visez", necesar pentru a concretiza, prin explicitare față de sine, propria atitudine: „îmi era imposibil să știu". Starea aceasta de a fi se află în relație totală cu starea de creație: „...m-am hotărât să le spun/ ce aș mai scrie după ce-am scris/ trecând sub tăcere faptul că ieri vomitasem în vis/ astfel am prins de ureche o foaie cu un poem/ pentru prieteni vechi pentru mama și tata/ și le-am citit ceva delicat violent și ironic/ despre un fel de prezent". *Vremurile sunt în amestec*, istorie și mit, în această spirală amestecând și durata eului. Timpul nu există în afara unui spațiu, un cronotop, ce se lasă amprentat livresc, ceea ce face, de exemplu, ca George Bacovia, Ion Barbu, I.L.Caragiale, naturi exemplare atât de diferite, să iasă din timp și să se eternizeze, risipiți în realul care înconjoară și cotropește: „E un domn Bacovia din târgul acesta/ descumpănit/ care vine și pleacă tot timpul/ și n-a mai murit(...)// sunt aici, mă întreb, sau altundeva/ reinventând un spațiu parc-ar fi Balcani/ zile trec lungi fără ani/ într-o slavă stătătoare profund mitologică/ unde se rostogolesc întâmplări minunate/ cam mizerabile și fără logică/ de-acolo de-ar fi să coboare cu toții/ sau, în sfârșit, să cobor eu/ tu el ea atât de bezmetici în amor".

Spațiul poetului este laboratorul de creație, athanorul lui, cronotop mitizat, unde are loc metamorfoza *plumbului* realității în caratele de *aur* ale creației. Confesiunea poetului este o descriere a aventurii spirituale, de la întâlnirea cu poezia la revelația ei, implicând acele *les affres du style*, care transfigurează efortul gigantesc de a supune cuvântul și virtualitățile lui latente. Aventura creatorului începe cu *O mireasă inevitabilă (varianta 22)*, continuă cu *Am găsit iarăși (varianta 13)*, *Trebuia să înțeleg într-o zi*, *Pentru că n-am nimic de făcut*, *Întâmplările mele poveștile altora*, *O zi imponderabilă*, *Vremuri în amestec*, *Sfânt bețiv și povestaș*, și se finalizează, aparent, în *Nici eu nici tu*, cu sugestia anonimizării creatorului risipit în creație: „și mi-am citit numele// din flori de câmp acolo era/ o coroană uscată depusă demult/ la picioarele gloriei// și dincolo de numele meu/ aproape șters/ nici eu nici tu/ doar cortina ridicată/ scena goală/ și-un vânt fără anotimpuri"...

Statutul artei, în general, al poeziei, în special, în societatea contemporană este figurat în imaginea concret-dramatică, *poezia moartă*, pe care, în figurație simbolică, o întâlnește pe stradă, așadar, copil părăsit în realul care copleșește prin aglomerare și aglomerație: „Că am găsit iarăși poezia moartă pe stradă/ nu-i de mirare/ când îmi apare astfel/ e îmbrăcată cu aceeași rochie de mătase/ viu înflorată și căzută într-o

poziție/ cam teatrală/ de fiecare dată o iau în brațe/ și o duc acasă la mine". Desigur, imaginea, prin multiplicitate de conotații, poate fi înțeleasă în sens restrâns, ca starea jalnică a poeziei și poeticității, sau, în sens larg, a caracterului *anacronic*, al poetului, al poeziei, în raport cu o evoluție a mijloacelor de expresie și de expresivitate, într-o lume tot mai tehnologizată. Poezia, frumoasă, dar glacială, cu *sensurile înghețate* care „seamănă bine cu o mireasă inevitabilă", trebuie *reinventată* profund, pentru a se acorda sensibilității postmoderne: „dar anatomia ar trebui reinventată/ fiindcă știu deja ce urmează: inima ei/ este în locul colonului, creierul i s-a pitit/ în pântec, intestinul subțire e încolăcit/ ca un șarpe, în țeastă". Reinventarea poeziei este simțită verlainean: „furios bagă mâna sub fusta/ metaforei și-i smulge desuurile", într-o fragrantă imagine vizual-motorie a *violării* cuvântului pentru a-i revela ascunzișurile. Poetul face tot ceea ce ține de resursele lui: „îi spăl desuurile, rochia, le usuc, o îmbrac/ și-mi dau seama că nu mai pot desluși/ între mirosul de mir și mirosul de hoit", continuând, *oarecum anacronic*, să viseze la *poezia vie*, poezia așa cum o vede, o simte, o înțelege el, dar care nu iese *întotdeauna* din labirinturile ființei așa cum și-ar dori, ca Atena din țeasta lui Zeus, gata echipată, pregătită pentru lumea care o așteaptă.

Poetul trebuie să înfrunte și să se confrunte cu *les affres du style*, chinuri care-l încearcă în lupta cu *daimonion*-ul poeziei: „astăzi am vrut să scriu un poem (...)// astăzi țineam morțiș să scriu un poem/ și mi-am propus să fiu mânios/ cu emfază/ chiar mai mult decât Ahile pe Agamemnon... (...)/ dar în minte nu-mi venea nicio imagine (...)// am vrut să scriu un poem despre asta/ ceva serios despre un fel de trezire/ dar de teamă să nu fiu penibil/ n-am scris nimic".

Aventura scriiturii este, simultan, și scriitura aventurii, ceea ce-l întoarce, prin analepsă, într-un trecut fixat pe o tăbliță de lut, „găsită prin molozurile Babilonului", „care se lamenta că totul s-a spus/ și că nu mai era niciun subiect/ despre care să scrie", trecut care-l cuprinde în încercarea, *oarecum* disperată, de a transcende banalul și de a sacraliza creația. Încercarea poetului e încercarea/provocarea imposibilului, iar scriitura, un act de trecere de la un *mythos* la *mitul* personal: „am vrut să scriu un poem despre asta", despre această dificultate, acest obstacol. Chinurile eului transpar în chinul deplasării într-un spațiu care se refuză înțelegerii, în care se rătăcește („m-am rătăcit"), se târăște („m-am târât spre masa de scris"), mișcare finalizată cu eșecul scrierii, „nu sunt în stare/ să scriu niciun vers". În cercul strâmt al ratării, „după o vreme", privirea îi dezvăluie viața de dincolo de limită: „...am privit prin perdea, afară/ o pasăre mică, cenușie, înfrigurată și singură/ ciripea pe o ramură/ fără să știe parcă/ de ce". Poetul este asemenea acelei păsări care, în ciuda a toate

și a tot, *oarecum anacronic*, face ceea ce știe cel mai bine: își cântă partitura. Ideatica se coroborează în *Am găsit iarăși (varianta 13)*, în care poezia, „mireasa inevitabilă", adusă în spațiul intim, în living, a devenit „hoitul poeziei". Lamentația devine recviem, iar poetul își impune imperativul de a cunoaște lumea cea aievea și de a o lua așa cum este, chiar de a i se potrivi procustian pentru a încăpea în tiparul ei: „Trebuia să înțeleg într-o zi că lumea/ este cam expirată". Nu numai poetul este *oarecum anacronic*, lumea însăși este așa, definindu-se așa în relație cu un ideal veșnic vânat, privit ca aspirație la (auto)depășire: „s-a risipit între timp solemnitatea începuturilor/ sfârșitul nu mai are nicio semnificație".

Uitarea este aparent clamată: „în cele din urmă am înțeles că uitasem", degradarea a cuprins întreg paradisul. *Sub specie aeternitatis*, el poate privi și înțelege întreaga desfășurare de forțe și evenimente ale trecutului ca invazie asupra prezentului: „și de-atunci mereu mi se-ntâmplă să aflu/ că războaiele încep și se sfârșesc/ convențional, lamentabil, anost", iar „zeii au ajuns de mult personaje/ iar Dumnezeu e deja mult mai ieftin".

Spațiile confuze sunt când *stepe*, când *pustiuri*, acceptate ca un fel de pedeapsă atribuită lui, *pentru că n-am făcut nimic*, nici măcar poezie, degradată și ea, tăvălită în *noroiul străzii*: „umblu prin piața din sudul orașului după/ cățeaua asta de poezie/ care se-ncurcă printre picioarele pieților// văd că unii o alungă bătând din picior/ iar alții nici măcar n-o observă", iar ea, „cățeaua asta de poezie", se insinuează peste tot, semn al sacrului profanizat: „ea are dintr-o parte în alta a capului/ o diademă de scaieți". Chinurile poetului vin din dificultatea de a ridica poezia *din noroiul greu al străzii* la incandescența idealului.

Întâlnirea se repetă ca întâmplare semnificantă, „întâmplarea se repetă mereu", stare din care se ridică fantomatic, invadându-i visul: „pe furiș, îmi apare în vis/ cățeaua asta de poezie/ cu purici cu luna cu toamna/ cu diadema ei de scaieți luminoși/ jucându-se, apoi dispărând sub tarabe". „Poate că n-ar trebui să mai scriu", meditează el, înregistrând „limba vederea auzul cuvintele/ toate sub formă de firimituri", și gândind „că de dragostea mea cineva are totuși nevoie", că dragostea n-a murit, că ea poate nutri lumea pentru a o trezi din letargia simțurilor, iar aceste întâmplări ale eului pot deveni *poveștile altora*. Poetul este o voce a umanității, *daimonionul* ei, care îi mobilizează gândurile și-i vertebrează conștiința. Problematica creației, în inefabilele și imponderabilele ei, apare în tandem cu tema alterității. Eul este populat de ipostaze incandescente de gând și de simțire, un *celălalt*, în relație cu care se definește prin comunicarea cu sine, cu lumea, cu ceilalți, și prin care se afirmă conștiința critică: „mă privea cu detașare/ celălalt/ avea un soi de secure în mână/ și

dintr-odată mi-a tăiat la întâmplare/ ochiul urechea nasul limba/ amintirea unei atingeri cu ea/ celălalt/ mi-a tăiat în două la întâmplare/ chiar ziua în care m-am născut".

Eu îl figurează pe *noi*, ca şi pe *ei/ele*; de aceea, confuzia este totală, nu numai întâmplările se resemantizează, ci chiar povestea, poveştile: „...nu pot să spun/ dacă ceea ce mi se întâmplă e povestea mea/ sau a altuia". Se defineşte astfel *o zi imponderabilă*, ziua în care „pe foaia aceasta albă de hârtie/ se naşte aproape nimicul", un *nimic* echivalent al unui microcosm – imaginarul poetic în care se sigilează temerile şi angoasele poetului, aşteptările şi speranţele lui. Dar el nu e interesat doar de poezia lui, ci de starea poeziei, în actualitatea lumii moderne, de istoria şi mitologia ei, de „încotro se îndreaptă poezia", propunând „o istorie acoperitoare pentru/ lipsa de frumuseţe" a acestei lumi.

Drumul creaţiei începe în gândul creatorului, se manifestă în act, în *cuvântul potrivit*, şi se transcrie în mit, „am vorbit am visat am scris despre ea", despre realitatea poeziei şi poezia realităţii, despre poezia-femeie şi femeia-poezie, întrucât „fiecare obiect făcea parte dintr-o poveste", iar creatorul, „beţiv şi povestaş", trebuie să spună aceste poveşti ale sale şi ale altora, pentru ca memoria să nu se încurce, iar *lumea în paragină* („lumii în paragină/ martor sunt că nu-s, că m-aş/ sfânt beţiv şi povestaş"), al cărei martor se declară, să aibă şansa transcenderii.

La finalul aventurii scriiturii şi al scriiturii aventurii, ca un Pygmalion care a modelat în piatra/marmura cuvântului, Dan Petruşcă îşi prezintă propria Galatee, *o femeie*, atemporală şi universală, prin sens şi semnificaţie, *statuia* în care s-a retras poezia lui: „O femeie, una destul de frumoasă/ spun unii, iar alţii, foarte frumoasă/ sau de o frumuseţe indiferentă/ regală, ca moartea, dar deja e/ prea mult pentru ea". Reinterpretat, mitul lui Pygmalion rescrie relaţia creatorului cu propria creaţie. Viaţa operei depinde de *celălalt*, receptorul, singurul ales să decidă asupra cantităţii de suflet şi de viaţă, infuzate pentru a o susţine în confuntarea cu veacurile, cu ceilalţi, de azi şi de mâine. Ultimul gest al creatorului sfidează creaţia: „mă iubeşti? mă întreabă, obraznică/ nu prea!, îi răspund şi tremur/ ştiind că vrea să mă prindă/ în timp ce-i pândesc fiecare mişcare/ la nesfârşit repetată-n oglindă".

Şi, totuşi, creatorului nu-i este indiferentă creaţia. Iubirea are inefabilele ei pentru a se manifesta, pentru a se insinua în pâlpâiri care rezistă şi tresar *nici nu ştii de unde şi când*... Poetul trebuie să fie ubicuu pentru a le auzi şi fixa în cuvânt şi imagine. Statuia, Galateea lui Dan Petruşcă, poezia lui, iubirea, femeia lui, se oferă privirii şi înţelegerii.

Ana OPRAN

Emilian Marcu- reverberaţii peste timp

În peisajul cultural ieşean, precum şi în cel naţional, numele lui Emilian Marcu este unul de referinţă. Să vorbeşti despre poetul, scriitorul, publicistul, criticul literar Emilian Marcu e un exerciţiu de cunoaştere, de gândire şi simţire care te obligă să treci prin aproape o jumătate de secol de literatură română. O trecere în revistă rapidă, fără să aducă elemente noi, ar schiţa portretul unui „Poet al Cetăţii"(acad Mihai Cimpoi), responsabil subsumat prin arta sa tipului de spiritualitate românească din care-şi trage sevele. O scurtă abordare a temei satului şi ţăranului român în opera sa e doar una din laturile personalităţii sale artistice proteice.

Octavian Goga realiza cu volumul „Poezii" din 1905 o monografie lirică a satului ardelenesc în datele sale etnografice şi sociale de la sfârşitul veacului al XIX-lea şi începutul celui de- al XX-lea, un sat care-şi plângea neîmplinirea visului de unire naţională, lăsând, mesianic, deschisă viziunea luminoasă a altor vremuri ce vor să vină. Peste exact un veac, poetul ieşean Emilian Marcu realizează în monumentalul triptic „Muzeu de sate", ediţia II-a revăzută şi adăugită, „Plâns de clopot", „Clipa de înveşnicire" epopeea lirico-filozofico-religioasă a unei culturi rurale aflată în momentul ei de crepuscul, de data aceasta, un fel de amurg irevocabil al zeilor. E cultura unui neam îmbătrânit în experienţe istorice dure, rotund împlinită în interiorul ei în forme hieratice care şi-au pierdut înţelesurile originare căpătând valenţe ritualice.

Jalea ancestrală a lui O Goga provocată, în ordine strict factuală, de neîmplinirea visului colectiv de întregire naţională, dar luând, prin revărsare universală, dimensiuni hiperbolice poartă la Emilian Marcu însemnele „tragicului în esenţă pură" (Lucian Stroki), captând discret undele unui fior metafizic venit dinspre „dorul" şi „nenorocul" eminescian. E o filiaţie firească într-o literatură care-şi depăşeşte permanent limitele, trăgându-şi seva din rădăcini şi urcând-o spre înflorire. E demn de remarcat aici curajul constant al poetului de a se situa asumat într-un neoromantism care fructifică experienţele poetice noi, fără a se supune trendurilor de nici un fel.

Cele trei volume alcătuiesc un fel de catedrală de cuvinte şi rugăciuni închinată satului românesc şi ţăranului roman. „Eu fac politica ţăranului român"- declara cu onestitate poetul într-un interviu televizat, iar Corneliu Ştefanache considera volumul „Muzeu de sate" „un vibrant şi frumos omagiu adus lumii rurale, cea atât de tulburată şi răvăşită de peste jumătate de secol". Dar ce frumos sună slova poetului în glasul ţăranului când trupul şi-l lasă „pământului să fie" : „Îţi scriu acum cât în zăpezi e

jar/Acum îți scriu cât încă mai e vreme/Când mugurii devoră ataviculnectar,/Coaja subțire-a rocii din poeme"(„Scrisoare către sat", p. 23)

Maestru al metaforei ca mod de comunicare profundă, esențializată și-n același timp de o concretețe și frăgezime tulburătoare, poetul Emilian Marcu își definește cărțile prin titluri- metaforă uluitor de concentrate față de bogăția de semnificații, relevanța și reverberațiile lor lirice*: „*Muzeu de sate*"*, „Plâns de clopot", „Clipa de înveșnicire", „Sfera de pământ", „Sfera de apă", „Sfera de aer", „Sfera de foc", „Sigiliul toamnei"…

„ Muzeu"- venit prin filiera franceză și latină din gr. „mouseion" („Templul muzelor") înseamnă instituția care colecționează, păstrează și prezintă publicului obiecte de artă, relicve, documente istorice, științifice, subsumând de asemenea sensurile de „rar", „prețios", „vechi" sau „învechit". Alăturat sintagmei „de sate" poetul ne trimite brusc într-o altă dimensiune a realului, cea spirituală. Întreg spațiul terestru desemnat de „sate" devine o lume a memoriei, a simbolurilor esențializatoare. Muzeul de sate e un depozitar al unei culturi milenare în starea ei de grație de altădată, minată acum de dispariția din cotidian și retragerea în istorie și mit. Nu întâmplător Gheorghe Lupu nota la începutul volumului: „Muzeu de sate" mi se pare o carte bântuită de tragism".

Care ar fiîn viziunea poetului câteva din coordonatele acestei civilizații păstrătoare și ordonatoare de valori fără de care existența devine un haos dominat de pustiu sufletesc?

Credința este liantul care conferă sens, soliditate, forță spirituală: „Mărire Ție, Doamne, Mărire Ție/Pentru cel viu și pentru cea vie/Iluminare deplină, iluminare:/Degetele noastre s-au făcut lumânare"(p.9). E un moto cu rezonanțe biblice, pus, ca un arhaic stâlp de poartă maramureșean, de strajă la intrarea în acest muzeu al universului rural.

Această lume orânduită și păstrată cu nețărmurită pietate se stinge încet și irevocabil cu toată frumusețea ei dumnezeiască :„Ca-ntr-un muzeu cu ușile de iarbă./Ca-ntr-un muzeu cu ușile de lut/ Intrăm în sat și nimeni nu ne-ntreabă/ De toaca lunii-n rouă a căzut"(p.11). E, în ultimă instanță, nu numai plânsul după universul paradisiac pierdut ci o gravă traumă sufletească, cea a dislocării unui univers milenar care-i asigura individului regăsirea Sinelui veșnic prin neamul său cel curgător și sub oblăduirea unui Dumnezeu al lumii țărănești: „ Și-așa călătorim înspre bunici/ Și-așa călătorim înspre departe/Pășind sfioși ca-ntr-un muzeu aici/ Că fiecare sat este-un muzeu de sate".

Odată măcinată, dislocată aceasta lume devine un osuar, un fel de muzeu cu case- sarcofag, încremenite în timp precum alternativele lor egiptene din Valea Regilor. Căci nu dimensiunea dă grandoare ci echilibrul,

forța și armonia unui tip de civilizație în care omul este atins de grația Cunoașterii Binelui, de harul Mântuirii. Țăranul lui Emilian Marcu, dincolo de imaginile sale trecătoare, devine un arhetip în care sunt concentrate valorile eterne ale lumii. In acest punct se naște întrebarea dacă „muzeul de sate" al poetului Emilian Marcu nu e, de fapt, păstrând proporțiile, un alt fel de „peșteră" platoniciană în care cele două nivele ale cunoașterii se completează organic. El, țăranul, este Eroul dar și Filozoful care a ajuns firesc la cunoașterea Binelui și Răului, realizând fuziunea dintre sensibil și ideatic, dintre cer și pământ, dintre Sus și Jos, dintre întuneric și lumină. O poezie, densă în semnificații, precum „Satul din nori "(pe lângă sugestia de fabuloasă ferilitate la întâlnirea norului cu pământul, sau cea de ștergere a graniței viață/ moarte) deschide calea unei interesante interpretări a opoziției platoniciene dintre „locuința subterană " și lumea de Sus", cea a luminii, relevând balansul între aceste realități duale ale cunoașterii. „E mai aproape satul cel din nori/ Când ciuturile scot lumina în puhoaie" alternează simetric cu proximitatea satului din adâncuri „că-i mai aproape satul din pământ/De satul tras de sfeșnice la soare", pentru ca, imediat, să se realizeze simbioza materie primară/lumină: „Că-i mai aproape satul cel din nouri/Și ciuturile scot lumină din noroi".(„Satul din nori", p. 217)

Scoaterea din matricea sa, înstrăinarea de acest liniștitor „Acasă", subțiază dureros însuși sacrul existenței: „Călătorind prin straniile spații/Ca un bolnav de amintiri răpus/Intrăm pe rând în ireale stații/Ducând prin viață umbra lui Iisus"(Acasă, p. 13). Într-o altă ipostază, desprins de pământul matrice maternală, țăranul lui Emilian Marcu devine albatrosul fragil al lui Baudelaire: „Un fel de spaimă îl îmbracă, o cămașă ușoară/din pământul lui vrea să-l tragă afară./ Instinctiv își caută actele primordiale/ scrise pe dureri și pe jale/și uneori pe bucurii/transcrise direct pe copii/ și pe speranțe și pe întristare/ că este ființă șovăitoare/și aripile îl încurcă/nici nu merge, nici zboară/nu-i nici șarpe și nici cocoară. Ce ciudată vietate să fie el oare/Când se rupe din sat și ponoare?(Mesagerul. P. 15). Identitatea cu pământul e identitatea cu rostul și cu veșnicia: „De-atâta trudă iată-l înveșmântat în grui/ De sub lovite unghii iarba se trage-afară/Pielea-I atârnă de parcă nici n-ar fi a lui/ Și se zidește în pământ, și-l mângâie, și-l ară."(Țăranul zidit, p. 17)

Pentru poet țăranii întruchipau civilizația „**creatorilor de pâine",** rostul cel mare și adânc al vieții. De aici frecventa raportare la „țărână", „pământ", „sămânță", „grâu", „holdă", „pîine": „Spre seară satele au început să ardă/ Țăranii se întorc cu dealurile-n spate/Și vitele-ostenite înaintează-ncet/ De greutatea holdelor ce-apasă-n roate" (Străbunii,p.35). Dar imaginea bucolică se subțiază ca o stampă decolorată de trecerea timpului, când „stafia pâinii intră în turbare" iar ei, țăranii, „Ca pe un drum

de-naltă disperare/se duc din când în când într-un oraș/Și își aduc sacoșe cu mâncare/…și „pîine cu atâta greutate cumpărată". Răsună aici accentele de revoltă din poezia lui Goga, sublimate într-un stoicism amar de mucenici care transcend într-o lume a runelor: „În trenuri ireale și fără pic de vis/ Ei vin cu noaptea-n cap să lumineze/Călătoria lor și până trec de nins,/Duc gara-n câmp cu grâu s-o-ntemeieze."(„Călătoria, p. 22). „Grâul" e astfel apoteoza stării de „țăran" realizând osmoza perfectă dintre teluric, vegetal și astralul: „Iată cum se deschid arterele grâului-/această inimă uriașă cu care vă cânt/se deschide și se închide în starea primară,/e candelă verde luminând din pământ."(„Stare VIII", p.51"). Astfel grâul devine simbolul nuntirii elementelor naturii într-un foc al Creației primordiale, într-un elan neostoit al Primăverii: „ Urcă floarea până la cer/ Până în păsări pentru sfânta logodire/Fructul capătă carne cu un fel de mânie/Că aerul se face candelă în fluturi./Cine mai poate astfel să-l respire?"(Ochiul de aur al primăverii", p. 54).

Trecerea în **moarte** e o intrare mai adâncă, de tip mioritic, în tot ce-l definește ființial: pământ, pâine, vatră, iarbă: „Se-tulbură țăranu-nveșmântat/Cu haine albe și sfinte ca de mire/Că-n sâmburele veșniciei nu-i păcat/și-i frigul morții parcă mai subțire"(Se-ntulbură țăranu-nveșmântat",p.53). Toată viața sa e o liniștită și înțeleaptă pregătire(v. „Pregătire"…) pentru lumea de dincolo care e percepută ca o continuitate lină: „Chiar de-am murit, știu, unghiile cresc/Părul nebun furtună-i sub țărână/Și duc acolo tot ce-i pământesc /Și-un colț de soare și un sfârc de lună.//Și viața lor continuă târâș/ca semn că moartea nu-i definitivă/Se-aprinde tainic luna în tăiș/Cum se aprind tăcerile-n arhivă./Și bocetul stingher de clopote-n balans/In lumânări coboară a-nserare"(„Bocet stingher", p.215). De aceea „plecarea" e o întregire în „clipa de înveșnicire: „Un țăran când pleacă la culcare/Când se duce la ai săi în cer/Stie, roua din privire nu-l mai doare,/Sufletul i se îmbracă în mister"(„Un țăran când pleacă", p.222). Când moartea atinge întregul lui univers, glasul poetului capătă rezonanțele grave de durere și regret paseist din poezia lui O. Goga: „Sat coborât în regnurile moarte,/Te-acoperi cu zăpezi dintr-un mileniu dus/Nici vraja lunii nu te mai împarte,/Cum nu te-mparte tragicul apus./[…]/Greieri zăcând în cânt ca-n sanctuar/Lumină dau prin respirarea toată,/Sat coborât în regnuri ca-n altar,/Primești tăcerea purității dintr-o dată"(„Bocet pentru satul ancestral", p. 219)

„Muzeu de sate" este un volum de poezie antologic și emblematic pentru creația poetică a lui Emilian Marcu, atât în sensul dominantelor universului său liric, cât și în cel al raportării la un „topos" cultural românesc inconfundabil, oferit viitorului cu prinos de iubire ardentă, pietate și responsabilitate de cetățean si maestru-artist al cuvântului.

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXX)

Floare la ureche, pană la pălărie sau cum se mai scrie

"E uşor a scrie versuri/ Când nimic nu ai a spune..." era avertismentul profetic al lui Eminescu. Dar rezultatul poate fi la fel de firav şi când ai avea ceva de spus dar nu găseşti cuvintele potrivite ori pretinzi veleităţi pe care nu le ai. E doar o constatare, de cititor amator, cât se poate de îngăduitor. O gândire critică ar presupune şi o luare de poziţie. Tentaţia e mare, dacă e să mă uit pe masa mea de studiu. Sunt în impas, oscilând între un volum de poezii doldora de metafore sublime, dar tipărit cu greşeli reprobabile de traducere în italiană, al unei prietene şi o recenzie la o carte scrisă de un italian cunoscut recent la Book City Milano, în care se exaltă admiraţia pentru doine şi se fac consideraţii privind clasicii literaturii române (nu ştiu însă cât de citiţi), oricum mult prea puţin cunoscuţi în Italia. Inclusiv în ce priveşte poetul nostru naţional, pe care l-am evocat şi sărbătorit în miez de Gerar şi aici, în Italia, ca în fiecare an, în comunităţile de români. Dar care, din păcate, rămâne total ignorat de programele de traduceri finanţate de stat, ceea ce face ca în multe biblioteci italiene să se găsească vechi editări ale operelor eminesciene, traduse selectiv şi într-un limbaj vetust. Pe lângă acestea, mai am în obiectiv şi volumele de versuri ale unui diasporean, pe care mi-am propus să le prezint.

Mai deunăzi, invitată fiind la un spectacol de tradiţii populare româneşti, organizat în oraşul Cremona de Asociaţia "Trăistuţa", în care activează şi el de ceva timp, Gheorghe Sănduleac m-a întâmpinat îmbrăcat într-un autentic costum popular, cu iţari şi ciubote, cămaşa strânsă cu chimir la brâu, bundiţă de miel şi pe cap cu o pălărie cu pană rotată, discordantă întrucâtva cu restul costumului în stil moldovenesc. Mi-a explicat cu mândrie nedisimulată că aspectul acesteia, tradiţional, exprimau rangul şi importanţa persoanei care o purta. A lui era mare şi colorată. Evoluţia pe scenă, ce a urmat, în cadrul unui spectacol animat şi viu colorat, a fost pe măsură. Oamenii aceia chiar cred în ceea ce fac şi depun atâta pasiune încât merită toată aprecierea.

Tot atunci mi-a pus în braţe cărţile sale publicate între anii 2019-2022 la diverse edituri din România. "Averea mea!", cum spune el. Îl cunosc de mai mulţi ani, îi ştiam verva de a scrie şi de a-şi prezenta creaţiile în public, la diverse manifestări, unde era aplaudat şi apreciat, ajutat fiind de stilul lor, de facilă interpretare şi adresare directă, cu iz de

vers popular şi cult, în acelaşi timp. Dar pe moment surpriza a fost de efect. Impresionând ca număr şi greutate, volumele se prezintă consistente, cu coperţi atrăgătoare şi titluri sugestive: "Trandafirul alb – Destine paralele" şi "Amor sublim" (Scrisul românesc, 2019), "Valsul sentimentelor" (Editura Stef, 2020), "Frumoasa mea cu chip de dor" (Contraste culturale, 2020), "Furtuna mea de vise" şi "Poetul şi Muza" (PIM, 2021).

Nu mi-a luat mult timp să le parcurg pentru a-mi face o idee, nici să fac o selecţie pentru a o ilustra, mai greu a fost să găsesc un mod de abordare care să nu alunece înspre o critică severă sau nedreaptă. Sunt mulţi aceia care susţin că o operă trebuie analizată independent de contextul în care a fost scrisă şi de destinul autorului, teorie ce poate fi aplicată în multe genuri literare, dar nu şi în cazul creaţiilor lirice, care ar deveni simple naraţiuni dacă nu şi-ar avea izvorul în trăirile personale. Urmându-le firul, din întretăierea celor două planuri se pot desprinde multe înţelesuri, interpretarea lor putând contura cu mai mare finețe profilul unui creator, fără riscul de a-i minimiza valoarea. În particular, o atenţie deosebită se impune în cazul creatorilor din diaspora.

Gheorghe Sănduleac e stabilit împreună cu familia în Italia, în apropiere de Cremona, oraşul viorilor. Dar sufletul lui este bântuit de doruri şi nostalgii pentru ţinuturile botoşănene, din satul Dărăbani, unde s-a născut, din Concești, unde a locuit cu părinţii şi de prin alte zone ale ţării pe unde a lucrat în tinerețe. Îşi împarte afecţiunea, în mod dual, între cele două lumi cărora le aparţine, una nostalgică, formată din reminiscenţe şi nostalgii, accentuate de distanţa ce le separă, cu apropieri prilejuite de rarele incursiuni, pe de o parte, şi cealaltă concretă, tangibilă, uneori ostilă, în care se desfăşoară viaţa lui în prezent. "*Pâinea în lacrimi am udat/ Şi am trăit cu dorul greu./ Printre străini mi-am făcut casă,/ Dar n-am uitat de satul meu.// Am lăsat pe a mea măicuţă,/ Care de dor a albit,/ Se uită pe drum la vale/ Să vadă dacă am venit*."

Aici, în Italia, s-a integrat în societate, are o viaţă dinamică şi mulţi prieteni, ceea ce îl ajută să privească optimist viitorul, acasă îl aşteaptă o familie iubitoare, unde şi-a amenajato cameră mobilată cu obiecte de artizanat românesc aduse din ţară, care îi asigură echilibrul sufletesc: "*Călătoresc pe drumul vieţii mele/ Şi-n gândurile mele eu te port*". Acolo, în depărtări, ştie că este o persoană dragă, care se gândeşte la el cu dor de mamă: „*Departe printre străini, însingurat./ Mi-e gândul tot mereu acasă./ La mama mea cu chipul luminat,/ Şi la căsuţa părintească*."

Prin natura serviciului e obligat să călătorească mult, pe drumuri italiene şi europene. La volan, adică "*în casa mea pe multe roţi*", are posibilitatea de a vedea şi admira locuri noi şi, cu siguranţă, poate trăi

momente de reverie, în contrast cu oboseala acumulată în orele de condus și singurătatea curselor solitare: „*Camionul este casa mea pe roate/ doar el mi-a fost prieten, zi și noapte*". Din magma neliniștilor sufletești și curiozităților nesatisfăcute, din nevoia de a compensa realitatea deficitară și monotonia drumului, nasc plăsmuiri utopice și vise fanteziste. Uneori par dialoguri cu un interlocutor imaginar sau instantanee narcisiste asemănătoare cu transmiterea unor selfie imortalizate de un aparat de fotografiat amplasat pe bordul mașinii: "*Și eu ca voi m-am născut,/ Cu acest chip de muritor./ Dar vă scriu cu drag orice cuvânt/ Din sufletul meu de visător*."

Nu cred să greșesc dacă afirm că pentru a te apropia de scrierile lui Gheorghe Sănduleac se impune o abordare simplistă, destinsă, de pasager ce l-ar însoți în una din numeroasele sale călătorii, făcând abstracție de accentele patetice și impreciziile de stil și formă, dar rezonând pe tematicile abordate, inocența aspirațiilor și spontaneitatea trăirilor. Așa cum arta naivă tinde să reprezinte aspecte comune de viață într-un mod simplu, instinctiv și cu o mare doză de ingenuitate, într-o viziune particulară asupra lumii. O incursiune de profan în lumea artelor plastice ar putea distinge doar aspecte superficiale ale lucrărilor de artă naivă, catalogându-le cu ușurință ca puerile sau lipsite de valoare. Un critic de artă, în schimb, ar putea reliefa dintr-o expoziție de artă naivă argumentele cu care să fie convingător, punând în evidență stilul și tehnica, originalitatea, forța creativă, prospețimea culorilor sau precizia detaliilor. Și care constituie, de fapt, atuurile unei receptări directe și imediate din partea unui public larg.

Dacă arta naivă transfigurează realitatea, luminând-o prin culori vii, proaspete, care pot să exprime un sentiment de bucurie sau să imprime o stare de bună dispoziție, tot așa pot face niște cuvinte alese cu delicatețe: "*Deschide poarta sufletului tău/ Și lasă dragostea să înflorească/ E trandafirul alb, crescut în glastră/ Ai grijă să nu se ofilească*."

Artiștii naivi acordă o atenție minuțioasă detaliilor și contururilor obiectelor. Creațiile poetice purtând semnătura "Trandafirul Alb" sunt marcate de aspirația obsesivă spre o iubire pură, idealizată, suspinată, mai intens trăită cu cât este mai greu de împlinit: "*Mi-am scris iubirea-n poezii/ În nopțile întunecate și pustii,/ Iar dacă viața grea ne desparte,/ Iubirea-mi va rămâne scrisă-n carte.// Am scris-o doar în versuri fine,/ Cuvintele-mi sunt lacrimi printre gânduri,/ Ca semn de carte am pus suspine./ Le vei găsi pe toate printre rânduri*." (*Iubire scrisă-n versuri*)

Arta naivă creează iluzia de obiecte plutitoare prin lipsa de umbre și spațialitate, ignorând tehnicile perspectivei. Un astfel de tablou, cu planuri paralele, oscilante dar comunicante, se conturează și în versurile: "*Cad*

frunze multe pe cărări/ Noi doi străini în depărtări./ Tu ești plecată în miazăzi/ Îți sunt chemarea inimii.// Eu am plecat spre miazănoapte/ Aud în vis ale tale șoapte./ Sperăm mereu că vom găsi/ Puterea de a ne iubi."

Artiștii naivi creează instinctiv, își definesc stilul și identitatea artistică fără a fi studiat artele plastice. Dar câți poeți au studii filologice? Gheorghe Sănduleac îmi mărturisea că i-a plăcut să citească de mic copil și petrecea mult timp la bibliotecă printre cărți. Apoi, la un moment dat, a simțit nevoia să scrie. Din anul 2022 este membru în Societatea Scriitorilor Români, dar cu modestie își reneagă veleitățile poetice. Dezmințirea, în versuri, ca o negare a negației, devine crez și conștientizare a distincției între ce înseamnă a scrie versuri ori poezie: *"Nu am spus niciodată că sunt poet,/ Nici nu știu bine românește a scrie./ Doar inima ce-mi bate-n piept,/ Mă-ndeamnă să scriu ce simt, în poezie.// Nu sunt poet, ci om îndrăgostit/ Ce am iubit, iubesc și voi iubi mereu./ Voi scrie-n versuri tot ce am iubit,/ Un înger drag, un om sau pe bunul Dumnezeu."* Înclin să cred în sinceritatea și modestia cu care pledează pentru a-și motiva aspirațiile. Tot așa cum m-a amuzat odată, într-o conversație, când mă încuraja să-mi pun în valoare creația proprie exclamând: "Dumneavoastră scrieți poezie, nu ca mine!..."

Unul din cei mai reprezentativi artiști naivi români este Stan Pătraș, autorul crucilor din cimitirul vesel de la Săpânța: sculptor, pictor, poet și umorist. Și la rapsodul nostru de Botoșani regăsim influențe de poezie populară, umor țărănesc și "artă instinctuală": *"Spun unii că aș umbla cu capul în nori,/ Dar eu stau cu picioarele pe pământ./ Poate par a fi prea visător uneori,/ Dar nu-mi pasă ce cred despre mine s-ascult."*

Practic, deschizând la întâmplare oricare din cărțile sale, vom găsi invocată iubirea la fiecare pagină. *"În versuri eu îmi scriu iubirea/ În versuri plânsul și durerea./ O carte-n versuri este viața mea/ Și soarele în versuri va scrie plecarea ta*." Să-ți exprimi înfocat pasiunea, în cărți sau pe rețelele de socializare, e de efect. Dar poate reprezenta și o acțiune temerară, riscând să ți se întoarcă ca un bumerang. Ipostazele pot fi oricând interpretate ca autobiografice, deși la origine ar putea avea doar dorința de a epata printr-o cosmetizare a realității, necesitatea de a evada în imaginar sau, mai probabil, o încercare de a impune un profil liric de trubadur. Risc asumat și rol de seducător negat, dezmințând orice legătură cu viața privată. Cel puțin așa a dat de înțeles prin precizarea publică pe care a simțit nevoia să o facă pentru a contesta eventuale interpretări și a respinge propunerile amoroase primite.

Deși trăiește pe meleaguri italiene de treizeci de ani, scrie exclusiv în limba română. Recită în limba română la evenimentele culturale organizate de comunitățile de români. Compune urături de sărbători, strigături la horă și monologuri umoristice pe care le interpretează cu

talent pe scenă. Îmbracă cu mândrie costumul popular şi activează în cadrul unui ansamblu de promovare a tradiţiilor româneşti. E un artist complex, cu veleităţi de rapsod şi aspiraţii de poet. În acest context, este de apreciat faptul că nu s-a aventurat, deocamdată, ca mulţi alţii, să se exprime literar într-o limbă străină, pe care nu o stăpâneşte îndeajuns. A trebuit să-i traduc în italiană şi să-i ajustez drastic unele nepotriviri în compoziţiile trimise spre publicare în antologia bilingvă ”INFLORESCENŢE. Poeţi români din Italia”, îngrijită şi publicată de mine în anul 2019. Nu a reacţionat în niciun fel şi nu a revendicat încălcarea drepturilor de autor, cum ar fi făcut poate mulţi din cei care se consideră mari poeţi, acceptând tacit că era normal să procedez aşa sau fiind deja obişnuit cu astfel de practici.

La închiderea ediţiei, îmi ajunge vestea că Gheorghe Sănduleac a publicat cea de a şaptea carte intitulată ”Ultima petală”, în care nu pare să se dezmintă în ceea ce priveşte stilul şi tematica, aşa cum iese în evidenţă din textul ales să ilustreze ultima copertă: ”*În versuri am scris iubirea care/ Ţi-o port de atâţia ani... ştii bine./ Îţi scriu azi «te iubesc», pe-o ultimă petală/ Şi-mi este dor... atât de dor... de tine!*”. Nici nu a ieşit din tipografie şi câţiva admiratori s-au şi grăbit să o considere un succes, un ”poem pentru a ne delecta sufletul” scris de un ”luceafăr blând”, autorul este cât se poate de satisfăcut, editura şi-a făcut treaba şi toată lumea este mulţumită.

PAGINILE AFORISMULUI

Nicolae MAREŞ

Psalmi noi

Slabă speranţă, ca din viaţa noastră, *n e d r e p t a t ea* să dispară vreodată.

Legea Domnului şi voia Lui – fost-a şi va rămâne, de-a pururea – *Calea creştinului.*

De ce oare pomul roditor moare mai uşor? – *Fereşte-ne, Doamne, de-un rău şi mai rău...*

Păcat că, la noi, chiar şi Sfatul Ţării a fost spurcat, de o haită de scandalagii. Mai mult – spre ruşinea instituţiei – l-au şi acaparat.

Pretutindeni, unde priveşti – *deşertăciune şi iarăşi deşertăciune.* De această plagă ruşinoasă, lumea e plină.

În ţară oarbă: – netrebnici şi impostori – câtă frunză şi iarbă!

Duşmanul n-are cum te mântui, el te va căsăpi.

Azi, în *Agora* noastră dâmboviţeană, contează porunca unui vremelnic suspus, înscăunat din ordin venită din afară, nu cea a Domnului de sus.

Pe varii coordonate, de la Nord la Sud şi de la Est la Vest, f r i c a ajuns-a să n-aibă fruntarii.

În apa scârbavnicului nu vă scăldaţi. Capul, în faţa lui nu-l plecaţi. Doar chipul Domnului veneraţi-L.

Rugă. În Piscul Muntelui, în razele Soarelui, în braţele Domnului Cerul e mai aproape. Ajută-ne Doamne.

Empatie = Omenie.

Stăruiţi a nu vă însuşi al necredincioşilor sfat, şi nici în calea păcătoşilor, nu staţi.

Legea Domnului e numai a Lui, nu a muritorului.

Răul săvârşit, în faptă şi în cuvânt se arată. În zadar vei căuta tu, păcătosule, să îl ascunzi.

Doamne, iartă-l pe cel care de Tine lepădă-tu-s-a, precum odinioară de Iisus Iuda Iscarioteanul s-a lepădat. El pe treizeci de arginți pe mântuitor L-a vândut.

Păcătosul nu știe că *mila Domnului* n-are nici o fruntarie.

Orice *puternic* e vremelnic! Dacă îl adoră pe vrăjmaș, în sinea lui nădăjduiește, că va veni timpul, să-i râdă în nas.

Există o putere de-a ierta. Aceasta nu orice împăunat vremelnic o poate avea.

Trăiește în fiecare zi miracolul vieții, rugându-te temeinic Lui, Domnului.

Viața vremelnică a omului, veșnică fi-va doar prin vrerea Domnului.

Prin creațiunea Sa, Dumnezeu devenit-a alfa și omega.

Vasile GHICA

Surâsuri migdalate

Nu chiar toate labele s-au putut transforma în aripi.

Cei care,în adolescență,i-au pus mustăți artei s-au trezit mai târziu grohăind.

Unde sunt cărțile care să-i determine pe oameni să-și vândă calculatoarele?

Lumea actuală a luat-o,rău de tot, pe arătură.În multe țări,cei mai prosperi oameni sunt psihiatrii.

Se pare că cele mai noi și mai puternice arme de distrugere în masă sunt:calculatorul,tableta și telefonul mobil.

Poate că în cuștile de la zoo am fi fost mai liniștiți.

Nici în artă,repetenții nu se grăbesc să-i aplaude pe premianți.

Îi neagă pe scriitori şi cei care nu au scris,în viaţa lor,decât pe garduri ori prin latrinele publice.

Este la modă înhumarea în cavouri de ciment.Sunt mult mai sigure.

Operele avangardiste sunt greu de citit,nu de scris.

Prin unele trupe de balet sunt mai multe babe,decât în Bucegi.

Niciun popor nu moare virgin.Destinul istoric i-o trage zdravăn fiecărei naţiuni,măcar o dată la câteva decenii.

Cei care nu cred în nimic sunt imbecili,nu atei.

Grăbeşte-te Sisif!Te aşteaptă sus Prometeu.

Şi râsul poate avea conotaţii abisale.

O lansare de carte trebuie să fie un transfer de smerenie.

Sper ca măcar hârtia igienică să nu fie trecută,prea repede, în variantă online.

Sunt strălucitoare iubirile care au şi „un grund" poetico-filozofic.

PRIMA VERBA

Cristina CHIPRIAN

Vlad Croitoru

Ordinea în care ai dispus cele trei texte trimise se justifică, după cum consider eu, prin încrederea pe care o acorzi primului dintre acestea, pentru a te reprezenta: *3000s Ecoul lui Nietzche*. De fapt, textul ar putea fi descompus în două, sau chiar trei secvențe – căpătând, astfel, fiecare o coerență proprie.

Am putea comenta, delimitând, secvența inițială (o elegie a clipei – „În care mi-ai spus/ Când cădea ploaia" – ce evidențiază căutarea tragică a valorilor pierdute). Secvența se dezvoltă către tiparul interogativ și către cugetarea memorabilă (Că nu există poveste fără final...și noapte fără apus).

A doua secvență dezvoltă neliniștea (Să găsesc un sens în viitorul ăsta de temut). A treia secvență actualizează incertitudinea începuturilor.

Poemul *Privind-o în ochi* este o declarație de dragoste contextualizată într-un itinerariu al vârstei adolescente (Și drumul ăsta e lung și pustiu/ De parcă nimeni nu l-ar mai fi urmat). Verdele arborilor și verdele din ochii iubitei se află în contrapunct. Între început și sfârșit (dominate de verde) negrul profund al existenței, care fascinează.

Poemul *Sufletul toamnei* reunește impresii din natură, emoții și amintiri, punând în legătură câmpul semantic al drumului (vântul le poartă, mă duce pe tărâmurile, mă pierd repede, rămân singur undeva etc.) cu acela al vagului și al înstrăinării.

Voi selecta acest poem.

Sufletul Toamnei

Ce triste trebuie să fe sufletele golite
Cum sunt frunzele ruginite
Condamnate să plutească spre nicăieri
Amintndu-şi cum erau verzi… până ieri,
Iar de atunci, tot mai uscate.
Vântul care le poartă mă ia cu el,
Mă duce pe tărâmurile de mult uitate,
Înconjurat de voci şi şoapte,

Mă pierd repede prin toate
Și rămân singur undeva departe…
Cărarea pe care am venit se ascunde încet
Iar eu mă zbat și încerc
Să evadez, să am propriul destn
Dar în zadar…
Mă regăsesc din ce în ce mai puțin
Și lângă mine în continuu apar
Tot mai multe frunze foșnind mereu
De parcă vor să îmi spună
Că acum doar o frunză în vânt sunt și eu.

FRUMOASĂ-I

În lacul cel verde şi lin
Resfrînge-se cerul senin,
Cu norii cei albi de argint,
Cu soarele nori sfîşiind.
Dumbrava cea verde pe mal
S-oglindă în umedul val,
O stîncă stîrpită de ger
Înalţ-a ei frunte spre cer.
Pe stînca sfărmată mă sui,
Gîndirilor aripi le pui;
De-acolo cu ochiul uimit
Eu caut colò-n răsărit
Şi caut cu sufletul dus
La cerul pierdut în apus.
Cobor apoi stînca în jos,
Mă culc între flori cu miros,
Ascult la a valului cînt,
La gemătul dulce din vînt.
Natura de jur, împrejur,
Pe sus e o boltă de-azur,
Pe jos e un verde covor
Ţesut cu mii tinere flori.
Văd apa ce tremură lin
Cum vîntul o-ncruntă-n suspin,
Simt zèfiri cu-aripi de fiori
Muiate în miros de flori,
Văd lebede, barcă de vînt,
Prin unde din aripe dînd,
Văd fluturi albaştri, uşori,
Roind şi bînd miere din flori.

De ce nu am aripi să zbor!
M-aş face un flutur uşor,
Un flutur uşor şi gentil
Cu suflet voios de copil,
M-aş pune pe-o floare de crin,
Să-i beau sufleţelul din sîn,
Căci am eu pe-o floare necaz:
Frumoasă-i ca ziua de azi!

Mihai Eminescu, *Poezii*,
Editura pentru literatură, 1965, p. 221-222